

Anul LXX

Vol. I

Revista ARHIVELOR

---

nr. 3 1988

ORGAN AL DIRECȚIEI GENERALE
A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

CUPRINS

STUDII ȘI COMUNICĂRI

- P. PANAIT — Constantin vodă Brâncoveanu în
 contextul contemporaneității sale românești . . . 241
 V. CARABIȘ — 150 de ani de la apariția „Gazetei
 Transilvaniei” 258

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

- M. DOGARU — Instruirea responsabililor cu
 munca de arhivă din ramurile învățământ și
 construcții industriale 262

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

- I. OPRÎȘ — Comisia monumentelor publice . . 267

DOCUMENTE

- T. MAVRODIN, V. SIMA, D. PINTILIE, L. PRI-
 BEAGU, M. GILCĂ — Documente privind istoria
 orașului Pitești 277
 M. STROIA — Noi mărturii externe privind anul
 revoluționar 1821 în Țările Române 311

INSTRUMENTE DE LUCRU

- A. SACERDOTEANU — Bibliografia operei lui
 B. P. Hasdeu. II 332

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

- S. POPOVICI — Manifestări ale Arhivelor Statului
 dedicate împlinirii a 140 de ani de la revoluția
 română de la 1848 351
 L. TORNEA — Simpozionul „40 de ani de la na-
 ționalizarea principalelor mijloace de producție”
 F. PINTILIE — Constătuirea redacției cu cititorii
 din județul Mehedinți 353
 L. BOAR — A IV-a ediție a simpozionului „Cer-
 cetarea și valorificarea patrimoniului cultural-
 național și a Fondului Arhivistic Național” . . . 355
 S. POPOVICI — Al X-lea simpozion național de
 istorie și retrologie agrară a României, Baia
 Mare, 15—18 iunie 1988 357

CONSILIUL DE CONDUCERE

Maria Pirvulescu — președinte,
 Liviu Boar, Ioana Burlacu,
 Nicolae Chipurici, Iulian Cârțână,
 Constantin Condrea,
 Stela Giosan, Ștefan Hurmuzache,
 Costin Feneșan
 Viorel Grozav
 Gheorghe I. Ioniță,
 Maria Klaus, Corneliu Lungu,
 Alexandru Matei, Elconora Mitrescu,
 Nicolae Mocloțu, Mircea Mușat,
 Nicolae Nistor, Florea Oprea,
 Emilia Poștăriță, Mihai Rachieru,
 Traian Rus, Ștefan Ștefănescu,
 Mionra Tudorică, Silvia Vătafu-Găltan.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Ioana Burlacu, Costin Feneșan,
 Viorel Grozav
 Ștefan Hurmuzache, Maria Klaus,
 Corneliu Lungu, Eleonora Mitrescu,
 Florea Oprea, Maria Pirvulescu,
 Mionra Tudorică — președinte
 Silvia Vătafu-Găltan

Redactor șef:

Mionra TUDORICĂ

Redactor:

Magdalena STOICESCU

Secretar de redacție:

Florin PINTILIE

STUDII ȘI COMUNICĂRI

Constantin Vodă Brâncoveanu în contextul contemporaneității sale românești

PANAIT I. PANAIT

Mai mult ca oricând, la 300 de ani de la începerea domniei sale, Constantin Brâncoveanu se conturează ca o ilustră personalitate a istoriei românești la cumpăna veacurilor XVII—XVIII. Răminerca în scaunul Basarabilor, organizatori și apărători de țară, timp de douăzeci și cinci de ani și șase luni este dovada calităților sale deosebite în aprecierea momentelor, a modului de acțiune pe plan intern și extern ¹.

Contemporanii l-au gratulat cu aprecieri măgulitoare justificate prin marile înfăptuiri ale voievodului. Hrisant Nottara îl socotea „cel mai mare dintre toți principii, lumină strălucitoare pînă la marginile pămîntului” ² iar Ioan Comnen îl compara cu „Ptolomeu, sub care cu bucurie filosofează Dacia” ³.

Constantin Vodă Brâncoveanu a promovat o politică activă în centrul căreia a fost poporul român aflat în etapa de amurg a societății feudale și a afirmării noului ev modern. Precesul de înnoire fusese declanșat de Șerban Vodă Cantacuzino care timp de zece ani (1678—1688) impusese nu numai o stabilitate internă, o activizare a resorturilor economice ci și sporirea prestigiului poporului român aflat în plină desfășurare a luptei lui pentru libertate și unitate, deziderate comune și celorlalte neamuri din Peninsula Balcanică ⁴.

În aceste ultime decenii ale secolului al XVII-lea au avut loc însemnate transformări și mutații politice care au afectat direct și spațiul carpato-danubiano-pontic. După eșecul lezastruos al marelui vizir Cara Mustafa sub zidurile Vienei, din septembrie 1683 drumul arma-

¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, 1983, p. 181.

² B.R.V., I, p. 324.

³ *Ibidem*, p. 380.

⁴ Alexandru Popescu, *Șerban Cantacuzino*, București, 1978, p. 105.

telor imperiale s-a deschis larg peste Pusta ungară înglobată Pașalicului Budei la 29 august 1541. Trecuseră 157 de ani de la dezastrul de pe cîmpiile Mohaciului din 29 august 1526, după care în fruntea regatului maghiar a fost impus de către Poartă Ion Zápolya și apoi minorul său moștenitor Ioan Zápolya, urmat de constituirea Pașalicului. În același an 1541 s-a organizat Principatul autonom al Transilvaniei care beneficia, în mare, de aceleași obligații față de Padișah ca și celelalte țări române extracarpătine. Victoria imperialilor, ajutați de către regele polon Ion Sobieski, în 1683 a produs căderea autorității otomane pe teritoriul fostului regat maghiar și ajungerea armatelor imperiale în spațiul intracarpatic⁵. În 1687 regimentele habsburgice au cerut permisiunea de cantonare în 12 orașe transilvane din rîndul cărora nu făceau parte Brașovul, Mediașul și Sighișoara. O atitudine ostilă au întâmpinat trupele generalului Piccolomini și din partea bistrișenilor. Nu era vorba de o staționare temporară ci de o ocupație de durată folosită drept punct de înaintare în sudul munților Carpați spre Peninsula Balcanică. Acest program militar și politic viza direct și teritoriul valah. Concomitent, din nord se reactivau pretențiile panilor polonezi pentru Moldova. Disensiunile promovate de nobilimea leahă au lipsit însă de forță statul condus de Ion Sobieski. Un alt conflict se profila tot mai categoric între regatul suedez și Rusia lui Petru I. Apogeul acestei confruntări a fost atins în 1709 cînd în stepele de la Poltava oastea lui Carol al XII-lea a fost nimicită de către trupele țarului. Scurt timp stăpînirea de la Moscova a atins hotarul cu Moldova afîșîndu-și programul de ajutorare directă a populației creștine înglobată Imperiului semilunii otomane. Imperiul otoman, sfîșiat de puternice contradicții interne, avea să înregistreze spre sfîrșitul secolului al XVII-lea puternice insuccese militare. După bătălia Vienei a urmat dezastruoasa înfrîngere de la Zenta (1697 septembrie 11) care i-a permis marțorului ocular Dimitrie Cantemir să aprecieze stadiul începutului de declin al puterii otomane. Conflictetele dintre sultan și unele autorități locale sau cu corpul de ieniceri, incapacitatea de a face față ofensivei austriece dezvăluiau tot mai concludent criza Sublimei Porți. Astfel, la sfîrșitul secolului al XVII-lea și în primele decenii ale veacului următor interesele a trei mari imperii erau convergente în spațiul românesc. La rîndul lor, Franța, Anglia, Veneția și alte puteri europene și-au sporit interesul față de zona Dunării de Jos din motive de ordin economic și politic.

Pe plan intern perioada respectivă a generat o puternică acțiune de unire a eforturilor românilor pentru a face față pretențiilor străine și pentru a menține și dezvolta legăturile tradiționale. Un loc remarcabil în acest program a revenit lui Constantin Vodă Brâncoveanu și sfetnicilor săi. Căile de exercitare a politicii brâncovenești au corespuns atât așteptărilor cit și efectului economic, politic și cultural urmărit de către domnitor.

Istoriografia a acordat acestei domnii o atenție deosebită începînd chiar cu contemporaneitatea ei. Cronicile redactate de Radu Greceanu⁶, Radu Popescu⁷, ca și Anonimul brâncovenească⁸ și Cronică cantacuzinească⁹ au fost elaborate de către persoane aflate în anturajul Curții domnești, și ca atare bine informate.

Opera lui Radu Greceanu, meticolos întocmită, prezintă un vădit caracter de cronică oficială de curte în care se reflectă evenimentele în care domnitorul a fost angajat pînă în nouăsprezecelea an al domniei cînd lucrarea se oprește. Lăsînd la o parte caracterul laudativ, cronică lui Radu Greceanu consemnează cu fidelitate accentuarea pretențiilor Sublimei Porți

⁵ *Istoria militară a poporului român*, București, 1987, III, p. 386.

⁶ Radu lofofătu Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod, (1688—1714)*, ed. Aurora Ilies, București, 1970 și *Cronici munteni*, ed. Mihail Gregorian, București, 1961, II, p. 5—272.

⁷ Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. Constantin Grecescu, București, 1963.

⁸ *Istoria Țării Românești de la oclombrie 1688 pînă la martie 1717*, ed. Constantin Grecescu, București, 1959.

⁹ *Istoria Țării Românești de cînd au descălecat pravoslavnicii creștini. Letopiseșul cantacuzinesc*, în „Cronici munteni”, București, 1961, I, p. 83—224.

și eforturile lui Constantin Brâncoveanu, uneori susținute din veniturile proprii, pentru a depăși momentele critice. Cronică reflectă în același timp dimensiunile politicii voievodului de la București cu largi ecouri pe întregul teritoriu românesc. De fapt toate aceste lucrări ca și cartea secretarului domnesc Anton Maria del Chiaro¹⁰ tipărită la Veneția în 1718, oglindesc concepția atotcuprinzătoare românească a programului lui Constantin Brâncoveanu. Ea își avea izvorul în concluziile științifice ale stolnicului Constantin Cantacuzino privitoare la originea comună a tuturor românilor, a latinității limbii acestui popor. Constantin Brâncoveanu nu a urmat cursurile unor universități străine așa cum se practica în vremea sa. Instrucția școlară i-a fost asigurată de către unchiul Constantin și Mihai Cantacuzino, personalități cu temeinică pregătire științifică și culturală, obținută din contactul direct cu viața constantinopolitană și central europeană¹¹. Rolul definitoriu în formarea viitorului domnitor a revenit Stolnicului, apreciat atît pentru vocația lui științifică cit și pentru programul său politic în miezul căruia se afla soarta poporului român. Format într-o atare concepție viitorul domn s-a străduit să dea curs ideilor mentorilor săi pe care le-a însușit și îmbogățit conform capacităților proprii. Documentele contemporane conțin suficiente dovezi privitoare la rolul fiecăruia din marii oameni politici români ai epocii, poziția lui Constantin Brâncoveanu conturându-se ca cea mai prudentă și mai realistă. Nu sînt consemnate măsuri pripite, Vodă fiind recunoscut pentru concepția sa în care timpul avea menirea să clarifice totul. „Cu vremea” s-a exprimat el în fața marilor probleme, nu lăsînd lucrurile la voia întîmplării ci adoptînd măsurile cuvenite conform situației momentului cel mai prielnic.

Începutul de domnie s-a produs în ziua de 29 octombrie 1688 în condițiile încetării din viață a unchiului său Șerban Vodă Cantacuzino răpus de o boală ce-l măcina încă din vara aceluia an. La acea dată Constantin Brâncoveanu deținea înalta dregătorie de mare logofăt, după ce trecuse prin funcțiile de al doilea logofăt, mare agă, ispravnic al Bucureștilor de trei ori, mare postelnic. Nu cu mult timp în urmă îndeplinise cu succes misie în Transilvania în legătură cu impunătoarea solie valahă trimisă de voievod la Viena care întîmpina greutăți de ajungere la Curtea imperială¹². Tratatările purtate de el cu generalul Federigo Veterani au permis deschiderea căilor spre Viena în timp ce tinărul dregător revenea la București. Încăunarea este relatată cu fidelitate de către cronicile vremii. Brâncoveanu motiva că este domn la el acasă și ca atare nu are de ce rivni la înalta calitate voievodală¹³. A acceptat cu condiția sprijinului tuturor, după care s-a supus ceremonialului vremii. Conjunctura era profund neprielnică. Politica habsburgică, în mrejele căreia căzuse însuși fostul domn, urmărea escaladarea Carpaților și împingerea hotarelor pe cursul Dunării. Solia valahă condusă de Iordache Cantacuzino mare spătar, Constantin Bălăceanu mare agă, Șerban Cantacuzino fost mare căpitan și comisul Șerban Vlădescu urma să stabilească condițiile iminentei deplasări de trupe imperiale. Noul domn considera că lucrurile nu sînt suficient de clare și ca atare a cerut temporizarea hotărîrilor. Cu această măsură sau fără ca trupele habsburgice au invadat partea de vest a Țării ajungînd apoi la București, provocînd stare de conflict armat. Cronică oficială redactată de Radu Greceanu subliniază eforturile domnitorului Țării Românești „ca și pe nemți fără primejdie din țară să-i scoată, și pre turci și pre tătari să-i oprească, să nu intre în țară ca să nu calce ei și doar să o prade și să înrobească”¹⁴.

¹⁰ Anton Maria del Chiaro, *Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia*, ed. N. Iorga București, 1914.

¹¹ Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești în Cronicari munteni*, I, p. 43 și urm.

¹² Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, 1969, p. 140.

¹³ *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, ed. C. Grecescu, București, 1959, p. 6.

¹⁴ Radu logofătul Greceanu, *op. cit.*, p. 69.

Scopul esențial al primei părți a domniei brâncovenești, care a culminat cu scurta luptă de pe cîmpia dintre Tohani și Zărnești, din 21 august 1690, a fost alungarea trupelor de ocupație conduse de generalul Donat Heissler, făcut prizonier alături de alți cinci generali și numeroasă trupă și lichidarea lui Constantin Bălăceanu, ginerele fostului domn, devenit adeptul alianței depline cu autoritățile imperiale. Nici anii care au urmat nu au fost mai favorabili. În 1691 localități subcarpatice au căzut pradă jafului provocat de cetele curuților lui Emerik Tököly după alungarea lui din scurta menținere în scaunul principatului transilvan, obținut după lupta de la Zărnești. Demersurile diplomatice facilitate de contele Luigi Marsigli au estompat din asperitățile ivite în relațiile cu curtea Vienei. La rîndul ei șederea timp de zece zile la București a lui Alexandru Mavrocordat în 1692 a contribuit la consolidarea poziției domnitorului român la Sublima Poartă. Un an mai târziu s-au aruncat pe țară însă grele obligații în vederea pregătirii unui nou război otomano-austriac. Marea și decisiva bătălie câștigată de generalul Eugeniu de Savoia a avut loc la 11 septembrie 1697 la Zenta. Sub medierea britanică otomanii au fost nevoiți să accepte tratativele de pace de la Karlowitz, începute în iunie 1698 dar intrate în procedură deplină abia la jumătatea lunii octombrie acel an. Deși nu a beneficiat de o delegație oficială Constantin Brâncoveanu a fost informat prompt asupra mersului discuțiilor îndecosebi de către Ianache Porfirița, capuchehaia sa la Istanbul¹⁶.

Cu toate că acest prim deceniu de domnie a fost destul de agitat Constantin Brâncoveanu și-a exercitat rolul său de autentic reprezentant al intereselor tuturor românilor, politică menținută și amplificată pe parcursul întregii sale șederi în tron. Sintetizînd această trăsură fundamentală Nicolae Iorga aprecia că „Brâncoveanu n-a fost numai Domn al Țării Românești, el a fost dispunătorul, într-un anumit moment de soarta Românilor de pretutindeni”¹⁶. Societatea românească a cunoscut atunci o armonizare a factorilor de progres generați de resorturile economice stimulate prin măsuri domnești corespunzătoare, de activitatea politică dusă la București și Tirgoviște în numele întregului popor român și totodată în sprijinul neamurilor balcanice, de un adevărat mecenat românesc acordat ortodoxiei răsăritene.

La sfîrșitul secolului al XVII-lea țările române aveau o economie feudală deplin încheată, bazată pe agricultură, creșterea vitelor, îndeletniciri meșteșugărești, comerț purtat de-o parte și de alta a Carpaților. Caracterul complementar al economiei țărilor române era amenințat însă de politica protecționistă imperială îndreptată împotriva producției atelierelor transilvane. Istoricul brașovean Johann Filstich consemna în prima jumătate a secolului al XVIII-lea că „ararii, fierarii, pielarii, cuțitarii, pungarii, lăcătușii și alții cu greu s-ar hrăni de n-ar trimite peste munți lucrurile făcute de ei, mai ales cu prilejul bileciului de la Cîmpulung”¹⁷. Meritul lui Constantin Vodă Brâncoveanu a constatat în primul rînd în menținerea și diversificarea schimburilor de mărfuri cu centrele transilvane și prin ele cu Europa de vest. Documentele vădese un cert patronaj asupra produselor meșteșugărești transilvane. Același învățat sas constata puțin timp de la sfîrșitul Brâncoveanului că „cu vreo cîțiva ani în urmă giuvaergii brașoveni se îngrijeau adesea a face vase de aur și de argint pentru voievod, lucru care astăzi, din anumite pricini, rar se mai întîmplă”¹⁸. Evidente stagnări aveau să cunoască și postăvarii ale căror produse găsiseră o largă căutare la Curtea domnească valahă. În lumina acestor relații, contemporane autorului, se conturează la adevăratele lor valențe eforturile lui Constantin Vodă Brâncoveanu de a stimula și fructifica articolele executate în atelierele urbane transilvane ca și producția textilă

¹⁶ Paul I. Cernovodeanu, *București, important centre politique de sud-est européen à la fin du XVII-e siècle et au commencement du XVIII-e siècle*, în „R.E. — S.E.E.”, tom. IV, 1966, 1—2, p. 159.

¹⁶ N. Iorga, *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914, p. 44.

¹⁷ Johann Filstich, *Încercare de istorie românească*, București, p. 1979, p. 59.

¹⁸ *Ibidem*.

a satelor învecinate Brașovului. Legătura între acești producători și piața extracarpatină era străveche. Constantin Vodă Brâncoveanu are meritul de a fi menținut și sprijinit legăturile economice între țările române, în condițiile începutului crizei otomane și ale ofensivei manufacturilor vieneze protejate prin diplome imperiale. Legăturile economice cu Transilvania s-au concretizat prin multiple forme dintre care un loc aparte au avut schimburile de mărfuri păstrate în parametri tradiționali, organizarea actului comercial, asigurarea unor facilități financiare negustorilor de peste munți ș.a. La sfârșitul secolului al XVII-lea Țara Românească ca și Moldova ofereau vite, porci, bovine, cai dar și lână, piei de animale, pește proaspăt și indeosebi sărat, ulei, brânză, rachiu, vin, cereale¹⁹. Cifrele consemnate în evidențele vremii dau unele informații certe privind cantitatea acestor bunuri. În 1689, prin vama de la Turnu Roșu au fost trimise 1064 vite mari cornute iar un an mai târziu 2164 porci²⁰. Alte bunuri treceau munții prin proaspăta vamă a Cimpinei²¹, prin pasul Vulcanului ca și pe zecile de poteci cunoscute de către localnici. La un preț convenabil se procura vinul, unii brașoveni fiind preocupați să-și asigure anual 120—140 de vedre. Înșuși Constantin Brâncoveanu depozita însemnate cantități de vin în proprietățile sale transilvane pe care le vindea sau le făcea danie autorităților locale²². În 1698 brașovenii solicitau învoirea procurării a 2000 găleți de grâu din Țara Românească în condițiile unei puternice secete²³. Cantități de grâu și cai erau achiziționate în mod tainic de către trupele imperiale. Țara Românească facilita transportarea unor mărfuri de proveniență orientală dirijate spre Transilvania pentru consumul local sau pentru a fi duse mai departe. Într-una din scrisorile sale către brașovenii Constantin Vodă Brâncoveanu arăta că ține „ca să fie o țară ca și cealaltă și oricâtă marfă sosește din țara turcească în țara noastră, fie piper, fie mătase, fie orice altă marfă, iar noi nimic nu oprim și nu reținem de la voi ci totul să ajungă în minile voastre . . .”²⁴ Erau luate în vedere pieile roșii fine, bumbacul, mătasea brută, covoarele orientale, șei și frie turcești ș.a.²⁵

Transilvania și-a menținut pentru întregul spațiu românesc rolul de atelier meșteșugăresc. Marile centre urbane : Brașov, Sibiu, Sighișoara, Cluj, Bistrița ș.a. ofereau un sortiment bogat de articole în rindul cărora se menționau produse tradiționale precum : uneltele agricole, armele, obiectele de îmbrăcăminte și de uz casnic ș.a. La sfârșitul secolului al XVII-lea s-au bucurat de o mare atenție postavurile și pinzeturile, obiectele din aur, argint și cositor, sfoara. Nicolae Iorga apreciază că postavul a fost principalul articol românesc aflat în sistemul comercial al vremii. În funcție de rangul destinatarilor stabiliți anual de către domnie din rindurile dregătorilor și slujitorilor Curții, sau de la județe erau comandate postavuri de diferite calități și culori. La 23 noiembrie 1697 Brâncoveanu scria brașovenilor că îl trimite pe Iorga starostele „pentru postavele ce facem în toți timpii, de treaba slujitorilor noștri”²⁶. Erau comandate 240 bucăți de postav albastru, prețul fiecăruia fiind de 13,5 taleri. Întreaga cantitate trebuia expediată la sfârșitul lunii februarie a anului următor. În 1705 brașovenii lucrau pentru Curtea domnească 130 bucăți de postav verde cu două peceți, 20 bucăți postav roșu cu două peceți și

¹⁹ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, București, 1925, I, p. 295.

²⁰ Paul Cernovodeanu, *Comerțul țărilor române în secolul al XVII-lea*, în „Revista de istorie” tom. 33, 1980, 6, p. 1076. La 27 iunie 1689 generalul Heissler raporta că are promisiunea obținerii din Țara Românească a 1000 de hoi (C. Giurescu și N. Dobrescu, Documente și regește. . . București, 1907, p. 12).

²¹ Nicolae Stoicescu, *Organizarea pazei hotarelor în Țara Românească în sec. XV—XVII*, SMIM, IV, 1960, p. 212.

²² N. Iorga, *Studii și documente. Socolile Bistriței*, București, 1901, p. 229.

²³ Șerban Papacostea, *Contribuții la problema relațiilor agrare în Țara Românească în prima jumătate a secolului al XVIII-lea*, SMIM, III, 19, p. 240.

²⁴ Th. Codrescu, *Uricarul*, Iași, 1887, IX, p. 154.

²⁵ Eugen Pavelescu, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII—XIX)* București, 1970, p. 41.

²⁶ Hurmuzaki, XV/2, p. 1465.

120 bucăți postav albastru fără pecete, întreaga comandă costind 3 300 taleri ²⁷. În funcție de prețul linii a oscilat și costul postavului pe care Vodă îl dorea de bună calitate. În scrisoarea din 5 decembrie 1697 expediată din Tirgoviște el poruncește să se acorde o atenție cuvenită calității produsului „că uneori îl fac bun, iar alte ori îl fac mai prost” ²⁸. Comenzi însemnate se lansau și de către marii boieri și negustori pentru țesături fine, abale, postavuri populare. Execuția și transportul textilelor era un drept exclusiv al breslei țesătorilor. Când Adorian Petru din Ait a Mare a încercat, în primăvara anului 1709, să transporte 1600 coți de pinză în Țara Românească marfa i-a fost confiscată pe motivul că numai breasla țesătorilor are libertatea de a face negoț cu atari articole ²⁹. Curtea domnească de la București a manifestat o grijă constantă atît pentru calitatea țesăturilor, ca de fapt și a celorlalte obiecte comandate, cit și pentru respectarea termenelor pe care, uneori brașovenii nu le satisfăceau. Cînd la 15 noiembrie 1707 au fost comandate 280 bucăți de postav albastru fără pecete și 70 cu două peceți s-a stabilit termenul de 15 februarie anul următor căci „la zi întâi a lui martie se dau postavale la slujitori” ³⁰. Piața Țării Românești a fost cel mai important comanditar pentru postavarii transilvăni la cumpăna secolelor XVII—XVIII. De același interes s-au bucurat și argintarii de dincolo de Carpați. Listele dotale întocmite în timpul domniei brâncovenești reflectă interesul marilor feudali pentru obiectele executate din aur sau argint ca podoabe: salbe, inele, cercei etc.

Giunea vel vornic dădea la 6 ianuarie 1692 fiicei sale Ancuța printre multe altele și o cunună de aur cu mărgăritar, o pereche de brățări de aur, șase inele de aur, trei perechi de cercei de aur, seturi a cîte douăsprezece linguri de argint, tipșii de cositor, talere de cositor ș.a. ³¹. Păuna Izvoranu căpăta la 8 aprilie 1712 o lungă listă de zestre în care apar trei perechi de cercei din aur, trei inele de aur cu pietre scumpe, două perechi de brățări de aur ș.a. ³². Desigur, unele obiecte de acest gen erau executate la București altele fiind procurate din Transilvania. Comanda cea mai însemnată pentru producția orfevrierilor de peste munți venea de dincoace de Carpați și mai ales din Țara Românească. Cel mai important beneficiar al măiestriei argintarilor brașoveni sau sibieni a fost Constantin Vodă Brâncoveanu. Poruncile sale, aproape anuale, se referă la o gamă diversă de bunuri începînd cu vesela necesară numeroasei familii și continuînd cu obiecte de podoabă, sfenice, obiecte de rit, ferecături, pecețile instituției domnești ș.a. Se lucra cu materialul expediat de la București și pe baza desenelor recomandate de beneficiar ³³. Din documentele vremii rezultă preocuparea voievodului pentru păstrarea nealterată a metalului și obținerea unor prețuri la nivelul pieței europene. Astfel, la 25 decembrie 1697 Constantin Brâncoveanu cerea lui Hănăș Mancăș să-l ajute pentru executarea de către meșterii brașoveni a unor tipșii turnate din „cositor ales, neamestecat”. Lucrarea impusă de apropiata căsătorie a Ilincăi cu Scarlat Mavrocordat trebuia să fie gata în 30 de zile ³⁴. Graba de care dădea dovadă le-a permis meșterilor să impună un cost sporit. În scrisoarea sa din 22 ianuarie 1698 către același jude al Brașovului, Voievodul aprecia că „foarte scump iaste, crez; noi am cumpărat și aici niște tipșii de cositor, de Danța, așa lucrate gata, de la niște negustori și am cumpărat ocau cîte un galben, care iaste alt plin de lucru, că știi dumneata că lucrul de Dansca tot iaste mai bun cum lucrează acii la Brașov” ³⁵. Faptul acesta nu-l va determina să renunțe la serviciile brașovenilor. A urmat o serie de alte comenzi unele obiecte fiind executate de fruntașii orfevrieri transilvăni chiar la Curtea

²⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, X, p. 66—67.

²⁸ *Industria textilei din Brașov și Țara Birsei. Catalog de documente, 1413—1820*, București, 1960, I, p. 57.

²⁹ *Ibidem*, p. 63.

³⁰ N. Iorga, *Studii și documente*, X, p. 73.

³¹ Arh. St. București, A. N. CLXXVIII/1.

³² *Ibidem*, fond mănăstirea Sf. Ioan București, IV/31.

³³ Corina Nicolescu, *Argintăria*, București, 1968, p. 28.

³⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, X, p. 62.

³⁵ *Ibidem*, p. 64. *Catalogul documentelor românești din Arhivele Statului Brașov*, București, 1955, I (1521—1799), p. 33.

domnească bucureșteană. Este cazul lui Georg May II mult solicitat în perioada 1695—1709 și care este semnalat la București în mai multe rânduri în anii 1707 și 1709 ³⁶. Comenzi importante s-au făcut și sibianului Sebastian Hann, considerat azi „cel mai iscusit artist al barocului transilvan” sau „reprezentantul cel mai de seamă al artei transilvane din secolul al XVII-lea și începutul secolului următor” ³⁷.

Constantin Vodă Brâncoveanu avea cuvinte de apreciere pentru „jupânul Irimia pece-tariul”, cel care lucra „foarte bine și curat” fapt pentru care la 10 aprilie 1689 i se cerea un inel cu pecete mică personală. Ea trebuia să fie identică cu pecetea montată pe inelul adus de postelnicul Radu Golescu anterior, „tot acea pecete, acel corb, soarele acela, luna aceea, slovele iar acelea; numai atâta, la picioarele corbului la inelul acest de aur s-au fost pus leatul cu slove românești, iar în inelul acesta să se facă cu slove letinești, cu ambac 1689” ³⁸. Lista argintarilor brașoveni și sibieni care au beneficiat de comenzile venite de peste munți este destul de cuprinzătoare. Deși în vitregia vremurilor au dispărut documente scrise și obiecte, astăzi, pe baza celor rămase se vedește în mod concludent amploarea sprijinului acordat de către domnitorul Țării Românești și marii săi boieri meșteșugului transilvan. Un meșter brașovean E. V. este autorul ferecăturii de carte din argint dăruită de marele spătar Constantin Brâncoveanu mănăstirii Bistrița ³⁹ și al aceleia din 1684 dată mănăstirii Dintrunleam ⁴⁰.

Georg Helthner din Brașov a executat ferecătura de carte donată de „Io Costandin B(asarab) B(râncoveanu) voevod și doamna sa Maria la anul 7200” mănăstirii Hurez ⁴¹. Tot la marea cltorie din Vilcea a poposit ferecătura de carte lucrată de Johannes Henning în 1692 ⁴² și ripida aceluiași meșter ⁴³. Se mai cunosc opere din argint făcute de Petrus Heimesch II ⁴⁴, Stephanus Weltzer II, și el brașovean ș.a. Cea mai bogată moștenire de epocă provine din atelierul lui Georg May II artistul preferat de Brâncoveanu. Deși produsele transilvane nu elimină pe cele locale sau articolele de acest gen procurate din centrul Europei, ele exprimă preferințele comanditarilor determinate atât de motive estetice cit și politice. Orfeveria de peste munți executată de Georg May II și de ceilalți argintari corespundea exigențelor și gustului brâncovenesc, încadrându-se într-un stil artistic propriu, mult mai cuprinzător. La rindul său, Constantin Vodă Brâncoveanu promova o vădită politică de colaborare cu societatea transilvană, frământată pe plan politic și spiritual în condițiile înglobării ei Imperiului habsburgic. Încheierea statutului de principat a avut repercusiuni enorme pentru toate categoriile sociale producătoare, pentru naționalitățile care sporeau caracterul de mozaic al statului condus de la Viena. Românii au simțit acest lucru încă din prima etapă a înglobării Transilvaniei cind sub haina Uniației s-a lansat programul de desmembrare a populației majoritare și desnaționalizarea ei. Atât Constantin Vodă Brâncoveanu cit și sfetnicii apropiați: stolnicul Constantin Cantacuzino și Mihai Cantacuzino ca și Theodosie, Antim Ivireanu au înțeles scopul urmărit de papistășime pe care l-au contracarat cu energie. Transilvania a beneficiat de un loc însemnat în întregul program propriu lui Brâncoveanu. Cunoștea direct realitățile de peste munți încă înainte de a urca în tron. Beneficia de case și moșii pe care a pus să se înalțe lăcașe și palate în stilul meșterilor valahi. Trecind peste vechi servituți el reușise să cumpere în Schei case în care păstra obiecte de preț, alimente și vin. În jurul anului 1700, așa cum rezultă dintr-o scrisoare adresată judeului Brașovului mai tirziu, voievodul român a cumpărat și casele lui Nica Hogea vameșul

³⁶ Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 18.

³⁷ *Ibidem* p. 29.

³⁸ Hurmuzaki, XV/2. p. 1416.

³⁹ Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 300.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 302—303.

⁴¹ *Ibidem*, p. 303.

⁴² *Ibidem*, p. 304—305.

⁴³ *Ibidem*, p. 212.

⁴⁴ Ferecătura de carte comandată de Șerban Greceanu în 1694. Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 306—307.

din Brașovul vechi în care dorea să stabilească doi iobagi de ai săi de la Simbăta⁴⁵. Moșiei Simbăta de Sus moștenită de la bunicul Preda Brâncoveanu i-a adăugat moșia Simbăta de Jos cumpărată de la Gheorghe Banffy, guvernatorul Transilvaniei cu 1 000 galbeni. În schimbul a 3 500 lei voievodul român devenise stăpîn pe Poiana Mărului, alte proprietăți găsindu-se la Cincul Mic și Somartin. Urmîndu-i exemplul și alți feudali valahi beneficiau de moșii în Transilvania, procedeu de altfel mult mai vechi. Frații Constantin și Mihai Cantacuzino dețineau moșia Recea, Ștefan Cantacuzino moșiile Porumbacu de Sus și Porumbacu de Jos, Gheorghe Cantacuzino și vel comisul Șerban Cantacuzino aveau case la Brașov ș.a.⁴⁶. În structura marilor lor domenii proprietățile transilvane erau înfime, menirea acestora fiind de a asigura legătura directă cu românii de peste munți și de a fi, eventual, loc de refugiu în condițiile unor primejdii în țară. Cert este faptul că fiecare dintre aceste posesiuni au devenit focare de rezistență împotriva ofensivei papistașo-habsburgice și de păstrare a sentimentului de unitate românească. Constantin Vodă Brâncoveanu a ctitorit așezămint monahal la Simbăta de Sus (ante 1700) și a zidit lăcașe la Făgăraș (1698), Ocna Sibiului (1701) și Poiana Mărului. La rîndul său Doamna Marica a ridicat lăcașul de la Berivooi Mari iar Ștefan Cantacuzino pe cel de la Vaida Rece (1709)⁴⁷. Reparații importante s-au executat la Calbor, Herșeni ș.a. Domnia a contribuit la înfrumusețarea și la dotarea bisericii din Scheii Brașovului unde Radu zugravu a renovat chipul lui Mihai Viteazul în 1697. Amintirea voievodului unificator de Țară a stăruit permanent în convingerile lui Constantin Brâncoveanu. În fond Făgăraș, Ocna Sibiului, Alba Iulia erau foste ctitorii ale lui Mihai Viteazul. În hrisovul emis la 25 mai 1698 în vederea ajutorării mitropoliei ortodoxe din Transilvania se arată că aceasta „dentru a sa temelie iaste făcută și înălțată de răposatul Mihai Vodă pe vremea cînd a fost Crai într-acea parte de loc”. Actul de ajutorare promovat de domnitor, de marii boieri, s-a manifestat sub formă de bani, odăjdii, cărți, pregătirea personalului cultic, demersuri diplomatice etc. Cu prilejul hirotonisirii lui în București la 22 ianuarie 1698 Atanasie Anghel primea din partea lui Brâncoveanu 6 000 dinari, cărți, un rînd de veșminte, un sacoș cu fir de aur, o pereche de mănuși cu mărgăritare, cărora li s-a alăturat la 15 iunie 1700 moșia de la Merișani—Argeș. Din nefericire Atanasie a abandonat ortodoxia trecînd la uniție în pofida jurămîntului făcut la București că va respecta cele 22 atenționări la care fusese supus. În aceste condiții eforturile voievodului Țării Românești s-au amplificat. Aflați în directă legătură cu Brâncoveanu, românii brașoveni au declarat imediat după instalarea lui Atanasie ca episcop unit la 25 iunie 1701 că „gata sintem singele să ni se verse decît legea părinților noștri pierdem”⁴⁸. La 5 iulie același an ei și făgărășenii erau lăudați de voievodul valah printr-o caldă scrisoare. Considerînd pe frații de peste Carpați „ca pe o corabie ce se leagănă în mijlocul valurilor mării” Constantin Vodă Brâncoveanu a apreciat că una din căile directe de a ajunge la convingerile semenilor era slova scrisă. Înaintașul său Matei Basarab din care se mîndrea că se trage, apreciască că „tiparul este bogăția mai de preț și mai cinstită decît toate hogașile pămîntești”⁴⁹. Cele cinci tipografii ale Țării Românești : București, Snagov, Tirgoviște, Buzău și Rimnic cărora li s-au alăturat cele de la Iași și Neamț au scos o mare

⁴⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, X, p. 35—36. Scrisoarea este datată 25 iunie 1708 fiind adresată „Cinstitului, bunului nostru priaten și vecin de aproape”. I. Lupaș comentînd testamentul din 13 august 1708 subliniază că la Simbăta de Sus „era moșie cu iobagi, case, mori, munți”. Cf. Ion Lupaș, *Documente istorice privilegiate la moșiile brâncovenesti din Transilvania și Oltenia*, 1654—1823, Cluj, 1933, p. 3.

⁴⁶ St. Meteș, *Moșiile domnilor și boierilor din Țările Române în Ardeal și Ungaria*, Arad, 1925, p. 83—84, 87—88.

⁴⁷ Ioana Cristache-Panait, *Rolul zugravilor de la sud de Carpați în dezvoltarea picturii românești din Transilvania (secolul al XVIII-lea — prima jumătate a secolului al XIX-lea)*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, Arta Plastică, tom. 31, 1984, p. 69.

⁴⁸ S. Stinghe, *Documente...* I, p. 25.

⁴⁹ Alex. Gaiță, *Valori bibliofile din secolul XVI—XVIII în colecții buzoiene*, în „Valori bibliofile”, București, 1983, II, p. 424.

canlitate de carte care a fost dirijată și peste munți pentru a se contracara propaganda uniației și cea calvină. În prefața la *Mărgăritarele...* tradusă de frații Șerban și Radu Greceanu, și scoasă la București în 1691, se subliniază că această carte era menită „rodului nostru românesc... și mai ales de învățătură”⁵⁰. Lotul cel mai numeros de cărți care au circulat în Transilvania în timpul domniei Brâncovești și după aceea provine din tipografia bucureșteană, din cele de la Rîmnicu Vilcea, Iași etc.⁵¹. De o largă circulație, pe întregul pământ românesc au beneficiat Biblia din 1688, Evanghelia din 1693, Mineele din 1698, Chiria codromion, 1698 ș.a. Unele din aceste cărți erau procurate direct din București de către cei care practicau negoțul sau căraușia de mărfuri. Într-o însemnare făcută pe un Octoih de Rîmnic la 12 ianuarie 1712 se arată că Ion fiul lui Pas Gavril din satul Boziaș și Toma fiul lui Ionasc vindeau această carte adusă „din Țara Românească, din vestitul oraș anume București”⁵².

Actul de dănie de carte se înfățișează extrem de generos, în fruntea tuturor aflându-se voievodul. Constantin Brâncoveanu a completat dotarea lăcașului din Scheii Brașovului cu Biblia din 1688, cu cele 12 Minee buzoiene, Penticostaru din 1699, Triodu din 1700⁵³. Alte tipărituri printre care Triod-Buzău, Octoih-Buzău 1700 fuseseră trimise la Simbăta de Sus ctitoria sa monahală⁵⁴ iar Mineele erau puse la îndemîna celor din Alba Iulia. Dintr-o însemnare făcută în 1699 rezultă că Stanca Brâncoveanu, mama voievodului, dăruise negustorului ardelean Șandru un exemplar din Pravoslavnica mărturisire⁵⁵, titlu de carte ce făcea obiectul daniei lui Mihai Cantacuzino către preotul Petru din Hudac la 5 aprilie 1692, deci la un an de la apariție. Itinerariul acestui exemplar, așa cum apare indicat în însemnările făcute de către contemporani, menționează localitățile Solovăstru de asemenea pe valea Gurghiului, Singer aproape de Luduși, Sidriești lângă Sighișoara⁵⁶. Tot marele spătar Mihai Cantacuzino apare ca donator de slovă scrisă la Ghiriș (Turda) în 1696, pe cînd Stolnicul își trimitea Triodu și Penticostaru slavo-român la Berivoiul Mic și respectiv Recea⁵⁷. Danii au mai făcut Radu Izvoranu către lăcașul din Drăguș (Brașov), Neagu vel căpitan de cazaci ctitoriei moldovenești de la Toplița, David Corbea pentru Scheii obîrșiei sale, Antim Ivireanu către localitatea Grădinari din sudul Banatului⁵⁸, precum și în alte părți transilvane și mulți alții. La sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul veacului următor, cartea în slovă românească a devenit un bun spiritual cu largă circulație pe întregul teritoriu locuit de români. Cu toate enormele pierderi intervenite înaintea, în timpul și după acțiunea scelerată a generalului Bucov din 1761 au înfruntat timpul mii de cărți scoase în Țara Românească, Moldova, la Sibiu, Blaj. „Cartea românească de învățătură” a lui Varlaam tipărită la Iași în 1693 pentru „întreaga seminție românească” este consemnată astăzi prin 354 exemplare numai în Transilvania dintre care 72 cărți s-au păstrat în extrema de vest

⁵⁰ B.R.V. I, p. 318. În prefața la Psaltirea din 1701 Mitrofan al Buzăului arată că această carte este utilă „și pe la școale pentru învățătura „copiilor” în „Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților”, Buzău, 1983, II, p. 61.

⁵¹ Dan Simonescu, *Circulația cărții*, în „Valori bibliofile”, Rîmnic, 1980, p. 142.

⁵² Ioana Cristache — Panait, *Cartea de Buzău în salele transilvane* în „Spiritualitate și istorie... 1983, II, p. 295, și alte însemnări atestă procurarea cărții necesară transilvănenilor la București. Popa Radu din Borșa cumpăra cărți de la „jupănel Cinarie, dascălul bogasierilor din București”, cf. Al. Dușu „Coordonate ale culturii românești în secolul XVII”, București 1968, p. 127. O tipăritură de Snagov din 1697 a ajuns la Geoagiu de Sus fiind cumpărată în 1711 la București de către Simion din Banabic-Cluj, cf. Mircea Păcurariu, *Legăturile...* Sibiu, 1968, p. 90. Exemplele sînt mult mai numeroase.

⁵³ Vasile Oltean, *Cartea românească din Scheii Brașovului factor de unitate națională*, în „Valori bibliofile”, Rîmnic, 1980, p. 185.

⁵⁴ Doina Braicu, *Cîteva însemnări de interes istoric consemnate pe filele unor cărți românești vechi păstrate la Sibiu*, în „Valori bibliofile”, București, 1983, p. 374.

⁵⁵ Ioana Cristache-Panait, *op. cit.*, în „Valori bibliofile”, București, 1983, p. 380.

⁵⁶ Ioana Cristache-Panait, *op. cit.*, în „Spiritualitate și istorie II, p. 295.

⁵⁷ Mircea Păcurariu, *Legăturile...* Sibiu, 1968, p. 88—89.

⁵⁸ Valeriu Leu, *Considerații privind circulația cărților din Țara Românească în sudul Banatului în veacul al XVIII-lea*, în „Valori bibliofile”, București, 1983, p. 391.

a țării⁵⁹. Bogăția de carte și larga chemare către ea se reflectă și în tranzacțiile comerciale ale vremii. Dimitrie Moldovan, negustor din Sibiu avea în depozitul său de mărfuri cărți în valoare de 6000 florini, confiscate de autoritățile imperiale⁶⁰. Aflat în București, de mai multe ori în jurul anului 1700 medicul Semuel Köleseri (1663—1732) a discutat cu Vodă Brâncoveanu printre altele și „posibilitatea de a achiziționa cărți sau pentru a le „fereca” la vreun meșter sibian”⁶¹. Și totuși, oferta de carte, completată de prețul destul de ridicat, nu putea satisface cererea contemporanilor. Atât dincoace de munți și îndeosebi în Transilvania s-a practicat intens copierea în manuscris a tipăriturilor mai importante. Vasile Sturza Moldoveanu, fiul lui Sturza Badiul din Cotoșca botoșăneană a copiat între anii 1693—1730 cca. 6700 file echivalente cu aproximativ 13 400 pagini. În activitatea lor desfășurată în Hațeg, la Alba Iulia, pe Mureș, în Banat⁶² au fost transcrise 46 texte după rodul tipografiilor din Buzău, Tirgoviște, Iași, Bălgrad (Alba Iulia) etc.⁶³. Copistul Ioan Pușcău din Aștileu a transcris aproape toate cărțile scoase în limba română de către Antim Ivireanu⁶⁴. În Bihor este precizată strădania copistului și zugravului Vasile Moldoveanu. Un Ursu din Cotiglet a transcris în special după cărți moldovenești, printre care și Cazanica lui Varlaam, cca 3 000 pagini⁶⁵. Alți copisti precum Popa Flore din Belfin, Iosif din Beiuș diaconul Simion din Seghiste, Vasile din Sitari, popa Constantin venit din Țara Românească care a realizat manuscrisul unui Evangheliar în 18 ani ș.a. au contribuit la răspîndirea cărții adresată de către înfăptuitorii ei întregului popor român. Constantin Vodă Brâncoveanu a plătit „Manualul contra schismei papistașilor”, apărut la București în 1690, și alte multe apariții tipografice. Spătarul Mihai Cantacuzino a asigurat cheltuiala Antologhionului slavo-român, a Octoihului de Tirgoviște ș.a., Șerban Cantacuzino, biv vel paharnic a contribuit bănește la apariția broșurii „Învățătură pe scur” care s-a răspîndit pe întreg cuprinsul țării⁶⁶. Mitrofan al Buzăului a asigurat sumele de remunerare a lui Teodor Corbea pentru Dicționarul latin-român apărut ante 1702⁶⁷. Și lista poate continua cu Stolnicul, cu arhimandritul de la Hurez și cu mulți alții. Îngrijită cu ales simț artistic, înfrumusețată cu miniaturi, cu majuscule cromatice, cartea tipărită dincoace de Carpați, cu o bogată circulație atât peste Milcov cât îndeosebi peste munți ca și cea datorată tipografului Mihai Istvanovici în perioada șederii în Transilvania la porunca lui Constantin Vodă Brâncoveanu, face parte din modalitățile păstrării unității limbii, obiceiurilor, a convingerilor de sorginte unică și indestructibilă a poporului român. Din acest punct de vedere rolul lui Constantin Brâncoveanu este excepțional. Investiția sa materială și spirituală nu era menită să rezolve o situație de moment ci ea era concepută ca un argument fără limită în timp, peren. Rezultatul se vedește în cantitatea de cărți păstrate pe tot pământul patriei și îndeosebi în Transilvania unde pînă în cele mai izolate localități de munte au pătruns tipăriturile epocii rămînînd acolo ca un mijloc de atestare și de întărire a convingerilor în adevărul privind originea comună a tuturor românilor, locul lor în istorie și îndatorirea sacră a apărării unității neamului. Această modalitate s-a dovedit cea mai bine chibzuită de către Brâncoveanu în condițiile date. Desigur, cartea nu a fost singurul demers cultural pentru menținerea legăturilor între Țările Române. Misiunea ei a fost completată de meșterii care au ridicat în satele transilvane lăcașe devenite

⁵⁹ Florian Dudaș, *Manuscrisele românești medievale din Crișana*, Timișoara, 1986, p. 27.

⁶⁰ Gh. Meteș, *Relațiile...* Sibiu, 1928, p. 42.

⁶¹ Lucian Cornea, *Un bibliofil transilvănean din prima jumătate a secolului al XVIII-lea la Sibiu*, în „Valori bibliofile”, București 1983, p. 81.

⁶² În 1708 Vasile Sturza Moldoveanu lucra „în sat în Santu Andriaș lângă Timișoara”, cf. Ion Paul Munteanu, *Cartea românească de învățătură la Pribești-Vaslui*, în „Valori bibliofile”, București, 1983, p. 369.

⁶³ Traian Dudaș, *op. cit.*, p. 56.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 85.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 42.

⁶⁶ Gabriel Strempel, *Începuturile tiparului rîmnicean*, în „Valori bibliofile”, Rîmniceu Vilcea, 1980, p. 31.

⁶⁷ Ioana Cristache-Panait, *op. cit.*, în „Spiritualitate și istorie”, p. 293.

[illegible]

1111 100 865 72

1694 noiembrie 12, Constantin Brâncoveanu împuternicește pe Constantin vel jitar și pe Mihai, vtori postelnic ca să fie volnici a-și lua adetul morunilor de pe Dunăre, de la moșiile lor Clăteștii, Cătălucul, Oltenești și Ulmeni.

(Arh. St. București, colecția Achiziții Noi, CXVII/69 orig. pecete, iscălitură domnească m.p. cu transcriere)

Handwritten signature and text in Old Romanian script.

3

1695 iunie 1. Constantin Brâncoveanu poruncește lui Alexandru, ceauș, să cerceteze pricina lui cu Neagoe pitar și Luca vistier cu mănăstirile Radu vodă și Cotroceni pentru niște lucruri lăsate de Hagi Stoian.

(Arh. St. București, colecția Achiziții Noi, CVII/20)

Handwritten text in Old Romanian script, likely a decree or order.

4

6

1699 martie 12. Constantin Brâncoveanu înfărește lui Ianache Văcărescu, mare agă vie în dealul Tîrgoviste. Arh. St. București, colecția Achiziții Noi, MMDCGGH 3 orig.

7

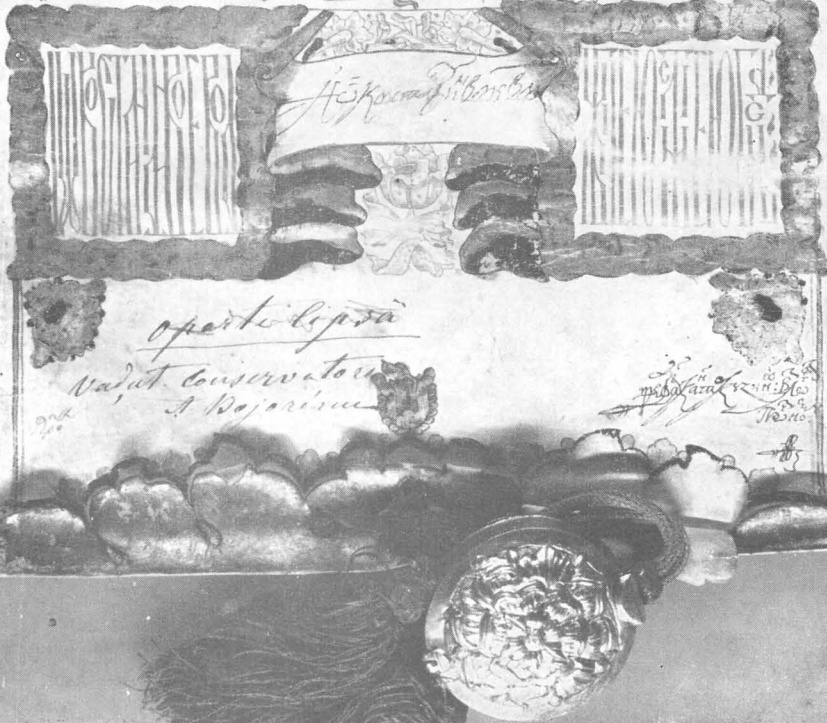
[illegible]

Handwritten text: *Handwritten signature or name, possibly "H. K. ..."*

~~И н ко а а~~
~~пра а~~
~~и~~
~~Р~~

[illegible]

model pentru întreaga populație ortodoxă de acolo, de zugravii formați la Școala de la Hurez sau pe lângă pictorul David de la Argeș⁶⁶, care au dat haină picturală ctitorilor de obște sau negustorești, ucenici ai măiestriei lui Pirvu Mutu, sau formați în maniera acestuia așa cum se dovedește la Cioara⁶⁹, toți alcătuind o mișcare unitară de artă și cultură românească. Ecourile acestui proces transpar în măiestria ușilor împărătești de la Partoș, în jilțul și pe strana de la Calina, în pictura de la Săraca, Lipova ș.a.⁷⁰. Au fost acestea actul direct, sigur, prin care se exprimau convingerile politice și culturale comune ale tuturor românilor indiferent de fruntăriile de atunci. Astăzi le putem aprecia ca net superioare, efectele obținute pe plan diplomatic din partea diferitelor curți sau de la prelați ai ortodoxiei. Situația ivită după intervenția lordului Paget, fostul mediator al tratativelor de pace de la Karlowitz, din ianuarie 1699 și ambasador englez la Sublima Poartă de a îndupleca pe Leopold I să țină seama de cererile lui Constantin Vodă Brâncoveanu, a arătat slabul ecou al unor atari măsuri⁷¹. Minore s-au dovedit și efectele incurajărilor Curții țariste privind situația românilor transilvăneni, precum și pozițiile conducătorilor ortodoxiei răsăritene. Menținând legături directe între țările carpatine prin tranzacții economice, promovind o abilități și insistență politică culturală, angajând în contactul internațional interesele tuturor românilor și chiar pe cele ale neamurilor din Balcani, asuprite de Imperiul otoman, Constantin Vodă Brâncoveanu și-a dobândit pe drept calitatea de reprezentant de frunte al poporului român. Personalitatea lui s-a clădit pe calități politice în care se reflectă trăsăturile fundamentale ale marilor voievozi anteriori sfârșitului de veac XVII. Fiecare dintre aceștia au urmărit, în ultimă instanță menținerea unității și respectarea libertății poporului român. Este scopul întregii politici brâncovenesti pe toată lunga ședere în tron a voievodului. Constantin Vodă Brâncoveanu a fost un mare gospodar al țării, așa cum se dovedise a fi mai întâi un desăvârșit administrator al marelui său domeniu. Programul lui politic a inclus concomitent, raporturi cu Transilvania și Moldova și din necesitatea de a avea la hotare aliați destoinici, capabili să facă față momentelor grele prin care trecea poporul român.

Departe de a fi vorba de o hegemonie valahă, poziția voievodului de la București a urmărit susținerea acelor căpetenii care garantau consolidarea unității țărilor carpatine. Cu Emerik Tököly nu a putut face nimic ci din contră s-a ales cu numeroase localități jefuite de curuți. Nu a putut avea decît o atitudine binevoitoare față de Gheorghe Rákóczi II, fiind uneori depășit în amicitia cu răsculații transilvăneni, de către frații Cantacuzini⁷². Platonice au susținut pe răsculați și domnitorii Moldovei, Mihai Racoviță și Antioh Cantemir.

Moldova punea alte probleme Curții de la București în condițiile în care Polonia sleită prin disensiuni interne manifesta încă tendințe expansioniste de care nu erau departe nici imperiile habsburgice și țariste. Alimentată de viziunea defectuoasă a unor mari boieri familia domnitoare a Cantemireștilor a avut o poziție oscilantă, uneori chiar ostilă lui Brâncoveanu. Esențial este faptul că dincolo de raporturile dintre Brâncoveni, Cantacuzini, Cantemirești, Rușetești, perioada aceasta a creat, uneori din motive străine de interese locale, largi posibilități de cunoaștere reciprocă. Mulți înalți dregători moldoveni au fost primiți la curțile lui Constantin Vodă Brâncoveanu pentru a găsi formulele cele mai propice în scopul redresării greutăților cu care se vedeau confrunțați.

⁶⁶ Florin Dudaș, *op. cit.*, p. 90.

⁶⁹ Ioana Cristache-Panait, *op. cit.*, în „Studii și cercetări de istoria artei”, Artă plastică, tom 31, 1984, p. 69.

⁷⁰ Valeriu Leu, *op. cit.*, în Valori bibliofile, București, 1983, p. 395 nota 15.

⁷¹ Ștefan Ionescu, *Epoca brâncovenească*, Cluj-Napoca, 1981, p. 38; Paul Cernovodeanu, *Contacte de ordin științific și cultural între intelectualitatea engleză și cărturarii din Țara Românească și Moldova în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea și primele decenii ale celui de al XVIII-lea*, în „Studii”, tom 23, 1970, 4, p. 717–722.

⁷² Paul Cernovodeanu, *Atitudinea cercurilor conducătoare din Moldova față de insurecția rákócziiană (1703–1711)*, în „Revista de istorie” tom 35, 1982, 2, p. 309.

Procentul elementelor feudale trecute peste Milcov în acea vreme este de aproape de zece ori mai mare dintre moldoveni față de cei din Țara Românească sosiți la Iași. Mai mult decât aceasta contingentul moldovenesc cuprindea oameni politici de prim rang care au solicitat ajutorul moral și material din partea lui Constantin Brâncoveanu. În contextul măsurilor luate de Sublima Poartă pentru consolidarea fortificațiilor de la Camenița, Tighina, Cetatea Albă au fost angajate și cele două țări extracarpătine. Cifrele, fără îndoială incomplete, arată că peste 8 200 pălmași și cca. 1000 meșteșugari, timplari, zidari, pietrari etc. din Țara Românească au străbătut Țara Moldovei între 1707—1714 constatând existența unor sate și a colectivităților umane care vorbeau aceeași limbă, aveau obiceiuri și credință comună cu a lor. În timpul domniei lui Constantin Vodă Brâncoveanu numărul valahilor care au trecut Milcovul depășește 17 820 ⁷³.

În timp ce Țara Românească și-a menținut în tron între 1688—1714 aceeași persoană, în Moldova s-au produs 14 schimbări de domnie și caimăcămie, multe dintre ele fiind provocate de atitudinea marilor boieri. Brâncoveanu s-a străduit să-și atragă această puternică clasă încheind șase căsătorii între fiii și fiicele sale cu tinere sau tineri de dincolo de Milcov sau descendenți ai unor domnitori și în Moldova ⁷⁴. Prestigiul său în Moldova era tot atât de autoritar și de respectat ca și în Transilvania. Cu prilejul vizitei făcute la regele August II al Poloniei David Corbea era asigurat de către Constantin Turculeț, căpetenie ostășească din zona de nord a Moldovei, că dacă Brâncoveanu va porunci „cu toții vreo 10 mii de oameni ce sintem, vom sări după cuvîntul lui și ce ne va porunci aceia vom face, numai ca să ne răscumpere ocară neamului“ ⁷⁵. Nu s-a putut da această poruncă niciodată. În martie 1714 Constantin Vodă Brâncoveanu și-a încheiat domnia printr-o măsură samavolnică luată de sultanul Ahmed III la instigațiile marelui vizir Gin Ali. În august același an avea să fie decapitat împreună cu toți cei patru fii și cu Enache Văcărescu, marele vizir al țării. Dispariția lui violentă, care a zguduit conștiința întregului popor român a frînat, pentru un timp, procesul de dezvoltare economică și politică în spațiul carpato-danubiano-pontic întîrziind afirmarea evului modern. Contemporaneitatea și posteritatea au lăsat în perenitate o domnie de excepție în care preocuparea pentru destinul neamului, al tuturor românilor a căpătat dimensiunile unui mare program.

R E S U M É

Elaboré à l'occasion de l'accomplissement de 300 années du commencement de son règne, l'étude ci présent analyse les grandes réalisations de Constantin Vodă Brâncoveanu comme principal représentant de tout le peuple roumain, aide des peuples Orthodoxes de la Péninsule balcaniques et de l'orthodoxie de l'est on analyse les liaisons économiques durables entretenues par la Vallachie avec la Transylvanie et la Moldavie, les relations politiques et culturelles soutenues par le prince régnant Brâncoveanu entre 1688—1714.

À partir d'un matériel riche en informations : chroniques, documents, notes des voyageurs étrangers, cartes, se précise le caractère complémentaire de l'économie des pays carpatiques entre lesquelles la Transylvanie continuait à représenter le principal producteur d'instruments de travail, de textiles, d'armes, d'ornements, eu temps que la Valachie et la Moldavie envoyaient à travers les montagnes des animaux, du poisson, des fourrures, des céréales, du cire, facilitant en même temps le transit des produits orientales vers les villes de l'Ardeal.

Bien que concurrencés par la production de la manufacture de Vienne les centres artisanaux de la Transylvanie ont continué leur activité grâce aux commandes reçues de la Valachie et de

⁷³ Panait I. Panait, *Moldova în politica lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, în „Anuarul Muzeului județean Vaslui”, 1980, II, p. 305.

⁷⁴ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *op. cit.*, p. 160—161.

⁷⁵ Ap. Constantin Șerban, *Constantin Brâncoveanu*, București, 1969, p. 97.

la Moldavie, la Cour princière de Bucarest ayant un rôle essentiel. Du point de vue politique et culturel, l'attitude de Constantin Vodă Brâncoveanu à l'appui du grand humaniste d'importance européenne Constantin Cantacuzino, de Mihai Cantacuzino, de Theodosie, d'Antim Ivireanu a été subordonnée au desideratum du maintien de l'orthodoxie des roumains transylvains, gravement menacée par l'offensive du pape et par la propagande calviniste. C'est pourquoi le voivode de Bukarest a soutenu l'église roumaine de Transylvanie par des donations en argent, domaines, livres, par des démarches diplomatiques près de la Cour viennoise. Envers la Moldavie, Brâncoveanu a poursuivi l'avancement sur le trône de Iași de princes régnants alliés à sa politique roumaine, adhérant, à côté de Dimitrie Cantemir à la campagne antiothomane de 1711 conduite par Petru I.

P R E C I S

Written at the anniversary of 300 years since the beginning of the rule of Constantin Vodă Brâncoveanu, this study analyses his great achievements as an outstanding representative of the Romanian people, as a supporter of the Christian Peoples in the Balkans and of the Eastern Orthodoxism. It speaks about the durable economic relations which Wallachia kept up with Transylvania and Moldavia, about the political and cultural relations promoted by the ruler Brâncoveanu between 1688—1714. Based on a rich informational background — chronicles, documents, notes of foreign visitors, maps — the study points out the complementary character of the economy in the Carpathian countries. Among these, Transylvania continued to represent the main producer of tools, household objects, textiles, weapons, jewels, while Wallachia and Moldavia kept sending kettle, fish, fur, cereals, wax, honey over the mountains, at the same time easing the transit of oriental products to the Transylvania towns. Although competed by the Viennese manufacturing production, the Transylvanian handicraft centres carried on their activity thanks to important orders from Wallachia and Moldavia. Under these circumstances the Court in Bucharest played an important part. Constantin Vodă Brâncoveanu's political and cultural activity supported by Constantin Cantacuzino the great humanist of European prestige and by the great sword bearer Mihai Cantacuzino, by Theodosie, Antim Ivireanu — was subordinated to the desideratum of maintaining the Orthodoxism of the Romanians in Transylvania, which was seriously threatened by the Pope's offensive and the Calvinist propaganda. For this purpose, the ruler in Bucharest sustained the Romanian Orthodox.

Church by means of donations in money, estates, jewels, books and diplomatic approaches at the Viennese Court. In his relations with Moldavia Brâncoveanu tried to support at the court in Iași rulers allied to his Romanian policy joining together with Dimitrie Cantemir the campaign against the Turks under Peter I in 1711.

150 de ani de la apariția "Gazetei "Transilvaniei"

În epoca modernă, inaugurată de revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, se înregistrează o însemnată creștere a rolului presei în viața social-politică românească. Editarea de noi ziare și reviste avea ca scop informarea cititorilor, cultivarea și întărirea unității de limbă și a conștiinței unității naționale.

Primele ziare în limba română apar aproape concomitent în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, la 8 aprilie 1829, I. Heliade Rădulescu editează „Curierul românesc” iar la Iași, la 1 iunie, același an, apare „Albina românească” a lui Gheorghe Asachi. Îi venea acum rindul Transilvaniei aflată sub jug străin.

Cu nouă ani mai târziu, după ce apăruseră cite două numere la Brașov, în 1837 din „Foaia Duminicii” și „Foaia Săptămânii” la 12 martie 1838, G. Barițiu editează „Gazeta Transilvaniei” la Brașov, primul ziar politic și informativ al românilor din Transilvania. La început a apărut sub titlul „Gazeta de Transilvania”. De la 3 ianuarie 1849, s-a numit „Gazeta Transilvană”, iar de la 1 decembrie 1849 „Gazeta Transilvaniei”.

Din 1838 până în 1865 a avut ca supliment „Foaie literară” numită de la 2 iulie 1838 „Foaie pentru minte, inimă și literatură” care s-a impus ca o publicație de prestigiu în cultura românească.

De la început „Gazeta Transilvaniei” situată pe poziții democratice și patriotice a avut un rol important în lupta politică a românilor din Transilvania.

În timpul revoluției de la 1848 „Gazeta” a militat consecvent pentru desființarea iobăgiei, egalitatea în drepturi între naționalitățile conlocuitoare din Transilvania și unitatea națională a românilor de pe ambele părți ale Carpaților. Cînd cenzura a devenit brutală și teama de sancțiuni îi tortura pe fruntașii cauzei naționale, G. Barițiu scria: „Soarta națiunii române se va hotări în București și în Iași, iar nu în Cluj, nici în Blaj, nici în Buda”.

„Gazeta Transilvaniei” s-a bucurat de colaborarea unor cărturari de seamă ca: Timotei Cipariu, Andrei Mureșanu, Fl. Aaron, A. Treboniu Laurian, D. Bojincă, P. Vasici, I. Heliade Rădulescu, C. Negruzzi, N. Istrati și alții. Prestigioasa gazetă și-a încetat apariția în 1944.

Longevitatea „Gazetei Transilvaniei” este într-adevăr impresionantă. Datorită colaboratorilor din toate provinciile românești, cărora li s-au acordat cu generozitate spații largi, faima acestei gazete a fost nu numai locală ci și general românească.

Subliniem că pagini de neuitat „Gazeta Transilvaniei” a înscris la 1859 și 1877. Cu prilejul războiului pentru independență „Gazeta” a lansat un vibrant apel tuturor românilor ardeleni pentru colectarea de bani, alimente, încălțăminte și îmbrăcăminte pentru ostașii români în pofida tuturor restricțiilor guvernamentale.

Persecuții în amenzi, închisori și suspendări s-au abătut asupra „Gazetei” și la 1888, 1890 și mai cu seamă între 1892—1894 în perioada Memorandului.

După anul 1880 printre colaboratorii „Gazetei Transilvaniei” se numără și profesorii Ștefan Bobancu, Iuliu Moisi și Mibail Strajan care-și desfășurau activitatea în orașe din Oltenia în domeniul didactic, științific și cultural.

Scrisorile inedite pe care le dăm publicității din anii 1884 și 1909 aparținînd unor dascăli ardeleni sînt adresate lui Aurel Mureșanu, directorul „Gazetei Transilvaniei” (1878—1909).

Astfel, o scrisoare a lui Ștefan Bobancu, fost prim redactor al „Gazetei” din 9 martie 1884, reliefează condițiile grele în care-și desfășura activitatea „Gazeta” și consemnează viitoarea apariție zilnică a sa: „D(omnul) (Moise) Groza mi-a comunicat din nou hotărîrea d-tale (de a transforma gazeta în cotidian) și am rămas încîntat că nu ți-ai schimbat-o. Una din cauzele care m-au făcut a nu-ți răspunde a fost știrea împrăștiată deja p-aici (București), că în Sibiu va apare un ziar cotidian (Tribuna lui Slavici) și că d-ta ai fi în tratate cu comitetul format pentru editarea noului ziar. Acum însă fiindcă e vorba de a face din „Gazeta Transilvaniei” un ziar cotidian te rog a-mi comunica cînd gîndești să începi a scoate ziarul în toate zilele?” Cotidianul „Gazeta” a apărut de la 1 aprilie 1884.

Într-o scrisoare deosebit de semnificativă Bobancu afirma că, în calitate de redactor nu se dă „îndărăț de la nici o jertfă” și se relatează dificultățile materiale, cit și urmărirea penală prin care trecea gazeta.

Mihail Strajan într-o scrisoare din 20 februarie 1908 arăta că Ion Bianu, directorul Bibliotecii Academiei Române, nu admitea împrumuturi de cărți acasă apreciind că în privința aceasta el e „turd”.

Pentru acest colaborator craiovan, „Gazeta Transilvaniei” e ziarul „cel mai bine scris între toate ziarele românești și cel mai îngrijit atât ca formă cit și ca cuprins”. „Gazeta” e „a tuturor românilor”.

Opinia lui Strajan era opinia generală despre gazeta brașoveană. În scrisorile lui Iuliu Moisil se relevă preocuparea lui pentru editarea calendarelor, cu un divers și bogat material științific și cultural, și răspîndirea acestora, alături de alte cărți românești, peste Carpați, înfruntînd rigorile vămii.

La 150 de ani de la apariția „Gazetei Transilvaniei” și a 140 de ani de la revoluția din 1848 aducem un omagiu corifeilor care au luptat cu pana pentru libertatea și drepturile românilor, deschizînd calca spre desăvîrșirea unității naționale.

VASILE CĂRĂBIȘ

1

(1884 martie 9)

Amice domnule Mureșanu,

E mult de cînd am primit din partea d-tale o scrisoare la care din împrejurări¹ prea serioase nu ți-am răspuns. D(omnul) Groza¹ mi-a comunicat din nou hotărîrea d-tale și am rămas încîntat că nu ți-ai schimbat-o. Una din cauzele care m-au făcut a nu-ți răspunde a fost știrea împrăștiată deja p-aci, că în Sibiu va apare un ziar cotidian (Tribuna) și că d-ta ai fi în tratare cu comitetul format pentru editarea și redactarea noului ziar. Așteptam să văd rezultatul tratărilor și crede-mă că la început îmi venea a-mi zice că m-aș fi păcălit, dacă aș fi lăsat toate interesele mele d-aci, căci se putea întîmpla să cazi la îndoială și atunci? Acum însă, fiindcă e vorba de a face din Gazeta Transilvaniei un ziar cotidian, te rog a-mi comunica cînd gîndești să începi a scoate ziarul în toate zilele? Care va fi personalul redacțional, adică numărul lui? În ce condițiuni voiești a figura cu între acel personal? Căci, dacă e vorba să fac ceva serios și cu sacrificii chiar, cu unul deja cu venirea mea acolo fac un sacrificiu material, fiind convins că nu voi avea acolo ceea ce am aici. Eu unul nu mă dau îndărăt de la nici o jertfă, dar pentru ca să pot face aceasta, trebuie să am și un substrat cit de modest, ca să nu mă demoralizez sufletește.

Sunt sigur că d-ta vei găsi la loc întrebările ce le pun, și învoindu-ne voi fi mîna dreaptă a d-tale.

Primește o stringere de mînă din partea amicului d-tale.

Șt. Bobancu

Calea Victoriei nr. 161 — București

9 martie 1884

¹ Generalul Moise Groza, ginerele lui Iacob Mureșanu.

Arhiva Muzeului memorial al Mureșanilor, Brașov, dosar 112, nr. 1954.

2

Iubite amice Bobancu,

N-am putut să-ți răspund pînă azi, deoarece imputernicisem pe d. Frincu² ca să tracteze și să încheie cu d-ta și am (avut) trebuința să aștept răspunsul lui, care l-am primit abia alaltăieri.

Am scris deja cumnatului meu că — precum de sine se înțelege-consimt pe deplin cu condițiunile ce le-a stabilit amicul meu cu d-ta și adică ca 1) să vii la foaie în calitate de al

d-lea redactor. 2) să primești de la mine 840 fl. pe an, mărindu-se remunerația în raport cu înmulțirea abonamentelor. 3) în caz de încetare a ziarului să ți se înmineze suma de 210 fl. și în fine 4) ca din ziua de 1 aprilie să fi la post.

Pe baza acestei condițiuni îți fac cunoscut că te aștept la termenul anunțat adică la 1 aprilie anul curent st. v.

Iubite amice! Știi zicala românului: „vorba multă e sărăcie”. Eu te asigur că vei afla în mine un frate și amic sincer și binevoitor. Voi face tot posibilul pentru d-ta și în speranța că te vei ține de cuvânt și vei fi mîna dreaptă a mea în bine și în rău. (Fără loc și dată, pare a fi o ciornă).

² Teofil Frîncu, vechi redactor al Gazetei Transilvaniei.

Ibidem.

3

⟨Brașov, 1(10) noiembrie 1887⟩

Dragă Aurel

Îți comunic că lucrurile merg bine. Pînă azi n-am avut nevoie de a împrumuta bani pentru ziar, ci ne-am ajutat cu ce ai lăsat și cu abonamentele ce au mai venit. Nu știu însă cum va fi de mîine încolo, dar vom face ce vom putea.

Polița la bancă am reinnoit-o. E însă o altă belea, tot de la bancă, anume am primit un el de avertisment — pare-mi-se de cuprinsul următor:

Kronstadt, am 5 Oktober 1887

Herrn dr. Mureșan

Hier

Nachdem ihr Dep. nr. 1045 per fl. 140 bereits am 18 Oktober 1887, fällig war werden sie his mit aufgefendert dasselbe bis längstene 15 November 1887, zu ordnen, weidrigenefele wir die Effekten aus demselben verkaufen etc. etc.

Nu-i vorbă, am luat deja măsuri să se amîne lucrul pînă ce-mi răspunzi.

Altceva ce am să-ți comunic e că a venit o citație de la tribunal, anume de la procuror. N-am primit-o însă, ci am spus să se amîne cîteva zile, pînă ce te vei întoarce, fiind dus pînă la frățiorul. Pe mîine îl aștept pe aprodul Carăși cu citația, dar îl voi mai amîna o săptămîină de voi putea.

Ți-atrag atențiunea supra „Tribunei” nr. 248 de la 1(10) noiembrie. Atît articolul de fond cit mai ales asupra articolului de pe pagina a doua intitulat „Criza școalei etc.” Răspunzi d-ta? Răspund eu? Ori așteptăm pînă ce ești aici?

Hainele ți-au sosit din Sibiu. Să le scoatem? În fine îți mai comunic că ți-a sosit o scrisoare din Viena, pe care am desfăcut-o, temîndu-mă să nu fie ceva pentru ziar și urgent. Deci îndată ce am văzut subscrierea, am pus-o la locul ei în plic, fără să o citesc, deoarece pentru mine nu poate avea curiozitatea în casuri de acestea. Scrisoarea ți-o alătur aici cu plic cu tot.

Am mai primit două condoleanțe, una de la Nic. Densușianu din Zara. Să le public, nu i așa?

Atîta pentru azi și dorindu-ți succese, îți trimit o călduroasă îmbrățișare.

Șt. Bobancu

Ibidem, nr. 1955.

4

(Craiova, 8 aprilie 1899)

Iubite Domnule Mureșanu

Minat de munca obositoare a zilei și neputîndu-vă scrie altceva, profit de cîte o sărbătoare ca să vă trimit, ca azi, cîte o scurtă corespondență. În celelalte zile de abia am timp să mă achit de obligațiunea luată către direcțiunea Enciclopediei Române să (se) scrie scurte articole la fiecare literă. Dacă ați putea întrebuița asemenea articole, v-ași trimite și d-voastră cîte unele mai potrivite pentru cititorii numerilor de duminică ai Gazetei. Eu cred, că și din cele publicate deja s-ar putea reproduce, fie de ale mele, fie de ale altora, avînd în vedere că enciclopedia va fi puțin cetită de poporul de la sate. Poate acesta ar fi și un mijloc de a atrage luarea aminte asupra ei.

Primiți, vă rog, salutările mele

Al d-voastră devotat

M. Strajanu

Ibidem, dosar 112, nr. 2627.

5

(București 27 decembrie 1889)

Stimate domnule Mureșanu,

Anunțurile tipărite le-am primit, așteptam și o scrisoare de la d-voastră.

Vă rog scrieți-mi imediat cînd vor fi gata cu totul calindarele căci numai atunci voesc să trimit anunțurile. Pînă acuma am făcut pașii de lipsă pentru eliberarea calindarilor de vama, însă nu mi-a succedat. Chiar pe cărțile românești tipărite dincolo, este vama mai mare. În tariful autonom de la 1885 erau scutite și cărțile legate, mai tirziu tipografiile din România au cerut vămuirea cărților românești.

Te rog scrieți-mi dacă tipăriți extrasul din matematica ce l-am trimis înainte cu cîteva zile. Pînă duminică stau aici sigur, dacă rămîn încă vă scriu.

Primiți salutările mele

I. Moisi

N.B. Fiind vama asta mare, și în cazul cînd legătorul n-ar fi făcut mai mult de 300—400 perechi pentru **calindar**, cred că ar fi bine să se lege numai acele 300—400 exemplare, care apoi s-ar vinde în Transilvania etc. iar celelalte exemplare, în coli să mi se trimită, să se lege la București, unde după cum m-am informat să leagă în carton cu 25—30 bani exemplarul. În caz dacă credeți că n-am avea neplăceri nici cu legătorul, aș dori să se dispună astfel.

Ibidem, dosar 112.

6

(Slatina 6/18 noiembrie 1891)

Domnule Mureșanu,

Cu ocaziunea acestor știri iau libertatea a vă încunoștiința că în vreo 10 zile o să vă trimit din suma ce vă dătoresc o parte însemnată. Scuzați-mă dacă nu v-am mai trimis nimic pînă acuma, dar într-adevăr nu mi-a fost posibil.

Secțiunea Ligei (culturale) de aici va deschide zilele acestea un cabinet de lectură, unde vor fi expuse un număr mai mare de ziare între care și cîteva de preste munți. Spre acest scop vă rugăm să ne trimiteți și d-voastră Gazeta Transilvaniei. Însemnați secțiunea noastră între abonații d-voastră, începînd cu 1 noiembrie pe un triluniu. Casierul secțiunii, Dl Simeon

Crainic, vă expediază prețul abonamentului pe acest triloniu. Ziarul vă rog a-l adresa lui I. Moisil secretarul secțiunii Olt al Ligei p.n. la R.

Rugindu-vă să primiți asigurarea deosebitei stime ce vă păstrez Sunt al d-voastră

I. Moisil

Ibidem

7

〈1903 iunie 8〉

Mult stimat domnule Mureșanu,

Te rog să mai primești ceva din modestul meu tribut de colaborator al celui mai vechi ziar românesc, care m-am deprins a-l celi ca școlar încă.

Prima bucată e un fragment din Georgice, celelalte trei sunt niște cugetări. Sub titlu de „Contemplațiuni” ași dori a publica pe rind o serie de astfel de cugetări, dacă vor găsi aprobare, și a le aduna pe urmă împreună cu alelalte într-un volum.

Traducerea Georgicelor ași voi s-o public în vara aceasta, însoțită de note explicative și de un studiu comparativ. Traducerea e aproape gata, trebuie numai prescrisă. Notele și studiul le voi face poate în tovărășia cu un agronom. Ași dori a le publica în foașoara ¹ Gazetei și a le scoate de aci în broșură, spațiul columnelor e tocmai potrivit. Te rog deci, Stimate domnule Mureșanu, a mă onora cu un răspuns la următoarele întrebări: 1. Se va putea publica această traducere în foașoara Gazetei? 2. Publicindu-se, s-ar putea scoate și separat și în ce condițiuni? Și, neprimind-o însăși, cît ar trebui să plătesc eu plata, tirajul și hirtie și broșat?

Cred că astăzi o asemenea lucrare, dacă ar fi reușită, ar găsi bună trecere. Afară de licee, unde sunt sigur că s-ar căuta, s-au înființat aici de curind 72 școli de agricultură, unde, după o stăruință pe lângă cei influenți, s-ar putea lua ca carte de lectură.

În așteptarea doritei încunoștiințări am onoarea a fi cu cea mai deplină stimă.

Al d-tale devotat M. Strajanu

București, în 8 iunie 1903

Strada Esculap n. 2

P.S. În trecere am căutat să fiu cît se poate mai credincios textului latin.

¹ Foaie pentru minte, inimă și literatură.

Ibidem, nr. 2628

8

〈București 12/25 octombrie 1907〉

Domnule director,

Trimițându-vă alăturata notă, vă rog, în interesul cauzei să o publicați în stimatul d-voastră ziar. Săptămîna trecută v-am trimis prin bunăvoința d-lui Dr. Lăcea un articol lung despre mișcarea artistică și culturală din România. Sper că l-ați primit și că-l veți publica.

Primiți, vă rog, asigurarea deosebitei mele considerațiuni

I. Moisil

Ibidem

9

Mult stimat domnule Mureșanu

Amicul meu Chețanu ¹ mi-a spus că aveți trebuință de un corespondent de aici. Eu mă ofer bucuros pentru cîte o corespondență literară și de la expozițiune, și p. politică. În schimb, vă rog a-mi trimite Gazeta pe care o cetesc de cînd eram școlar și care mi se pare ziarul cel mai serios și mai bine scris. Acum trimit, în plic, cîteva bucăți literare și ceva de la expozițiune.

Doresc repede însănătoșire din îmbolnăvirea, de care cu mult regret aflai că suferi.
Sînt cu cea mai statornică stimă.

Al d-tale devotat

M. Strajanu

București, Aleea Blanc nr. 16 (f. dată)

¹ Simion Chețan, avocat în Sibiu.

Ibidem, nr. 2630

10

Mult stimat Domnule Mureșanu,

Trimit cam tirziu articolul promis, dar mă liniștește anunțul făcut în „Gazeta” despre aminarea termenului pentru numărul jubiliar. Cetind darea de seamă ce fac, vei zice, parturunt montes¹. Și cu toate acestea vei afla-o poate prea lungă. În acest caz te rog a omite ce vei crede cu cale. Imi iau voie a trimite pentru foiletonul „Gazetei” și o dare de samă muzicală a fiului meu, care se ocupă cu muzica. În privința numărului jubiliar ași dori și cred că mulți ar avea aceeași dorință și ar fi de aceeași părere că ar fi mai nimerit să iasă în formă de carte, bunăoară, ca revista Natura sau Convorbiri literare, în format octav. S-ar ceti mai cu înlesnire și s-ar păstra mai bine în bibliotecă sau pe masă decît în folio.

Pe lingă acestea sînt cu cea mai distinsă stimă

M. Strajanu

București, 16 ianuarie 1908

¹ parturunt montes, nascitur ridiculus mus. (Horațiu) Fată munții și născură un șoarece

Ibidem, nr. 2631

11

Iubite domnule Mureșanu,

Toemai scriam pentru „Gazetă” pentru „Foișoara” Gazetei niște articli cari vi-i trimit împreună cu această sub fantă. D. A. Paul mi-a scris în toamnă cu multă amabilitate și i-am răspuns plîngîndu-mă de dificultatea corespondenților de la expozițiune, mai ales că eram și cam bolnav.

Cu multă plăcere voi continua a scrie cîte ceva pentru Gazeta care e ziarul meu de predilecțiune și care o citesc de cînd eram școlar. Mi se pare ziarul cel mai bine scris între toate ziarele românești și cel mai îngrijit atît ca formă, cît și ca cuprins. Cu regret însă nu mă oblig ca corespondent sau colaborator regulat, pentru că trăesc foarte retras, și cetind rar jurnalele, nu pot fi în curentul noutăților zilei, cum cere o corespondență regulată. Afară de aceea sunt ocupat cu o lucrare literară-filozofică, care-mi cere tot timpul disponibil. Mă voi sili însă a vă trimite cît mai des cîte ceva pentru foișoara gazetei, iar ca răsplată vă rog a-mi trimite Gazete și obligațiunea veche, care n-am uitat-o. Cînd eram școlar în cls. VIII la Blaj, am primit prin regretatul Iacob Mureșanu, fericitul d-tale părinte, un stipendiu, mi se pare de 50 de f. care i se pusese la dispozițiune de către un generos abrudean Amos Gobias. Sînt fapte, care se uită adeseori, dar cari nu trebuie să se uite.

Mă bucur că te-ai făcut sănătos și vă urez din toată inima ani mulți și fericiți, mai buni decît cel trecut.

Cu toată stima și devotamentul

M. Strajanu

Ibidem, nr. 2634 — f. loc și dată.

12

Mult stimate domnule Mureșanu,

Deși astăzi cam post festum, te rog să primești din parte-mi și personal felicitările și omagiile mele de admiratoare și profundă stimă, ca redactor și director al celui mai vechi și mai bine scris ziar românesc pe care îl conduci și îl susții cu demnitate de acum 30 de ani, în minia tuturor piedicilor și dificultăților, sub regimul celor mai neînfricați dușmani ai înaintării și luminării poporului român. Îți urez sănătate și putere, ca să conduci „Gazeta noastră” a tuturor românilor, cu aceeași demnitate, cu același curaj și rară competență și vrednicie, încă mulți ani de azi înainte.

Trimit azi sub plic recomandat restul extragerilor din Foaia, până la 1864. Și trimit totodată biografia lui Ar. Densușianu, la rugarea d-nei El. D. primind-o numai alaltăseară cînd încă eram ocupat cu redactarea notelor din Foaia, abia avui timpul s-o citesc și să fac câteva cercetări și adausuri, lăsînd afară corespondența familială și multe alte amănunte care, după părerea mea, nu-și aveau locul. Manuscrisul era de 63 de pagini în folio. Nu l-am putut scrie pe curat ca să nu întirziu. Dar cred că e destul de lîgibil. Dna D. ar dori să se publice în numărul jubiliar, iar de nu se va putea, în „Foișoara” Gazetei. În acest caz ar vrea s-o scoată și broșură. De aceea te rog a se anunța, de se va publica în „Foișoara” G. ca să-i comunice d-nei D. să trimită suma convenită pentru acest scop.

Al dumneata totdeauna devotat, M. Strajanu

București, 16 martie 1908

Ibidem, nr. 2636.

13

Stimate Domnule Mureșanu,

Am primit cu recunoștință salutarea de sărbători și mandatul de lei 60. Mulțumesc, dar nu mă așteptam. Cea mai mare răsplată pentru mine este mulțămirea sufletească de a putea lua parte, din cînd în cînd, prin modesta mea colaborare, la viața intelectuală și națională a neamului nostru, pe care cu atîta zel și devotament o nutrește prețioasa noastră „Gazetă Transilvaniei”.

„Pianistul” meu, cam bolnav de cîtva timp, promite un articol despre Wagner, peste cîteva zile. Cu acest prilej voi trimite și eu ceva din studiul meu despre Schopenhauer, care sper a-l putea publica în vara aceasta, în editura librăriei Socce dacă editorul își va ținea promisiunea dată.

Ași dori să scot în broșură de vreo două coale, format octav, un interesant episod din viața lui Leopardi, prelucrat în formă de novelă după Paul Hojse.

Dacă s-ar putea face aceasta în foiletonul „Gazetei” scoasă în vreo cinci sute de exemplare, ca să plătesc eu hirtia sau cu alte condițiuni. Rog a mă aviza.

Mulțumesc pentru anunțul necrologic publicat în „Gazetă”. Aici, pe cît știu se plătesc atari anunțuri după vorbe.

Cu toată stîmă și devotamentul,

M. Strajanu

București, 17 aprilie 1908

Ibidem, nr. 2637.

14

Mult stimate Domnule Mureșanu,

N-am onoarea să vă cunosc personal, totuși îmi permit să mă adresez astfel domniei voastre, ca unui fruntaș al neamului, ca unui venerabil pionier al luminării poporului din care fac parte. Să iertați vă rog, că din cauza îndoitei nenorociri ce am avut anul acesta, prin pierderea scumpului frate, prin cruda pierdere a scumpei și neprețuitei noastre mame, am neglijat a vă răspunde după a mea datorie la mult amabile și încurajatoare cuvinte ce ați avut pentru mine în o scrisoare adresată tatălui meu. De asemenea, deși cam tîrziu, vă aduc priinosul meu de admirațiune și respect pentru succesele cu care de 30 de ani purtați făclia

luminării neamului și cu ocaziunea Jubileului ce serbați, rog cerul ca mulțumirea sufletească să vă însoțească în adinci bătrînețe.

Vă alătur aci un fragment dintr-un studiu la care lucrez, și vă rog dacă-l veți găsi publicabil, să-l publicați în proximal număr al Gazetei.

Totodată îmi permit a vă face următoarea rugăminte. Nu știu din ce cauză, cel mai vechi ziar românesc, Gazeta Transilvaniei nu se află spre vinzare în Capitală. Se citesc alte foi lipsite și de interes politic și literar și nu înțeleg de ce nu s-ar citi Gazeta. Ași fi dorit ca muzicant de profesiune, să fie citită de persoane care poartă un viu interes mișcării muzicale, aprecierile și micile mele articole pe care cu multă bunăvoință le-ați publicat. Dar n-am avut de unde le lua aici. Îmi permit deci să vă rog ca în caz cînd se va publica articolul de față, să binevoiți a dispune să mi se trimită și mie măcar două numere din acelea în care s-a publicat articolul meu „Stilul lui Rossini”¹. Muzica rossiniană a fost cu nedreptate condamnată de d. prof. Pompiliu Eliade în o conferință a sa și așa dori să trimit articolul meu la cîțiva maeștrii de orhestră ce au aerul de a se lăsa a fi influențați de părerile actualului director al Teatrelor d. Eliade. Așa merge la noi în regat, chiar în artă se caută satisfacerea gustului celor mai mari și aștăptă tonul de de sus. În curînd vă voi trimite o dare de seamă a producțiunei de fine de an a Conservatorului.

Vă rog să primiți expresiunile sentimentelor mele de adevărat respect.

Nic. Strajanu — pianist.

Ibidem; Nenumerotată și fără loc și dată. Din conținut se deduce că data scrisorii este iulie 1908 cînd a apărut numărul jubiliar al Gazetei Transilvaniei.

¹ Publicat în „Gazeta Transilvaniei” din 1(14) și 3(16) mai 1908.

R É S U M É

À l'occasion de l'anniversaire du 150-e anniversaire de la parution de la „Gazette de Transylvanie” on mentionne le rôle de cette publication comme instrument de défense des intérêts des roumains transylvains et ses efforts pour obtenir l'augmentation du nombre d'écoles et de l'impression d'un grand nombre de livres destinés à leur instruction. L'auteur attire l'attention sur une série de documents inédits des années 1884—1909, à savoir les lettres de quelques maîtres d'école Transylvains adressées à Aurel Mureșanu, le directeur de la publication où l'on constate la préoccupation de ceux-ci pour la diversité des moyens de propagande, pour la qualité du contenu scientifique et culturel des articles.

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

Instruirea responsabililor cu munca de arhivă din ramurile învățământ și construcții industriale

Creșterea rolului Arhivelor în sprijinirea activităților social-economice și sporirea preocupărilor pentru conservarea mărturiilor documentare — dovezi pe baza cărora un popor își poate legitima în fața istoriei propria contribuție la dezvoltarea patrimoniului universal — presupune o permanentă grijă pentru îndrumarea și coordonarea muncii de arhivă la creatori. Se știe faptul că de modul în care se organizează această muncă depinde atât valorificarea arhivelor deținute de unitățile socialiste cit și predarea, la instituția specializată pentru păstrarea și administrarea Fondului Arhivistic Național, a documentelor cu valoare istorică.

Înțelegând aceste cerințe, Arhivele Statului au acordat și acordă în continuare o importanță deosebită muncii de arhivă de la organizațiile socialiste, orientarea și îndrumarea acesteia constituind astăzi unul din obiectivele majore ale activității sale¹.

Cum s-a apreciat, una din laturile cele mai importante ale activității de îndrumare și control a arhivelor organizațiilor o constituie instruirea personalului care efectuează această muncă². Condiție majoră a ridicării parametrilor calitativi ai tuturor laturilor muncii, instruirea persoanelor cu astfel de atribuții constituie, în multe privințe, punctul de plecare în vederea îndeplinirii obiectivelor pe care le presupune activitatea complexă de îndrumare a activităților de arhivă de la organizații³.

Activitate cu ample rezonanțe, instruirea personalului care răspunde cu munca de arhivă la organizațiile socialiste⁴, se află în strinsă legătură cu necesitatea tot mai stringentă de a folosi inteligența materializată în memoria arhivelor în slujba dezvoltării inteligenței vii și economisirea celor trei valori — devenite indicatori ai evoluției sociale: muncă, timp, bunuri materiale.

Ocupînd astăzi un loc important în ansamblul practicii arhivistice, instruirile organizate periodic pe plan central și local sînt rezultatul experienței acumulate pe parcursul unei îndelungate perioade de timp.

Încă de la crearea lor Arhivele Statului s-au preocupat de îndrumarea activităților în ceea ce privește organizarea arhivelor curente⁵. Sînt concludente în acest sens numeroasele indicații transmise instituțiilor creatoare de acte vizînd modul în care trebuiau constituite „delile” (dosarele). Stau mărturie veridică pentru aceste preocupări instrucțiunile emise chiar în 1831 de Arhiva Principatului Valahiei, care au reglementat mult timp activitatea în acest domeniu: „regurile hîrtilor precum are a se urma și a se ține de acum înainte atît adică cele care se primesc cit și cele care ies în orice trebuință atîngătoare de cel mai mic lucru urmat într-acel județ spre a se așeza diferite dele; și după săvîrșirea fiecăruia pricină să se coasă

¹ Marin Mocanu, *Rolul de îndrumare și control al Arhivelor Statului*, în *Revista Arhivelor*, 4/ 1979, p. 400—402.

² Florica Dumitrică *Din experiența muncii de îndrumare și control a serviciului regional al Arhivelor Statului Ploiești*, în *Revista Arhivelor*, 2, 1963, p. 100—103.

³ Ion Comănescu, *Îndrumarea și controlul muncii de arhivă la instituții, întreprinderi și organizații socialiste*, în *Revista Arhivelor*, 1, 1963, p. 189.

⁴ Ion Comănescu, *Pregătirea arhivarilor din organizațiile socialiste regionale*, *Revista Arhivelor*, 1, 1962, p. 88—93; Florea Boeraș *Pregătirea lucrătorilor de arhivă de la instituții și întreprinderi*, în *Revista Arhivelor*, 2, 1965, p. 295.

⁵ *Arhivele Statului, 125 de ani de activitate 1831—1956*, Buc. 1959.

fiecare delă cu toate hîrtiile ei urmate într-acea perioadă după meșteșugul legătorilor de cărți punîndu-se cu mergerea foilor din început pînă în sfîrșit; și la începutul lor să se alăture altă hîrtie asupra căruia să se scrie cu semne mari „delă pentru pricina cutare” cu nr. 1, 2 sau 3 și celelalte asemenea începînd de la una și pînă unde va ajunge numărul delor; și cîte dintrînsele vor fi săvîrșite, să vor trece prin toate foile un șnur de mătase galben cu albastru, prin două găuri ce să vor face aproape una de alta și căpătîile șnurului aducîndu-se amîndouă la fața de din dos a delei să vor pecetlui cu ceară tare roșie și cu pecete; și ca să nu împiedice nici vor deschiderea delei la trei zile să va lăsa șnurul mai slab iar cîte dele vor fi nesăvîrșite vor rămînea neșnuruite și nepecetluite ca să se mai alăture la dinsele și alte hîrtii ce să vor urma pînă la a lor săvîrșire...”⁶

Grija Arhivelor Statului pentru îndrumarea muncii de arhivă la creatori⁷ poate fi sesizată cercetînd documentele emise în veacul trecut în legătură cu pregătirea preluării dosarelor create de organele administrației de stat în depozitele publice⁸. Consemnările existente pe unele inventare vechi aflate astăzi în fondurile și colecțiile arhivistice din depozitele D.G.A.S. dovedesc faptul că instituția menită a se preocupa de salvarea și administrarea fondului național documentar a desfășurat de-a lungul anilor o permanentă activitate de îndrumare a muncii de arhivă la instituții, în care scop se explicau persoanelor răspunzătoare de vechile dele, modalitățile în care acestea trebuiau organizate.

Limitată inițial la pregătirea dosarelor pentru a fi predate spre păstrare la Arhivă, orientarea lucrărilor pe linie de arhivă de la instituții s-a lărgit din punct de vedere al operațiunilor vizate și s-a diversificat în ceea ce privește formele de concretizare⁹.

Ideea de a se pregăti, într-o formă organizată, personalul care lucrează la Arhivele instituțiilor a fost emisă în țara noastră încă din 1870. La această dată, în proiectul legii privind înființarea arhivelor județene s-a prevăzut și organizarea pe lângă Direcția Generală a Arhivelor Statului a unei școli de arhivari ai căror absolvenți răspîndiți pe lângă forurile administrative din județe, urmau să devină propagatori activi ai culturii¹⁰.

Această idee a prins viață în 1924 cînd s-a deschis, prin stăruința și contribuția lui Constantin Moisil, Școala practică de arhivari paleografi. După cum se arăta în regulamentul de funcționare această școală avea sarcina de a pregăti atît cadrele de specialitate pentru Arhivele Statului cît și personalul necesar arhivelor și registraturilor diferitelor autorități¹¹.

Practica instruirii arhivarilor de la instituțiile creatoare prin convocări la Arhivele Statului a fost inițiată tot în perioada în care la conducerea Direcției Generale a Arhivelor Statului s-a aflat C. Moisil¹² strîns legată de strădania de a se aplica noua legislație arhivistică.

Prima experimentare a unei convocări profesionale a arhivarilor de la instituții s-a făcut în 1936 cînd Direcția Generală a reușit, învingînd numeroase greutăți și piedici, să convoace pentru o perioadă de trei luni persoanele care aveau în grijă arhiva Ministerului de Război. Deși rezultatele acestei experimentări au fost eficiente, într-un termen scurt munca în compartimentul menționat îmbunătățindu-se substanțial, datorită condițiilor materiale și a neînțelegerii importanței acestei activități de către autorități, ele nu s-au mai organizat decît după 23 august 1944.

⁶ Arh. St. județului Prahova, fond Prefectura județului Prahova, dosar 82/1831, f. 2.

⁷ Ion Mărcuș, *Asupra unei probleme de arhivistică- organizarea arhivelor autorităților și instituțiilor publice*. Revista Arhivelor, IV/2, 1941, p. 374–388.

⁸ M. Dogaru, *Vechi instrucțiuni arhivistice pentru preluări de materiale documentare (Moldova 1832–1838)* în Revista Arhivelor, 1, 1966, p. 137.

⁹ El. Mitrescu, *Unele concluzii ce se desprind din instruirea responsabililor cu munca de arhivă de la organizațiile socialiste din Capitală*, în Revista Arhivelor, 4, 1987, p. 445.

¹⁰ M. Dogaru, *Preocupări pentru organizarea arhivelor județene*, în Sesiune de comunicări și referate, 29 mai 1971, București, 1973, p. 33–38.

¹¹ Constantin Moisil, *Din istoria școlii de arhivari*, în Hrisovul, I, 1941, p. 25.

¹² Emilia Poștăriță, *Constantin Moisil*, în Figuri de arhiviști, București, 1971.

Devenind treptat o activitate bine conturată, formindu-se principii și criterii, instruirea personalului de la organizațiile socialiste are drept scop principal cunoașterea și aplicarea corectă și unitară a prevederilor legislației arhivistice, în special a Decretului 472/1971 republicat în 1974¹³ și a Normelor tehnice pentru înregistrarea, gruparea în dosare, selecționarea și păstrarea documentelor scrise și tipărite, a sigiliilor, a ștampilelor de către organizațiile socialiste și celelalte organizații¹⁴, aprofundarea cunoștințelor în ceea ce privește operațiunile de bază ale muncii în domeniul arhivelor create de organizații.

Implicată în ambele preocupări privind îndrumarea și sprijinul arhivelor organizațiilor socialiste, instruirea personalului care răspunde în cadrul acestora cu munca de arhivă se realizează astăzi prin forme variate :

1. Îndrumarea la fața locului cu prilejul controalelor periodice (efectuate de un colectiv sau individual) asupra modului în care trebuie organizată arhiva ;
2. Convocarea periodică la sediul organizației socialiste și instruirea pe bază de exemple concrete, a tuturor factorilor care răspund cu munca de arhivă (directori administrativi, șefi de serviciu, membrii Comisiilor de selecționare, personalul serviciului secretariat etc.)
3. Includerea unor lecții (ori activități metodologice) pe teme vizând munca de arhivă în cadrul programelor de reciclare a cadrelor din diferite ramuri sau cu prilejul convocărilor profesionale inițiate de întreprinderi și instituții.
4. Transmiterea unor cunoștințe de specialitate arhivarilor cu ocazia deplasărilor pe care aceștia le fac la sediul Arhivelor Statului de regulă solicitind orientarea asupra operațiunilor de inventariere și selecționare.
5. Organizarea unor cursuri pe teme privind munca de arhivă de la creatori în cadrul universităților populare ori cu sprijinul organelor de stat interesate ;
6. Convocarea și instruirea responsabililor cu munca de arhivă la sediul DGAS, respectiv la Centrul de perfecționare a cadrelor.

Aflate într-o strinsă interdependență, aceste forme s-au perfecționat continuu, dovedindu-și eficiența prin rezultatele obținute de participanți la locul de muncă. Deși fiecare formă își are importanța ei, experiența a dovedit că instruirile organizate în cadrul Centrului de perfecționare, cu scoaterea din program, sînt mai eficiente, întrucît aici fiecare temă poate fi pregătită temeinic și predată de specialiști, pe baza unor materiale didactice expresive, existînd posibilitatea aplicării practice a cunoștințelor predate.

În cursul anului 1988 preocupările Arhivelor Statului pe plan central și județean în vederea instruirii personalului care răspunde la organizațiile socialiste cu munca de arhivă s-au intensificat în ceea ce privește problematica abordată și s-au extins din punct de vedere al numărului celor instruiți.

Instruirile de la Centrul de perfecționare în acest an au avut în vedere arhivele instituțiilor din două domenii de activitate : învățămînt și unitățile aparținînd Ministerului Construcțiilor Industriale. Instruirea responsabililor de arhivă din ramura învățămînt a fost determinată de constatarea că la aceste instituții care creează un volum mare de arhivă aplicarea legislației arhivistice întîmpină încă serioase greutăți. O cantitate însemnată de arhivă este încă neinventariată și neselecționată, în unele unități condițiile de păstrare sînt necorespunzătoare. Organizată cu acordul și sprijinul conducerii Ministerului Educației și Învățămîntului și a Inspectoratului școlar al Municipiului București, instruirea s-a făcut eșalonat după cum urmează : între 24—26 februarie cadrele responsabile cu această muncă din învățămîntul superior din Capitală ; 15—17 martie responsabili arhivelor din instituțiile de învățămînt (licee, școli

¹³ Decretul 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național republicat în 1974, în Rev. Arhivelor nr. 1, 1975.

¹⁴ Norme tehnice pentru înregistrarea, gruparea în dosare, selecționarea și păstrarea documentelor scrise și tipărite, a sigiliilor și ștampilelor de către organizațiile socialiste și celelalte organizații, în Revista Arhivelor, nr. 3, 1973.

generale, școli speciale, casele pionierilor) din sectorul 1, urmînd între 6—8 aprilie instituțiile similare din sectorul 2; 19—21 aprilie sectorul 3; 28—31 aprilie sectorul 5, 7—9 iunie sectorul 4, 4—6 octombrie sectorul 6.

La prima convocare au participat cadrele desemnate cu această atribuție (secretari șefi, secretari, contabili, arhivari) de la Academia de Științe Economice, Universitatea București, Institutul Politehnic, Institutul de arhitectură „Ion Mincu”, Institutul de medicină și farmacie, Conservatorul de muzică „Ciprian Porumbescu”, Institutul de științe biologice, Institutul agronomic „N. Bălcescu”, Facultatea de stomatologie din IMF, Institutul de educație fizică și sport, Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale, Institutul de construcții, Edilura didactică și pedagogică, Biblioteca centrală pedagogică, Muzeul de științe naturale „Grigore Antipa”, Oficiul central pentru mijloace de învățămînt, Baza de aprovizionare și desfacere a Ministerului Învățămîntului, Casa universitarilor, Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu”.

Înstruirea responsabililor cu munca de arhivă din unitățile subordonate Ministerului Construcțiilor Industriale s-a făcut la solicitarea și cu sprijinul nemijlocit al conducerii acestui minister. Fiind cea de a doua instruire inițiată pentru personalul din acest domeniu în cursul cincinalului pe care-l străbatem, instruirea dovedește faptul că Ministerul de resort înțelegînd necesitatea și importanța organizării arhivei proprii este hotărît să întreprindă măsuri eficiente în direcția aplicării întocmai a legislației arhivistice. Buna desfășurare a acestor instruirii s-a datorat în primul rînd măsurilor luate de forul tutelar în privința atribuirii responsabilității arhivei fiecărei unități unei persoane competente, de cele mai multe ori specialiști ori factori de răspundere în domeniul profesional. A contribuit la reușita instruirilor la care ne referim și faptul că grupele constituite în vederea participării la convocare au cuprins responsabili arhivelor pe structuri organizatorice, astfel încît să se asigure o metodologie unitară de la centrală și pînă la cea mai mică unitate subordonată, aflată în orice zonă a țării.

Convocările propriu-zise la Centrul de perfecționare al Arhivelor Statului au fost precedate de o inițiere desfășurată la sediul M.C.I. în cadrul căreia factorii răspunzători au urmărit modul în care responsabili cu munca de arhivă cunosc prevederile legislației arhivistice și îndatoririle ce le revin, ordinele și indicațiile emise pe această linie de conducerea ministerului. Eficiența instruirilor la care ne referim a fost sporită de faptul că aplicațiile practice (inventariere, selecționare) au utilizat documente specifice muncii participanților.

La această instruire au participat responsabili arhivelor din M.C.I. — și de la trusturile și întreprinderile specializate pentru construcții industriale cu unitățile subordonate din București, Brăila, Craiova, Iași, Brașov, Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Cluj-Napoca, Constanța, Pitești, Tîrgu Mureș, Timișoara, Arad, Alba Iulia, Govora, Turcești. Au fost instruiți de asemenea secretarii liceelor industriale de profil (construcții industriale din întreaga țară).

În cadrul convocărilor s-au abordat problemele de bază privind arhivele organizațiilor socialiste: prevederile Decretului 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național, reglementările privind înregistrarea documentelor și constituirea arhivei curente, utilizarea nomenclatorului și indicatorului ca instrumente de bază ale arhivei curente, inventarierea și selecționarea documentelor, atribuțiile membrilor comisiei de selecționare, pregătirea documentelor pentru predare la Arhivele Statului, folosirea arhivelor aflate la creatori, cerințele păstrării și conservării documentelor. În afară de aceste teme, predate diferențiat de la o ramură la alta ținîndu-se seama de genul documentelor create de instituții s-au prezentat și unele expuneri specifice. Astfel, la instruirea responsabililor de arhivă din instituțiile de învățămînt s-au făcut ample referiri, pe bază de documente, la istoria învățămîntului, s-a prezentat istoricul fondurilor create anterior de instituții similare (Ministerul Instrucțiunii Publice și Casa Școalelor). Reprezentanților arhivelor unităților dependente de M.C.I. li s-a făcut o expunere privind caracteristicile tehnice și li s-au prezentat unele categorii de izvoare documentare de această factură conservate în fondurile și colecțiile arhivistice aflate la Direcția Generală a Arhivelor Statului.

De regulă, expunerile și dezbaterile au fost urmate de activități practice cum au fost: completarea rubricilor registrului de intrare-ieșire, fișarea documentelor, inventarierea acestora, înlocuirea formelor pentru selecționarea unor unități arhivistice, alcătuirea actelor necesare pentru predarea documentelor la Arhivele Statului.

Fiecare activitate s-a finalizat prin dezbateri la care participanții au pus întrebări, au prezentat situații din munca lor ceea ce a condus la realizarea unui util schimb de opinii în cadrul căruia s-au popularizat metodele bune de muncă, s-au arătat unele deficiențe și greutăți, toate acestea ducând în ansamblu la mai bună înțelegere și fixare a temelor prevăzute în program.

În cadrul fiecărei convocări s-a inițiat și o masă rotundă având drept obiect rezultatul controalelor efectuate de reprezentanții Direcției Generale a Arhivelor Statului și ai filialei Municipiului București la organizațiile socialiste din ramura respectivă. Cu acest prilej s-au adus în atenția participanților unele aspecte concrete constatate, legate de stadiul prelucrării arhivelor, metodele prin care unele unități au reușit să impulsioneze aplicarea legislației arhivistice. S-au evidențiat, totodată, unele neajunsuri și lipsuri (cantități mari de documente aflate neinventariate și neselectate, constituirea defectuoasă a dosarelor, aprecierea greșită a termenelor de păstrare la documente, păstrarea arhivelor în condiții impropii etc.). De fiecare dată s-a pus un accent deosebit asupra măsurilor ce se impun pentru îmbunătățirea activității și creșterea responsabilității tuturor factorilor față de munca de arhivă.

Participanții la convocări au vizionat filmul documentar „Arhivele contemporane — valori ale posterității” peliculă cu caracter instructiv-educativ, un adevărat îndreptar al lucrătorului în domeniul arhivelor.

Pe parcursul desfășurării instruirilor menționate s-au formulat propuneri și s-au relevat unele probleme ce vizează în ansamblu perfecționarea diferitelor laturi ale muncii de arhivă astfel:

1. Analiza și perfecționarea periodică a celor două instrumente de lucru (indicatorul termenelor de păstrare și a nomenclatorului dosarelor) care trebuie să înregistreze prefacerile ce au loc în evoluția instituției posesoare;
2. Găsirea unor forme prin care factorii de decizie din unitățile socialiste să înțeleagă obligațiile ce le au conform prevederilor Decretului 472/1971;
3. Impulsionarea activităților de inventariere a documentelor la nivelul compartimentelor de muncă.
4. Creșterea rolului comisiilor de selecționare în atribuțiile cărora intră nu numai aprecierea valorii documentelor ci și orientarea întregii munci de arhivă.
5. Îmbunătățirea programelor instruirilor în sensul creșterii ponderii activităților practice.
6. Pregătirea mai temeinică a mesei rotunde prin culegerea din timp a datelor privind situația arhivei de la instituțiile care și-au trimis reprezentanți la instruire.
7. Diversificarea mijloacelor de transmitere și fixare a cunoștințelor privind operațiunile de bază ale muncii de arhivă (difuzarea unor imprimări, utilizarea unor grafice mai expresive etc.).
8. Intensificarea preocupărilor de a publica în Revista Arhivelor legislația arhivistică (Decretul 472/1971, normele tehnice de lucru care să vină în sprijinul activității responsabililor de arhivă).
9. Asigurarea unui caracter periodic instruirilor responsabililor de arhive din organizațiile socialiste, repetarea convocărilor pentru personalul care are această atribuție cu scopul de a asigura înțelegerea și aplicarea deplină a prevederilor legislației arhivistice.
10. Efectuarea unor controale în unități pentru a se urmări modul în care cei instruiți transpun în practică de zi cu zi cunoștințele acumulate.
11. Imprimarea unui caracter mai ritmic preluării documentelor cu caracter permanent.
12. Introducerea practicii ca diferitele controale profesionale organizate de unitățile centralizate să cuprindă ca un obiectiv aparte situația arhivei din unitățile subordonate.

MARIA DOGARU

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Comisia monumentelor publice și activitatea ei

IOAN OPRÎȘ

În cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, monumentelor de for public¹, ridicate de artiști contemporani, li s-a acordat o îndreptățită atenție. Se considera, pe bună dreptate, că opera de educație trebuie susținută viu și permanent, prin cele mai diverse mijloace, și că una din pîrghiile ei înseamnă o constituie arta monumentală. În favoarea unor asemenea teze au militat N. Iorga, Al. Lapedatu, Coriolan Petranu ș.a. Astfel, la inaugurarea monumentului luptătorului memorandist Mihai Veliciu, la Chișinău Criș, Al. Lapedatu afirma : „Evident, efigiile în bronz neperitor ale înaintașilor ce au binemeritat de la neam sau de la patrie au un sens moral și un rost educativ. Sint, mai întîi, simbol al admirației și recunoștinței noastre pentru caracterul moral și național, al vieții celor pe care îi reprezintă. Sint, apoi, monumente grăitoare pentru urmași, să fie asemenea acelor pe care aceste efigii caută să-i personifice încă printre noi”².

Asemenea idei s-au transformat într-o reală strategie culturală după Unirea din 1918, pentru crearea și amplasarea de monumente publice³ pe tot teritoriul țării, monumente care și-au împletit mesajul cu monumentele istorice, conlucrînd — prin vizualizare la eternizarea memoriei faptelor de glorie, la educarea mai multor generații de oameni. Această strategie, ca o tradiție mai veche a poporului român, a favorizat comanda și execuția a numeroase lucrări de artă monumentală, care au acoperit apoi, ca un semn al unității de neam, toate zonele țării.

Sigur că proliferarea manifestărilor artei de for public, solicitarea acesteia de către oficialitate și comunități, au pus în fața organismelor culturale de resort problema organizării și conducerii acestor activități, determinînd reglementări juridice și administrative. Din aceste considerente s-a organizat Comisia Monumentelor Publice (uncori numită Comisia Superioară pentru Monumentele Publice), înființată prin Decizia Ministerului Cultelor și Artelor nr. 45412/14 noiembrie 1922. Pentru prima ei perioadă de activitate, pînă în anul 1930, pusă sub conducerea președintelui Z. Picișanu, apoi, spre sfîrșitul perioadei, a lui I. Minulescu, cunoaștem rezolvarea unui anumit număr de probleme (58) în cele 16 întruniri, ca și legătura ei strînsă cu serviciul de arhitectură al Comisiei Monumentelor Istorice, legătură ce va fi păstrată pe toată durata funcționării sale⁴. Componența Comisiei va fi reinnoită în cîteva rînduri — 1929, 1938, 1941, 1943, 1944 —

¹ O primă sesizare și totodată un prim articol asupra subiectului aparține istoricului Virgiliu Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea desfășurată de către Comisia Superioară a Monumentelor Publice*, în „Revista Arhivelor”, an XII, nr. 1, 1969, p. 129—134. Precizînd că, în ce ne privește am preluat și prelucrat direct informațiile din sursele arhivistice indicate și de V. Teodorescu, îi mulțumim acestuia pentru unele îndreptări și precizări ce ne-au folosit la definitivarea acestui studiu.

² Biblioteca Acad. R. S. România (în continuare B.A.R.S.R.), Fond Al. Lapedatu, IV, Cuvîntare, în „Universul” nr. 292, 25 oct. 1934.

³ Monumentele publice erau definite ca „toate lucrările de artă plastică ce se execută de către autoritățile statului, ținuturilor sau comunelor și instituțiilor depinzînd de stat, precum și cele ce se execută de către particulari sau comitete, dacă au un caracter public sau unul de interes național; în rîndul lor intrau „statuile, crucile, troițele, pietrele comemorative, monumentele de eroi, fîntînile, colonadele, plăcile comemorative etc”. În „Monitorul Oficial”, partea I-a, 16 dec. 1938. Regulamentul pentru monumentele publice, art. 2.

⁴ Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Artelor (în continuare se va cita M.C.A., Direcția Artelor), dosar 61/1933. Vezi referatul lui Ion Minulescu, nr. 36891/30 septembrie 1933.

dar atribuțiile sale vor rămâne constante. Rolul ei capital era de avizare sub raport estetic și tehnic, apoi de determinare a ofertei sociale și de selecționare a celor mai valoroși artiști ca autori, de supraveghere a utilizării celor mai bune materiale — în nici un caz artificiale (beton, ciment mozaicat, tencuială cu praf de piatră ș.a.) — și de a se exercita, prin intermediul ei, o politică pe plan național în ce privea arta de for public. Ne grăbim să facem precizarea : o politică supercalificată, pentru că acest organism funcționa pe lângă Direcția Artelor ; în componența sa intrând directorul acestui compartiment, arhitectul șef al ministerului, alt arhitect cu lucrări apreciate, un pictor, doi sculptori, fiind prezidat de regulă de ministru. O îmbunătățire mai târzie, din 1938, prevedea introducerea în Comisie a unui critic de artă sau a unui profesor de estetică⁵.

În cadrul comisiei au desfășurat o vie activitate numeroși oameni de cultură și artă. Între aceștia — în ordinea în care au fost numiți membri — s-au numărat I. Jalea, C. Medrea, Fr. Storek, C. Ressu, J. Steriadi, N. Dărăscu, M. Constantinescu, C. Joja, H. Teodoru, H. Creangă, Șt. Popescu, D. Marcu, Gr. Ionescu, D. Anastase, Gr. I. Popovici, M. Onofrei iar secretar i-a fost în tot timpul Ion Pașa, subdirector la Direcția Artelor⁶.

Încheierea primului război mondial și desăvârșirea statului național unitar au creat posibilitatea refacerii economiei și au oferit un teren propice, de încurajare materială și morală, culturii și artelor. Cum era și normal, în ce privește monumentele publice, asistăm la o mare solicitare pentru cele din categoria dedicată eroilor căzuți în luptele pentru independență, libertate și unitate națională.

În 1919 se inaugurează monumentul eroilor săceleni (autor D. Mățășanu) inițiat de către Departamentul ASTREI—Săcele. Anul 1920 înregistrează ridicarea monumentului Lupoica, de către studenții clujeni, iar peste un an generalul Butunoiu va iniția și realiza un monument al Eroului necunoscut la Satu Mare. Un monument al Primei Împroprietări în Ardeal se ridică prin grija Ministerului Agriculturii și Domeniilor în 1923 la Peștișu Mare.

În anul următor se realizează monumentul lui Spiru Haret (autor Felice Rută) la Tulcea, cel închinat lui Avram Iancu (de C. Medrea) se instalează la Baia de Criș iar unul de eroi (de Sp. Georgescu) la Dărohol. Memoria lui Gheorghe Lazăr — cinstită printr-un monument la Cluj — era evenimentul primăverii din 1924. Monumentul fiind considerat nu numai un act „de pietate și recunoștință, prin care societățile și popoarele civilizate obișnuiesc să eternizeze, în bronz sau marmură, pe seama generațiilor viitoare, imaginea marilor înaintași. Nu, căci actul acesta are, socotesc, un înțeles deosebit : este un act simbolic prin care învățătorimea transilvană ține să afirme că înțelege să fie, chiar de acum, de la începutul vremurilor celor nouă ale vieții noastre naționale, activă și luptătoare pentru realizarea misiunii culturale a poporului român în patria sa reintregită”⁷.

Dezvelirea monumentului închinat lui Mihai Eminescu (autor I. Dimitriu-Bîrlad) la Sinicolau Mare, plătit printr-o colecție publică, ca și cel al Eroilor, așezat la Caracal (autor I. Schmidt) se face în 1925. M. Onofrei creează, în 1926, lucrarea Dorobanțul în atac, montată la Vulcan, lui C. Medrea i se datorează bustul poetului G. Coșbuc — inaugurat la 20 iunie la Năsăud —, la Timișoara se dezvelește Lupoica, iar la Guruslău, după planurile căpitanului Iorga, în septembrie, se inaugurează un monument închinat luptelor lui Mihai Viteazul.

Stringind 200 000 lei pentru a ridica monumentele lui B. P. Hasdeu și D. Onciul (opera lui M. Onofrei) la 1 noiembrie 1927, Capitala înregistra evenimentul dezvelirii lor, prin cuvintele pre-

⁵ În „Monitorul Oficial” nr. 293/16 decembrie 1938, cf. *Regulamentul pentru monumentelor publice*.

⁶ În „Monitorul Oficial” nr. 293 din 16 decembrie 1938, Deciziile Ministerului nr. 45412/14 noiembrie 1922 ; 25957/1938 ; 62439/18 noiembrie 1941 ; 48/9 ianuarie 1943 și 376/27 ianuarie 1944.

⁷ B.A.R.S.R., fond Al. Lapedatu, Cuvîntarea lui Al. Lapedatu, publ. în „Viitorul” 1924, 12 mai, p. 64.

ședintelui Comitetului de inițiativă, Al. Lapedatu: „Astfel am împreunat aci, pe coasta dealului de la Mihai Vodă, sub umbra străvechilor ziduri mănăstirești, chipurile de bronz a două din cele mai ilustre și mai reprezentative personalități ale vieții noastre culturale și istoriografiei naționale — un basarabean și un bucovinean, veniți spre norocirea noastră, în țara cea veche ca să contribuie, cu rodul minții lor superioare și a sufletului lor înalt, prin opere și lucrări epocale la îmbogățirea patrimoniului nostru cultural și național și deci la pregătirea zilelor de glorie și mărire ale înfăptuirii României întregite...”⁸

Tot în anul 1927 amintim monumentele eroilor ridicate prin strădania învățătorimii, în Munții Apuseni, la Lupșa și Ponorel, a busturilor lui A. D. Xenopol și G. Coșbuc, de la Arad, lucrări semnate de Gh. Groza.

Urmind îndemnul că „România întregită e datoră să cultive în chip cuvenit și demn, amintirea fiilor mari și aleși”⁹, un Comitet duce la bun sfârșit, în 1928, ridicarea unui ansamblu monumental în cinstea poetului V. Alecsandri, la Mircești.

În același an „Tinerimea Română” îi ridică lui Mihai Viteazul un monument comemorativ (4 m) la Turda, pe locul presupus — un bot de deal ce domină Cîmpia Crișului — al pieirii eroului; sculptorul Ulbrich crea pentru Abrud un bust al lui Avram Iancu iar O. Han îl imortaliza, în localitatea Bozovici, pe frunzașul pașoptist bănățean Eftimie Murgu, iar la Caracal, tot el, pe omul de bine și folos public, care a fost C. Porocianu.

În anul 1929 C. Medrea realizează, pentru orașul Timișoara, bustul lui Tr. Lalescu¹⁰ iar în noiembrie, în prezența delegatului Academiei Române, se inaugurează monumentul eroilor de la Corabia¹¹.

La 9 iunie 1930, cu ocazia serbării centenarului nașterii Dr. I. Rațiu, s-a inaugurat la Turda monumentul frunzașului memorandist, creat de C. Medrea, punându-se la vedere deviza celui comemorat: „Existența unui popor nu se discută ci se afirmă”¹².

În același an, la 31 august, Despărțămîntul ASTREI de la Zalău cinstea un alt frunzaș cultural, punînd la Celu Silvaniei o placă memorială în amintirea poetului popular P. Dulfu realizată de Borlan Gligor din Benesat¹³. Eroilor li se dedica un monument la Jina (Sibiu) — datorită comitetului local animat de învățătorul I. Nicoară. 1 Decembrie 1930 este sărbătorit la Tîrgu Mureș prin înaripate cuvîntări, între care și a delegatului Academiei, G. Bogdan Duică, prilejuite de dezvelirea bustului lui Al. Papiu Ilarian¹⁴.

Între evenimentele culturale din 1931, inaugurarea la 19 noiembrie a bustului lui George Enescu la Academia de muzică și artă dramatică din Iași, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de

⁸ Ibidem, Cuvîntarea lui Al. Lapedatu publicată în „Viitorul” din 10 noiembrie 1927. La inaugurare participă și în cuvîntări N. Iorga, I. Nistor, I. Bianu, N. Minovici, C. Moisil, Eusebie Nicol, vezi și „Revista Arhivelor”, II, 1925, p. 262.

⁹ Ibidem, IV, p. 4. Cuvîntarea lui Al. Lapedatu la inaugurarea monumentului comemorativ închinat lui V. Alecsandri, la Mircești.

¹⁰ Datele pentru perioada 1919—1929 pot fi urmărite în Arh. St. București, fond M.C.A., Insp. Arte, dosar 61/1936 și Dir. Arte, dosar 68/1937, ca răspuns la ordinul ministerului nr. 172532/24 oct. 1936 semnat de C. Petrescu și I. Minulescu, prin care se cerea prefectilor să alcătuiască o statistică a monumentelor publice, consemnîndu-se denumirea, scopul creării,

data, autor, dimensiuni și suma cheltuiții pentru realizarea sa. De asemenea, în ce privește Transilvania, unele din ele pot fi urmărite la C. Petranu, *Muzele, monumentele, învățămîntul, artele și mișcarea artelor plastice în Ardeal*, în lucrarea *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918—1928*, vol. II, București, 1929 și idem, *Art activity in Transilvania during the past ten years (1919—1929)*, 1929.

¹¹ Analele Academiei Române, tom. L, București, 1930, p. 35.

¹² La dezvelire participă E. Racoviță ca delegat al Academiei Române, cf. Ibidem, tom LI, partea I, București, 1931, p. 4—5, 8—9.

¹³ Arh. St. București fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 68/1937, f. 15.

¹⁴ Vezi și cuvîntarea în Analele Academiei Române, tom. LI, București, 1931, p. 32—33.

viață, a prilejuit o vie satisfacție, cu elogioase cuvinte și aprecieri aparținând rectorului instituției, Mircea Bârsan și lui Nicolae Iorga¹⁵. Tot în acel an, Primăria din Focșani cerea Comisiei să se pună plăci comemorative la fosta vână dintre cele două țări române (casa Cimbru) pe clădirea unde a lucrat Comisia Centrală și să se ridice un monument la locul fostului pichet de graniță cu numărul 47; lucrările executate aparțin lui I. Jalea și arh. A. Berindei, ele fiind inaugurate la Congresul Ligii Culturale, ținut la Focșani în luna mai¹⁶. Se mai aprobau acum monumentele eroilor de la Praid (autor prof. Knop Vence), Cucuiești—Teleorman (autor N. G. Marinescu), Dobreni—Ilfov (autori Șt. Mușetescu, G. Tudor), Dolhasca (autor M. Onofrei, bronz turnat în 1927)¹⁷. La 28 iunie 1931 se dezvelea la Timișoara bustul lui Em. Ungurianu, opera fiind semnată de Gh. Groza, iar în august, la Mirăslău, un monument modest dar semnificativ consemna băătălia pierdută aici de Mihai Viteazul; în același an sculptorul I. Dimitriu-Birlad realizează bronzul H. Lecca, om de cultură din Caracal, iar la Țebea, la mormintul lui Iancu, se monta o nouă lespede funerară concepută de sculptorul I. Cantacuzino¹⁸.

Compozitorul Ion Vidu este comemorat — printr-un bust semnat de R. Moga — în 1932 la Lugoj, iar la Caransebeș, din inițiativa generalului Apostolescu, începe ridicarea monumentului generalului erou I. Dragalina¹⁹; în decembrie, prin spezele Primăriei Timișoara, se ridică bustul poetului D. Țichindeal în Becicherecu Mic²⁰.

În anul 1933 se instalează monumentul de la Tandra (Timiș) în baza proiectului semnat de Ferd. Gallas, de acum înregistrind montarea, în diverse localități ce nu dispuneau de fonduri, a unor monumente-tip, create conform proiectelor realizate de Horia Teodoru. Asemenea monumente de eroi se vor mai plasa la: Șoimușul Mic (Odorhei), Biborțeni, Angheluş și Solocna²¹. Se mai dezvelea acum la Suceava, la 15 octombrie, bustul lui Ciprian Porumbescu (autor prof. Ioan Gidei), la ceremonie luind cuvântul trinisul Academiei, Ioan Nistor²². Tot acum, I. Jalea prezenta Comisiei un proiect de monument al eroilor pentru comuna Monteoru-Buzău iar la Huși se dezvelea, tot pentru eroi, monumentul realizat de M. Onofrei²³. La Sighet, în prezența lui V. Chindriș, Al. Breban, Al. Țiplea, cuvinta Al. Lapedatu, la dezvelirea monumentului Dr. Ioan Mihalyi de Apșa²⁴. Primăria Tulcei solicita la 19 februarie 1934 (cu nr. 862) ministrului, aprobarea refacerii monumentului de pe Colnic-Hora, ce fusese realizat de G. Vasilescu și distrus în timpul primului război mondial²⁵. Mai amintim apoi monumentul lui Vincențiu Babeș (autor A. Pop) dezvelit în prezența lui Gr. Antipa, G. Proca, a doctorilor C. Nicolau, D. Gerota, N. Staicovici, Gh. Marinescu, Em. Dem. Paulian, C. Levaditti, la Timișoara, cu care ocazie s-a ținut de Al. Lapedatu o remarcabilă cuvintare²⁶. „Comitetul pentru comemorarea revoluției lui Horia”, de la Brad, animat de prof. dr. Ioan Radu și prof. Candin Ciocan, solicita Comisiei în 1934 să aprobe ridicarea a 14 troițe în localitățile legate de evenimentele din 1784 și 1848: Mesteacăn, Mihăileni, Criscior, Buceș, Iosășel, Curechiu și Vălișoara. Textele de pe respectivele

¹⁵ Arh. St. București, fond M.L.P.C., Dir. Arte, dosar 43/1931, adresa Academiei nr. 102/23 noiembrie 1931.

¹⁶ Ibidem, dosar 13/1931, Adresa nr. 2392/10 martie 1931.

¹⁷ Ibidem, Adresa nr. 8379/23 iulie 1931.

¹⁸ Ibidem, fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 68/1937, f. 186, 265, M.I.C.A., Insp. Arte, dosar 61/1936 și M.C.A. dosar 68/1937, f.2.

¹⁹ Ibidem, fond M.C.A. dosar 68/1937, f. 58.

²⁰ Ibidem, dosar 68/1937, f. 158, 176.

²¹ Ibidem, dosar 60—61/1933, procesul verbal din 22 sept. 1933.

²² Analele Academiei Române, tom. LIV, București, 1934, p. 10.

²³ Arh. St. București, fond M.I.C.A., dosar 60/1933 și 61/1936, adresa nr. 22158/2 iunie 1933.

²⁴ B.A.R.S.R., fond Al. Lapedatu, IV, p. 67.

²⁵ Cu adresa 7671/28 februarie 1934, Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor dă aprobarea de reconstruire. Cf. Arh. St. București, fond M.I.C.A., dosar 82/1934.

²⁶ Vezi „Universul”, 23 noiembrie 1934.

troițe erau compuse de istoricul Ioan Lupaș²⁷. În același an fuseseră inaugurate monumente ce-l comemorau pe Al. Vlaicu la Binținți — prin Societatea Aeronautică Română — și pe fruntașul pașoptist Axente Sever, al cărui bust (autor I. Pușcariu) fusese dezvelit în decembrie la Medias; la Lugoj se instalează acum monumentul Unirii (autor R. Moga) iar la Săliște, în iulie, cel dedicat lui Nicolae Hențiu datorat tot lui R. Moga, sculptor care va mai semna și bustul lui A. Iancu, așezat la Tebea. În comuna natală a „craului munților” un grup de fruntași (Avram Leahu, Teodor Todea, N. Banciu, Al. Toader) va strânge cei 20 000 lei necesari ridicării Troiței Eroilor²⁸.

Pe masa Comisiei se mai aduc în 1934 și alte lucrări: în primăvară s-au deschis discuțiile legate de monumentul Infanteriei Române, operă a lui I. Jalea, ce urma să fie amplasat la Șosea, în fața fostului Salon Oficial, pentru așezarea în Piața Universității a monumentului lui Spiru Haret²⁹, ca și pentru bustul luptătorului beiușan Mihai Veliciu, ridicat cu ocazia a 40 de ani de la judecarea sa³⁰. Alte monumente de eroi se adaugă acum: la Târlugeni (proiect H. Teodoru), Grăjdana (proiect I. Pantazi)³¹, la Poienari—Cimpina — făcut prin colecția „de la mic la mare”³². Deseori în rindul celor evocați îi găsim pe oamenii de artă, cum se petrec lucrurile și în cazul monumentului dedicat El. Teodorini. Însuși ministrul artelor Al. Lapedatu apreciază și ajută inițiativa Sindicatului artiștilor dramatice și lirici din România, care prin președinte — Maria Filotti — susține o amplă colecție publică. Cu acel prilej Nicolae Petrașcu îi scrie ministrului la 24 noiembrie 1935: „Elena Teodorini, care a umplut lumea cu numele de româncă, cu numele Țării ei, onorându-l, cum n-a făcut nimeni în arta ei, nu va găsi în pământul acestei țări, nici cele câteva palme de loc pentru oasele și numele ei!... Dar, dacă ingratitudea împrejurărilor va deveni mină o fatalitate ce va desființa și acest lăcaș pămîntesc al Elenei Teodorini, numele ei va rămînea în regiunile ideale ale scrisului celor ce au auzit-o cîntînd în floare, în lumea întregă, scris ce palpită, și va palpița, de-a pururi de freacă a emoțiilor pricinuite de arta și glasul ei, plin de înțelesul lucrurilor și de tainele infinitului”³³. Vor mai fi apoi comemorați prin valoroase monumente: martirul de la 1784, Crișan, căruia i se închină lucrarea de la Brad, bronz aparținîndu-i lui R. Moga, o altă omagiindu-l pe I. Popasu — la Caransebeș, era semnată de I. Dimitriu Birlad; eroilor I. Ciordaș și I. Bolcaș, li se ridicau busturi la Beiuș; tot un bust — I. Gh. Duca — semnat de O. Han — fiind instalat la Petroșani, iar la Lugoj, lui Tr. Grozăvescu îi închină lucrarea sa R. Moga³⁴. Orașului Brașov Comisia îi aproba așezarea bustului lui Cincinat Pavelescu (autor Gh. Popa), iar pentru Predeal sculptorul C. Spăthe realizase bustul lui Gr. Trancu-lăși³⁵; pe seama „Societății Dr. Petru Pipoș pentru studiul copilului român” — care funcționa pe lângă Liceul „Moise Nicoară” din Arad — se permite ridicarea bustului lui P. Pipoș, ilustru pedagog, bust instalat în Parcul Palatului Cultural³⁶.

ASTRA inițiază acum realizarea ansamblului Horea, Cloșca și Crișan la Alba Iulia, pregătit în cinstea aniversării a 150 de ani de la răscoala din Munții Apuseni. Proiectat după planurile ing. D. Mihăilă, cu partea de sculptură realizată de sculptorul I. Negrulea, monumentul era imaginat ca un „monument-far” care, pe de o poziție dominantă, să poată simboliza ziua și

²⁷ Arh. St. București, fond M.I.C.A., Insp. Arte, adresa Liceului „Avram Iancu” — Brad, nr. 52, dosar 82/1934, f. 5—10.

²⁸ Ibidem, fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 68/1937, f. 2, 35, 58, 179, 180.

²⁹ Ibidem, fond M.I.C.A., Insp. Arte, dosar 82/1934, f. 22—23.

³⁰ Lucrarea aparține sculptorului Andrei Gal, vezi adresa nr. 34580/9 octombrie, Ibidem, dosar 82/1934, f. 60—61.

³¹ Ibidem, f. 11, 25.

³² Ibidem, dosar 60/1935, f. 42.

³³ Ibidem, dosar 59/1935, f. 7 adresa, nr. 358/18 februarie 1935, Ibidem, — monumentul care costase 67 000 lei.

³⁴ Arh. St. București, fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 68/1935, f. 2, 58.

³⁵ Ibidem, fond M.I.C.A., Insp. Arte, dosar 60/1935, f. 2.

³⁶ Lucrare semnată de M. Olinescu (autor și al bustului Crișan din comuna Crișan, județul Hunedoara), sculptorul funcționînd ca prof. la Arad. Ibidem, dosar 60/1935, f. 45.

noaptea, mesajul său ³⁷. Și altor personalități le sînt dedicate în 1936 monumente : I. L. Caragiale (autor D-tru Ignat) și I. Gh. Duca (autor M. Onofrei) la Ploiești ³⁸; I. Iordănescu a realizat bustul lui Har. Constantinescu, fruntaș politic la Turnu Măgurele (preț 72 000 lei) iar la Timișoara, în 16 septembrie, se dezvelela cu mare pompă — Guvernul trimite aici mesajul său prin Al. Lapedatu — monumentul lui Alex. Mocsonyi ³⁹. La 26 iunie 1936, O. Han depune la Comisie planurile și proiectul monumentului Mihail Kogălniceanu din Capitală, dezvelit în același an la 6 noiembrie iar la 11 decembrie, prin jurnalul Comisiei nr. 122, se aproba proiectul monumentului lt. aviator Caranda, amplasat în piața „Puișor” ⁴⁰. La 18 octombrie 1936, la Avrîg, se inaugura monumentul lui Gh. Lazăr (semnat de C. Medrea) iar la 13 decembrie o lucrare impresionantă aparținînd tot lui C. Medrea — 9 metri înălțime —, Vasile Lucaciu, se dezvelela, în cadrul unor ample serbări ⁴¹.

În același an, se inaugura la Simon (Brașov), la 15 august, statuia gen. Tr. Moșoiu (opera lui O. Han) iar la Satu Mare, la 1 decembrie, se monta donația Romei, Lupoica ⁴². Institutul regal de științe administrative inițiază, în 1937, ridicarea bustului lui C. D. Dissescu, celebru jurist, lucrare semnată de Al. Severin, montată în fața Facultății de drept din București, apoi se mai ridică tot acum monumente închinare memoriei eroilor la Bălăceanca — Succava (arh. V. Ștefănescu), Tămaia — Satu Mare (autor Raiciu), Cacica (autor Fl. Stănculescu), Johănsfeld-Timiș (autor V. Vlad) ca și „de către” subsemnabile văduve de război, mame, părinți, copii și frați ai eroilor morți în războiul pentru întregirea neamului din comuna Obreja, județul Severin” — 58 la număr — care doreau ca pe monumentul lor să se pună și un basorelief cu eroul Moise Groza ⁴³. La 15 ianuarie 1937 un Comitet de inițiativă se adresa Comisiei pentru un monument dedicat lui Decebal. Acesta se dorea „să fie un altar de veșnică închinare pentru toți cei ce au așteptat înfăptuirea visului poporului românesc din neam în neam; să fie pentru toate generațiile viitoare, un focar de perpetuă conservare a patrimoniului sfînt dobîndit prin sînge și o întruchipare veșnică a dreptului nostru de stăpînire peste aceste plaiuri scumpe, care sînt leagănul pămîntului nostru românesc” ⁴⁴. Avînd drept scop consemnarea în bronz și marmoră a ideii originii noastre daco-romane, a luptelor purtate pentru unitatea românilor, simbolistica acestui monument — compus din statuia propriu-zisă a lui Decebal (3,5 m) și basorelieful reprezentîndu-i pe Horia, Cloșca și Crișan, pe Iancu, Lupoica și gemenii, pe regii României — a comportat serioase analize critice, la care unele sugestii au fost făcute de directorul muzicului din Deva, Oct. Floca. Lucrarea finită, avîndu-l ca autor pe R. Moga, profesor la Liceul din Brad, a costat 4 200 000 lei, turnărea realizîndu-se la Uzinele siderurgice Hunedoara și s-a dezvelit la 29 iulie în 1937, prezența lui I. Minulescu ⁴⁵.

Conștient că „existența unui monument, constituie pe lîngă omagiul nostru simbolic și un stimulent de eroism pentru apărătorii de milne ai României Mari” ⁴⁶, numeroase comune și sate solicitau Comisiei înlesniri pentru a-și ridica monumente. Din nou ministerul și Comisia le recomandă — după proiectele tipizate ale lui H. Teodoru — soluții ieftine celor din Vocești — Vilcea, Teleac, Urșitul de Jos, Adrian, Frunzeni, Deda, Ripa de Sus, Milaș, Rușii-Munți, Morăreni

³⁷ Date tehnice: Înălțimea bazei = 4,50, înălțimea totală = 21 m. Fusese aprobat la 8 iulie de Comisia prezidată de Al. Lapedatu, el fiind realizat prin strădania atelierelor Școlii de Arte și meserii din Zlatna, costul său fiind de 1 400 000 lei, cf. Ibidem, dosar 56/1936, f. 27—29.

³⁸ Costul primei lucrări este de 50 000 lei iar al celei de a doua 30 000 lei, Ibidem, dosar 61/1936.

³⁹ „Națiunea Română”, 16 septembrie 1936. Lucrarea îi aparține lui C. Medrea.

⁴⁰ Vezi dosar 61/1936.

⁴¹ Vezi „Viitorul”, an XXVIII, nr. 8687, 16 decembrie 1936.

⁴² Arh. St. București, fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 68/1937, f. 110. 169.

⁴³ Ibidem, dosar 90/1937, II, f. 25, 48, 64, 66, 73, 137.

⁴⁴ Ibidem, dosar 89/1937, I, f. 36.

⁴⁵ Ibidem, f. 35, 40.

⁴⁶ Așa se justifică în cererea din 18 aprilie 1937 a locuitorilor com. Mircea Vodă-Dîmbovița, cf. Ibidem, dosar 89/1937, I, f. 132.

Porcești, Milășel, Comori, Vătava, Petelea, Urăești, Ormeniș, Pinlic, Iuda, Reghin, Hodac, Țințaru-Mehedinți, Giarmata și Alioș-Timiș ș.a.⁴⁷ Alteori aceste monumente de eroi au avut ca autori importanți arhitecți. În anul 1937 Comisia a aprobat monumentele ridicate la Băile Herculane — pentru gen. dr. Gh. Vicol —, aparținându-i lui I. Dimitriu-Birlad, la Sasca Montană un monument dedicat turismului, ridicat de ing. silvic V. Madaș și la Lugoj monumentele lui I. Gh. Duca și C. Brediceanu, la Caransebeș al dr. I. Olariu-ultimele trei purtând semnătura lui R. Moga iar la Jimbolia al dr. Carol Dieț, autor fiind Géza Rubletzcki⁴⁸. Autoritățile au patronat edificarea monumentului de la Ciulnița-Eustațiade (Argeș) făcut de I. Pantazi⁴⁹.

Pentru un timp opinia publică s-a oprit la veștile ce se aflau în legătură cu contractarea unor însemnate monumente pe seama sculptorului Ivan Mestrovic. Pentru a examina modelele în gips, se numește o comisie de experți — V. Cioflec, C. Medrea, M. Petrașcu, J. Steriadi, I. M. Sadoveanu, Gr. Ionescu, N. C. Davidescu. În toamna lui 1937 o delegație compusă din aceștia, mai puțin V. Cioflec și N. C. Davidescu, merge la Zagreb și discută cu artistul detaliile de ordin tehnic, ca în scurt timp importante opere să ajungă la București⁵⁰.

Și în 1938 continuă să se comande și să se realizeze numeroase monumente, în primul rând din clasa celor închinat eroilor: la Herneacova — Timiș, Crețești — Fălciu, Batin și Ugruțiu — Cluj, tot în baza modelelor lui H. Teodoru; la Mărgineni — Bacău, după un proiect de Gr. Ionescu iar la Tugliu — Dolj, după cel semnat de N. Cucu⁵¹. Comisia mai aproba acum lucrări de restaurare și reconstituire la Biserica Neagră din Brașov, unde sculptorul Richard Bôge execută restaurare de piatrărie și sculptură și ornamente. Mediul cunoștea la 3 septembrie, agitația și emoția: o placă memorială se dezvelea în amintirea victoriei lui Petru Rareș, din septembrie 1534⁵².

Făcând deseori sacrificii evidente, apelând mai ales la „inima” publicului, prin colecte, numeroși oameni de bine s-au străduit pentru a consemna prin opera monumentală trecerea prin lume a unuia sau altuia dintre fruntașii neamului. Astfel, un grup de prieteni și cetățeni din Turnu Severin inițiază ridicarea monumentului lui I. Șt. Paulian, numit „cîntărețul Olteniei”, fost profesor de muzică și animator cultural în oraș, creator al corului „Doina”. Lucrarea, finalizată în toamna anului 1939, aparține lui D. Anghel și a fost instalată pe un frumos soclu de granit în Parcul Rozelor⁵³. Liga Culturală pentru Unitatea tuturor Românilor — Secțiunea Suceava, solicita Comisia să-i probe ridicarea la Suceava a bustului Eni. Iescu (după opera din Copou) după o machetă de prof. Loghin, copierea fiind dată în grija sculptorului local I. Mateescu⁵⁴. Tot un bust al marelui poet era realizat acum, la Sighișoara, de I. Vlasiu, la comanda ASTREI, inaugurarea sa fiind făcută cu ocazia serbărilor de la 1 decembrie⁵⁵, iar la comanda Ministerului Sănătății și Asistenței Sociale se termina bustul dr. Aurel Căndea din Timișoara, impresionantă operă a lui R. Ladea, dezvelită în fața spitalului din localitate⁵⁶.

La sfârșitul anului, la 7 decembrie, Societatea Filarmonică „Gheorghe Dima” din Cluj anunța publicarea concursului pentru realizarea busturilor compozitorilor Gh. Dima și Iacob Mureșan, ce urmau să fie dezvelite în primăvara anului viitor⁵⁷.

⁴⁷ Ibidem, dosar 89/1937, I, f. 74, 81, 93 și dosar 55/1937 și Jurnalele 133, 146, 167; O lucrare a Societății „Cultul eroilor”, intitulată „Cruci, troiți, monumente”, difuza de asemenea diverse modele.

⁴⁸ Ibidem, dosar 68/1937, f. 58, dosar 55/1937, f. 97.

⁴⁹ Ibidem, dosar 89/1937, f. 53, 72.

⁵⁰ Ibidem, dosar 54/1937.

⁵¹ Ibidem, dosar 90/1938, f. 5, 6, 8, 9, 20, 27, 35.

⁵² „Dimineața”, 3 septembrie 1939.

⁵³ Vezi dosar 104/1939, II, f. 18.

⁵⁴ Ibidem, f. 34—35, și dosar 91/1939, II, f. 186.

⁵⁵ Ibidem, dosar 105/1939, III, f. 42.

⁵⁶ Ibidem, f. 42.

⁵⁷ Ibidem, dosar 105/1939, f. 208. Juriul concursului: C. Medrea, A. Demidu și arh. T. Niga-iar Concurenții: Victor Papilian, Veturia Ghibu A. Zoe Gherman, Seb. Boineț și Lia Dima. Cf. Ibidem.

Și în cursul anului 1939 o serie de inițiative privesc ridicarea monumentelor închinată eroilor. Parcă o conștiință venită din adâncul ființei poporului dădea semne pentru timpurile apocaliptice ce urmau să zguduie lumea. Și ca într-un reazem în credința de neam și țară, în spiritul de sacrificiu al cetățeanului — ca de atâtea alte ori în istorie — făceau apel la memoria colectivă pentru a consemna fapte de eroism anonime, colective, cunoscute. Astfel Comitetul căminului cultural „Dragoș Vodă” din București — Maramureș, îi scria lui N. Iorga la 3 iulie 1939 : „În această comună deși destul timp de la Unire, încă nu s-a clădit nimic pentru amintirea trecutului, iar atunci când atât după obiceiuri, cât mai ales după obligațiile ce avem, dorim să ne exprimăm recunoștința sau a ne manifesta dragostea ce purtăm pentru cei care, în timpurile grele au contribuit — la dezrobirea sau reintregirea neamului, suntem nevoiți a ne aduna oriunde, numai pentru ca să se creadă că ar fi dar în fapt nu e nimic ; fiindcă nu s-a făcut de nimenea . . .” cerind aprobarea ridicării unei troițe în amintirea eroilor locului⁵⁸.

În spiritul unor asemenea idei Comisia aproba acum ridicarea de monumente de eroi la Sinpetru Mic — Timiș, operă în calcar semnată de Seb. Rotsching⁵⁹, la Poduri — Bacău, lucrarea lui I. Pantazi — o componentă din proiectul acestuia prezentată la concursul pentru monumentul Infanteriei (1933)⁶⁰, la Baia de Arieș, lucrare din trahit semnată de S. Răutuțiu⁶¹.

Mari proiecte sînt dezbătute în cursul anului 1940 în concursuri și apoi la Comisie. Unul, la Timișoara era destinat împodobirii Palatului Reșidenței Ținutului Timiș, la el participînd St. Gomboșiu, Ferd. Gallas, Seb. Rotsching și Desideriu Novac. Comisia — formată din A. Ciupe, V. Vlad, C. Liuba, P. Manciu, Al. Pop și Tib. Bothie — este asistată de trimisul Ministerului Artelor, I. Minulescu. În cadrul concursului se prezintă mai multe proiecte avînd motto Credința, Minerul, Carașul (județul) ProArte ; cîștigător a fost ales proiectul lui R. Ladea — Carașul⁶². La București se prezentau, tot în cadrul unui concurs proiectele pentru monumentul Artileriei. Juriul analiza lucrările prezentate de Puiu Anastasescu, C. Baraschi, O. Han, I. Jalea, C. Medrea și M. Onofrei, oprindu-se asupra celui al lui I. Jalea, monumentul fiind terminat în 1942⁶³.

La Sibiu erau acum aproape încheiate lucrările de colectă publică pentru ridicarea monumentului A. Șaguna⁶⁴, iar la București se prezintă comisiei, de către M. Onofrei, proiectul monumentului N. Filipescu⁶⁵. Alt sculptor, V. Dimitriu Leorda, trimite spre aprobare Comisiei, din încredințarea Societății invalizilor de război, proiectul monumentului Ștefan cel Mare, ce urma să fie amplasat la Borzești, lucrare care s-a și aprobat în anul următor⁶⁶. La 11 martie 1940 se ținea concursul la Reghin, în prezența lui I. Minulescu, pentru ridicarea unui bust lui Petru Maior⁶⁷. Societatea Scriitorilor Români îi cerea ministrului la 10 aprilie, să aprobe fondurile necesare pentru ridicarea monumentului lui M. Eminescu (de D. Anghel)⁶⁸. Alt monument

⁵⁸ Ibidem, dosar 104/1929, II, f. 58.

⁵⁹ Ibidem, f. 65.

⁶⁰ Ibidem, dosar 91/1939, II, f. 107.

⁶¹ Ibidem, dosar 105/1939, III, f. 65.

⁶² Ibidem, dosar 93/1940, f. 242, 245.

⁶³ Ibidem, f. 336—339.

⁶⁴ Ibidem, f. 360. Un Comitet compus din dr. Comșa, dr. Turcu, I. Floașiu și I. Munteanu reușește să strîngă din 1933 începînd suma de 204 630 lei.

⁶⁵ Ibidem, f. 351. Grup monumental ce urma să fie amplasat în fața Cercului Militar, reprezentînd Ardealul subjugat, un ardelean legat, o bătrînă și o roată — simbol al răscoalei de la 1784 —, un basorelief cu localul Școlii militare Dealu, reprezentînd Victoria, statuia lui N. Filipescu, dominînd prin înălțimea ei (4,40 m). Monumentul era estimat la 2 milioane lei.

⁶⁶ Ibidem, f. 352. În 1941 încă se discuta aprins în jurul revizuirii amplasării acestui monument, artistul solicitînd instalarea sa în fața bisericii și nu a școlii. Nu i se dă cîștig de cauză întrucît Comisia considera că monumentul nu trebuie să vină în concurență cu alt monument, principiu valabil și azi, cf. loc. cit. fond M.C.A., Dir. Arte, dosar 101/1941, f. 55.

⁶⁷ Ibidem, dosar 93/1940, f. 62. ASTRA inițiasse acțiunea justificată prin funcționarea la Reghin a învățatului ca protopop între 1784—1809, lucrarea ce-l omagia fiind făcută de I. Vlasiu.

⁶⁸ Ibidem, f. 164.

acrealizat însă — Balaurul, de Puiu Anastasescu — era aprobat la ședința Comisiei din 7 martie ⁶⁹. O mențiune separată comportă monumentele ieșene închinat învătășilor V. Conta, A. D. Xenopol și T. Maiorescu : inițiate în 1927, când ministrul I. Petrovici acordă o primă subvenție de 500 000 lei, ținându-se abia la 2 februarie 1935 concursul de machete, câștigat de C. Baraschi ⁷⁰.

Izbucnirea celui de-al doilea război mondial a pus grave probleme de protecție a monumentelor de toate categoriile. Într-un referat din 20 iunie 1941, A. Maniu cerea ministrului să se ia măsuri pentru protejarea lucrărilor lui I. Mestrovic, a unor monumente de la cimitirul Bellu, din rotonda Ateneului, a basoreliefurilor de la Adamclisi aflate la Muzeul Militar și a Arcului de Triumf ⁷¹.

Una din cele mai însemnate lucrări de artă monumentală a perioadei analizate o constituie ansamblul ridicat în rotonda din Cișmigiu, lucrare la care cooperaseră o serie de foruri — Primăria Capitalei și Direcția Artelor — și la care au participat valoroși artiști. La 31 decembrie 1942, la Ministerul Cultelor și Artelor, se fixa responsabilitatea realizării următoarelor busturi : M. Eminescu, Oct. Goga (I. Jalea), V. Alecsandri (I. Burcă), I. L. Caragiale (O. Späthe), Al. Vlahuță (O. Han), G. Coșbuc (Gr. Popovici), Șt. O. Iosif (C. Medrea), Al. Odobescu (M. Petrașcu), T. Maiorescu (I. Dimitriu-Birlad), N. Bălcescu (C. Baraschi), B. P. Hasdeu (M. Onofrei) și D. Zamfirescu (Al. Călinescu) ⁷². Procesul verbal încheiat și caietul de sarcini fixau ca material marmura de Ruschița pentru busturi și soclurile din piatră de Vrața sau Cimpulung; înălțimea lucrărilor se fixa la 0,90 m iar a capului de 0,40 m; materialul trebuia să fie „fără pete și fără găuri, de culoare alb-roz și cit mai uniformă” iar modelarea „după modelele originale în gips” ⁷³.

În anul 1942 s-au înregistrat câteva comenzi și execuții de monumente publice. Între cele mai de seamă amintim : bustul Oct. Goga, lucrat de I. Dimitriu-Birlad și oferit Primăriei Capitalei ⁷⁴, poetul mai fiind reprezentat și în lucrarea lui R. Moga, executată gratuit, la cerea ASTREI, pentru Tirnăveni ⁷⁵. La Sighișoara se ridică acum bustul prof. Horia Teculescu, fost director al Liceului de băieți (1920 — 1942) și mare animator cultural iar la Blaj se cerea aprobare pentru turnarea și ridicarea monumentului lui I. Micu Clain, realizat de R. Moga în baza unui vechi tablou în ulci ce-l reprezenta pe învătăș ⁷⁶. În același an Comisia rediscuta pentru a treia oară proiectele concursului pentru monumentul Eroilor Marinari de la Constanța, acordând premiul I și execuția lui C. Baraschi ⁷⁷.

La 26 octombrie 1942 Primăria municipiului Craiova hotărâ realizarea — prin colecție publică — a statuii lui Mihai Viteazul, cerere sprijinită de minister în fața Consiliului de Miniștri ⁷⁸.

În 1943 se înregistrează tot mai puține comenzi datorită lipsei materiilor prime și condițiilor grele generate de război. Între lucrările realizate se află întârziatele busturi ale lui V. Conta,

⁶⁹ Ibidem, dosar 91/1940.

⁷⁰ Ibidem, dosar 93/1940, f. 91, 142, 169.

⁷¹ Ibidem, fond M.C.N.C., Dir. Arte, dosar 72/1941. Măsurilor propuse care presupuneau acordarea sumei de 3,5 milioane lei, comandantul zonei Antiaeriene București le răspunde că „nu sînt necesare pentru că oricum o bombă ar face praf monumentele”.

⁷² Inițial s-a discutat despre realizarea de către Miliția Petrașcu a bustului T. Maiorescu, iar C. Baraschi pentru V. Conta, bust înlocuit ulterior cu cel al lui N. Bălcescu.

⁷³ Lucrarea era estimată la 3 120 000 lei busturile și 1 440 000 soclurile (4 500 000 lei total) din care 1/3 (1 040 000 lei) era susținută de Direcția Artelor, fiecare lucrare costînd 200 000 lei; la 8 iulie 1943 Primăria Capitalei vărsa Directoratului Artelor 500 000 lei, rest din suma sa de contribuție, din care se plăteau refacerea bustului lui Tr. Demetrescu de către I. Iordănescu și G. Coșbuc, de I. G. Popovici. Pentru toate cf. Arh. St. București., fond M.C.N.C., Dir. Arte, dosar 121/1942 f. 9, 16, 20; dosar 44/1944, f. 1, 6, 34, 36, 45, 49.

⁷⁴ Ibidem, f. 121.

⁷⁵ Motivația amplasării ei aici era că tatăl poetului s-a născut la Crăciunelu de Sus, unde poetul a copilărit, afirmîndu-se că de aici s-a inspirat pentru „Clăcașii”. Vezi adresa Comitetului de inițiativă 13 august 1942, în fond cit., dosar 119/1942, f. 144.

⁷⁶ Ibidem, f. 172, 174, 205.

⁷⁷ Ibidem, dosar 84/1942, f. 11, 25, 30, 32.

⁷⁸ Ibidem, dosar 119/1942, f. 253, vezi decizia Primăriei nr. 33473/26 octombrie 1942.

A. D. Xenopol și T. Maiorescu pentru Iași⁷⁹, apoi se discută un monument dedicat martirilor din Ardealul vremelnice cedat — așezat pe cetatea Devei de către Asociația Ardelenilor Refugiați (autor R. Moga)⁸⁰ și o cerere a Muzeului Militar de a i se executa busturi ale lui Traian, Decebal, Matei Corvin și Vlad Țepeș⁸¹.

O altă problemă ce a preocupat Comisia fusese soarta citorva lucrări salvate din partea cedată a Transilvaniei: între ele statua lui Andrei Mureșan, aparținându-i lui C. Medrea, adusă de la Bistrița la Sibiu și instalată aici pentru un timp⁸². Cîteva monumente publice mai importante fac obiectul activității Comisiei în anul 1944. În luna ianuarie Primăria Capitalei trimitea Direcției Artelor documentația pentru ridicarea bustului lui Petru Maior în Parcul Muzeului Satului, lucrare aparținându-i lui I. Vlasiu și făcută la cererea Asociației Refugiaților Ardeleni⁸³ iar la Brăila, O. Han realizează pentru Liceul „Nicolae Bălcescu” un bust al marelui revoluționar⁸⁴.

Convinși că numai arta cu nobil mesaj și de o mare clasă poate contribui la educație, arta cu subiect decurgînd din însăși istoria națională, ieșirii cer aprobare de a ridica busturi lui T. Cernea, T. Burada, Ed. Caudella, G. Muțulescu, Enr. Menzetti și Ant. Civillo⁸⁵.

Greutățile cauzate de război afectaseră și bugetul Ministerului Artelor și, implicit, au avut grave consecințe asupra vieții cultural-științifice. Din ce în ce mai mult se apela la colecte publice, pentru a acoperi costul unor lucrări de artă monumentală cu caracter public. Astfel, *În* *Revista* Consiliului de Miniștri nr. 150 din 28 februarie 1944 autoriza Prefectura județului Fălciu să organizeze o colecție publică pentru a realiza fondurile necesare ridicării cîte unei troițe la curile de naștere ale domnitorului Al. I. Cuza și ministrului său, „dezbitor al brațelor țărănești”, Mihail Kogălniceanu⁸⁶. Tot într-o asemenea formă intenționa un Comitet brașovean să strîngă fondurile necesare pentru ridicarea unui monument „cetățeanului de onoare al acestui oraș,” Nicolae Iorga și reconstrucției așezămintelor „Nicolae Iorga” deteriorate încă dela cutremur.⁸⁷

Înregistrînd suita de lucrări realizate în domeniul monumentelor publice în perioada dintre cele două războaie mondiale⁸⁸ putem aprecia că în perioada funcționării sale Comisia Monumentelor Publice și-a îndeplinit rostul de a fi determinat o intensificare a manifestărilor artistice în acest domeniu, implicarea celor mai de seamă artiști în procesul de creație propriu-zis, determinarea cerințelor tematice ce oglindeau pe plan cultural și artistic nevoile societății românești. Realizate în modeste ateliere de pietrărie și turnătorie — ca acele ale lui N. Colios din Focșani sau în Turnătoria artistică Ș. Dumitru din București — ca și în altele mai mari (turnătoria V. V. Rășcanu), gîndite și cioplite în ateliere de artiști afirmați ce se considerau totodată datori să se exprime în bronz, piatră sau marmură și ca cetățeni, ca români, deseori imprimînd mesaje de o vibrantă emoție, monumentele publice rezultate fac parte din patrimoniul artei naționale. Valoarea lor artistică, semnificația lor socială, ambele întrunind la o serie de obiective cote

⁷⁹ Văzute de I. Jalea, care referă în 2 februarie 1943 ministrului loc. cit., vezi dosar 77/1943.

⁸⁰ Proiectul nu întrunea aprobarea nici la Muzeul județean Deva și nici la Comisie, considerîndu-se nerealizat sub raportul mesajului său.

⁸¹ Ultimele două lucrări în jurnalele nr. 792, 807/2 iulie 1943, în supra, loc. cit, dosar 90/1943, f. 57, 71.

⁸² Ibidem, dosar 90/1943, f. 14.

⁸³ Ibidem, f. 27 și dosar 48/1944, f. 8 Tot la acea dată s-a aprobat și proiectul monumentului căp. Gh. Mășescu pentru biserica Floreasca din Capitală.

⁸⁴ Ibidem, dosar 42/1944, f. 47—48. Dimensiunile lucrării: I = 1,20 m; baza față = 0,60 m; baza laterală = 0,50 m; preț 400 000 lei.

⁸⁵ Ibidem, f. 22.

⁸⁶ Vezi „Monitorul Oficial” nr. 55 din 10 martie 1944.

⁸⁷ În Arh. St. București, fond M.C.N.C., Dir. Arte, dosar 46/1944, f. 43—44.

⁸⁸ Mai pot fi măcar amintite și cîteva monumente care prin destinație au intrat în categoria celor de artă funerară; busturile Artur Davidoglu (1919) de O. Han; C. Mille (1927), C. Nițescu (1930), I. Hodoș (1929) de O. Spăthe, gen. N. Tell (1929) de G. Mălăoanu, C. Pavelescu (1934) de O. Spăthe; I. Stănescu (1931) de I. Jalea; Al. Cojan (1935) de L. Kotzebue; P. Istrati (1935), L. Rebreanu (1944) de M. Petrașcu ș.a., cf. G. Bezviconi, op. cit., p. 197—206.

Documente privind istoria oraşului Piteşti

Aşezat la confluenţa râurilor Argeş şi Doamnei, la întretăierea unor importante căi de comunicaţie care fac legătura între Ţara Românească şi Transilvania, între aşezările din zona de deal-munte şi cîmpie Piteştiul a beneficiat de condiţii favorabile dezvoltării sale multiseculare.

Urmele materiale scoase la lumină pe teritoriul municipiului (unelte de piatră, silexuri, ceramică, obiecte de metal, monete, materiale de construcţie etc.) atestă continuitatea de locuire din epoca străveche şi pînă astăzi.

Piteştiul medieval menţionat în documente este rezultatul dezvoltării forţelor de producţie şi a noilor relaţii de producţie din feudalismul timpuriu. Asupra lui a influenţat pozitiv existenţa în zona Argeş—Muşcel a voievodatului lui Seneslau ca şi constituirea statului feudal Ţara Românească, care a avut reşedinţa în localităţile din apropiere, Argeş şi Cîmpulung.

Pînă în anul 1516 Piteştiul este amintit în documente cu ocazia acordării de danii unor aşezăminte de cult din partea domnitorilor sau boierilor, aşa cum este şi documentul din 20 mai 1388 (primul care menţionează localitatea Piteşti) cînd Mircea cel Mare dăruieşte ctitoriei sale, mănăstirea Cozia, şi o moară în hotarul Piteştiului, pe riul Argeş.

Cîteva documente emise din cancelaria domnitorilor Neagoe Basarab (1517 noiembrie 22, 1518 ianuarie 18, 1519 mai 6), Vlad Începutul (1532 mai 2, 1532 mai 28), Matei Basarab (1645 mai 28) ne dau unele informaţii referitoare la calitatea de reşedinţă temporară pe care o avea Piteştiul. Scriitorii acestor documente ne fac următoarele precizări : „Şi eu, Moisi scriitor, care am scris în noile curţi din oraşul Piteşti”¹, „Şi eu, Florea, cari am scris în minunatul foisor al Piteştilor”², „Eu, Danciul cel mic între diaci, care am scris în minunatul scaun în Piteşti”³, „Scris în cetatea Piteşti”⁴, „Dat în cetatea de lîngă Argeş, în tîrgul nostru Piteşti”⁵.

Observăm că domnitorul Neagoe Basarab i-a acordat Piteştiului mare atenţie, construind aici noi curţi domneşti, pregătindu-i „... un mare viitor...”⁶.

Aşezarea geografică favorabilă a influenţat activitatea meşteşugarilor şi negustorilor piteşteni care vor importa, exporta sau tranzita mărfuri spre Braşov şi Sibiu şi chiar spre Peninsula Balcanică.

În secolul al XVII-lea, ca urmare a înviorării economiei ţărilor române, Piteştiul ajunge „... în fruntea oraşelor dintre Olt şi Dîmboviţa şi va rămîne permanent, ajungînd unul dintre oraşele de primă mărime din Ţara Românească, alături de Bucureşti, Tîrgovişte şi Craiova; această ordine păstrîndu-se şi la începutul secolului al XVIII-lea”⁷.

¹ D.R.H.B. Ţara Românească, vol. II, doc. 165, p. 321—322. 1517 noiembrie 22.

² D.R.H.B. Ţara Românească, vol. II, doc. 166, p. 322—323. 1518 ianuarie 18.

³ D.R.H.B. Ţara Românească, vol. II, doc. 182, p. 345—350. 1519 mai 6.

⁴ D.R.H.B. Ţara Românească, vol. III, doc. 124, p. 198—199. 1532 mai 2.

⁵ D.R.H.B. Ţara Românească, vol. III, doc. 126, p. 200—202. 1532 mai 28.

⁶ A. Sacerdoţeanu, *Începuturile oraşului Piteşti*, în *Studii şi Comunicări, Piteşti*, 1971, p. 195.

⁷ Ştefan Olteanu, *Locul şi rolul oraşului Piteşti în contextul producţiei meşteşugăreşti urbane din Ţara Românească în evul mediu*, în *Studii şi Comunicări, Piteşti*, 1972, p. 272.

În pragul epocii moderne se găsea în grupul orașelor fruntașe ale Țării Românești, aproplat ca putere economică de cele două orașe Craiova și Ploiești, considerate ca cele mai dezvoltate din Țara Românească în afară de Capitală⁸.

Chiar Matei Basarab și mai ales Constantin Brincoveanu în organizarea economică a țării au fost legați de Pitești și împrejurimile sale prin instituirea unor reglementări pe linia practicării viticulturii și a comercializării vinului. Constantin Brincoveanu, posesor al unor întinse suprafețe de viță de vie în Dealul Piteștilor, introduce o nouă unitate de măsură a vinului „... vadră aceea de la oraș, de la Pitești”⁹ el fiind mare exportator de vinuri la Brașov, unde-și avea casele și depozitele.

Piteștiul, așezare economică, politică, culturală de seamă a Țării Românești, participă activ la evenimentele din perioada modernă. Revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, a atras și populația Piteștiului, orășenii contribuind cu voluntari înserși în oastea populară. La Pitești, în casele boierului Iancu Mavrodolu, unde fusese adus de către eteriști după ce-l arestaseră la Golești, Tudor Vladimirescu a rostit cuvinte pline de încărcătură istorică: „Eu nu mă tem de moarte. Eu am înfruntat moartea în mai multe rinduri. Mai înainte de a ridica steagul spre a cere drepturile patriei mele, m-am îmbrăcat cu cămașa morții”¹⁰.

În deceniile trei și patru ale secolului al XIX-lea Piteștiul înregistrează înnoiri pe linie de învățămînt, prin înființarea Școlii Naționale, de sănătate prin organizarea controlului sănătății populației și crearea unui regulament al spițeriilor, prin organizarea administrativă a orașului, dar mai cu seamă pe linia impulsurii activității meșteșugărești și de comerț.

Ideile revoluției de la 1848 s-au răspîdit și în rîndul populației piteștene din rîndul căreia s-au ridicat revoluționari de frunte, precum profesorul Școlii Naționale din oraș, Andrei Prețorian, Toma Coșescu. Scarlat Turnavitu, numit de guvernul revoluționar cîrmuitor al județului Buzău și alții.

Întrucît orașul era considerat ca centru important al revoluției, guvernul provizoriu, la propunerea lui Christian Tell, a aprobat concentrarea trupelor la Pitești și Ploiești. În timpul revoluției s-a sărbătorit noua constituție a țării, s-au arborat drapele naționale pe edificii publice, s-au organizat intruniri și a fost ars Regulamentul Organic. Deși revoluția a fost înfrîntă, ideile năvaltoare au continuat să se dezvolte pe plan material și spiritual.

Piteștiul își urmează mersul său ascendent pe linie economică, își adaugă noi elemente edilitar-gospodărești și ia amploare activitatea culturală.

Evenimentele politice dinaintea Unirii Principatelor din 1859 erau urmărite cu viu interes și deplină adeziune din partea Piteștenilor. Aceasta s-a văzut și cu ocazia vizitei pe care a făcut-o Alexandru Ioan Cuza în Pitești, cînd orășenii i-au făcut o primire caldă.

Alături și într-un gînd cu întreaga populație a României piteștenii au contribuit la cucerirea independenței deplină de stat a țării, atît pe cîmpul de luptă, cit și în spatele frontului. Piteștiul a fost desemnat de guvern ca principal punct de aprovizionare a armatei, unde s-au organizat mari depozite de provizii și s-au fabricat însemnate cantități de pline pentru ostași.

După dobîndirea independenței deplină de stat a României și ca urmare directă a acesteia în Pitești, ca în întreaga țară, este dinamizată preocuparea pentru modernizare prin construcții de edificii publice, înmulțirea stabilimentelor industriale și comerciale, a instituțiilor școlare, culturale și sanitare, înfrumusețarea urbei etc. Pe plan politic se detașează organizarea în 1881 la Pitești a Congresului studenților din toate teritoriile locuite de români, activitatea Ligii Culturale, Secția Argeș, reorganizarea Clubului Muncitorilor de la 1897.

În timpul război mondial a adus cu sine multe și mari greutăți poporului român, dar și speranța unirii tuturor românilor într-un singur stat. Constituirea statului național unitar român la 1 decembrie 1918 a dus la dezvoltarea mai accentuată pe linie economică a orașului Pitești,

⁸ *Ibidem*, p. 273.

⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. X, p. 39.

¹⁰ Mihai Gioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, București, 1959, p. 88—89.

iar pe plan social-politic asistăm la importante mutații pe linia organizării clasei muncitoare, la desfășurarea unor acțiuni de luptă pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și viață, la intensificarea activității partidelor politice.

A doua conflagrație mondială a adus pentru țara noastră mari pagube materiale, multe pierderi de vieți omenești și imense suferințe. Deși nu s-a aflat în zona confruntărilor militare, Piteștiul a înregistrat distrugerii materiale și pierderi umane, scăderea nivelului de trai, înrăutățirea condițiilor de muncă.

La eforturile pe care le-a făcut țara noastră pentru eliberarea patriei de cotropitori a contribuit și populația Piteștiului, în mod direct sau indirect, iar mai apoi la înfăptuirea unor reforme economico-sociale, la democratizarea țării și la instaurarea unui guvern democrat.

După 1948, cu sprijinul partidului și statului, la Pitești a început acțiunea de reorganizare și dezvoltare a industriei socialiste, a întregii vieți economice, sociale și culturale.

În 1948 în Pitești existau numai două fabrici textile, o fabrică de butoaie, mai multe tăbăcării și mori și câteva ateliere¹¹.

Nu întâmplător tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, la inaugurarea Întreprinderii de Autoturisme Pitești în 1968, spunea: „Gândiți-vă ce industrie era în Pitești în '38, sau în '45, în '50 sau chiar mai târziu !. Și nu numai la Pitești, ci aproape în întreaga țară. !”¹²

Dezvoltarea industrială a Piteștiului a început după 1950 prin dezvoltarea unităților existente, dar mai ales prin înființarea altora noi. Astfel, s-a dezvoltat și reorganizat Întreprinderea de Poduri Metalice și Prefabricate din Beton (1955), s-a înființat Trustul de Foraj Pitești (1952) și Trustul de Extracție Pitești (1955) pentru punerea în valoare a zăcămintelor de petrol din zonă, s-a creat Fabrica de Tananți (1951), Uzina de Piese Auto (1952), Combinatul Pentru Prelucrarea Lemnului (1963), Fabrica de Produse Lactate (1965).

Dar dezvoltarea cea mai spectaculoasă a Piteștiului s-a produs în perioada 1966—1986, când municipiul ajunge unul dintre cele mai de seamă localități ale României, iar puterea economică a județului Argeș este în momentul de față a patra din țară¹³.

Zonele industriale conturate în anii anteriori se definitivează în această perioadă: zona industriei chimice și petrochimice (Pitești-Sud), zona industriei constructoare de mașini (Pitești-Est) și zona industriei ușoare și alimentare (Pitești-Nord).

Cele mai multe dintre unitățile economice ale municipiului Pitești s-au înființat în cîincinalul 1966—1970: Întreprinderea de Autoturisme (1968), Întreprinderea de Motoare Electrice (1967), Combinatul Petrochimic (1969), Rafinăria de Petrol (1969), Întreprinderea de Stofe „Argeșeana” (1969), Întreprinderea de Bere (1969), Fabrica de Preparate din Carne (1969), Fabrica de Pîine (1969), Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc (1970) și altele.

Gama deosebit de variată a industriei municipiului Pitești și volumul producției industriale îi impun ca un reprezentativ centru economic al țării.

Dezvoltarea industrială a fost însoțită de ridicarea Piteștiului pe noi trepte de cultură și civilizație. O largă și variată rețea liceală pregătește și asigură instrucția și educația tineretului la care s-a adăugat învățămîntul superior. De asemenea, în municipiul Pitești funcționează unități de cercetare în domeniul construcțiilor de mașini, al chimiei, al silviculturii, al pomiculturii și viticulturii.

Pe plan cultural se remarcă activitatea mai multor muzee, biblioteci și case de cultură, a revistei de cultură „Argeș”, a Teatrului „Alexandru Davila”, a Întreprinderii Cinematografice Argeș.

¹¹ Arh. St. Argeș, fond Inspectoratul General Administrativ al Regiunii a IX-a Pitești, dosar 18/1948, f. 23—24, orig.

¹² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. III, Edit. Politică, București, 1969, p. 407.

¹³ „Scînteia” din 16 mai 1987.

Pentru odihnă și recreare Piteștiul dispune de parcuri și grădini, cel mai renumit fiind parcul „Trivale”, iar pentru practicarea sporturilor s-au construit și amenajat mai multe baze sportive, unele dintre ele asigurând desfășurarea unor competiții sportive cu caracter internațional.

În acest an cînd se împlinesc 600 de ani de la prima atestare documentară scrisă Piteștiul se prezintă ca unul dintre cele mai dezvoltate centre economice ale României și cu o înfățișare urbanistică dintre cele mai atrăgătoare.

*

Puținele documente pe care le prezentăm, din perioada 1388—1987, reflectă în general istoria așezării.

MAVRODIN TEODOR,
GÎLCĂ MIRCEA
SIMA VIOLETA
PINTILIE DAN
PRIBEAGU LUCIAN

1

1388 (6896) mai 20. Hrisovul lui Mircea cel Mare voievod prin care dăruiește mănăstirii Cozia, printre altele, și o moară la Pitești.

БАНЦЫ ДУХОВН БОЖІИМ ВЪЗДАЮТ СЯ. СЫН СҮҢЕ СЫНОВІ БОЖІИ. МОЖЕ РЕЧЕ БОЖЕСТВЕННЫ АПОСТВ., ЕМШЕ ВЪ СЛѢД ТѢХЩЕННЪ ПРАВДУ ЛЮБЯЩІИ И ПОДВИГОМ ДОБРАМ ПОДВИЗАЩІЕ СЯ И ЖИЛАЕМШЮ ВЪСПРІИМА ЖИВНН. ВОЗМЕНИХЪ ВОМАНХЪ ВОСТАВ. КШЕ И НА НЕВІСИ ПРИ ОЖИША СЯ. БЛАЖЕННЫ ШЫ ГЛАС РАДОВАНИХЪ СЛЫШАВШЕ ЕГОЖЕ И ПРИШО СЯШУТ: „ПРИИДѢТЕ БЛАГОСЛОВЕНІИ ШЦѢ МОЕГО, НАСЛѢДУЙТЕ ВЪГОТОВАННОЕ ВАМ ЦАРСТВО НЕБЕСНОЕ ШТ СЛОЖЕНА МИРШ“. ИМЖЕ И АЗЪ, ИЖЕ ВЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОЧЕСТИВІИ И ХРИСТОЛОБНЫ, ІУША МИРШ ВЕЛІИИ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ ЯЗЕ У҃ГРОЛАХІЕ, ЕЛЧО ПО СНАХ ПОСЛАДОВАТИ НЕВОЛНХЪ ПРОСЛАВІТИ ПРОСЛАВШАГО МА БОГА И НА ПРЕСТО И РОДИТЕЛІИ МОИХЪ СЯ СЛОВОЮ ВЪВНЕСЕШЬ.

ТѢМЖЕ БЛАГОУВОЛИ ГОСПОДСТВО МИ ВОЗВЕЯГИШУШЪ ШТ ВО ОУАНИХЪ МОНАСТІР ВЪ НАМА СВѢТЫА И ЖИВОНІАНЫА И НЕРАЗДѢЛИШЮ ТРОИЦЮ, НЕВОЗДАНАГО БОЖЕСТВА, ЮЖЕ ЦАРІЕ ЦАРСТВУЮТ И ГОСПОДСТВУЮТ ГОСПОДСТВА, ЮЖЕ РАДН ЖИВЕИ И ДЯЖУМ СЯ И ЕЗЫКА МѢСТѢ РАКОМЪЕ КАЛИМЪНИЦИ НА ШАТЕ, ИЩЕ КЪ ПРЕЖДЕ СЕЛО БОЛШІИХЪ ГОСПОДСТВА МИ НАМА ОУДОБШ, ЕГОЖЕ СЯ ЛЯЗЪІЮ И МОГОИМЪ ВЪСЕРДІЕМЪ ПО ВОЛИ ГОСПОДСТВА МИ ПРЕДЛОЖИ ПРЕДРЕЧЕНОМШЪ ПРЕДЛОЖИ МОНАСТІРШ.

ПРИЛОЖИЖЕ И ГОСПОДСТВА МИ ЕЛКА КЪ ПОТРЕБѢ ИНОКОМ ЖИВУЩИМЪ ВЪ ТОИ ШЫТЕАНЪ ВЪ ПИЦѢ И ШДЕЖАШ, СЕЛО НА ШАТѢ ИЖЕ БЪ ПРЕЖДЕ КАЗАНЦА ВОЗМОЕ ШРАЩІИИ И ДРѢГОЕ СЕЛО ЕЩЕ ИА КРИКОВѢ, ЕЖЕ КЪ ПРЕЖДЕ. СТОЮНА ХА ГАША; ПРИЛОЖИХЪ ТА ВЕИ И ВОДОНИЦѢ НА ХОТАРЫ ПИТЕЩЕКОМ. ШЩЕЖЕ И НА СМЕРТИ ЮСИ ДАДЕ ЖІПАНЪ ШАНША ТѢРХІА СЕЛО ВОЗМОШЪ КРУШІЖ, ІАКО ДА ЕСТЪ МОНАСТІРИЮ. ПРИЛОЖИЖЕ И ДРѢГІИ БОЛШІИ ГОСПОДСТВА МИ. ШГІЧЮ КАЛЧОЗ НА АРПІИШЕ КОМАТЪ ИЖЕГО Е КШІА ШТ ШЕКА. ТАКО И СЯ ШИНГРАДЫ; И ТО ПО ВОЛИ ГОСПОДСТВА МИ. И ДРѢГО МѢСТѢ ТѢЖДЕ, ИЖЕ ПРИЛОЖИ ДІДЕ, ПО ВОЛИ ДАНА ВОЕВОДѢ, ЕЩЕ И КОМАТЪ ТѢЖДЕ ПРИЛОЖИШЕ МѢСТѢ ДІДІШЪ ШТ ХОТАРѢ ШГІЧЮ ВРІИНА, ЕГОЖЕ ПРИЛОЖИ БРАТЪ МШ ВЛАДЪА И ЛОЗІЕ ПО ТОЛКѢ СТРИНИ НА ЧИТАРЕ МѢСТА: ЕДИНО НА ХОТАРѢ КАНАЦІИКОМ И ДВА КОМАТИ НА ХОТАРѢ ВОИКОМ И ДРѢГО НА ХОТАРѢ ШГІШІАНА ШРАШЕ И НА РАЗНИЦѢХЪ ВОДНИЦА ИЖЕ ПРИЛОЖИ ДАН ВОЕВОДѢ. И ЛОЗІЕ ТѢЖДЕ, ПРИЛОЖИШЪ ШТ ЖІПАНЪ ШІШЪ, ПО ВОЛИ РОДИТЕЛЕ ГОСПОДСТВА МИ, РАДЪА КОЛОДЪ И ДВАР НА МѢСТѢ ХИНАТЕЩЕКОМ. ИЖЕ ПРИЛОЖИ ТАТЪА ЦРКВІИ.

СІА ВЪЖ ПРЕДРЕЧЕНО ДА ЕСТЪ СЕКОУЧЕ ШТ ВЪЖИХЪ ДІИТЕЗ ГОСПОДСТВА МИ И РАБОТЪ.

<Traducere>

+ Cîți se poartă cu duhul lui Dumnezeu, aceștia sînt fiii lui Dumnezeu, cum spune dumnezeiescul apostol, căruia mergindu-i pe urmă cei iubitori de dreptate, ce se silesc spre cele bune și viața dorită au dobîndit, cele pămîntești pămîntului lăsîndu-le și mutîndu-se la ceruri, acel fericit glas de bucurie auzindu-l pe care veșnic îl aud : «Veniți binecuvîntații părintelui meu să moșteniți împărăția cerurilor, care este gătită vouă de la întemeierea lumii». Căroră și eu cel în Hristos Dumnezeu, binecîntîtorul și de Hristos iubitorul, Ioan Mircea mare voievod și domn a toată Ungrovlahia am binevoit după putere să le urmez ca să proslăvesc pe Dumnezeu care m-a proslăvit pe mine și m-a ridicat cu slavă în seacul părinților mei.

De aceea, a binevoit domnia mea să ridice din temelie o mănăstire în numele sfînteii și de viață începătoare și nedespărțitei troițe, nezidită dumnezeire, prin care împărații împărătesc și domnii domnesc și pentru care trăim și ne mișcăm și sintem, la locul numit Calimănești pe Olt, care a fost mai înainte satul boierului domniei mele Nan Udobă, pe care cu dragoste și cu multă osîrdie, după voia domniei mele, l-a închinat mai înainte-zisei mănăstiri.

A dăruit și domnia mea cite sînt de nevoie călugărilor ce trăiesc în acel locaș pentru hrană și îmbrăcăminte : satul pe Olt care a fost mai înainte a lui Cazan, numit Orlești și al doilea sat, care e pe Cricov, care a fost mai înainte al lui Stoian Halgaș¹; am mai dăruit și o moară în hotarul Piteștilor. Încă și la moartea sa, jupan Stanciul Turcul și-a dat satul numit Crușia, ca să fie al mănăstirii. A dăruit și alt boier al domniei sale, Stanciu al lui Balco, o bucată «de ocină» pe Arghiș, pe care a cumpărat-o de la Ștef, cum și cu vii; și aceasta după voia domniei mele. Și alt loc tot acolo, pe care l-a dăruit Dude, după voia lui Dan voievod, încă și o bucată «de ocină» tot acolo împreună cu locul lui Dude, din hotarul lui Stancea Vranin, pe care a dăruit-o fratele său Vladul și o vie pe aceeași parte în patru locuri : una în hotarul Calineștilor și două bucați din hotarul lui Voico și a doua în hotarul lui Stanislav al lui Oreavov și moară la Rîmnic, pe care a dăruit-o Dan voievod și via tot acolo, dăruită de jupan Budu, după voia părintelui domniei mele Radul voievod și curtea pe locul Hinăteștilor, pe care a dăruit-o Tatul bisericii.

Acestea toate mai înainte-zise să fie slobode de toate dările și muncile domniei mele.

Arh. St. București, mss. 712, f. 244 v-247, copie Condica m-rii Cozia, Cu o trad. alte traduceri, ibidem, S.I. nr. 5 (Cozia XLVII/I) mss. 209 f. 25—26 și f. 137 și 215, f. 5 v-7 și la Bibl. Acad. R. S. România, ms. 5236 f. 1—4 v. Publ. D.R.H., B.I., 25—28.

¹ În ms. 209, f. 137 este : Algaș.

2

1694 (7202) mai 14. Hrisovul lui Constantin Brîncoveanu voievod prin care poruncește judeului și orașenilor din Pitești să lase în pace meșterii mănăstirii din Pitești, iar la treburile domnești să dea oameni de-ai lor.

Milostiu Bojiu, Io Constandin voievod i gospodară Zemle Vlahscoe. Pisah gospodostvo mi¹ ție, judele de la Pitești, și voao, tuturor oroșanilor de acolo, cătră aceasta vă fac domnia mea înșire, că aici, la domnia mea, ne spune sfînția sa, părintele vladica Varlaam, zicînd cum că-și aduce acolo, la mănăstirea sfînții sale, câte un om, doi, ciopitori de lemn, după aiurea, ca să-i lucreze ce i-ar fi treaba acolo, la mănăstire, iar voi vă sculați, cînd aveți cite o poruncă domnească pentru lucru domnescu, de mergeți acolo, la mănăstioară, de luați cu sila, de-i dați de merg în trebile voastre, și mănăstirea să lipsească de câte un lucru ce i-ar trebui.

De care lucru, iată că vă poruncesc, domnia mea, în vreme ce veți vedea această carte a domniei mele, iar voi să căutați, de acum înainte, să vă feriți de a mai lua oameni de acolo, de la mănăstire, ci foarte bună pace să le dați. Iar cînd ar fi poruncă domnească, să vă dați oameni de-ai voștri la fieștece trebi domnești, iar cu mănăstirea să nu aveți nici o amestecătură, că apoi, de voi mai înțelege, domnia mea, cum să mai băntuiți, acolo, bine să știți că rea scîrbă veți petrece de la domnia mea.

Tolico pisah gospodostvo mi. Meseța mai 14 dni, leat 7202 (1694)²

Arh. St. București, ms. 477, f. 180, copie.

¹ Din mila lui Dumnezeu, Io Constantin voievod și domn Țării Românești. Am scris domnia mea.

² Aceasta am scris domnia mea, Luna mai 14 zile, anul 7202 (1694).

3

1707 octombrie 9 <București>. Scrisoarea lui Constantin Brincoveanu voievod prin care îl anunță pe judele primar al Brașovului că trimite vin de Pitești pentru pivnițele sale din Brașov, din care o butie i-o dăruiește lui.

Magistratul orașului Cronstadt

Io Constandin voievod bojiu milostiiu
gospodin zemle Vlahiscoe

Bunului nostru prieten și vecin de aproape în toată vremea de binevoitoriu, dumnealui jupinul Gheorghe Iescăl, marele jude al cinstitei cetăți Brașovul, multă sănătate și fericitul bine de la puternicul Dumnezeu, poftim ca să dăruiască dumitale pricina scrisorii acum de ceastă dată către dumneata nu iaste alta fără de cit facem dumitale în știre. Că trimițând noi niște vin ca să se bage în pivnița de la casele noastre din Schiai, după cum am trimis și altă dată am poruncit ispravnicului nostru ca să dea și dumitale o butie cu vin de Pitești, ce dumneata să o primești și să o beai cu sănătate.

Și cu aceasta sfârșind, mila lui Dumnezeu să păzească pe dumneata pururea!

De binevoitoriu dumitale

Io Constandin voievod

Arh. St. Brașov, colecția Stenner, doc. 673/423, f. 1, orig. filigran, semnătură autografă, sigiliu aplicat, Publ. în Nicolae Iorga, Brașovul și românii, Edit. Socec, București, p. 37.

4

1821 mai 21, Golești. Relatare privind arestarea lui Tudor Vladimirescu de către ȣteriiști în satul Golești—Argeș și trimiterea lui prin Pitești—Cîmpulung-Muşcel, la Tîrgoviște.

Iar Tudor, fiind numai de căpăstru și înconjurat de arnăuți, luă drumul spre Pitești.

Pandurii stătură martori la această vinzare; erau însă înșelați și credeau că toate acestea se fac pentru binele lor. Peste o oră Macedonski și cu toată oștirea porni către Pitești, pornindu-se înainte aghiotantul pandurilor, către căpitan Iordake, ce se afla locuind în casele boierului Iancu Mavrodolu în Pitești, ca să zică lui căpitan Iordake a porunci să li se dea cuartiruri și trebuincioasele încăperi pentru amuniție și soldați. Aghiotantul ajungînd seara și intrînd în sala caselor boierului Mavrodolu a zărit pe Tudor într-o odaie șezînd pe un pat și pe Ghencea păzindu-l cu pușca în mîna lingă dînsul; iar căpitanul Iordake se plimba prin odaie.

Tudor îl dojenea zicînd: „Și ce vreți de la un om pe care după vicleniile ce le-ați urmat ați întors chiar oștirea lui de l-au dat în mîinile voastre, voi oameni fără căpătii și străini cu totul de această țară? Gîndiți-vă-ți singuri voi printr-aceasta la ce căpătii o să ieșiți? Vreți să mă omoriți? Eu nu mă tem de moarte. Eu am înfruntat moartea în mai multe rînduri. Mai 'nainte de a ridica steagul spre a cere drepturile patrii mele, m-am îmbrăcat cu cămașa morții. Turcii sunt în țară; dar nu sînteți în stare, și nu veți fi niciodată a vă bate cu dinșii cu ispravă”.

Aghiotantul, temîndu-se a nu fi văzut că ascultă, a intrat în casă; și închinîndu-se mai întîi la Tudor, și-a împlinit misia pentru care se trimisese; iar căpitan Iordake a poruncit unui Costake Ștefănescu, ce se afla ispravnic la acel județ, a pregăti toate cele trebuincioase.

Oștirea lui Tudor a intrat a doua zi, la 2 după 12, în Pitești, iar pe Tudor îl pornise încă de la 8 ore de dimineață prin Cîmpulung, la Tîrgoviște, într-o căruță de poștic, cu un arnăut înarmat la spate și alte cinci căruțe după dînsul, cu cite doi arnăuți în fiecare.

Mihai Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, București, 1859, p. 88—89.

5

1831 noiembrie 23, București. Adresa Eforiei Școlilor Naționale către Statul orășenesc al orașului Pitești, prin care solicită înființarea unei școli naționale.

No. 36 noiembrie 26

Eforia Școalelor Naționale
Cîstitutului Stat orășenesc din orașul Pitești
ot jud. Argeș

Încredințată este Eforia că din partea cinstitei Mari Vornicii s-au scris în multe rînduri cîstitului oclmuitorului aceluia județ ca, prin sfătuirea și îngrijirea orășenilor de acolo, să se

găsească o casă sau vreun meloh mănăstiresc, cu două săli măricele, pentru învățătura copiilor, încă două-trei odăi mai mici pentru trebuința dascălilor și cu o odaie pentru parter ca să fie pentru școala publică dintr-acei oraș. Dar fiindcă Eforia nu are nici o știință de s-au găsit o asemenea casă sau nu și vede cu suflatească neastimpărare că tinerimea își pierde vremea și dascăli sînt a sosi și într-acei oraș, Eforia nu lipsește printr-aceasta a face știut acelui sfat că în articolul 85 al Organicescului Regulament, ce s-au întocmit pentru școale publice din tot Principatul Valahiei, să cuprindă că pentru școalele de prin orașe să se ia case publice ce să vor găsi prin acele orașe. Și fiindcă Eforia cunoaște pe sfaturile orășenești însărcinate cu toate entesurile orașului și că îngrijirea și chibzuirea pentru școala publică i să cuvine drept o datorie sfîntă și netăgăduită, privind mai mult spre folosul în parte al orășenilor cari își vād copiii învățați și deștepți prin învățatură, ce este cea dintîi podoabă a omului simțitor, de aceea pofteste pe acel sfat orășenesc, ca îndată după primirea aceștia să chibzuiască cu dinadinsul pentru găsirea pomenitei case spre a nu să mai prelungi în zadar vremea, fiind, cum s-au zis, două săli mari și trei odăi mici, însă acele odăi într-una care este a să așeza învățătura lor didactică, să aibă lungul de 3 stînjini și jumătate, iar latul de 3. Împotriva de nu să vor găsi atîtea de mari, fie și de 2 și jumătate stînjini lungul și de 2 latul. Deosebit va îngriji cînstitul sfat și pentru mobilele acelei școale, adică scaune, lăvițe și celelalte, care acestea făcîndu-să odată prin cheltuiala orășenilor vor fi pentru totdeauna, căci Eforia jărtfește pentru plata dascălilor și pentru alte adăugări ce să vor face la înflorirea acestui folos obștelesc. Așadar, urmînd cînstitul sfat și silîndu-să din toată a sa virtute a se găsi și casă trebuincioasă pentru școală și mobilele cele de trebuință a se pregăti, va înștiința Eforia cit mai fără zăbavă și a cui anume să află acea casă, ca să știe mai din vreme ce punere la cale să facă într-această trebuință. Căci Eforia, după ce va primi răspuns la aceasta de la acel sfat, va îngriji a trimite îndată acolo cu știință spre a povățui în ce chip au a să lucra și a să așeza mobilele școalei, cu însemnare de la Eforie și de suma și felurimea anume a acestor mobile. De această așteptă Eforia știință de urmare ce s-au făcut pentru găsirea casei.

ss. indescifrabil

Secretar ss. N. Ilescu

Anul 1831 noiembrie 23, București

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 14/1831, f. 17. orig.

6

1832 februarie 14, Pitești. Ordinul Ocîrmuirii județului Argeș către Magistratul orașului Pitești, privind numirea vătășilor orașului pentru cercetarea sănătății locuitorilor și aprinderea felinarelor de iluminat.

No. 693

1832 februarie 14 Pitești

Ocîrmuirea județului Argeș

Cînstitului Magistrat al acestui oraș Pitești

Încă de la venirea mea la acest județ între celelalte toate au fost povățuit pă cînstitu magistrat ca să întocmească vătășiei pe vopselele mahalalelor orașului, pentru cercetarea sănătății locuitorilor, la care mi-au și dat făgăduială că va orîndui pe aceia care aprind și felinarele, adică dimineața să cerceteze sănătatea locuitorilor și seara să aprindă felinarele.

Acum fără nădejde primind raportul polițierului, cu nr. 13 alăturînd și copiile după oțnoșăniia acelui cînstit Magistrat din care mă încredințai că cînstitul Magistrat cituși de puțin nu s-au asemănat făgăduielii ce mi-au dat și fiindcă aceasta se înțelege împotriva datoriilor cînstitului magistrat la însărcinarea pusă asupra-i iar mai virtos că această pricină este din cele mai însemnătoare, delicate, casele ce neapărat trebuie nestrămutat să păzească. Eu avînd în vedere buna făgăduință a cînstitului magistrat, pentru aceasta și acum dă isnoavă cu poftirile, îl dau în cunoștință a instatoriilor în grabă trebuincioși vătășiei pe patru vopsele ale mahalalelor și cercetînd de obște starea sănătății hălăduitorilor cea de la dînsii întreagă știință cînstitului polițai, maisterul orașului prin raporturi pe toată ziua de citi bolnavi să află și de ce boale, de la ce vopsele și număr ca și polițieru urmîndu-și acea însărcinare să facă urmare precum este poruncit, raportînd și Ocîrmuirii iar dă primirea și urmare aceștia va avea Ocîrmuirea răspuns.

I. Cătuneanu

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 15/1832, f. 5, orig.

7

1832 martie 22, Pitești. Ordinul Ocîrmuirii județului Argeș către Magistratul orașului pentru măsuri în vederea prevenirii și stingerii incendiilor.

No. 78 martie 22

Ocîrmuirea Județului Argeș

Cînstitului Magistrat al acestui oraș Pitești

Dumnealui polițirul acestui oraș, prin raport, face cerere Ocîrmuirii de a se îndatora orașanii a pune la ușa prăvălii sau la poarta fieșcare cite o putină de apă și cite o doniță, topor și cange ca cînd să va întîmpla (ferească Dumnezeu) vreun foc să se afle toți mahalagii sâritori cu cangele spre potolirea rîului și că vătășei mahalalelor nu-și urmează a lor datorie cu raportuirea de sănătatea locuitorilor, elt și pentru că cînstitul Magistrat nu îndatorează pe coșari a mătura coșurile caselor orașenilor pe fieșcare săptămînă, pentru care Ocîrmuirea pune îndatorire asupra cînstitului Magistrat îndeplinind negreșit cererile dumnealui polițirului de mai sus, îndatorînd pe fieșcare orașean a pune la ușa prăvăliei sau la poartă cite o putină plină cu apă, asta nepris-tan, și o doniță, topor și cange, potrivit cu semnele ce s-au dat la fieșcare într-o tablă de către dumnealor foștii boieri ispravnici și la întîmplare de foc să sară toți mahalagii văpselii unde să va întîmpla foc cu cangele spre potolire.

Iar nu dintr-o mahala să saie printr-alta spre a nu se urma de către vătămătorii obștii, hoți și furi cum și pe vătășei de a urma regulat cu raportuirea la dumnealui polițirul în toate diminețile pentru sănătatea locuitorilor orașani, ca să raportuiască Ocîrmuirii după cum este poruncit. Totdeodată și pe coșarii orașului ca în toate simbelele să măture coșurile orașanilor negreșit, iar de punerea în lucrare a acestor mișcări folositoare obștii să aibă ocîrmuirea răspuns.

I. Cătuneanul

Secretar, C. Arion

No. 1413, 1832 martie 22, Pitești

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 15/1832, f. 12, orig.

8

<1836, Pitești> Extras din Regulamentul privind funcționarea spițeriilor-

Pentru starea sănătății, rupte elteva roluri din regulamentul ce este încre-dințat Magistratul de către prea cînstita Mare Dvornicie.

<Articolul 49> Fieșcare spițerie să fie îndestulată cu toate trebuincioasele doftorii cite sint arătate în forma copii austriecească și pe tot anul să se preînnoiască toate doftoriile scoțînd ecstracturi, elicsuri, siropuri și altele asemenea, din elte buruieni sau flori sint supuse stricăciunii.

<Articol 50> Spițerii să vinză doftoriile întocmai cu tacsă Vienii cea de acum și toată șliința spițerilor elt și cumpărătorilor.

3-lea. Comisia doftorilor va alcătui tacsă potrivit cu prețurile ce să cuvin aici în țară, care tacsă se va întocmi în limba românească și va sluji ca un temel în prețul doftoriilor după publi-carea comisii hotărîită pentru tacsă, iar spițerul ce nu va urma cu vînzarea după tacsă hotărîită se va osîndi a plăti taleri 500 pe seama cutii Magistratului și fieșcare spițer va fi dator a însemna în josul rîndului prețul doftoriei.

4-lea. Plata doftoriilor se va răspunde de către cumpărători pînă la o para întocmai după tacsă, iar întîmplîndu-se să treacă un an deplin fără a să plăti spițerului toate, cită vreme va trece peste an să umble cu dobinda cea legiuită și cînd se va arăta la vreo judecată să i se dea tot ajutorul spre a-și primi dreptul său pe deplin.

Spițerul care se va dovedi că au dat doftoriile nepotrivite cu rețeta, ori la felurime, ori la măsuri, spre pedecapsă, să i se închiză spițeria, nefiînd volnic însuși de a mai avea această meserie a lui.

<Articol al 51-lea> La orice ceas din zi sau din noapte, se va arăta cu rețetă cinevași la spițerie, li dator spițerul să deschiză și să-i dea doftoria cea cerută.

7-lea. Cînd din întîmplare va muri vreun spițer și va avea clironom acolo care să fie învățat la vreo academie meseria spițerească, va fi dator îndată după moartea tată său să-și arate

diploma la comisia doftorilor și găsindu-se după orînduială întocmai după cum se coprinde în paragraf al 2-lea art. 47, să aibă a ținea spițeria sau de nu văduva și elironomii lui să vîndă spițeria altuia, care va înfățișa diploma cunoscută de bună și aceluia i se va da voie după formalitățile zise tot la paragraful al 2-lea, iar cînd nici una din alta să vor urma atunci spițeria va înceta cu totul scoîndu-se din numărul spițeriilor.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 3/1836, f. 2—3, copie.

9

1839 noiembrie 25, Pitești. Cererea negustorilor Popovici din Pitești către Magistrat să le fie eliberată autorizația pentru vînzarea unor mărfuri de Lipsca și Viena în orașul Craiova.

Cînstitului Magistrat al orașului Pitești
Reclamație

Din magazia noastră de aici trimitem la Craiova, în opt coleturi, marfă de Lipsa și de Viena spre vînzare și pentru ca să fie aceea de acolo orînduită cî<nstit> Carvasarea din partea cî<nstitei> Eforii a vămilor încredințată că este de aici, rugăm cînstitul Magistrat a ne face adeverință cuviincioasă.

Plecați, M. Popovici frați

No. 490 Biletul slobozit d. Mihai Popovici pentru scoalerea a opt coleturi marfă de Lipsca și Viena la oraș Craiova.

1839 noiembrie 25

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 3/1839, f. 83, orig.

10

1840 iulie 19, Pitești. Adresă prin care Cîrmuirea județului Argeș face cunoscut Magistratului că Departamentul din Lăuntru a aprobat înființarea unui trg săptămînal de vite în orașul Pitești.

Cîrmuirea jud. Argeș
anul 1840 luna iulie 19 nr. 4879

Cînstitului Magistrat local

Cînstitul Departament din Lăuntru, din porunca nr. 6678 încunoștințează Cîrmuirea că, pînă la trgul de săptămîină ce din vechime s-a face într-acest oraș Pitești, în toate vinerile, pe locul destinat spre acest sfîrșit de paharnic Ioan Budișteanu, proprietatea dumnisale, s-a hotărît a să înființa pe viitorime un obor de vite pe acest loc și în aceeași zi, potrivit cu cererea ce prin oficială birleie către cînstitul Departament au arătat numitul proprietar. O asemenea întocmire fiind foarte folositoare și îndemnată alt pentru comercialele întreprinderi ale locuitorilor, cît și pentru întîmpinarea deosebitelor lor trebuințe de cumpărătoare sau vînzare de vite.

Prin urmare, Cîrmuirea scrie cînstitului Magistrat ca, pătrunzîndu-se de folositoarele rezultaturi, să publice înființarea prezisului obor prin prîstav în mai multe rînduri, de trg, spre obșteasca știință și de urmare să răspundă Cîrmuirii.

Cîrmuitor, ss indescrifabil

<Rezoluție :> <1840> iulie 19

Așa să să urmeze, începîndu-să de mîine, cu o zi de trg și răspunzîndu-să cînstitei Cîrmuirii de urmare.

Socolescu

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 31/1840, f. 1, orig.

11

1848 iunie <27>. Guvernul provizoriu aprobă, cu modificări, propunerea generalului Chr. Tell de a se concentra trupele la Pitești și Ploiești.

Primit 28 iunie 1848, no. 1026

Dreptate, frăție !

În numele Poporului român, Guvernul provizoriu

Domnule general,

Primindu-să adresul dunitale cu no. 2201 pentru concentrarea trupelor, aprobăm propunerea dunitale, cu modificare numai ca regimentul no. 1 să meargă la Pitești, no. 2 la Plocești și al 3-lea să rămână tot în București.

Membrii Guvernului : I. Eliad, Ștefan Goleșcu, Gheorghe Magheru, N. Bălcescu, C. A. Rosetti, I. C. Brătianu, A. G. Goleșcu.

Secția 2-a

No. 121

Anul 1848 luna iunie <27>

Arh. St. București, fond Comisia alcăluitoă pentru cercetarea celor amestecați în fapte revoluționare, dosar 1/1848, f. 1071, orig. Publ. în Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească, p. 15.

12

1848 iulie 19 <București>. Ordinul ministrului din Năuntru, Nicolae Goleșcu, către administratorul județului Argeș, prin care-i cere ca petițiile poporului român către împărații Turciei și Rusiei să fie semnate și de argeșeni și apoi restituite ministerului.

Dreptate — frăție !

Domnule administrator al județului Argeș

Alăturatele petiții, din partea poporului român, către Mărirea sa împăratul Turchii, le voi comunica tutulor lăcuitorilor acelu județ ca să le iscălească acei ce vor voi, precum au urmat și cu cele către Mărirea sa împăratul Rusii, trimise cu porunca nr. 3641 și, după iscălirea lor, să le întorci subțiscălitului. Iar cele dintii trimise către împăratu Rusii, ești poftit a le întoarce subțiscălitului îndată cu acele iscălituri ce să vor fi depus pă dinsele.

Salutare și frăție !

ss. Ministru din Năuntru, N. Goleșcu

Capul sec<ției> Steriade

Pentru întocmai copie, secretar, Toma Furduescu

No. 4439, 1848 iulie 19 S<ecția> I, M<asa> I

Arh. St. Argeș, fond Episcopia Argeș, dosar 117/1848, f. 6, copie.

13

1856 ianuarie <Pitești>. Situația statistică înaintată Administrației județului Argeș, de către Magistratul orașului cu privire la iluminatul orașului pe perioada : 1852—1855.

Municipalitatea orașului Pitești

Onor Administrații locale

1856 ianuarie

Conform celor din adresa Onor Administrații cu no. 611, cu onoare i se face cunoscut că iluminarea felinarelor au costat în chipul următor, însă :

lei parale

2309 25 pe anul 1852 pentru 70 felinare cu reparația lor ;

5558 39 Idem — 1853, cu înființarea a 40 felinare noi și reparația și curățitul a 110 felinare ;

6608 30 Idem — 1854, cu înființarea a 40 felinare și reparatul lor, peste tot, 150 ;

5686 23 Idem — 1855, pentru 150 felinare și reparația lor care sînt destinate a fi iluminate pentru anul corent

Prin adăugare că costul lumînărilor estimîndu-se prin mare de la 1 noiembrie trecut cu prețul de lei 5 parale 10 ocaoa, atît cheltuiala iluminării, cit și a reparații trebuincioase, neapărat suma să poată urca pînă la lei 8300.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 7/1857, f. 7 v., copie.

14

1856 martie 12, Pitești. Cererea directorului teatrului adresată Comisiei de cartiruire pentru eliberarea sălii teatrului ocupată de armata austriacă, în vederea susținerii unor spectacole în Pitești.

Onorabilii Comisii a cartirurilor
dintr-acest oraș Pitești

Avînd direcția teatrului dintr-acest oraș, și după'nalta voie ce-am doblîndit închiriînd sala teatrului și celelalte încăperi de la domnul Nicolae Coculescu, dat fiind că această sală vîz, că să află ocupată de Școala muzicii ostășești austriace, și cu această ocupare direcția nu ar putea da nici o reprezentație, împiedicîndu-se repetițiile de toate zilele ale actorilor.

De aceea rog pe onorabila comisie ca chiar astăzi să chibzuiască a să lăsa slobodă această sală spre a putea aranja și scena teatrului, mai fiind trebuință de oarecare reparație.

N. Beștelei
1856 martie 12

<Rezoluție :> marți 14, să se citească în complectul comisiei și să se chibzuiască

Arh. St. Argeș, fond, Primăria orașului Pitești, dosar 1/1856, f. 86, orig.

15

1857 iunie 27, Pitești. Porunca Administrației Districtului Argeș, prin care cere Magistratului orașului să convoace pe toți meseriașii în vederea alegerii a doi delegați care vor vota pentru deputatul orașului în Divanul Ad-hoc.

Administrația Districtului Argeș

Anul 1857 iunie 27, No. 6038, Pitești

Onor Magistrat local

În asemănarea înaltului firman și a instrucțiilor primite, se invită onor Magistrat ca pentru ziua de 30 ale corentei, convocînd în pretoriul său pe toți patentarii deosebitelor corporații de meseriași care sînt posesori de acareturi în acest oraș pe prețul de lei opt mii în jos, precum și pe cei care n-au nici un acaret, ci numai esersează meserii cu patente, să ia dispoziții, ca de către aceștia să se aleagă dintre dinșii doi delegați, pe care delegați, tot în aceeași zi, pînă la ceasul douăsprezece, să-i recomandeze negreșit Administrației prin raport, trimițînd și actul alegerii, subscris de toți alegătorii și legalizat,

Administrator T. Brătianu,

Secretar, T. Furduescu

<Rezoluție :> Iunie 28

Îndată să se comunice d. Staroste ca la ziua destinată să adune la sfat pe toți patentarii meseriași spre a se face alegere de cîte doi delegați din fiecare corporație, asemenea să se reporeze îndată și onor. Administrației că meseriașii cizmari și cojocari, prin acte subscrise, și-au ales fiecare cîte un staroste pentru căutarea intereselor meserii lor, cerîndu-se dezlegare de să pot primi și aceștia la alegerile ce să cer,

Coculescu

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 17/1857, f. 5, orig.

16

1857 noiembrie 2, Pitești. Adresa Administrației Districtului Argeș, prin care face cunoscut Magistratului orașului Pitești hotărîrea Eforiei Școalelor de a înlocui alfabetul chirilic cu cel latin.

Administrația Districtului Argeș

Anul 1857 noiembrie 2, No. 10227 Orașul Pitești

Onor Magistrat local

După cum anunță onor Eforie a Școalelor prin ordinul cu no. 2263, prin jurnalul ce au încheiat, s-a adoptat sistemul de scriere cu litere latine după chipul următor :

Litere slavonești :

Litere românești :

а = a ;	б = b ;	в = c ;	г = d ;	д = e ;
ѣ = f ;	г = g ;	х = h ;	и = i ;	ж = j ;
л = l ;	м = m ;	н = n ;	о = o ;	п = p ;
р = r ;	с = s ;	ш = s ;	т = t ;	ѳ = t ;
з = u ;	в = v ;	з = z ;	ѡ = x	

Această schimbare însă privind la școalele pentru învățătura copiilor, se însemnează onor. Magistrat spre știința de regulile școalelor din acest oraș.

Administrator, T. Brătianu

Secretar, Toma Furduescu

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 5/1857, f. 97, orig.

17

1859 aprilie 17, Pitești. Cavintarea președintelui Consiliului orașului Pitești la intrarea în oraș a domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Prea înălțate Doamne,

Locuitorii piteșteni, aflindu-se în deplină sănătate și de bucurie pentru venirea Domnului lor constituțional în orașul lor, vă aduc, prin organul municipal, felicitările și urările sale.

Totdeauna, consiliul vă înfățișează cu respect prin alăturatul tablou, starea populației orașului și a finanței acestei municipalități.

Prezidentul Consiliului orașului Pitești, I. Enescu

Membri: E. Hagiulea, T. Tanciu, I. Protopopescu

Secretar, I. Conciu

Anul 1859, luna aprilie 17, Or. Pitești

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 27/1859, f. 3, orig.

18

1859 decembrie, Pitești. Apel adresat cetățenilor din Pitești pentru a contribui prin donații la susținerea cheltuielilor făcute de guvern cu introducerea telegrafului.

Domnul meu,

Plin de bucurie vă anons că astăzi a început firul electric, lucrarea sa și într-acest oraș Fie binecuvîntat acest început!

Cunoașteți destul cît era de necesar și Piteștilor acest fir.

Iată-l, în fine, înființat! Iată Piteștiul legat cu semenele sale din România și Moldavia și <nu> mai <e> străin de cum erau pînă aci.

De azi înainte se pot crede una lîngă alta, se pot înțelege îndată la trebuințele lor și mai ales asupra acclora de a ajunge la prosperitate, înflorire și fericire.

Înființarea acestui fir însă, cu stabilimentele lui, au costat pe guvern sume însemnate și neînlesnirea în care se găsește astăzi noi trebuie să intervenim cu a oferi cîte ceva în folosul acestei bune și folositoare instituții.

Propui dar a se începe o subscriere și sînt încredințat că d-nii cetățeni piteșteni nu vor rămînea mai pe jos de ceilalți compatrioți ai noștri dintr-alte districte, cărora le-a fost mult numai de a auzi, și au depus îndată cu mulțumire și bucurie o mică ofrandă pentru această frumoasă cauză.

Nu mă îndoiesc că în curînd voi avea fericirea de a anonsa că cetățenii argeșeni au făcut ofrande mai însemnate decît confracții lor dintr-alte districte, adăogînd și cu această ocazie unor probă că dinșii sînt cei mai dîntli a sprijini tot ce este folositor pentru binele și fericirea nații. De aceea veți binevoi ca la fiecare săptămînă să mă încunoștiințați de mer-sul contribuțiilor.

al dv. P. Orbescu

<Rezoluție>: Canțelaria va deschide listă, d. secretar și ajutorul vor slărui pe la fiecare din d-nii orășani ca fiecare cu ceea ce va vrea să contribuie la ajutorul acesta.

Pe oricîți din d-nii orășani i-am invitat a se suptscri în ajutorul ce se propune într-aceasta, au dat răspuns că cei mai mulți s-au suptscris la onor Ad-strație, iar alții supt feluri de îndrep-tări n-au voit.

I. Conciu, V. Gărdescu, la dosar Coculescu

No. 12907, 1859 decembrie Pitești.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 47/1859, f. 2, orig.

19

1860 iunie 2, Pitești. Jurnal prin care Consiliul Municipal Pitești holă-răște construirea a șase rezervoare de apă necesare pompiierilor, precum și locul amplasării acestora.

Anul 1860 iunie 2, nr. 661

Consiliul municipal au făcut băgare de seamă lipsa cea mare de apă cu care la întimplări de aprinderi s-ar putea face ajutorul trebuincios, și ca să se îndeplinească și această neapărată trebuință, au chibzuit ca să se facă șase rezervoare pe al punctele următoare și anume:

1-*iu*. În piața Sf. Nicolae (numită a sfatului), alături cu fntina, din care să se dea apă din fntină prin burlane îngropate în pământ.

2-*lea*. În piața Sf. Gheorghe, în locul pușului ce există acum care niciodată nu se poate ține în bună stare din cauza vizitiilor și a birjarilor pentru că ziua, noaptea adapă cai, strică citura și rup lanțul.

3-*lea*. În piața Crucea de piatră, în care să se aducă apă din pușul ce se află în curtea răposatului Dumitru Georgiul.

4-*lea*. La Școala națională, în locul spațului ce există acum.

5-*lea*. În piața Oiescului, căreia să i se dea apă prin burlane din cișmeaua de acolo.

6-*lea*. În piața Sf. Ioan căreia să i se dea apă ca și la celelalte din cișmeaua de acolo.

Fiindcă fondurile trebuincioase nu s-au prevăzut prin bugetul anului curent, să se execute anul acesta numai cel din piața Oiescului. Pentru cuvîntul că acea piață, fiind pusă în lucrare pavarea ei, să se execute deodată și facerea rezervorului a nu se mai strica altădată pavimentul.

Aceste rezervoare se vor construi din grinzi de stejar groase, îngropate în pământ de 6—7 palme, și deasupra să se acopere cu obloane de scînduri groase în două canaturi care să se deschidă cu înlesnire la vreme de trebuință.

Înființarea rezervorului de mai sus se va pune în licitație și după săvîrșirea acestei formalități se va cere aprobarea onor Minister.

Celelalte cinci rezervoare se vor trece în bugetul anului viitor, după care se vor lua îndată dispoziții a se pune în lucrare.

Copie după aceasta se va trimite domnului subinginer local, rugîndu-l a alcătui un plan și deviz pentru această lucrare.

Membrii Consiliului oraș Pitești : N. Coculescu, C. Tonculescu, S. I. Conciu

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 22/1860, f. 1, orig.

20

1863 decembrie 14, Pitești. Raportul Prefecturii județului Argeș către Ministerul de Interne în care arată starea proastă în care se află arhiva prefecturii.

Domnule Ministru,

Este cunoscută, domnule ministru, poziția arhivei acestei Prefecturi din corespondența ce s-a preumt. Acum, cu ocazia numirii noului director, care au cerut a se constata aceasta am văzut că toate dosarele pînă la anul 1850, fiind rupte și putrede, cu toată stăruința ce s-ar pune, ar fi imposibil a se mai păstra, și dacă îmi permiteți, domnule ministru, a opina mijlocul cel mai nimerit n-ar fi altul decît a se arde. Iar de la expusul an pînă azi, după cum promite domnul director, se vor aduce în cea mai bună stare.

Vă rog, dar, cu respect, binevoiți a-mi da deslegarea necesară. Primiți, domnule ministru, încredințarea prea osebitei mele considerații.

Prefect, Gorovey

<Rezoluție :>

Această propunere fiind împotriva așezămintelor în vigoare nu poate avea locul, domnule prefect. Stăruiti a se pune în ordine arhiva prin domnul director.

Domniei Sale

D-lui Ministru — Secretar de Stat la Departamentul de Interne.

Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, dosar 13/1863, f. 15, orig.

21

1865 noiembrie 27, Pitești. Telegrama prefectului județului adresată lui Alexandru Ioan Cuza, prin care îl felicită pentru modul cum apără interesele României.

nr. 3192/441

Preatnălțate Doamne,

Funcționarii civili și militari din județul Argeș, profund mișcați de patrioticele sentimente ale înălțimii Voastre, cu care ați susținut demnitatea țării prin ideile exprimate în epistola adresată alteței sale vizirului înaltei Porți, vin respectuos a vă depune, și cu această ocazie,

eterna lor recunoștință, simțindu-se fericiți că România, prin însoțita alegere făcută în persoana Măriei Voastre, a știut a chema pe adevăratul ei apărător.

Trăiască România !

Să trăiești Măria Ta ani mulți pentru prosperitatea țării.

Prefect, D. Chirițescu

(urmează 51 de semnături)

Bibl. Acad. R. S. România, Arhiva Alexandru Ioan Cuza, mapa L.I, f. 55, copie.

22

1872 mai 12, Pitești. Actul de naștere al pictorului Constantin I. Petrescu.

Constantin Ilie Petrescu

Din anul una mie opt sute șaptezeci și doi, luna mai, ziua douăsprezece ora nouă dimineața.

Act de naștere al d-lui Kostantin, de secsu bărbătesc, născut ieri la ora șase dimineața în orașul Pitești, la casa părinților săi, cu nr. trei sute șizeci și patru, din strada Egalității, culoarea de Negru, fiu al d-lui Ilie Petrescu, în etate de ani treizeci și opt, cu profesiunea zugrav, și al soției acestuia anume Bălașea născută protopopu Mihalachie Minescu, în etate, de ani douăzeci, cu profesiunea menajul de casă, după declarațiunea făcută, în lipsa tatălui de d-ei Marica Ivan, în etate de ani șaptezeci, din strada Tîrgu de Afară, culoarea Albastră, care în calitatea sa de moașă și străbună a născutului a cunoscut faptul nașterii și ne-a înfățișat copilul.

I-lu martor, protopopul Mihalache Minescu, de ani patruzeci și cinci, din strada Tîrgu de Afară, preot la biserica Mavrodolu, bun al născutului, al doilea martor, d-na Teodora protopopu Minescu, de ani treizeci și șase, din aceeași stradă, bună a născutului, cari au subscris acest act, după ce li s-a citit, împreună cu noi și cu declarația, constatată după lege de noi Mihail Silvestrescu, oficierul stării civile al comunei urbane Pitești.

Declaranta și a doua martoră neștiind carte s-au subscris de noi.

Declarante, ss. Marica Ivan,

Martori : protopop ss. M. Minescu, ss. Teodora protopop Minescu.

Off. stării civile ss. M. Silvestrescu

Arh. St. Argeș, Colecția Stare Civilă, oraș Pitești, registru 35/1871—1873, f. 46, orig.

23

1877 aprilie 26, Pitești. Ordinul Prefecturii Argeș adresat Primăriei orașului să amenajeze magaziile de depozitare a produselor, deoarece Piteștiul va fi punctul principal de aprovizionare a armatei române.

Prefectura Districtului Argeș

No. 4274

Pitești, 1877 aprilie 26

Domnule primar,

În conformitatea ordinului-telegramă al d-lui ministru interne cu nr. 8352, am onoare a vă aduce invitațiune să binevoiți a merge de a rechiziționa magazia d-lui Stătescu, însă ambele etaje, precum și alte două ce vor fi mai în apropiere de gară, care toate să fie încăpătoare și să coprinză suma de la două pînă la trei chile produse, deoarece orașul nostru va fi punctul principal de unde urmează a se aproviziona armata română.

Primiți, vă rog, d-le primar, asigurarea osebitei mele considerații.

Prefect, C. Racoviță.

Director, G. Micescu

Domniei-Sale

Domnului Primar Local

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 30/1877—1881, f. 16, orig.

24

1881 august 28, Pitești. Cererea studenților piteșteni adresată Primăriei orașului în legătură cu organizarea în Pitești a congresului studenților din toate teritoriile locuite de români.

1881 august 28.

Comitetul însărcinat cu recepțiunea
Societății Junimii Universitare
No. 1

Domnule Primar,

Subsemnații membri ai consiliului însărcinați cu recepțiunea Junimii Universitare a cărei scop este de a stringe legăturile de înfrățire între întreaga junime studioasă română prin întrunirea lor în fiecare an în unul din orașele țării noastre a studenților din toate unghiurile Daciei Traiane.

Avem onoarea a vă comunica că sorțul tras de acei juni a căzut asupra orașului nostru Pitești pentru întrunirea congresului școlar din acest an. Subsemnații, constituiți într-un comitet însărcinat cu recepțiunea acestor juni studenți în orașul nostru am luat decizia ca recepțiunea ce are a se face acestor studenți să fie corespunzătoare scopului ce se caută a se atinge prin aceste întruniri.

De aceea, domnule primar, convinși de dorința ce toldează alți binevoit a avea spre a încuraja realizarea actelor mari de unire, înfrățire și consolidare a ideii de românism, vă comunicăm cu onoare dorința ce avem pentru buna recepțiune și ospitalitate a junimii studioase, și vă rugăm a lua și din parte-vă măsurile ce veți crede necesare întru realizarea justei noastre dorințe.

Primiți, domnule primar, asigurarea distinsei noastre considerațiuni.
(Urmează șapte semnături :)

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 35/1881—1882, f. 1, orig.

25

1886 octombrie 27, Pitești. Invitația Primăriei orașului Pitești adresată cadrelor didactice ale Gimnaziului din localitate pentru a participa la inaugurarea localului primăriei.

PRIMĂRIA Comunei Urbane Pitești
No. 4567 anul 1886 octombrie 27

Domnul Directore,

Joi, 30 curent ora 12 din zi, fiind a se sărbători inaugurarea noului Palat Comunal din acest oraș, subsemnatul are onoare a vă ruga ca să binevoiți a lua și dv. parte, împreună cu corpul profesoral, la această solemnitate.

Primiți, domnule directore, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

Primar, N. Constantinescu

Secretar, T. G. Penescu

(Rezoluție) :

1886 oct. 28. În vederea d-lor profesori Trifonescu N. Dumitrescu ; Ion Trifonescu ; Ion Păișu ;

M. Drugeanu ; V. Vasilescu ; N. Serafim ; locot. Cartojean ; N. Alexandrescu.

Domnii-sale

D-lul Directore al Gimnaziului din Pitești.

Arh. St. Argeș, fond Liceul „N. Bălcescu” Pitești, dosar 21/1886, f. 303 orig.

26

1888 martie 28, Pitești. Actul de naștere al dramaturgului Alexandru Gh. Kirițescu.

No. 99 martie 28, Alecsandru G. Chiritzescu

Din anul una mie opt sute optzeci și opt, luna martie, ziua douăzeci și opt, orele două după amiază.

Act de naștere al lui Alecsandru, de secs bărbătesc, născut astăzi la orele zece dimineața, în orașul Pitești, la locuința părinților săi, cu no. 13, din strada Eucurești, coloarea de Galben,

fiu al d-lui Gheorghe Chirișescu, de ani douăzeci și nouă, de religie ortodox, cu cel din urmă domiciliu din Ploiești, de profesiune funcționar la calea ferată locală și al soției acestuia Elena, de ani douăzeci și unu, după declarația făcută de tatăl care ne-au înfățișat copilul; I-au martori: Alecsandru Mărculescu, de ani douăzeci și doi, funcționar la gara căii ferate locale, al II-lea martore Dimitrie Dimăncescu, de ani treizeci și unu, funcționar la gara căii ferate locale care au subscris acest act după ce li s-a citit împreună cu noi și cu declarantele.

Constatat, după lege la casa nașterii, din cauza timpului răcoros, de noi Gheorghe Negulescu, adjutur de primar, delegat cu actele stării civile din Pitești.

Declarante, ss. G. Chirișescu,

Martori, ss. A. Mărculescu, ss. D. Dimăncescu

Oficer, ss. G. Negulescu

Arh. St. Argeș, colecția Stare Civilă, oraș Pitești, registru 40/1886—1888, f. 51, orig.

27

1891 iulie 7, Pitești. Jurnal încheiat de Consiliul orașului Pitești privitor la înființarea spitalului orașenesc.

Sedința de la 7 iulie 1891

Se dă citire adresei onor. Eforiei Spitalelor Civile, nr. 584 înreg. la nr. 2933/1891, a căreia cuprindere este următoarea :

Prin noul buget, s-a admis înființarea a zece paturi în spitalul urbei <Pitești> în capul căreia îl găsim în contul Eforiei, și s-au afectat pentru întreținerea fiecăruia din aceste paturi, o sumă de 500 lei anual, costul obișnuit al paturilor la Eforie, în total dar, o subvenție de 5000 lei.

Din cauza întârzierii bugetului, anul acesta un prim trimestru se găsește deja expirat și foarte probabil și al II-lea trimestru va expira înainte de a se putea face convenita instalațiune, și cum de altă parte prima instalațiune cere și o cheltuială a unei înzestrări care după listă se urcă aproximativ la suma de lei 2500, vă rugăm, prin aceasta, pe de o parte, să luați convenitele măsuri spre a ni se pune o sală sau două la dispoziție, care să poată conține numărul paturilor în chestiune cu inscripțiunea „paturile Eforiei Spitalelor Civile din București” și unde totul să fie pregătit pentru acest sfârșit, iar pe de alta, să ne anunțați de epoca exactă când vă putem trimite acele zece paturi : cu toate accesoriile lor, precum și suma întreținerii până la finele anului.

Consiliul

Având în vedere adresa onor Eforiei a Spitalelor Civile din București sus-citată ;

Având în vedere că în prezent comuna nu are spitalul său propriu, ci subvenționează spitalul județului cu suma de lei opt mii anual ;

Având în vedere însă că spiritul și intențiunea actualului Consiliu Comunal este pentru înființarea spitalului comunei ;

Având în vedere că ajutorul ce face onor Eforia Comunei Pitești cu înființarea a zece paturi este venit la timp și Consiliul rămâne recunoscător pentru această lăudabilă faptă ;

Având în vedere că comuna, actualmente deosebit de subvențiunea ce dă spitalului județului, mai are alocat în buget și fondul pentru medicamentele ce se dau bolnavilor săraci, plus personalului medical, compus din : un medic, un vaccinator și trei moașe, că astfel fiind, pe lângă întreținerea acestor zece paturi de către onor Eforie cu suma de lei 5000 anual, primăria este în poziția de a suporta chiar de acum și alte mici cheltuieli de chirie a localului, plata de servitori etc. numai să se pună în funcțiune deocamdată spitalul cu cele zece paturi oferite de onor Eforie a Spitalelor.

Pentru aceste motive, Consiliul încheiează ca, cu începere de la 1 aprilie anul viitor, 1892, comuna să înființeze un spital propriu al său, de 15 paturi plus 10 paturi ce se dau de onor Eforie a Spitalelor Civile, care să poarte inscripțiunea acestui așezământ, pentru care sfârșit se va prevedea prin bugetul anului viitor fondul necesar supunându-se subvențiunea de lei 8 000 ce se dă spitalului județului.

Până la înființarea celor 15 paturi ale comunei spitalul proiectat a se înființa va începe funcționarea lui chiar de la 1 august viitor, cu cele 10 paturi ce se dau de onor Eforie, la care pe lângă întreținerea ce se va da de onor Eforie să se întrebuințeze personalul serviciului medical al comunei, precum și, fondul pentru cumpărarea medicamentelor de care mai sus este vorba dacă trebuința va cere, iar pentru închirierea unui local de spital până la 1 aprilie anul viitor și alte mici cheltuieli de plată de servitori etc. de a fi asemenea necesitate, se va deschide d-lui primar la timp un credit extraordinar de la art. respectiv al bugetului.

Cu această ocazie se autorizează d-l primar ca să exprime onor. Eforii a Spitalelor multumirile întregului consiliu comunal pentru această lăudabilă faptă, rugându-se ca pentru 1 august viitor să binevoiască a trimite acestei primării paturile și obiectele de instalațiune, precum și suma cuvenită de întreținere.

Domnul primar este autorizat ca să ia toate măsurile pentru instalarea și funcționarea spitalului.

Această încheiere se va depune spre aprobare și domnului Ministru de Interne.

Urmează semnătura d-lui primar și d-lor consilieri.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 30/1891—1892, f. 1 și 11, copie.

28

1892 iunie 7, Pitești. Scrisoare trimisă de Sevastian Hernea, președintele Ligii Culturale, Secția Argeș, către I. Lupulescu, secretarul Ligii Culturale prin care-i face cunoscut că a expediat o telegramă gazetei „Tribuna”.

Pitești, în 7 iunie 1892

Domnule Lupulescu,

Astăzi am expediat la Sibiu următoarea telegramă :

Gazetei „Tribuna” Sibiu,

Protestăm contra barbariilor agresorilor voștri.

Doctorului Rațiu, Cosma și alții : admirație, stimă și iubire. Inima noastră este cu voi.
Sv. Hernea

Vă rog faceți să se publice.

Liga aici este în cădere. Cerem ajutor.

Cu stimă, Sevastian Hernea

<Rezoluție :> Pr<imită> 8 iunie 1892

Se vor trimite copii „Tribunei” și ziarelor din țară

G. T. Brătianu¹

Bibl. Acad. R. S. România, fond Liga Culturală, A. 2185, a, f. 434, orig.

¹ Președintele Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor.

29

1897 februarie 2, <București>. Informații referitoare la reorganizarea Clubului Muncitorilor din Pitești.

Din Pitești

Clubul Muncitorilor

După o agitație de mai multe luni de zile, agitație condusă de muncitorii luminați din localitate pentru organizarea întregii muncitorimi piteștene, la 1 ianuarie 1897 Clubul Social-Democrat al muncitorilor din Pitești s-a declarat înființat.

Deși întemeiat atît de curînd, clubul nostru a înaintat foarte repede. Astăzi, după o lună de la înființare, Clubul Muncitorilor numără 150 de membri fără deosebire de nație și sex, cu un fond de 176 lei numai din cotizații. Aceasta e cu atît mai îmbucurător, cu cît între acești membri avem foarte mulți alegători, oameni cunoscuți în localitate prin cînstea lor. În haosul luptelor politice dintre partidele istorice, lupte care se dădeau numai pentru osul de ros, oamenii cu adevărat cinstiți și dezinteresați din Pitești au simțit ca o ușurare cînd au auzit vestea că și la noi începe o mișcare nouă, cînstită, mișcarea socialistă. Tot elementul cînstit din orașul Pitești și din județul Argeș, toți oamenii care rînd pe rînd au fost ademeniți cu făgăduieli înșelați de oamenii minciunii, se îndreaptă astăzi către mișcarea muncitorimii internaționale,

către ideile noi și mîntuitoare, care umplu veacul nostru : toți numai în socialism, în partidul muncitorilor văd scăparea.

Acestate fac ca chiar de pe acum să avem o putere electorală de luat în seamă în orașul și județul nostru. Încît, nu mai departe decît la primele alegeri comunale sau legislative, partidul muncitorilor din localitate își va pune — fie singur, fie în unire cu alții — candidații săi, candidați socialiști.

„Lumea Nouă” din 2 februarie 1897, Publ. în Documente din istoria, p. 462—465.

30

1901 ianuarie 27, <București>. Scrisoarea lui Grigore Tocilescu adresată prof. N. I. Apostolescu prin care i se face cunoscut că va veni la Pitești pentru a ține conferințe „Din istoria renașterii României”. Îl înștiințează, de asemenea, că lucrează și la istoria celui de al doilea război dacic.

Iubite amice,

Iartă-mă dacă n-am răspuns celor două scumpe scrisori ale d-tale. În frigurile unor conferințe, urmate de învălmășeli politice, de pregătiri de cursuri, de conferințe aiurea făgăduite, a trebuit să-mi stăpînesc dorul de a-ți scrie, spre a ști pozitiv ce să-ți scriu.

M-am hotărît, în fine, ca duminică 4 februarie să vin acolo ca să țin conferința despre : „Din istoria renașterii României” așa cum vă este pe poftă.

Ar fi de dorit poate ca să fie conferința ziua, pe la ora 3, afară numai dacă motive locale nu vorbesc pentru seara.

Articolul cu Richi l-am dat încă de atunci la „Apărarea” dar poate o fi întilnit în cale vreun alt Richi. M-am plîns d-lui dr. Popovici. Aștept să văd ce se va face.

Sîntem în deplină criză : dar eu mă găsesc afundat în războiul al doilea dacic, pe care luni seara, la 29 ianuarie, îl voi desfășura și ilustra cu proiecțiuni.

Toate sentimentele de afecțiune pentru doamna și domnișoara Apostolescu. iar d-tale, iubirea mea nestrămutată.

Gr. Tocilescu

27 ianuarie 1901

Arh. St. Argeș, fond N. I. Apostolescu, pachet I, doc. 3, orig.

31

1902 august 16, București. Adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care face cunoscut Primăriei Pitești că a aprobat înființarea în Pitești a unei școli de meserii, cu trei secții.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
Direcțiunea Învățămîntului secundar și superior
No. 9022/16 august 1902

Domnule Primar,

Școala de meserii ce este a se înființa în acest oraș, urmînd să funcționeze cu începere de la 1 octombrie a.c. cu trei ramuri de meserii, lăcătușeria, tîmplăria și tinichigieria, am onoarea a vă ruga, d-le primar să binevoiți a dispune ca cererile de înscriere să fie primite, deocamdată la primărie, aducîndu-se aceasta imediat la cunoștința cetățenilor din acest oraș.

Pentru admitere se cere certificatul de absolvire cursului primar și vîrsta de cel puțin 11 ani dovedită cu act de naștere. Numărul elevilor ce se va primi anul acesta va fi de cel mult 60, și vor fi repartizați în urmă între cele trei ateliere. Se vor primi toate cererile prezentate, rămîinînd ca în urmă, dacă numărul cererilor va fi mai mare, să se facă o alegere printr-un examen ce se va ține la școală, îndată ce personalul va fi instalat.

Durata învățământului va fi de 4 ani. Elevii vor fi externi și vor beneficia de 1/2 din cheltuielile realizate din lucrările de ateliere.

Primiți, vă rog, domnule primar, asigurarea considerațiunii mele.

p. Ministru, ss. indescifrabil

p. Director, M. Demetrescu

D-lui Primar al comunei Pitești.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 12/1902, f. 29, orig.

32

1905 ianuarie 29, București. Ordinul Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, privind preluarea bibliotecii lui Gh. I. Ionescu-Gion, donată liceului din Pitești.

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Serviciul Contabilității și al Ordonanțării

No. 69048 29 ianuarie 1905

Domnule Director,

Am onoare a vă comunica că, împreună cu d-l Gh. Nicolescu-Bolintin, avocat al Ministerului, sînteți delegați a face actul de primire și recepție cu inventar a bibliotecii decedatului Gh. I. Ionescu Gion, dăruită acelui liceu.

p. Ministru, ss. indescifrabil

Șeful Serviciului ss. indescifrabil

D-lui Director al Liceului din Pitești

Arh. St. Argeș, fond Liceul „N. Bălcescu” Pitești, doar 48/1904—1905 f. 151, orig.

33

1905 iunie 20, Pitești. Decizia Primăriei orașului Pitești de a se ridica un monument în Pitești în memoria celor căzuți în Războiul de Independență din 1877—1878.

Ședința extraordinară de la 20 iunie 1905

D-l primar prezintă consiliului petiția înregistrată la nr. 2731/1905, dată Primăriei de d-l Gheorghe Drăghescu, președinte Societății veteranilor grade inferioare din războiul din 1877—1878, „Coroana de oșel” din Pitești, prin care cere a se da acestei societăți un loc, pe piețele acestui oraș, pe care să ridice un monument în formă de piramidă în amintirea eroilor căzuți pe cîmpiile Bulgariei.

Consiliul

Avînd în vedere cererea de mai sus și scopul lăudabil ce se urmărește, aprobă în unanimitate darea unui loc pentru ridicarea monumentului, loc care se va fixa cînd piatra monumentală va fi terminată.

Primar, ss. indescifrabil

Consilieri (urmează șapte semnături indescifrabile)
Secretar ss. indescifrabil

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 45/1905—1908, f. 1 orig.

34

1908 octombrie 6, Pitești. Memoriul prefectului județului Argeș către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, privind înființarea în Pitești a unui atelier de țesătorie și broderii naționale.

Prefectura județului Argeș

Serviciul județean No 6501

D-le Ministru,

Pitești, 6 octombrie 1908

Mai multe comune din județul Argeș, cu un buget mai mare, și-au exprimat dorința de a se înființa pe lângă învățători și cîte un post de maestră de lucru manual și în special pentru

a învăța pe eleve războiul de țesut. Îndeplinind dorința acestor comune, am înființat asemenea posturi, dar maestrele de lucru manual, deși erau absolvente ale Școlii Profesionale din Pitești nu știu să țese și probabil nici nu văzuseră războaie.

Din această pricină, și în înțelegere cu d-ra directoare a Școlii Profesionale din Pitești, am hotărât înființarea unui atelier de țesătorie și broderii naționale, care să fie pus sub directă conducere și supraveghere a directoarei școlii profesionale.

În acest scop, am închiriat o sală spațioasă lângă școala profesională, negăsind în chiar localul școlii nici o sală liberă, am comandat mai multe războaie după modelul celor introduse la Școala de Țesătorie din Cîmpulung.

Comunicându-vă acestea, d-le ministru, vă rugăm să binevoiți :

1. A aproba înființarea acestui atelier, permițind directoarei Școlii Profesionale din Pitești a supraveghea de aproape lucrările acestui atelier, precum și comenzile ce se vor face, întocmind și programul, în așa chip ca fetele din cei din urmă doi ani să fie obligate a frecventa și acest curs, și a-și da silința cuvenită, și a asculta de povețele maestrei însărcinată cu instruirea lor.

2. A ne da din partea Ministerului o subvenție cit de neînsemnată, cel puțin pentru a putea plăti maestra de țesătorie.

În nădejdea că față de străduința noastră de a ajuta populația rurală și de a da impuls economiei casnice naționale vom avea un răspuns favorabil.

Binevoiți, vă rog, d-le ministru, a primi asigurarea distinselor mele considerațiuni.

Prefect, Nic. Brînzeu

<Rezoluție :>

D-rei Zoc Georgescu, maestră ambulantă de țesătorie și cusături naționale.

Vă invităm să mergeți la Pitești ca să vedeți atelierul de țesătorie înființat de Prefectură și să ne faceți propunerile ce le veți găsi de cale pentru buna funcționare a acestui atelier.

Totodată, vă veți prezenta d-lui prefect spre a lua indicațiuni și a desfășura activitatea timp de o lună în județul Argeș.

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 63/1908, f. 11, orig.

35

1909 decembrie 22 <Pitești>. Cererea adresată de S. Fuchs Primăriei orașului Pitești pentru instalarea unui aparat cinematografic în oraș.

No. 6336 decembrie 22

Domnule Primar

Am onoare a vă aduce la cunoștință că în imobilul din str Șerban Vodă nr. 134/6 casa d-lui avocat Fostiropol, voi deschide în seara zilei de 25 decembrie a.c. o instalațiune cinematografică.

De asemenea, îmi permit a vă informa că la această instalațiune voi întrebuința un motor de 9 cai putere, cu benzină.

Vă rog să binevoiți a-mi da cuvenita aprobare, totodată a mă impune la o taxă minimă de reprezentare, dat fiind puținul spațiu al acestui local, așa că nu pot conta pe o realizare importantă.

Mulțumindu-vă dinainte, vă rog să primiți domnule primar încredințarea înaltei mele considerațiuni.

S. Fuchs

<Rezoluție :>

După ce se va prezenta planul, se va da curs.

D-Sale

D-lui primar al urbei Pitești

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 4/1909, f. 95, orig.

36

1911 iunie 1, <București>. Scrisoarea sculptorului Frederic Storek către N. I. Apostolescu prin care-i face cunoscut că a realizat bustul lui George Ionescu-Gion.

1 iunie 1911

Stimate d-le Apostolescu,

În urma cărții dv. <poștale> din 2 mai crt. am dat bustul lui Gion, pe care mi-l comandați, la turnătorie. Vă anunț că s-a și turnat și că în curind va fi gata cizelat. Dv. însă nu mi-ați mai scris și de aceea pînă atunci vă încunoștiințez de turnarea bustului.

Vă rog a-mi da un răspuns. Cu salutări distinse.

Fr<ederic> Stork

Arh. St. Argeș, fond N. I. Apostolescu, pachet I, doc. 78, orig.

37

1913 mai 28, Pitești. Jurnalul Primăriei orașului Pitești, cu privire la aprobarea proiectului de înfrumusețare a parcului Trivale întocmit de arhitectul Pinard.

Primăria comunei urbane Pitești, Serviciul Central
Ședința ordinară de la 28 mai 1913

Arată consiliului că, în ședința de la 19 aprilie curent, domnul arhitect Pinard din București a făcut o cerere din care s-a oferit a face proiectul de înfrumusețare a parcului Trivale care va cuprinde intrarea actuală și intrarea dinspre strada Primăverii, adică bulevardul ce se crează din nou, precum și întreg parcul existent, cuprinzînd proprietatea comunei și împrejurimile, cum și facerea unui lac.

Domnia sa, formînd acest proiect, a depus primăriei următoarea cerere :

Domnule Primar,

Am onoare a vă depune devizul pentru facerea eleșteului și amenajarea împrejurimii lui, în sumă de lei 9941, bani 50, fiind socotite terasamente, grădinăria, semănatul, plantația și lucrări de stînci artificiale și de ciment.

Aceste lucrări vor fi măsurate după executare, aplicînd pentru fiecare prețul următor .

Mă angajez și cu garanția de reprimirea pomilor, adică voi înlocui pomii care nu s-ar prinde, și de a termina lucrările de terasamente, și de stînci, și ciment, pînă la 15 august 1913, precum și semănatul ierburii, dacă nu se va da la dispoziție apa de stropit cu furtun.

Plantația se va face de la 15 octombrie 1913, pînă la 30 octombrie 1913.

Primiți etc.

ss. Pinard, 45 str. Transilvania, București

Față de toate acestea roagă consiliul a decide.

Consiliul

Avînd în vedere decizia Consiliului comunal, de la 19 aprilie curent, prin care dl. arhitect Pinard a fost autorizat a face proiectul de înfrumusețare a parcului Trivale și facerea unui lac.

Avînd în vedere că suma prevăzută în buget la art. 1 buget extraordinar, suma este prea mică pentru înfrumusețirea parcului Trivalea.

Considerînd că în devizul prezentat de dl. Pinard suma la care lucrările de înfrumusețare a parcului Trivale se ridică, este de lei 9145, bani 18 adică scăzînd rabatul de 8%.

Avînd în vedere că suma la care se ridică lucrările este sub 10 000.

Considerînd că lucrările de executat sînt o operă de artă care trebuie încredințată la specialiști.

Văzînd și suma disponibilă de la art. 1 din bugetul extraordinar, suma este prea mică pentru înfrumusețarea parcului Trivale pe exercițiul 1913-1914.

Pentru aceste motive,

Consiliul, în unanimitate, aprobă a se executa de dl. arhitect Pinard din București, lucrările de amenajare a parcului Trivale și facerea eleșteului, conform proiectului și devizului prezentat cu un scăzământ de lei 8%, care se ridică la suma de lei 9145, bani 18.

Totodată, consiliul încuviințează deschiderea unui credit suplimentar de lei 7171 bani 18 la art. 1 din bugetul extraordinar al comunei pe exercițiul 1913—1914, care se va lua de la art. 112, fond destinat pentru deschiderea de credite extraordinare și suplimentare, care va servi la plata dl. arhitect Pinard, pentru lucrările de transformare și facerea eleșteului din parcul Trivalea din Pitești.

Consiliul autorizează pe dl. primar a încheia în numele comunei contract cu dl. arhitect Pinard.

Primar, Al. Dimitrescu,

Consilieri ss. indescifrabil

Secretar ss. indescifrabil

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 24/1913—1914, f. 1 și 11 orig.

38

1916 noiembrie 9, Pitești. Telegrama prefectului de Argeș către ministerele de Interne și Război prin care se face cunoscută bombardarea Piteștiului de către aviația germană.

No. 3601

1916 noiembrie 9 Pitești

Telegrama

Ministerului de Interne, Război

Marele Stat Major

Mai multe aeroplanu dușmane au aruncat¹ azi ora 3 p.m mai multe bombe care au rănit șase persoane și au lovit casa unui german. Aeroplanele noastre le-au alungat.

Prefect de Argeș, Nicolae Brinzeu

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 80/1916, f. 94 concept.

¹ asupra orașului Pitești

39

1918 noiembrie 16. Pitești. Articol apărut în ziarul „Vocea Argeșului” în care se arată că momentul unirii tuturor românilor este aproape.

Noi Datorii

De veacuri neamul românesc hrănește un vis, vis frumos, pentru realizarea căruia în cursul vremurilor, acest neam mult s-a zbatut s-a muncit și sînge din belșug a vărsat.

Toate încercările și suferințele prin care acest neam a trecut nu au fost decît elape către încercarea și zbuciumarea cea mare, din care trebuia să răsară strălucitoare împlinirea visului nostru secular. În vara anului 1916 a venit și această grea și de pe urmă încercare. Românismul păstrîndu-și întreg sufletul său mare, eroic, mîndru și resemnat a trecut această încercare.

Sîngele vărsat de el în valuri generoase în această supremă probă a rodit.

Visul nostru secular nu mai este vis, a devenit realitate, îl vedem aieva.

Fiecare clipă ne apropiere mai mult de împlinirea lui întreagă umplîndu-ne inimile cernite de bucurie și satisfacție.

Ceasurile pe care le trăim sînt cele mai mari și mîndre din cele pe care le-a trăit neamul nostru. Ceea ce pentru multe generații n-a fost decît un vis, în a cărui împlinire au murit sperînd, pentru noi este fericita realitate. Rînd pe rînd țările surori, în care trăiesc frații subjugăți de secole, vin și se alipesc țării noastre pe care soarta a ferit-o de rușinea subjugării și care întrînd în lupta pentru dezrobirea fraților n-a preocupat sîngele generos al fiilor ei.

De acum viitorul ne surde și nu mai poate fi stavilă în realizarea unității naționale a poporului român.

Realizarea acestei unități naționale, reclamă de la noi mai mult ca oricând o desebită încordare, o muncă fără preget, pentru a întări și consolida opera pe care Dumnezeu ne-a învrednicit a o realiza făcându-ne a fi una din cele mai mari generații ale poporului român.

Să fim demni noi cei care am avut norocul să scăpăm din încercările prin care am trecut de aceia cari, sacrificându-și viața, ne-au procurat satisfacția de a vedea realizat visul străbun și să ne ridicăm la înălțimea rolului pe care sacrificiul lor ni l-a dat.

Un fost deputat,

„Vocea Argeșului”, an I, nr. 1, din 16 noiembrie 1918.

40

1919 noiembrie 2, Pitești. Raportul Poliției orașului Pitești către Prefectura județului Argeș, referitor la o întrunire a Partidului Social-Democrat care a avut loc în sala Sindicatului Socialist din localitate.

Poliția orașului Pitești
No. 7607 din 02.XI.1919

Domnule Prefect,

Bazat pe rapoartele d-lor ofițeri de poliție și al comandatului sergenților de oraș, am onoare a raporta următoarele cazuri :

1. Ieri-seară, 1—2 noiembrie a.c. orele 8—1 1/2, a avut loc în sala Sindicatului Socialist din str. Alex. Lahovary o întrunire a Partidului Social Democrat, la care au luat parte un număr de vreo 50 persoane.

În timpul acestei întruniri nu s-a întâmplat nici un caz, totul petrecându-se în liniște.

Polițai, maior, ss. indescrifabil

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 205/1919—1920, f. 16, orig.

41

1920 mai 23, Curtea de Argeș. Proces-verbal încheiat de Poliția orașului Curtea de Argeș, cu prilejul confiscării de la Constantin Ivănuș, muncitor dogar în Pitești, a unor materiale de propagandă socialistă.

Proces-verbal

Astăzi douăzeci și trei mai 1920

Noi, G. N. Stroescu, subcomisar pe lângă Poliția orașului Curtea de Argeș.

Sesizat de agenții acestei Poliții că în localitate au venit astăzi noapte cu trenul de la Pitești mai mulți membri din Partidul Socialist, care posedă mai multe manifeste și broșuri adresate muncitorilor și țăranilor, am găsit necesar a lua cunoștință de aceste publicații, și găsind pe domnul C. Ivănuș, dogar din orașul Pitești, am cerut lămuriri în privința manifestelor și broșurilor ce d-sa le posedă, pentru care ne face următoarea declarație :

„Mă numesc C. Ivănuș, de profesie dogar din orașul Pitești, și declar că în calitate de membru în Partidul Socialist și candidat la alegerile pentru Cameră, în județul Argeș, am găsit legal de a face propagandă electorală în orașul Curtea de Argeș, în care sens am adus spre distribuție publicului 17 exemplare din Programul Partidului Socialist, 20 (douăzeci) broșuri intitulate „Nr. 1 scrisori către țăranii” și 60 (șaizeci) afișe din partea comitetului Partidului Socialist din România, în care subsemnatul sînt notat candidat pentru alegerile la Cameră. Cele arătate atît în program, cum și în celelalte broșuri și manifeste, noi le credem legale și deci pentru aducerea lor la cunoștința publicului.

C. Ivănuș

Aceasta este declarația sa, și susține a fi lăsat liber pentru afișarea manifestelor.

Noi, luând cunoștință de conținutul manifestelor purtate de numitul dl. Ivănuș, am constatat că prin primul articol sau punct principal arătat în manifest care este: „Desființarea siguranței statului și a jandarmeriei”, mai ales în localitate unde, majoritatea populației este neștiutoare de carte, produce dezordine, deci periclitează siguranța statului.

Am găsit necesar că aceste manifeste și broșuri, notate de dl. C. Ivănuș în declarația înserată mai sus, să fie înaintate onor Prefecturii Județului Argeș spre a constata dacă sînt legale și liber de a fi împărțite publicului, iar în caz contrar să se dispună cele legale.

Pentru care am încheiat acest proces verbal.

Subcomisar, G. N. Stoescu

Asistent, Georgescu

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 11/1920, f. 61, orig.

42

1922 iunie <Cluj-Napoca>. Scrierea decanului Facultății de Filozofie și Litere din Cluj, Alexandru Lepedatu, prin care îl mulțumește Prefecturii județului Argeș pentru primirea făcută lui Henri Focillion sosit cu prilejul cercetărilor în zona Argeș.

Domnule,

Încunoștiințați de primirea amicală pe care ați făcut-o oaspetelui nostru, d-lui Henri Focillion, și de bunăvoința cu care ați întâmpinat călătoria sa cu prilejul cercetărilor ce a făcut în ținutul d-nei Voastre. În numele Facultății de Litere vă rog să binevoiți a primi cele mai călduroase mulțumiri.

Decan, Al. Lepedatu

D-sale Domnului Prefect al județului Argeș-Pitești.

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 6/1922, f. 21 orig.

43

1924 aprilie 30 <Pitești>. Ordin circular al Prefecturii județului Argeș către toate instituțiile din Pitești, referitor la sărbătorirea zilei de 1 Mai.

Prefectura județului Argeș

Circulară

D-lor șefi ai autorităților din oraș

Conform ordinului telegrafic nr. 37 149 al Ministerului de Interne avem onoarea a vă face cunoscut că mine, 1 Mai, toate autoritățile publice vor fi închise, ca fiind sărbătoarea înunț,

<Urmează numele a 12 instituții>

Prefect, ss. indescifrabil

No. 4700, 1924 aprilie 30

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 36/1924, f. 43, orig.

44

1924 iunie 10, Pitești. Raportul poliției orașului Pitești către Prefectura județului Argeș privind confiscarea de la Clubul Socialist-Comunist din localitate a publicațiilor „Socialismul”, „Lupta Comunistă” și „Muncitoru în Alimentație”.

Politia oraşului Piteşti

No. 7177/10 iunie 1924

Domnule Prefect,

La ordinul dv. nr. 4699/1924, am onoare a comunica că în coprinsul oraşului nostru nu s-a împărţit ziarul citat, însă la percheziţia făcută la sediul Clubului Socialist-Comunist din localitate s-au găsit şi confiscat un număr de :

9 foi „Muncitorul în alimentaţie”

41 ” „Socialismul”

2 ” „Lupta comunistă”

Despre acestea s-a raportat la Inspectoratul General Craiova cu nr. 7222 cum şi Direcţiunii Generale a Siguranţei, cu nr. 7128.

Poliţai ss. indescifrabil

D-Sale Domnului Prefect al judeţului Argeş

Arh. St. Argeş, fond Prefectura judeţului Argeş, dosar 38/1924, f. 86 orig.

45

1927 <decembrie, Piteşti>. Dare de seamă privind activitatea Camerei de Agricultură a Judeţului Argeş pe anii 1926—1927, referitoare la expoziţia agricolă, comercială şi industrială din Piteşti.

Dare de seamă

asupra activităţii Camerei pe anii 1926—1927

În zilele de 14—18 septembrie 1927 a avut loc la Piteşti o mare expoziţiune agricolă, comercială şi industrială organizată de Camera noastră de Agricultură în colaborare cu Camera de Comerţ şi Industrie de la Piteşti. Interesul mare pe care l-au arătat pentru această manifestare profesională agricultorii de toate categoriile, industriaşii şi comercianţii din judeţul nostru şi Muşcel, instituţiunile de stat cu caracter agricol precum şi cele particulare, au contribuit la deplinul succes al acestei mari expoziţiuni, care a culminat prin atenţiunea deosebită, care i s-a dat de către conducătorii înalţi ai ţării. Vizita repetată în două rânduri de primul ministru al ţării, marele şi regretatul om de stat Ioan I. C. Brătianu, a d-lui Ministru de Agricultură, Constantin Argetoianu şi a reprezentantului Ministerului de Industrie, dl. profesor C. Stătescu, precum şi a persoanelor oficiale din Ministerul de Agricultură şi cel de Comerţ a fost pentru noi chezaşa cea mai sigură că munca noastră este apreciată şi încurajată pentru binele instituţiunii şi economii naţionale. Zeci de mii de persoane au vizitat această expoziţiune, între care foarte mulţi săteni şi reprezentanţi ai altor Camere. S-au decernat numeroase premii, între care : 2 pluguri, constituind premiul în natură pentru cel mai frumos grlu expus, 38 diplome cu medalii de aur, 28 pentru industria casnică, 24 pentru industria mare şi mică, precum şi premii în bani şi anume : 9 200 pentru produsele agricole şi 50 000 pentru animalele expuse şi îngrijirea lor.

În urma dorinţei exprimate de regretatul Ioan I. C. Brătianu care pe lângă calitatea de mare om de stat avea şi pe cea de mare crescător şi iubitor de animale, de a se răsplăti nu numai cei ce posedă vite frumoase, dar şi cei ce îngrijesc de ele, s-au instituit câteva premii în bani ce s-au dat oamenilor de serviciu, care au îngrijit mai bine de animalele încredinţate lor.

Tot ca o încurajare şi stimulare a muncii şi zelului depus de conducătorii diferitelor şcoli şi instituţiuni participante la expoziţie, s-au acordat 13 premii „pentru merite”, în diplome şi medalii de aur şi argint.

Arh. St. Argeş, fond Camera Agricolă a judeţului Argeş, dosar 1/1926—1936, f. 6, copie.

46

1928 martie 17 <Pitești>. Telegrama Primăriei orașului Pitești adresată ministrului de Externe, Nicolae Titulescu prin care îl felicită pentru modul cum reprezintă interesele țării la Liga Națiunii.

TELEGRAMĂ

Legățiunei Regale Române Geneva
Pentru Domnul N. Titulescu
Ministrul Afacerilor Străine

No. 3035 din 17 martie 1928

Consiliul orașului Pitești, întrunit în ședința din 17 martie 1928, vă roagă să primiți expresiunea simțămintelor de admirațiune, pentru modul strălucit cu care ați apărat cauza românească, înaintea Ligii Națiunilor.

Orașul Pitești este alături de dv. până la capăt în acțiunea ce veți desfășura, pentru triumful cauzei românești.

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 20/1928, f. 1, orig.

47

1931 septembrie 18, Pitești. Raportul Poliției orașului Pitești către prefectură referitor la răspîndirea în oraș a unor cupoane sub titlul „Sprijiniți Blocul Muncitoresc Țărănesc!”

1931, No. 22996, septembrie 18

Domnule Prefect,

Am onoare a raporta că în acest oraș, în expiratele 24 ore, am avut următorul caz :

Pe str. Exercițiu, în dreptul Băncii „Negoiu” s-au găsit răspîndite mai multe cupoane ce reprezintă un leu cu intitulatura „Sprijiniți Blocul Muncitoresc Țărănesc!”

Sîntem în continuarea cercetărilor pentru descoperirea persoanelor ce le distribuie

Șeful Poliției N. Ioanid.

Domnului Prefect al Județului Argeș

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 96/1931, f. 160, orig.

48

1933 iulie 10 <Pitești>. Raportul comandantului Legiunii de jandarmi Argeș către Prefectura județului Argeș, în legătură cu încetarea lucrului la fabrica „Textila” — Găvana.

Prefectura Argeș
Serviciul Administrativ

Copie
Secret
No. 172/1933 iulie 10

No. 14875/1933 iulie 19

Domnule prefect al județului Argeș,

Am onoare a aduce la cunoștința dv. următoarele :

Astăzi, 10 iulie a.c. orele 6, un grup de 269 lucrători din fabrica „Textila” au refuzat să intre la lucru pe motiv că nu li s-a făcut plata pe 5—6 săptămîni din urmă.

După mai multe tratative cu direcțiunea fabricii, tratative care au durat pînă la orele 8, lucrătorii au intrat la lucru cu condițiunea ca pînă joi 13 iulie a.c. să li se facă plata restanță.

Din cercetările ce am întreprins, am constatat că lucrătorii au dreptate, de 5—6 și foarte mulți 7—8 săptămîni în urmă neprimind nici o plată decît mici acouturi săptămînale, acouturi ce nu le sînt suficiente nici pentru hrana zilnică.

Spiritele sînt liniștite, lucrătorii nemanifestîndu-se cu nimic în rău și, fără să amenințe, își cer drepturile lor.

Am luat măsuri de continuă supraveghere.

L.S. Comandant Legiunea de Jandarmi, ss. indescifrabil

<Rezoluție :>

F. Urgent 10/7/1933

Se va interveni la fabrică, atrăgându-li-se atenția să facă plata lucrătorilor. Se va interveni la Ministerul Muncii, ca să trimită anchetă pentru că zilnic avem asemenea reclamațiuni, ss. indescifrabil.

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 41/1933, f. 117 copie.

49

1939 ianuarie 8 <București>. Cerere adresată de artistul Ion Finteșteanu Primăriei pentru sala teatrului din Pitești pentru spectacole cu piesa „Clovnul”.

Domnule Primar,

Subsemnatul, Ion Finteșteanu artist societar al Teatrului Național din București,

Cu onoare vă rog să binevoiți a dispoza să mi se închirieze Teatrul Comunal în seara de 10 februarie 1939, pentru a reprezenta piesa „Clovnul”, răsunătorul succes al studioului Teatrului Național din actuala stagiune.

Turneul ce-l întreprind actualmente în țară este autorizat de către Direcția Generală a Teatrelor.

Cu stimă, I. Finteșteanu

Societar al Teatrului Național București

D-sale Domnului primar al orașului Pitești

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 7/1933, f. 19, orig.

50

1940 ianuarie 3, București. Cererea lui Tudor Mușatescu, directorul Teatrului „Sărindar” către Primărie prin care solicită sala teatrului din Pitești pentru un spectacol cu piesa „Titanic Vals”.

Domnule Primar,

Subsemnatul, Tudor Mușatescu, plecând în turneu cu piesa mea „Titanic Vals” și cu artiștii Teatrului Național din București,

Cu onoare vă rog să binevoiți a dispune să mi se închirieze sala Teatrului comunal în seara de 25 februarie 1940, când va avea loc reprezentarea piesei de mai sus.

Cu stimă Tudor Mușatescu.

Directorul Teatrului „Sărindar” București

D-sale d-lui Primar al orașului Pitești

Arh. St. Argeș, fond Primăria orașului Pitești, dosar 9/1940, f. 26, orig.

51

1941 iunie 23, Pitești. Scrisoarea președintelui Comitetului polonez din Pitești adresată Prefecturii județului Argeș, prin care se aduc mulțumiri pentru ospitalitatea acordată refugiaților polonezi aflați în Pitești.

Pitești la 23.VI.1941

Monsieur le Prefect !

Au moment d'une historique importance pour la nation roumains, je m'empresse de Vous présenter, Monsieur le Prefect, au nom de tous les réfugiés polonais de Pitești, nos meilleurs

souhaits de l'heureux avenir du peuple roumain que representez et dont l'hospitalité nous jouissons depuis à peu pres deux ans.

Je prends aussi l'occasion de vous confirmer, Monsieur le Prefect, la parfaite loyauté de tous mes confrères réfugiés en Roumanie, envers Vos autorités, aussi que nos vives et sincères sentimente pour Votre nation.

Veuillez agréer Monsieur le Prefect mes considérations le plus distinguées.

ss. indescifrabil

President de la Comité Polonaise de Pitești

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 193/1941, f. 423 orig. lb. franceză.

52

1944 ianuarie 8, Pitești. Raportul Legiunii de Jandarmi Argeș către Inspectoratul de Jandarmi București, cu privire la nemulțumirile muncitorilor din Argeș.

No. 3375, 1944 luna ianuarie ziua 8

Legiunea de Jandarmi Rurali Argeș

Biroul Poliție și Comandament

C â t r e,

Inspectoratul Jandarmi București, Biroul Poliției

La ordinul dv. 85/1943 de informații, prin care se ordonă a se verifica dacă în rândurile lucrătorilor din întreprinderile industriale s-ar vede o tendință aproape fățișă în a se manifesta față de greutățile prin care trec ei și familiile lor din punct de vedere al salariilor ce primesc în raport cu beneficiile pe care le au fabricile.

Că sînt societăți care au așa de mari beneficii, că la publicarea bilanțului de venituri și cheltuieli au trebuit să le camufleze excedentul sub diferite forme; că lucrătorii au aflat această situație și sînt nemulțumiți, iar agenții comuniști agitatori ar căuta să profite de această situație ca la momentul oportun să provoace dezordine.

Am onoare a raporta că, din verificările făcute de organele în subordine din această Legiune, în rândurile lucrătorilor din întreprinderile industriale de pe raza acestei Legiuni — informația se confirmă — cu unele diferențe, în sensul că, deși lucrătorii în majoritate nu cunosc realitatea bilanțului de venituri și cheltuieli ale întreprinderilor respective, sînt totuși călăuziți de acest crez care este născut și moștenit în rândurile lucrătorilor, chiar în urma majorării salariilor — în concordanță cu dispozițiile decretului-lege nr. 319/Monitorul Oficial 260/1943.

Chestiunea se discută aproape în general — în sensul că fabricile au mari beneficii mai ales industriașii tăbăcari din comuna Găvana, însă nu prezintă un mijloc de propagandă al agitatorilor comuniști.

Comandantul Legiunii Jandarmi Argeș,

ss. indescifrabil

Arh. St. Argeș, fond Legiunea de Jandarmi Argeș, dosar 10/1943, f. 433, copie.

53

1944 august 27, Pitești. Notă informativă a Prefecturii județului Argeș către Inspectoratul General Administrativ al Regiunii a IX-a Pitești referitoare la dezarmarea trupelor germane și siguranța circulației pe căile ce leagă Piteștiul de alte sectoare.

No. 9

1944 august 26, orele 18

Notă informativă

1. Posibilități de circulație pe șoselele județene.

a) Sînt libere și se poate circula fără dificultăți pe următoarele șosele din județ:

— Pitești pe linia București pînă la comuna Hînul cu Pămlînt

— Pitești pe linia Curtea de Argeș—Clîneni—Sibiu

- Pitești—Dealul Negru—Rm. Vilcea—Sibiu
- Pitești—Moșoaia—Drăgășani—Rm. Vilcea
- Pitești—Slatina—Craiova
- Pitești—Prundu—Pătroaia—Găiești—Titu

b) Nu este liberă în momentul de față linia Pitești—Turnu Măgurele, în comuna Recea și Izvoru, fiind blocată de armata română din cauza unor elemente germane ce se află pe șosea în drum spre Pitești.

2. Situația germanilor :

a) Trupele germane :

S-au retras pînă în ziua de 24 august a.c. toate formațiunile aflate pe teritoriu și venite din alte părți, pe șoseaua Pitești—Curtea de Argeș—Sibiu și foarte puține trupe pe șoseaua Pitești—Rm. Vilcea—Clineni.

Cu începere din 25 august a.c. toate trupele germane găsite aci au fost dezarmate.

În prezent se găsește în retragere de la sud spre nord pe șoseaua Turnu Măgurele—Pitești un grup de circa 400—500 soldați germani în 34 autocamioane sub comanda unui colonel. Aviația română, prin bombardament și mitraliere, a oprit acest grup la comuna Șerboieni, la circa 30 km distanță de Pitești.

Comandamentul Garnizoanei a trimis trupe române îmbarcate în auto pentru dezarmarea acestui grup.

Prefectul județului,

Arh. St. Argeș, fond Inspectoratul General Administrativ Pitești, dosar 52/1944—1948, f. 174, copie

54

1944 <Pitești>. Apelul organizației piteștene a Partidului Comunist Român către populație pentru a strînge rîndurile în jurul partidului, în lupta pentru pace și libertate.

Frați Români,

Zorile păcii au răsărit !

Lupta democrației, libertății, progresului și a culturii se apropie de victorie, în marș triumfal, în întreaga Europă, prin zdrobirea bestiei fasciste în propria-i viziună !

Patrioții germani, sub conducerea celor mai hotărîți luptători pentru dreptate, comuniștii, dau în interiorul Germaniei loviturile de moarte fascismului sălbatic al lui Hitler.

T o v a r ă ș i,

Muncitori, țărani, intelectuali,
Iubitori de libertate și de progres,
Patrioți devotați ai poporului,
Stîngeți rîndurile în jurul partidului comunist
PENTRU PACE, PÎINE ȘI LIBERTATE

Porniți la lupta hotărîtoare pentru zdrobirea canaliilor gardiste și ale agenților Gestapoului, sculele disperate ale fascismului german !

Cereți autorităților să fi fără crușare față de dușmanii patriei !

Organizați comitete cetățenești pentru înfăptuirea drepturilor voastre, întăriți Blocul Național al democrației !

Trăiască pacea cucerită de forțele progresiste și democratice !

Trăiască armatele eliberatoare !

Trăiască armata Română și aliată ei eroică armata Roșie !

Trăiască România liberă și independentă !

Trăiască partidul comunist luptătorul consecvent și neînfricat al poporului Român !

„PITEȘTII LIBERI”

Organizația partidului comunist
Pitești

Arh. St. Argeș, fond Prefectura județului Argeș dosar 13/1944 f. 2

55

1948 octombrie 20, Pitești. Tabel cu întreprinderile din orașul Pitești care au fost naționalizate.

PREFECTURA JUDEȚULUI ARGEȘ
Serviciul Administrativ.

TABEL

de întreprinderile naționalizate conform Legii nr. 119/1948, pendinte de Ministerul Industriei

Nr. crt.	Natura întreprinderii	Capacitatea	Localitatea unde se găsește	Numele fostului proprietar
1.	Fabrică textilă și filatură		Găvana	S.A.Textila Românească
2.	Țesătorie	15.000 kg bumbac pe lună într-un singur schimb	Pitești str. T. Vladimirescu	S.A.Țesătoria Română
...	...	...	...	...
4.	Tăbăcărie	1.667 kg piele crudă în 24 ore	Găvana	Constantin Dumitrescu
5.	Tăbăcărie și încălțăminte	267 kg piele crudă și 150 perechi încălțăminte în 24 ore	Găvana	C. Petrescu
6.	Tăbăcărie		Găvana	Ionel Petrescu
7.	Tăbăcărie		Găvana	Sultânica Petrescu
8.	Tăbăcărie		Pitești L. Catargiu	T. Șteflea
9.	Tăbăcărie		Pitești str. Viilor	C. Șteflea
10.	Tăbăcărie		Pitești str. Sf. Vinerei	N. N. Șteflea
11.	Fabrică de butoaie	4000—5000 litri în 24 ore	Pitești L. Catargiu	S. N. C. Gh. Iuneș și Andreăș
12.	Moară comercială	52.000 kg grâu în 24 ore	Pitești str. Tg. Vale	Frații Dumitrescu
13.	Atelier mecanic		Pitești Bd. R.P.R.	Nicht și Oancea
14.	Uzina Electrică	•	Pitești B-dul R.P.R.	Soc. Gaz și electricitate
15.	Moară	50.000 porumb 5.000 grâu	Pitești str. Craiovei 121	Alexandru Diaconescu
16.	Moară	21.000 kg grâu 21.000 kg porumb	Idem 184	Radu Vișinescu

Se certifică exactitatea prezentului tabel.

L.S. PREFECT, ss. Indescifrabil.

Șeful serviciului, ss. Indescifrabil.

Arh. St. Argeș, fond Inspectoratul General Administrativ al Regiunii a IX-a Pitești, dosar 18/1948, f. 23—24, orig.

56

1963, Pitești. Raportul Comitetului Executiv al Consiliului Popular Municipal Pitești cu privire la gospodărirea și înfrumusețarea orașului.

ANALIZA ACTIVITĂȚII COMITETULUI EXECUTIV AL SFATULUI POPULAR AL ORAȘULUI PITEȘTI ÎN GOSPODĂRIREA ȘI ÎNFRUMUSEȚAREA ORAȘULUI DE LA ÎNCEPUTUL ANULUI ȘI PÎNĂ ÎN PREZENT

TOVARĂȘI DEPUTAȚI,

Oamenii muncii din patria noastră desfășoară o largă activitate pentru traducerea în viață a Directivei celui de al III-lea Congres al P.M.R., obținând zi de zi noi succese în construirea socialismului.

Prin terminarea colectivizării întregii agriculturi cit și prin înfăptuirea programului măreț stabilit de Congres, țara noastră va deveni în următorii ani o țară industrială, cu o agricultură multilateral dezvoltată, o țară cu condiții de viață noi, demnă de epoca desăvârșirii construcției socialismului și comunismului.

În fața Sfaturilor Populare stau sarcini deosebit de importante în ceea ce privește realizarea mărețelor țeluri stabilite de Congres în toate domeniile de activitate.

În Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. un loc deosebit de important îl ocupă și problemele legate de gospodărirea și înfrumusețarea orașelor și comunelor patriei noastre.

Planul de dezvoltare al economiei naționale pe anii 1960—1965 prevede pentru gospodărirea comunală investiții de aproape 5 miliarde lei. Această sumă constituie o largă posibilitate pentru sfaturile populare de a rezolva un volum sporit de lucrări necesare pentru modernizarea străzilor, a rețelelor de apă și canal, iluminat public, salubritate, transporturi și o serie întreagă de alte construcții.

TOVARĂȘI DEPUTAȚI,

Însufleștiți de mărețele perspective care se deschid din Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. și care au ca scop final ridicarea nivelului de trai, material și cultural al celor ce muncesc, oamenii muncii au pornit cu elan la înfăptuirea sarcinilor privind dezvoltarea din punct de vedere economic și social-cultural a orașului Pitești.

Sfatul Popular hotărât să gospodărească mai bine și să înfrumusețeze continuu orașul, asigurându-i totodată o puternică dezvoltare economică și culturală, sub îndrumarea și sprijinul organelor de partid, a căutat an de an să atragă în treburile gospodărești mase tot mai largi de cetățeni.

Datorită acestui fapt, Piteștiul a luat o mare dezvoltare în ultimii ani, devenind din zi în zi un oraș modern, socialist. Acest lucru este concretizat prin construcții de interes republican și local ce au fost amplasate în diferite părți ale orașului.

Astfel, în anul 1961, a fost dată în folosință noua Filatură de la Găvana, dotată cu cel mai modern utilaj. La 1 ianuarie 1963 a intrat în funcțiune secția de mobilă a Combinatului de Industrializarea Lemnului de la Găvana.

În anul 1962, s-a început construcția Combinatului de Industrializarea Laptelui de pe str. Exercițiu care va fi dat în folosință în acest trimestru.

Pentru anii viitori se prevede construirea de noi obiective industriale în orașul Pitești.

Realizări importante au fost obținute și în domeniul industriei locale, unitățile existente fiind reprofilate și dotate cu utilaj modern, dându-se astfel posibilitatea satisfacerii nevoilor crescînde ale populației.

Comitetul Executiv a urmărit cu perseverență și îmbunătățirea aprovizionării populației prin rețeaua comercială, cu articole de larg consum. Totodată Comitetul Executiv s-a ocupat de lărgirea comerțului socialist, dându-se în folosință în anul 1962 un nou complex comercial de textile, încălțăminte și confecții, precum și magazinul „Modern” de pe strada principală a orașului.

57

1968, Pitești. Informare a Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Municipiului Pitești privind obiectivele ce urmează a se realiza în cadrul planului de investiții.

I N F O R M A R E

privind modul cum au fost asigurate documentațiile și frontul de lucru pentru obiectivele ce urmează a se realiza în cadrul planului de investiții și reparații capitale pe anul 1968 și stadiul realizării acestuia.

În prezent, municipiul Pitești se profilează tot mai mult ca un puternic centru industrial. Ritmul impetuos de industrializare a municipiului atribuie Comitetului Executiv al Consiliului Popular sarcini sporite pe linia asigurării dotărilor tehnico-edilitare, a spațiului de locuit, a transportului în comun și deservirii populației.

Pentru realizarea sarcinilor de mai sus, care condiționează în mare măsură punerea în funcțiune a marilor obiective industriale și creșterea nivelului de deservire a populației, municipiului Pitești i s-au alocat în anul 1968 fonduri de investiții pentru construcții de locuințe în blocuri, lucrări edilitare, reparații capitale, întrețineri de străzi și imobile proprietate de stat în valoare totală de 231.896 mii lei, din care construcții montaj 218.070 mii lei.

Ca obiective principale în planul de investiții pe anul 1968, din care o bună parte se dau în folosință în acest an, iar restul în anul viitor, menționăm :

- Construcții de locuințe în blocuri în valoare de 159.200 mii lei pentru a se da în folosință 2.738 apartamente fizice (revenind 3.020 apartamente convenționale) cu suprafața locuibilă de 90.611 m.p. în 46 de blocuri.

- Lucrări de alimentare de apă — extinderi captări și rețele — în valoare de 34.462 mii lei.

- Lucrări de canalizare în valoare de 20.310 mii lei.

- Lucrări de extindere rețele gaze, termoficare, puncte termice în valoare de 1.455 mii lei.

- Lucrări de străzi, pavaje în valoare de 1.500 mii lei.

- Construcția unei baze de transport în comun pentru care în acest an s-au alocat fonduri de 1.500 mii lei.

- Procurări de utilaje pentru Secția de transport în comun și salubritate a I.G.O. în valoare de 2.825 mii lei.

Din fondurile prevăzute la reparații capitale se vor executa :

- Reparații conductă apă și gaze în valoare de 851 mii lei.

- Reparații terase blocuri în cartierul Calea București cit și reparații la alte șapte unități în valoare de 1.570 mii lei.

- Reparații curente la imobile proprietate de stat în valoare de 2.165 mii lei.

Din fondurile bugetare se vor executa lucrări de întreținere străzi pe suprafața de 94.860 m.p. prin I.I.C.P. și regie în valoare totală de 3.950 mii lei.

În perioada analizată, atenția Comitetului Executiv, a beneficiarilor și constructorilor a fost îndreptată asupra următoarelor probleme principale :

Continuarea lucrărilor neterminate în anul 1967, întocmirea documentațiilor, obținerea avizelor necesare, contractarea lucrărilor, deschiderea finanțării, precum și recepționarea lucrărilor de construcții de locuințe planificate a se da în folosință în trim. I. 1968.

VICEPREȘEDINTE,

ȘEF SERV. PLANIFICARE,
ss. indescifrabil.

Consiliul Popular al Municipiului Pitești, dosar 21/1968, f. 108—109, copie.

58

1978 august 5, București. Decret prezidențial privind conferirea Ordinului Muncii, clasa I, Consiliului Popular al Municipiului Pitești pentru rezultatele deosebite obținute în anul 1977 în întrecerea socialistă.

DECRET PREZIDENTIAL

privind conferirea Ordinului muncii, diplomelor de onoare, precum și acordarea premiilor în bani unor consilii populare fruntașe în întrecerea socialistă pe anul 1977.

Pentru rezultatele deosebite obținute în anul 1977 în întrecerea socialistă între consiliile populare municipale, orașenești și comunale privind îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan, social-culturale, buna gospodărire și înfrumusețare a localităților,

Președintele Republicii Socialiste România **d e c r e t e a z ă :**

Art. 1. — Se conferă Ordinul Muncii clasa I, pentru locul 1:

— Consiliului Popular al Municipiului Pitești, județul Argeș;

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele
Republicii Socialiste România

București, 1 august 1978
Nr. 195.

Buletinul Oficial al R. S. România, partea I, nr. 73, Decretul nr. 195 din 1 august 1978, p. 5.

59

1981, Pitești. Expunerea de motive a Comitetului Executiv al Consiliului Popular al Municipiului Pitești la proiectul de hotărâre pentru adoptarea indicatorilor din planul unic de dezvoltare economico-socială ce revin municipiului Pitești pe anul 1981.

EXPUNERE

la proiectul de hotărâre pentru adoptarea indicatorilor din planul unic de dezvoltare economico-socială ce revin municipiului Pitești pe anul 1981.

Consiliul popular al municipiului Pitești este întrunit în această sesiune pentru a examina și adopta indicatorii din planul național unic de dezvoltare economico-socială ce revin municipiului Pitești pe anul 1981.

Lucrările sesiunii noastre se desfășoară în atmosfera de puternic avânt de muncă în vederea traducerii în viață a sarcinilor ce decurg din documentele Plenarei CC al PCR și ale Sesiunii Marii Adunări Naționale ce au avut loc în luna decembrie 1980.

Planul pe anul 1981 are la bază orientările fundamentale stabilite de tovarășul Nicolae Ceaușescu — secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii, care se înscriu în prevederile directivelor pentru cincinalul 1981—1985, de ridicare a întregii activități economico-sociale la un nivel calitativ superior, de sporire a eficienței economice și promovarea tot mai fermă a cuceririlor revoluției tehnico-științifice contemporane în toate domeniile de activitate.

Întreaga dezvoltare economico-socială prevăzută în anul 1981 se fundamentează pe rezultatele remarcabile obținute de oamenii muncii din municipiul nostru în anul 1980 și este orientată spre creșterea în continuare a bunăstării materiale și spirituale.

Datorită sprijinului primit din partea partidului și statului nostru, sub conducerea Comitetului municipal de partid, economia municipiului an de an s-a dezvoltat în ritm susținut.

În anul 1980 municipiul nostru a dat economiei naționale o producție industrială de peste 25 miliarde lei, reprezentând 73 % din producția județului și o creștere cu 106 % față de realizările anului precedent. Faptul că municipiul nostru a cunoscut o dezvoltare impetuoasă în actualul cincinal o demonstrează și ritmul mediu anual de creștere care este de 18 %. La aceste realizări și-au adus contribuția majoritatea întreprinderilor din municipiu, care au depus eforturi deosebite pentru realizarea și chiar depășirea sarcinilor de plan pe acest an. Cu rezultate mai bune pe această linie se înscriu următoarele unități : C.A.T.C., Întreprinderea de Motoare Electrice, Întreprinderea Textila, Întreprinderea de Bere, Întreprinderea de Panificație, Stațiunea experimentală viticolă Ștefănești, CET Pitești și altele.

Ca urmare a fondurilor de investiții alocate prin planul pe anul 1980 precum și a celor din anii precedenți, potențialul economic al municipiului nostru a crescut cu încă 17 noi capacități de producție puse în funcțiune în platforma petrochimică, Întreprinderea de Autoturisme, Combinatul de Articole Tehnice din Cauciuc, Combinatul de Prelucrare a Lemnului.

. . . . .

În cadrul investițiilor proprii în anul 1980 au continuat lucrările de construcție la bazinul acoperit de înot Pitești de 50×25 m. și au început lucrările de amenajare la piața centrală cu o capacitate de 4.962 m.p. și 60 locuri de cazare pentru producători.

Tovarăși Deputați,

În anul 1981 municipiul nostru ți revin în continuare sarcini deosebit de importante pentru dezvoltarea sa economico-socială și edilitar-gospodărească potrivit programului direcțional al cincinalului 1981—1985.

În toate ramurile industriale sînt prevăzute sarcini de creștere și diversificare a producției în baza unei valorificări mult mai sporite a întregului potențial productiv de care dispunem.

60

1987, București. Decret prezidențial privind conferirea ordinului Muncii clasa a II-a, locul II, Consiliului Popular al Municipiului Pitești pentru rezultate deosebite obținute în anul 1986 în întrecerea socialistă

DECRET PREZIDENȚIAL

privind conferirea titlului de „Erou al Muncii Socialiste”, „Ordinul Muncii”, diplomelor de onoare, precum și acordarea premiilor în bani, unor consilii populare fruntașe în întrecerea socialistă pe anul 1986

Pentru rezultatele deosebite obținute în anul 1986 în întrecerea socialistă între consiliile populare municipale, orașenești și comunale privind îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan, social-culturale, buna gospodărire și înfrumusețare a localităților,

Președintele Republicii Socialiste România d e c r e t e a z ă :

Art. 3. — Se conferă Ordinul Muncii clasa a II-a, pentru locul II:

— Consiliului Popular al Municipiului Pitești, județul Argeș;

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele

Republicii Socialiste România

București

Nr. 161/1987.

Buletinul Oficial al R. S. România, partea I, nr. 65, Decret 161 din 31 decembrie 1987
p. 3—4.

Noi mărturii externe privind anul revoluționar 1821 în țările române

MARIAN STROIA

Eveniment cu profunde implicații asupra soartei ulterioare a Principatelor Române, revoluția de la 1821 de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu a beneficiat, în egală măsură, de un larg ecou internațional. Ample reprezentări ale acestuia au făcut deja până în prezent obiectul publicării; altele mai puțin știute, își așteaptă răbdătoare rindul în bibliotecile și arhivele din străinătate. Între acestea sursele provenind din presa contemporană nu sînt deloc neglijabile.

O primă încercare notabilă au efectuat culegînd știri din periodicele apusene, C. Șerban în 1971¹, D. Zaharia², N. Bărbuță și N. Edroiu (în 1974)³.

Referitor însă la presa rusă contemporană cel puțin după știința noastră, un singur izvor de presă a fost comentat (fără a fi și publicat exhaustiv) de Victor Papacostea⁴, înainte de 1944.

În 1971 însă, o prețioasă indicație a fost dată publicității: într-un articol publicat într-o revistă lunară cercetătorul sovietic V. I. Grosul atrăgea atenția asupra numeroaselor referiri la evenimentele de la 1821 existente în presa rusă contemporană⁵. Cum informația în sine nu a atras de-a lungul unui deceniu și jumătate în chip deosebit interesul cercetătorilor, cu ocazia deplasării de studii din toamna anului 1987 în bibliotecile din U.R.S.S. am căutat să verificăm validitatea trimiterii.

Rezultatele acestei tentative sînt conținute în cele ce urmează. Căci într-adevăr, am constatat, la o trecere în revistă a periodicelor ruse contemporane evenimentului, cel puțin — până în prezent — că trei dintre acestea conțin detaliate știri asupra revoluțiilor română și greacă de la 1821, asupra declanșării, desfășurării și înfringerii lor.

Primul dintre acestea este „Vestnik Evropi” (Mesagerul Europei) periodic moscovit cu apariție bilunară redactat de iluministul Mihail Kacenovski.

Avînd un profil destul de diversificat (în principal, literatură, arte și filozofie), „Vestnik Evropi” conținea în sumarul său și cronici ale evenimentelor grupate în rubricile „Știri politice și alte întîmplări petrecute” și „Cele mai recente știri”.

Evenimentele de la 1821 din țările române au fost redatate începînd cu nr. 6 (din martie 1821) și terminînd cu nr. 15 (primul nr. pe august 1821). În general, dat fiind și contextul și ambianța în care circulau știrile în epocă, în fasciculele amintite relatările exacte coexistă alături de zvonurile cele mai fanteziste. Tudor Vladimirescu apare aici inițial sub numele de Teodor Slugerul (de fapt cu funcția administrativă deținută) (nr. 6, p. 146), iar în nr. 11 al ziarului i se atribuie intenția de a trece Dunărea (!?). și de a ataca cetățile turcești de pe malul drept al fluviului.

Ultimele numere redau înfringerea celor două mișcări, confuzia care domnea privind soarta insurgenților greci, capturarea lui Tudor și uciderea sa de către eteriaști, în fine pătrunderea turcilor în Principate și înfringerea răsculaților greci (deși și aici se operează greșeli, corpul sacru fiind nimicit după cum se știe în lupta de la Drăgășani, și nu la Sculeni unde au fost lichidate doar ultimele rămășițe ale armatei lui Ipsilanti retrase în Moldova).

În ansamblu, știrile din „Mesagerul Europei”, fără a excela prin precizia datelor furnizate, își păstrează nealterat pentru noi gradul de interes.

¹ C. Șerban, *Mișcarea revoluționară din 1821 în presa europeană*, în „Studii și materiale de istorie medie”, 1973, 6, p. 277—288.

² *Presa din Italia despre mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu*, în „Carpica”, 1971, 4, p. 349—355.

³ *Ecoul mișcării revoluționare din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu în presa belgiană* în „Studia Universitatis Babeș Bolyai Historia” 1974, 19, fasc. 1, p. 43—54.

⁴ V. Papacostea, *Știri din presa rusă cu privire la tulburările revoluționare din 1821 în „Revista istorică română” XI—XII, 1941—1942*, p. 308—313.

⁵ V. I. Grosul, *Rusia și răscoala lui Tudor Vladimirescu*, în *Aurora*, 1971, p. 10.

Al doilea periodic rus care a inserat în coloanele sale relatări despre evenimentele de la 1821 este „Istoricesskii statisticeskii i geograficeskii jurnali ili sovremennaja istoria sveta” (Jurnalul istoric, statistic și geografic sau istoria contemporană a lumii”). Organul de presă amintit, cu apariție bilunară și editat în tipografia Universității din Moscova, avea, de asemenea un profil foarte diversificat după cum îl arată și titulatura. Știrile despre întâmplările dramatice petrecute în cursul anului revoluționar 1821 pe teritoriul Principatelor românești sînt de regulă incluse la compartimentul de cronică politică contemporană, rubrica „Diverse știri”. Informațiile apar începînd cu al doilea fascicul al lunii mai și se încheie în primul număr al lunii august 1821, așadar cu o întîrziere între 2 și 3 luni de la data producerii evenimentului relatat.

În privința conținutului, știrile din „Jurnalul istoric” ... se remarcă printr-o sesizare mai atentă a nuanțelor (ca în cazul prezentării în nr. pe luna mai a programului lui Tudor), printr-o lărgire a informației despre ecoul european al mișcării (preluarea unor știri din Varșovia despre revoluționarul român), de asemea, lucru foarte vizibil, prin afișarea unei atitudini de simpatie și înțelegere pentru cele două mișcări corelate cu o poziție vădit ostilă față de Imperiul otoman oprimator și retrograd (nr. pe august p. 156 ș.a.).

Ceea ce poate eventual nedumeri pe cititorul contemporan sînt reluările și repetările de știri: astfel informații relativ asemănătoare în fondul lor se publică atît în luna iulie, cît și în luna august 1821. O posibilă explicație ar fi aceea ca datorită sosirii în permanență de știri, multe dintre ele contradictorii, redactorii periodiceului le includeau pe măsura recepționării lor, scăpînd din vedere posibilitatea unor eventuale repetări.

În orice caz, alături de „Vestnik Evropei”, „Istoricesskii jurnali...” cuprinde volumul cel mai mare de relatări din presa rusă privind evenimentele de la 1821 de pe teritoriul patriei noastre.

Și al treilea din aceste periodice, bisăptămînalul „Sanktpeterburgskia Vedomosti” (Știri petersburgheze) conține în colecția sa pe anul 1821 referiri la evenimentele petrecute în primăvara acestui an pe pămîntul principatelor.

De regulă informațiile privitoare la situația din principate sînt inserate la rubrica „Știri din țările străine”. Prima relatare apare în nr. 18 din 4 martie 1821 care informează publicul rus despre decesul domnitorului Alexandru Suțu și numirea succesorului acestuia, prințul Scarlat Callimachi.

Numărul 31 din 19 aprilie 1821 conține la rîndul său o relatare, bazată pe o scrisoare particulară venită din Iași, care descrie declanșarea insurecției eteriste, costumele și steagurile revoluționarilor greci, ecoul mișcării lor în Peninsula Balcanică. În cuprinsul aceluiași fascicul al ziarului amintit, după o scurtă întrerupere, sînt publicate știrile care prezintă plecarea în marș a corpului militar al lui Alexandru Ipsilanti (căruia — ni se spune — i s-au raliat și o serie de locuitori din Moldova), fuga în Rusia a rezidenților turci din Botoșani, ca și episodul masacrării de către eteriști a turcilor din Galați.

Continuarea relatărilor despre situația din Principate este făcută în nr. 35 din 3 mai 1821. Aici apar primele mențiuni despre acțiunea lui Tudor Vladimirescu (pe care ziarul ca și toate celelalte periodice rusești îl numește Teodor Slugerul), care se îndreaptă către munți, ca și zvonurile despre iminenta sosire a unui corp turc de represiune.

Relatarea evenimentelor de la 1821 din Țara Românească continuă cu scurta notiță din nr. 39/17 mai care informează cititorii despre o „presupusă unire lingă Pitești a insurgenților lui Ipsilanti cu soldații lui Tudor” pentru a face un front comun de luptă împotriva turcilor și se încheie cu o rubrică mai amănunțită din nr. 53 apărut la 5 iulie (s.n.) 1821. Se prezintă mai întîi un succes local al eteriștilor conduși de Iordache Olimpiotul lingă Slatina (în fapt e o confuzie căci ciocnirea respectivă cu turcii aparține de fapt pandurilor români conduși de Simion Mehedințeanu), și apoi înfringerea finală a eteriștilor, greșind și de această dată localizarea căci Drăgășani e confundat cu Buzău. Nu se informează despre soarta lui Tudor, iar partea finală a articolului menționează depopularea masivă a localităților din Muntenia ca urmare a evenimentelor petrecute.

Вестник Европы — 1821

№ 6

СХВѢИ — Составляемый Михаилом Каченовской

Мартъ 1821

Новѣишія извѣстія

- 146 „На мѣсто умершаго Господаря Валахій Александра Суццо назначенъ князь Скарлат Каллимахи, до прибытія котораго, областію завѣдываютъ временное правительство съ двумя Греками, ожидаемыми съ полно-
мочьемъ отъ Князя Каллимахи. Сему временному правительству дано повелѣніе отъ Порты, непременно умирить возникшіе мятежи въ
147 Валахіи, ибо мятежники со дня на день усиливаются, такъ къ Марту мѣсяцу число ихъ возрасло уже до 5.000 человекъ, которые подъ начальствомъ какого-то Фѣдора Слудзера угрожали самому даже Бухаресту. Въ Молдавіи корпусъ Арнаутовъ, предводительствуемый однимъ Греческимъ Княземъ, истребилъ множество Турковъ. Въ обихъ Княжествахъ распро-
странены прокламаціи наблагопріятнаго содержанія для Порты.

№ 7 и 8

АПРѢЛЬ 1821

Политическія и друзія происшествія

п. 299

Молдавія и Валахія

Предводительствующій инсургентами въ Молдавіи есть Князь Ипсиланти, сынъ покойнаго Господаря Молдавскаго. Онъ прибылъ 6-го Марта изъ Бессарабіи въ Яссы, сопровождаемый множествомъ Арнаутовъ и объявилъ, что почитаетъ себя избраннымъ для освобожденія Грековъ отъ Турецкаго, ига. Въ самый вечеръ его прибытія всѣ турки, находившіеся въ Яссахъ, были обезоружены и лишены жизни. За два дня отъ прѣзда Князя Ипсиланти, произошло кровопролитное возмущеніе въ Галацѣ, при чемъ всѣ турки, не успѣвшіе спастись бѣгствомъ, были перерѣзаны и по чти весь городъ превращенъ в пепель. На другой день, Князь Ипсиланти издалъ нѣсколько прокламаціи, не только къ жителямъ обоихъ Княжествъ, но и ко всей Греческой нац и, живущей въ разныхъ областяхъ Оттоманской Имперіи. Въ сихъ прокламаціяхъ, сочиненныхъ съ истинно политическимъ восторгомъ, утверждаетъ онъ, что призванъ тысячами своихъ соотечественниковъ для ихъ освобожденія; также, что сіе возмущеніе Греческихъ племенъ съ нѣсколькихъ ужъ лѣтъ было приговорено тайными патріотическими обществами и достигло нынѣ своей зрѣлости.

р. 300

Въ частномъ письмѣ изъ Яссы, отъ 12 Марта, содержится следующее:
„Греки рѣшились произвести въ дѣйство всеобщій планъ свергнуть съ себя Турецкое иго. Сей планъ, какъ сказываютъ, начертанъ былъ въ тайныхъ братствахъ, въ Тессаліи, Македоніи, Сербіи, Албаніи, Моревѣ, Булгаріи, Румеліи и на островахъ Архипелага; все было предусмотрено къ исполненію. Каждый могущій посѣть оружіе призывается къ оному и уже собраны великія суммы денегъ. Въ Яссахъ, 11-го Марта, после совершенъ и божественной службы, освящены три знамя. Одно изъ сихъ знаменъ, кои вся трехцвѣтная, имѣетъ на одной сторонѣ крестъ съ надписью *Сим да побѣдимъ! Да здравствуетъ свобода!* на другой видѣтъ вылетающій изъ своего пепла фениксъ. Кокарда также трехцвѣтная: черная, бѣлая и красная, и начальники носятъ шапки съ изображеніемъ мертвой головы. Чиновники, начальствующие въ Валахіи, имѣютъ также участіе въ себѣ

предприятіи. Собираются со многихъ сторонъ идти прямо и поспѣшно къ Константинополю! Али, Паша Янинскій какъ сказываютъ, принялъ хрістіанскую вѣру, и названъ Александромъ (по другимъ извѣстіямъ *Константиномъ*) и приступилъ къ сему союзу”.

т. CXVIII, Москва в Университетской Типографіи.

№ 9, май 1821.

„Политическія и другія происшествія”.

р. 78 „Турція”

По всему видно, что Слудзеръ дѣйствуетъ безъ всякаго вѣрнаго плана. Сперва пошелъ онъ къ Краювъ, на границу Булгаріи, а потомъ поверну опять въ горы Роцниковскія. Толпу его приверженцевъ, какъ говорятъ, составляютъ отъ 8 до 10 000 человекъ. Бояры во всѣхъ сихъ происшествіяхъ не принимаютъ не только никакого участія, но і многіе изъ нихъ выѣзжаютъ изъ Валахій. Сказываютъ будто сынъ славнаго Георгія Чѣрнаго находится при войскѣ Ипсиланти; войско сіе, увеличивавшееся уже до 30,000, беретъ силою большія контрибуціи, поставки, и отнимаетъ у Бояръ лошадей. Ипсиланти намѣренъ переправиться черезъ Дунай и приблизиться къ Сербіи, въ которой надѣется найти себѣ сильную помощь но съ Феодоромъ Слудзеромъ онъ не ладитъ.

Князь Михаилъ Суццо поспѣшно удалился изъ Яссы, и намѣренъ бѣжать въ Швейцарію. Онъ и Князь Ипсиланти преданы проклятію Константинопольскимъ Патриархомъ.

№ 10, май 1821.

Турція

р. 151

„— Авангардъ войскъ Ипсиланти подъ командою Дуки (вошелъ въ главный городъ Валахій 10 числа Апрѣля по утру, самъ же Ипсиланти вступилъ въ оный, какъ сказываютъ, съ 25,000 человекъ, того же числа пѣ полудни и тамошними Греками принять съ сѣявленіями величайшей радости. По новѣйшимъ извѣстіями видно что 10,000 Булгаровъ и Сербовъ помогли сему предводителю инсургентовъ переправиться черезъ Дунай

152

при Систовѣ и съ ними соединились: что вся Булгарія вбунтовалась; что Епирская армія проникла въ Тессалію; что посланный Султаномъ 30,000 корпусъ разбитъ и уничтоженъ Греками; что Епира находится въ рукахъ инсургентовъ, и что наконецъ вся Морѣя объела себя независимо отъ Порты. Въ Смирнѣ и на всемъ берегу Малой Азіи видны явные признаки близкихъ смятеній...

№ 11

іюнь 1821

Турція

р. 239

„... Находящаяся въ Молдавіи Греческая армія разделена на три корпуса, съ которыми Ипсиланти (онѣше не ва Дунаемъ) намеренъ идти къ Силистрий для завладенія берегами Чернаго моря. Теодоръ Слудзеръ (иначе Владиміреско, кажется имѣющей тайную связь съ Ипсилантиемъ) собирается перейти чрезъ Дунай, осадить Никополь и потомъ идти далѣе къ Софій.

— Въ Смирнѣ господствуютъ ужасы. Весь городъ въ пламени.

1821, № 12, іюнь 1821

— „Турція”

р. 330.

„Галацъ бывший въ рукахъ Грековъ, нынѣ представляетъ однѣ лишь развалины и пепелище. Сераскиръ Усуфъ, Паша Брайлловскій, овладѣлъ симъ городомъ. Сражалось 600 человекъ Грековъ противъ 9,000 Турковъ. Битва

Ж

продолжалась почти целый день. Число войновъ съ обоихъ сторонъ уменьшилось до половины; но великое превосходство силъ Турецкихъ доставило имъ победу. Остальная часть Грековъ нашлась принужденною отступить. Все они покрыты были ранами. Турки, ничего более не опасаясь, безъ пощады изрубили всѣхъ хрістіанскихъ женщинъ и детей, найденныхъ ими въ городѣ. После того Сераскирь отпривилъ свои отряды во внутренность Молдавіи. Сообразивъ обстоятельства, можно полагать, что Яссы заняты нынѣ Турецкими войскомъ. Въ Валахію также вступили уже Оттоманскій корпусъ подъ предводительствомъ Гаджи-Ахмета Паши, которой, по видимому, намеренъ сперва соединиться съ Юсуфомъ, а потомъ уже грануть на инсургентовъ.

Сераскирь можетъ ожидать помощи изъ Виддина и Силистріи. Между темъ Ипсиланти занимается съ Терговищъ оборонительными приготовлениями. Несогласіе между имъ и Владимірескомъ достигло уже до такой степени, что одинъ только общий страхъ стъ приближенія войскъ турецкихъ удерживаетъ ихъ отъ непріятельскихъ действий между собою. Пишутъ даже, якобы послѣдній схваченъ, закованъ въ цепи и подъ сильными прикрытіемъ отправленъ въ Терговишту къ Ипсилантию.

т. СХІХ 1821, № 13, іюль 1821

„Политическія другія происшествія”.

„Турція”

р. 76

„— Извѣстный Теодоръ Владиміреско, схваченный, какъ уже известно, по приказанію Ипсиланти въ Питешъ и присланный потомъ въ Терговишту, 7-го числа Іюня дѣйствительно приговоренъ быть судомъ къ смерти и казнѣ.

— Войско Ипсиланти, занимающее весьма крѣпкую позицію, возросло до 25,000 человекъ вооруженныхъ, обмундированныхъ, и оборудованныхъ поевропейски. При немъ находится и приличная артиллерія. Подтверждается, что ипсилантиевы передовые посты, подъ начальствомъ Георгаки и Фармани, переправились при Систовѣ чрезъ Дунай и пошли въ Булгарію.

— Турецкій корпусъ, изъ 10,000 человекъ состоявшій, при самомъ приближеніи своемъ къ Галацу обоиденъ были Греками, которые напали на него съ тылу и разбили; при чемъ убито 3,000 турковъ одинъ Паша попался въ плѣнъ и 16 пушекъ достались въ добычу побѣдителямъ. Утверждаютъ, что Галацъ опять занятъ Греками и нынѣ служитъ мѣстомъ складки оружія; что Турки покушались было сдѣлать изъ Браилова новое нападеніе на Галацъ, но были отбиты.

т. СХІХ, 1821, № 14, Іюль 1821

Турція

р. 156

— „О дѣйствіяхъ, успехахъ или потеряхъ Князя Ипсиланти слухи совершенно противоречатъ одинъ другому. По Австрійскому Наблюдателю, сей вождь инсургентовъ разбитъ въ прахъ Корпусъ его совсемъ уничтоженъ или розошелся; по Рижскому зрителю онъ и союзныя съ нимъ дружины или одерживаютъ победы, или занимаютъ выгодныя позиціи. Достоверные всего то, что военныя дѣйствія продолжаются въ разныхъ пунктахъ и по разными направленіями, можетъ быть, безъ всякаго плана со стороны какъ Грековъ, такъ и Турковъ, и что ожесточеніе съ обеихъ сторонъ увеличивается. Первые показавали уже опытъ самаго лютаго, отчаяннаго мщенія.

1821, № 15

Август 1821

„Политическія и другія происшествія”

Турція

р. 243

— „Турки опустошили всю Валахію мечемъ и огнемъ; целыми тысячами жителей ея умерщвляли или въ плѣнъ отводили. Такъ называемая *оагичъ-ня дружина* числомъ около тысячи человекъ почти вся истреблена. Она состояла изъ отборнѣшаго Греческаго юншества, которое обучалось въ иностранныхъ Университетахъ.

р. 244

Сии молодые люди вкусили сладкую смерть за отечество на самом берегу Прута при Скулянахъ. Князь Александръ Ипсиланти съ остаткомъ обезоруженнаго войска своего перешель в Трансильванию, и там выдерживает карантинъ. Младший брат его пробрался до Триеста, а орруда отправился на Греческомъ корабль въ Морею.

„Исторический, статистический и географический журналъ, или современная история света“

т. II, ч. II-я, Май 1821

X

„МОЛДАВИЯ“

Типография
Московского
Университета

147

Вскорь по смерти Принца Александра Суццо произошло возмущение въ Валахии. Главнымъ начальникомъ оного былъ одинъ изъ природныхъ тамошнихъ жителей, именемъ *Феодоръ*, находившійся некогда волонтеромъ въ Россійской службѣ, где и былъ онъ пожалованъ Офицеромъ и потомъ дали себѣ имя *Владимиреско*. Сие возмущеніе, въ коемъ участвовали одни только Пандуры и арнауцы, обращено было, по собственному объясненію предводителя, не противъ Порты, но противъ бояръ и публичныхъ Чиновниковъ Валахии. При всемъ томъ сдѣлано оное столь быстрые успехи во время междоусобицы, что помянутый *Феодоръ* прошелъ безъ всякаго сопротивленія значительную часть Малой Валахії (и именно округъ Краіовскій) и что дальнѣйшія его предпріятія возбуждали всеобщія и живыя опасенія.

Ожидаемое прибытіе Князя *Каллимахи* новаго Господаря Валахії, заставляло впрочемъ надеяться, что все сѣмъ безпорядки будутъ вскоре прекращены — какъ вдругъ восполодоваго въ Молдавіи гораздо важнѣйшее произшествіе.

Генераль-Маіоръ Россійской службѣ, Князь *Ипсиланти*, сынъ покойнаго Господаря Молдавскаго и около года уже находившійся въ отпускъ, прибылъ 6-го Марта изъ Бесарабіи въ Яссы, сопровождаемый множествомъ Арнаутовъ. Онъ объявилъ, что почитаетъ себя избраннымъ для освобожденія Грековъ отъ Турецкаго ига. Въ самый вечеръ его прибытія все Турки, находившіеся въ Яссахъ, были обезоружены и, по всей вероятности, лишены жизни. Известно, что за 2 дни до прибызда Князя Ипсиланти произошло кровопролитное возмущеніе въ Галацѣ; при чемъ вся Турки, неуспѣвшие спастись бѣгствомъ, были перерезаны и почти весь городъ прекращенъ въ пепелъ.

145

На другой день Князь Ипсиланти издалъ несколько прокламацій, не только къ жителямъ обоихъ Княжествъ, но и ко всей Греческой націи, живущей въ другихъ областяхъ Оттоманской Имперіи. Въ сихъ прокламаціяхъ, сочиненныхъ съ политическими восторгомъ, утверждаетъ онъ, что призванъ тысячами своихъ соотечественниковъ для ихъ освобожденія; также, что сие возмущеніе Греческихъ племенъ съ нѣсколькихъ ужъ летъ было приготовлено тайными патриотическими обществами и достигло нынѣ своей зрелости. Въ столь же утвердительныхъ выраженіяхъ уверяетъ онъ, что при семъ предпріятіи полагается на содействие одной великой сосѣдней Державы.

160

„Въ одномъ частномъ письмѣ изъ Яссъ, въ Молдавіи, отъ 12-го Марта содержалось между прочимъ следующее: „Греки, подвластные Турціи, решились произвести въ дѣйство всеобщій планъ, свергнуть съ себя Турецкое иго. Сей планъ, какъ сказываютъ, начертанъ былъ въ тайныхъ братствахъ; и въ *Тессаліи*, *Македоніи*, *Сербіи*, *Албаніи*, *Морѣ*, *Вулгаріи*, *Румелии* и на островахъ Архипелага все было предуготовлено въ исполненію оного. Въ Яссахъ 11-го Марта освящены три знамя. Одно изъ сихъ знаменъ, кои все трѣхцвѣтныя (чѣрнаго, бѣлаго и краснаго цвѣтовъ), имеетъ на одной сторонѣ крестъ съ надписью: *симъ да побѣдимъ! да здравствуетъ свобода!*

161

на другої виденъ вылетающий изъ своего пепла фениксъ. Чиновники, начальствующие въ Валахїи, имаютъ также участие въ семь предпрїятии. Собираются со многихъ сторонъ идти прямо и поспешно къ Константинополю. По известїямъ изъ Яссы от 19-го Марта, Князь *Испиланти* съ корпусомъ войскъ, состоящимъ, какъ сказываютъ, изъ 20.000 Арнаутовъ, Молдаванъ и Грековъ, выступилъ въ походъ. Спокойствіе въ Яссахъ совершенно восстановлено, и число Турокъ, погибшихъ отъ ярости народной при самомъ началѣ возмущенія, полагаютъ до 40 человекъ. Турки, находившіеся въ *Бодушани*, спаслись бегствомъ въ Россію. Съ *Молдавской границы* от 17-го Марта писали слѣдующее: „Воззваніе Князя *Испиланти* въ Молдавію, кажется, произвело сильное дѣйствіе; поелику изъ всякъ мѣстъ стекаюся изъ доброй помъ войны, и отовсюду даже отъ *Ебеебе*, присылаются весьма богатые пособія. Князь *испиланти*, какъ говорятъ, съ 4000 Человекъ, пошелъ уже къ Вахиі, чаятельно, что бѣ соединиться съ *Слудуіеромъ*. Изъ Турокъ, находившихся въ Молдавіи, многи отъ разъяренныхъ Молдаванъ бегствомъ въ Россійскія или Абасидскія владѣнія. Тѣркі въ смѣненіи за сіе убійство, какъ сказываютъ, умѣртили всѣхъ Христіанъ, находившихся въ *Ибраили*.

Исторический, статистический и географическій журнал, или Современная история свѣта. на 1821 годъ.

Мѣсяца Іюнь

IX. Разныя известїя.

232

„Между темъ по известїямъ изъ *Бухареста* от 14-го Апреля видно было, что 10-го числа авангардъ войскъ Князя *Испиланти* подъ командою *Дуки*, начальника инсургентовъ, вошелъ въ сей городъ, самъ же Князь *Испиланти*, вступилъ въ оный, какъ сказываютъ, съ 25 000 человекъ того же числа, и Греческими жителями принять съ изъявленными величайшей радости. Говорятъ, что онъ намеренъ переправиться чрезъ Дунай и войти въ Булгарію, и что Сербы готовы ему вспомошествовать. По другимъ слухамъ корпусъ *Испиланти* въ соединеніи съ корпусомъ *Теодора Слудуіера* состоитъ изъ 30,000 человекъ, они хотятъ идти въ *Сербію* и дѣйствовать противъ Турокъ вместе съ Сербами.

Нынѣшнее правительство въ Молдавіи состоитъ изъ 12 Бояръ и Митрополита, который есть глава онаго. Сей, при вступленіи своемъ въ отправленіе должности, послалъ къ Султану прошеніе, въ коемъ умоляетъ его о преданіи забвенію всего того, что сделано противъ воли народна въ Молдавіи, и проситъ прислать новаго Князя. на мѣсто убѣжавшаго

Суццо. — Впрочемъ въ Молдавіи опять восстановлено совершенное спокойствіе. р. 234

Валахскіе инсургенты, подъ начальствомъ *Теодора Слудуіера* гораздо многочисленнѣе *испилантиевыхъ*. Ихъ считается до 20,000 человекъ. Они состоятъ изъ Валаховъ, Арнаутовъ, Булгаровъ и Сербовъ, кои вся носятъ національную одежду. Инсургенты можетъ быть и успели бы въ своемъ предпрїятїи, ежели бы начальники ихъ были между собою согласны. *Испиланти* хочетъ восстановить Греческое Государство и выгнать Турокъ изъ Европы; напротивъ того *Теодоръ* желаетъ искоренить только злоупотребленіе въ правленіи, и доставить Валахїи древнюю ея Конституцію, оставляя ее подъ владычествомъ Порты. Оба начальники ненавидятъ одинъ другаго.

№ 13. Мѣсяца Юль

Инсуреція, возникшая въ Молдавіи Валахїи и Булгарїи

65

До какой степени безпокойства, возникшія въ Молдавіи и Валахїи, состоятъ въ связи съ прочими замыслами тайной партїи, теперь еще нельзя въ точности опредѣлить. Страшна однакъ буря, угрожающая съ разныхъ сторонъ владычеству Турковъ въ Европѣ; ибо возникшія въ Валахїи и безпокойства заключаютъ обширный планъ, избавить всѣхъ Грековъ отъ тяжкаго ига Турковъ. Главнымъ начальникомъ въ семь

66

предпріят и Князь Александръ Ипсиланти, сынъ преждебывшаго Го с подаря Молдавскаго, находившійся пькогда Россійско-Императорскимъ Генераль-Маіоромъ, нынѣ бнѣ дѣйствительной службы, лишившійся въ 1812-мъ на Кульмскомъ сраженіи правой руки. — Такъ все было приготовлено и расчислено, что инсurreкція должнствовала возникнуть въ одно и то же время, именно въ первый день великаго поста, какъ въ Европейской Турціи, такъ и на Архипелагѣ, въ Малой Азіи, а вмѣстѣ съ тѣмъ и въ Константинополѣ. Сколь не желали бы Греки, чтобъ сіе предпріятіе увѣнчалось успѣхомъ, при всемъ томъ однакожъ исполненіе его весьма затруднительно, особливо когда сосѣдственныя Державы, Россія и Австрія, рѣшительно объявили Портѣ, что онѣ не намѣрены вмѣшиваться въ сіи распри. Равнымъ образомъ ИМПЕРАТОРЪ АЛЕКСАНДРЪ, при первомъ извѣстіи о сихъ безпокойствахъ, объявилъ Князя Ипсиланти лишеннымъ всѣхъ его чиновъ и званія по Россійской службѣ.

30 го Января, когда извѣстіе о смерти Князя Суццо, Валлахскаго Господаря, преемниковъ коего Порты назначила въ послѣдствіи Карлъ Каллимахи, не вездѣ еще распространилось, пькто Теодоръ Слудіеръ родомъ Сербъ, и сообщникъ его, Дмитрій Македонскій, съ отрядомъ изъ 40 человекъ овладѣли Тисманскимъ монастыремъ и издали тамъ къ народу прокламацію, въ коей обѣщали ему полную свободу. Правительство употребило въ средства, чтобъ воспреятствовать всякому сообщенію съ ними возмутителями; но, не смотря на то, Слудіеръ въ короткое время собралъ толпу, числомъ до 1,500 человекъ, съ помощію коихъ онъ овладѣлъ Черничемъ и Стрегайскимъ монастыремъ. Сію инсurreкцію сначала составляли одни Пандуры и Арнауты, и она, по объявленіямъ самого предводителя, обращена была не противъ Порты, а единственно противъ Бояръ и публичныхъ чиновниковъ Княжества. Но вскорѣ число инсurreнтовъ увеличилось до того, что Теодоръ, по прозванію Влади-мирско; прошесть съ своими приверженцами знатную часть такъ называемой Малой Валахъ и (страну около Краіовы). Правительство почитало, себя довольно сильнымъ; чтобъ положить предѣлъ симъ безпокойствамъ какъ вдругъ возникла инсurreкція въ Молдавіи, распространившаяся гораздо далье.

6 го Марта Князь Ипсиланти, сопровождаемый множествомъ Арнаутовъ, прибылъ изъ Вессарабіи въ Яссы и провозгласилъ себя освободителемъ Грековъ отъ Турецкаго владычества. Находившіеся тамъ Турки, числомъ 50 человекъ, въ тотъ же еще день были изрублены. Равнымъ образомъ въ Галацѣ за три дни предъ тѣмъ возникъ кровопролитный мятежъ, въ которомъ всѣ Турки, не могшіе спастись бѣгствомъ, были перебиты, при чемъ весь почти городъ превращенъ въ пепелъ. 7 го Числа Князь Ипсиланти издалъ къ жителямъ Молдавіи и Валлахіи, равно какъ къ Грекамъ, находившимся въ провинціяхъ Турецкой Имперіи, нѣсколько прокламацій, въ коихъ онъ извѣщаетъ о своемъ дѣлѣ освобожденія, и возстаніе всѣхъ племенъ Греческихъ описываетъ революціею давно предначертанною, съ нѣсколькихъ дѣтъ патріотическими тайными обществами приуготовленною, а нынѣ повсюду достигшею зрѣлости; при какомъ предпріятіи онъ полагается на покровительство одной могущественной сосѣдственной Державы. Въ то же время онъ обратился съ провъбою къ ИМПЕРАТОРУ АЛЕКСАНДРУ, въ коей умолялъ МОНАРХА о неоставленіи Своею помощію. Но ЕГО ВЕЛИЧЕСТВО объявилъ, что такое предпріятіе есть слѣдствіе безпокойнаго духа нашего времени, равно какъ неопытности и легкомыслія сего молодого человека.

69

При всемъ томъ однакожъ безпокойства чаеъ отъ часу распростра- нились далье; ибо и въ Булгаріи вспыхнуло возмущеніе. Турки искали себя ниялись далье; ибо и въ Булгаріи вспыхнуло возмущеніе. Турки искали себя убжища въ горахъ вдоль границы; многіе изъ нихъ были настигнуты и изрублены Арнаутами. Начальники инсurreкціи старались усилить свои корпусы и давали завербованнымъ, между коими, какъ слышно, находятся и иностранцы, большіе задатки. Всѣхъ, кто только въ состояніи носить оружіе, приглашали вступить въ службу, на каковой конецъ собраны большіе капиталы.

р. 70.

При такомъ состояніи дѣль, конечно, ничего не значило насланное Султаномъ временному Правительству повелѣніе отправить противъ мятежниковъ 1,000 человекъ, особливо когда большая часть изъ нихъ перешла къ инсургентамъ. Теодоръ Слудзіеръ, обошедши кругомъ Краіовы, удалился въ Рощниковскія горы. 11 го Марта прибыли изъ Константинополя въ Бухарестъ три Каймакана новаго Господаря Валлахскаго съ извѣстіемъ, что для усмиренія инсургентовъ, приближается значительный Турецкій корпусъ; они приняли для него отъ Бояръ 250,000 піастровъ и возбудили въ жителяхъ Валлахіи ужасное опасеніе. Бояры ни мало не участвовали въ инсurreкціи и намѣрены были, равно какъ владѣтельный Князь Суццо и Митрополитъ, изъ Княжества выхъать. Турки, въ числѣ 14,000 человекъ, стояли около Браилова. Сынъ знаменитаго Георга Чернаго находился при войскѣ Князя Ипсиланти; но сколь оно много численно, сего въ точности не лзя опредѣлить. Планъ Князя, по видимому, клонился къ тому, чтобы соединиться съ Теодоромъ Слудзіеромъ. Въ его корпусъ являлось множество волонтеровъ. Всѣхъ своихъ сыновей, находящихся въ отлучкѣ, Греки вызывали поспѣшить прибытіемъ на родину и стать подъ знамена, для освобожденія отечества отъ Турецкаго ига. Ктѣ не въ состояніи самъ служить въ полѣ, тотъ жертвуетъ деньгами. Такъ на примѣръ одинъ богатый Грекъ, производившій торговлю въ Одессѣ подписался на миллионъ, другой на 300000 рублей ассигнаціями, и многіе изъ другихъ Грековъ изъявили готовность отправиться въ Яссы. Греческое юношество, обучающееся въ Нѣмецкихъ Университетахъ, или разъѣзжающее по торговымъ дламъ, торопилось на свою родину. Равнымъ образомъ Французскіе Офицеры, проживавшіе въ Королевствѣ Неаполитанскомъ безъ должности, спѣшили туда же, для предложенія Ипсиланти своихъ воинскихъ услугъ. Время покажетъ, удастся ли сему отважному предводителю возвратить свободу націи, томящейся подъ тяжестью жесточайшаго деспотизма.

Въ самомъ Константинополѣ, какъ сказывали, происходили между тамошними Греками безпокойныя движенія, при чемъ Князь Каллимахи, поелику онъ не увѣдомилъ Порту о мятежѣ заблаговременно, со многими другими, немедленно учинился жертвою неистовства Турковъ. Въ преемники ему избранъ былъ Князь Мурузи. Дома Посланниковъ наполнены были Греками, укрывавшимися отъ ярости народной. На Турецкіе корабли по Черному морю наложено было амбарго, и даже вельно было приходящія и отходящія корабли осматривать, противъ чего однакожъ было протестовано, и отъ того на нихъ спасались многія семейства Грековъ. — Въ Морѣ также всѣ вооружались поголовно, дабы общими силами свергнуть Турецкое иго. Повелѣніе Порты вооружить флотъ оставалось безъ исполненія; ибо не доставало матросовъ. Австрійскій Императоръ велѣлъ выставить на границахъ Валлахіи обсерваціонный корпусъ изъ 40,000 человекъ.

Разныя известія

Изъ Буковины отъ 25го Мая писали такъ: „Угрожающая опустошеніемъ Луна уже распространяетъ на лугахъ Молдавскихъ свой кровавый свѣтъ. Турецкій авангардъ былъ уже 19го числа Мая въ 6 ти миляхъ отъ Яссы. По всему видно, что главный корпусъ Турецкихъ войскъ уже вступилъ въ упомянутый городъ. Предъ серпообразнымъ мечемъ Азіатскихъ ордъ ничто не находитъ себѣ пощады”.

По единогласнымъ извѣстіямъ изъ Валлахіи, корпусъ Гетеристовъ Членовъ и сообщниковъ тайнаго общества, нмяющаго цѣлю освобожденіе и возстановленіе Греціи), состоявшій изъ 2,000 человекъ и отправлен-

ный Княземъ Ипсиланти противъ Фокшанъ и Галаца, совершенно разбить и разсѣять войсками Юсуфъ-Паши Браиловскаго.

Изъ Бухареста пишутъ, что Греки очистили сей главный городъ Валлах и и что авангардъ Турецкой арміи вступилъ въ оный 28го Мая. — Паша Браиловскій, какъ сказываютъ, занялъ уже Яссы; равно и Крайова; занята войсками Паши Виддинскаго; передовые посты его простирались до самого почти Рымника.

Между тѣмъ Ипсиланти занимается въ Терговиштѣ оборонительными приготовлениями. По увѣренію одного очевидца, Теодоръ Владимиреско, вскорѣ по прибытіи своемъ въ Петешть, схваченъ Капитаномъ Йордаки, закованъ въ цѣпи и подъ сильнымъ прикрытіемъ отправленъ въ Терговишту, къ Князю Ипсиланти.

1821. Мѣсяца Агуст. № 15. Разные Известія

р. 98

Теодоръ Слудзіеръ, по Варшавскимъ вѣдомостямъ, подалъ первый знакъ къ инсurreкціи; онъ, 30го Января съ 40 человѣками оставя Бухарестъ-овладѣлъ монастыремъ Тисманскимъ, и оттуда издалъ первая свои прокламаціи. Вскорѣ сила его умножилась до 1,500 человѣкъ, съ коими онъ занялъ Черничъ и монастырь Стрегайскій, и тогда уже послѣдовало объявленіе со стороны Ипсилантиа и возмущеніе въ Яссахъ. Какимъ образомъ планъ былъ приготовленъ, явствовало изъ множества адрессовъ, кои получали всѣ Греки, находившіеся внѣ своей родины или для обученія при Университетахъ, или для производства торговли. Они, подъ опасеніемъ лишиться отечественныхъ правъ, привываемы были явиться подъ знамена свободы древнихъ Еллиновъ, и многіе безпрекословно повиновались приглашенію сему. Обширною цѣлію инсургентовъ есть возстановленіе Греческаго Государства.

Ипсиланти, на печати коего изображенъ фениксъ въ огнѣ, съ словами: Александръ Ипсиланти, полномочный освободитель Греціи, и Теодоръ Слудзіеръ не преставали издавать прокламаціи. Первый все твердилъ жителямъ Бухареста о помощи со стороны Россіи, ложноутверждая, что Генераль, Графъ Виттенштейнъ уже приближается будто бы со вспомогательнымъ войскомъ. Изъ Ипсилантиева корпуса въ первый день Пасхи еще вступилъ одинъ отрядъ въ Бухарестъ, гдѣ Ипсиланти и Теодоръ Слудзіеръ имѣли свое пребываніе. Роль главнокомандующаго взялъ на себя Александръ Ипсиланти, выступившей изъ Бухареста въ Терговишту, и извѣстнаго Али-Пашу Янинскаго наемевалъ, какъ сказывали, вторымъ по себѣ предводителемъ. Али, принявшій, по нѣкоторымъ, хотя еще недостовернымъ известіямъ, крещеніе и называемый то Александромъ, то Константиномъ, увеличивалъ военныя силы Ипсилантиа, въ изчисленіи коихъ было вѣсвычайное разногласіе. По нѣкоторымъ известіямъ онъ простирался будто бы до 80,000 челвѣкъ, съ паркомъ артиллеріи изъ 52 хъ орудій, коваево показаніе однакожъ слишкомъ увеличено. Бухарестъ и страна около сего города должнствовали учиниться первымъ театромъ кровопролитнаго бою. Однакожъ Турки не хотѣли еще начинать оного, окапывались въ своихъ крѣпостяхъ на Дунаѣ и ожидали прибытія войскъ въ большемъ числѣ. В Бухарестъ все было готово къ тому: меньше довѣрія къ дѣлу Грековъ усматривалось въ Яссахъ, главномъ городѣ Молдавіи. Паша Янинскій, какъ слышно, имѣетъ у себя подъ командою уже 25,000 человекъ. Порты, для усмиренія инсургентовъ направила 40,000 человекъ, и Браиловскаго Пашу наименовала Сераскиромъ и ихъ предводителемъ.

По письмамъ изъ Австріи отъ 25 го Іюня, прежде, нежели Турки овладѣли Галацомъ, между Греческими и Турецкими форпостами произошла жестокая битва. Греки сражались подобно древнимъ героямъ при Термопилахъ; каждый изъ убитыхъ не прежде палъ на мѣстъ сраженія, какъ принесъ въ жертву мщенію своему нѣсколькихъ неприятелей. Наконецъ, когда число Турковъ увеличилось, а число Грековъ уменьшилось: то сія отважная дружина принуждена была отступить, стѣнивъ ряды свои. На полѣ сей жестокой битвы пало около 300 Греческихъ ратниковъ. — Турки, завладѣвъ Галацомъ, разсыпались по Молавіи между рѣками Прутомъ и Сиретомъ, и производили ужасное кровопролитіе. — Утверждаютъ, что Галацъ опять занятъ Греками. Турецкій корпусъ,

изъ 10,000 человекъ, состоявшій, при самомъ приближеніи своемъ къ Галацу обойденъ былъ Греками, которые напали на него съ тылу и разлиби, при чемъ легко 3,000 Турковъ, одинъ Паша попался въ плѣнь, и 16 пушекъ достались въ добычу победителямъ.

Изъ Вьны пишутъ, что 12,000 Турковъ, подъ начальствомъ Паши Ибраильскаго, 26 го Юня вступили въ Яссы. Въ то же время 1,200 человекъ посланы въ Ботошанъ, а другіе отряды въ иные пункты на границѣ. — Въ тѣхъ же известіяхъ подтверждается что нещастіе Испилантія при Драгошанъ произошло отъ измѣны Арнаутовъ и Пандуровъ.

Извѣстный Теодоръ Владимиреско, схваченный по приказанію Испилантія въ Питешть, и присланный потомъ въ Терговишту, 7го числа Юня приговоренъ былъ судомъ къ смерти и казнень за то, что безъ бою удалился изъ Валахій и не противился Туркамъ, съ коими онъ былъ въ тайныхъ сношеніяхъ.

САНКТЛЕТЕРБУРГСКІЯ ВЕДОМОСТИ НА 1821й ГОДУ ИЭДАВАЕМЫЯ ИМПЕРАТОРСКОЮ АКАДЕМИЕЮ НАУКЪ

18. Пятница — Марта — 4-го дня, 1821

„На место умершаго въ Валахій *Алеко Суцо* назначень туда Господаремъ бывшій предъ симъ здесь Князь *Коллимаки*“.

31, Вторник, Апрель, 19 дн 1821

Венгрия, отъ 26-го Марта II. Ст.

Въ одномъ часномъ письмѣ изъ Яссы, въ Молдавии, от 12-го марта содержатся слѣдующіе частію странныя известія: „Греки, подвластные Турціи, репились произвести въ действо всеобщій планъ свергнуть съ себя Турецкаго ига. Сей планъ, какъ сказываютъ, начертанъ былъ въ тайныхъ братствахъ, и въ Тесалии, Македонии, Сербіи, Албаніи, Морее, Булгаріи, Румелии и на островахъ Архипелага все было предуготовлено къ исполненію оного. Каждый, могущій посити оружіе, призывается къ оному, и уже собраны великія сумы денегъ. Въ Яссахъ, 1го Марта, по совершеніи божественной службы, освящены три знамя. Одно изъ сихъ знаменъ, кой все трѣхцветныя, имѣетъ на одной сторонѣ крестъ съ надписью: *симъ да побѣдимъ! да здравствуетъ свобода!* На другой виденъ вылетающій изъ своего пелла фениксъ. Конарда также трѣхцветная: чѣрная, белая и красная, и начальники носятъ шапки съ изображеніемъ мѣртовой головы. Чиновники, начальствующие въ Валахій, имютъ также участіе въ семъ предпріятіи.

Собираются со многихъ стороны итти прямо и поспѣшно къ Константинополи! *Али*, Паша Ялпінскіу, какъ сказываютъ, принявъ христіанскую веру и названъ *Александромъ* (по другимъ же известіями *Константиномъ*) и приступилъ къ сему союзу...”

Яссы, от 19-го Марта (II. Ст.)

Князь *Испиланти* съ корпусомъ войскъ, состоящимъ, какъ сказываютъ изъ 20 000 Арнаутовъ, Молдавановъ и съ 5 пушками выступилъ въ походъ. Спокойствіе въ Яссахъ совершенно возстановлено, и число Турокъ погибшихъ отъ ярости народнои при самомъ началѣ возмущенья, полагаютъ до 40 человека, наибольшую частію принадлежавшихъ къ самому бедному классу. Турки, находившіеся въ *Бодушани* спаслись бѣгствомъ въ Россію...

35, Вторник, Мая 3-го дня.

Извѣстія

1821

Бухарестъ, от 13-го Марта, II. Ст.

Тудоръ (Феодоръ Слудзьеръ) обошедши Крайону пошѣлъ въ горы. За два дни предъ симъ приѣхали сюда три Каймакана отъ новаго Князя Валахій изъ Константинополя, привезли съ собою увереніе, что большой Турецкій корпусъ идетъ для укрощенія мятежниковъ. Объ ужасномъ провозѣ

прошли бывшем в Галаци, мы можем теперь сообщить следующее обстоятельное известие: „Некто Арнаутский Капитанъ поссорился съ однимъ Туркою; сей ударилъ Капитана по щекъ, который схватить пистолетъ и въ ту же минуту убилъ Турка. Страхась мщенія собралъ онъ всѣхъ Арнаутовъ, Грековъ и Альбанцевъ, и ночью напалъ на живущихъ въ городе Турокъ, которые, числомъ до 200, все были изрублены. Во время сего ужасного происшествія сделался въ городе более нежели въ десяти мѣстахъ пожаръ, который поелику при такихъ обстоятельствахъ никто не думалъ о тушении оного, превратилъ весь городъ въ пепель. Капитаны завладели не только оружіемъ убитыхъ Турокъ, но и находившимися на корабляхъ пушками и прочими военными запасами и пошелъ изъ Молдавии по Ясской дорогѣ. На путь семъ присоединились къ нему сельскіе жители, и такимъ образомъ увеличились число его приверженцевъ. Прочіе жители Валахии объаты ужасомъ. Все приготовляются къ бегству, поелику опасаются вторженія въ Княжество сіе Турокъ”.

Кажется, что Тудоръ действуетъ безъ всякаго вернаго плана. Сперва пошелъ онъ къ Краиовы, на границу Булгарии, а теперь идетъ опять въ горы Родниковскія. Толпу его приверженцевъ, какъ говорится составляютъ от 8 до 10.000 человекъ (число сіе слишкомъ увеличено). Бояры со всѣхъ сихъ произшествіяхъ не принимаютъ не только никакого участія, но и многіе изъ нихъ готовы выехать изъ своего отечества. Сынъ славнаго Георга Чернаго находится при войскѣ Ипсилантъ, войско сіе беретъ силою большія контрибуціи и поставки, особенно отнимаетъ у бояръ лошадей. Здѣсь пронесся слухъ, будто бы изъ Сербы возащтились, и что находившіеся въ Сербии Турки принуждены были удалиться въ свои укрепленныя мѣста.

№ 39, Вторник, 17-го Мая, 1821

Изъ Бухареста намъ сообщаютъ, что силы грековъ соединились съ войсками Тудоръ Слудзеромъ).

№ 53, Вторник, Юлѣ 5, 1821

Вѣна — от 23-го Юня. С. Нв.

По единогласнымъ известіямъ изъ Валахии корпусъ Гетеристовъ, состоявшій изъ 2000 человекъ, и отправленный княземъ *Ипсиланти* противъ Фокшани и Галацъ, совершенно разбитъ и разсыянъ близъ Буфео войсками Юсуфъ-Паши Браилловскаго. Князь Кантакузинъ, бывшій предводитель оного, спасся бѣгствомъ въ Молдавію. Остатки сего корпуса съ 200-ми человекъ раненыхъ возвратились въ окрестки Терговисты, где по словамъ прибывшихъ оттуда достоверныхъ людей царствуютъ всеобщіе ужасъ и отчаяніе. Между темъ другой изъ приверженцевъ *Ипсиланти*, кап. Иордаки, вышли изъ Питешти съ 590 Арнаутомъ, напалъ к Слатину на 70 человекъ Турокъ, часть изрубилъ ихъ, частью изъ же рассеялись, и превративъ въ пепель сей довольно значительный городъ, возвратился въ Питешти на прежнюю свою позицію. Сей послѣдній городъ, равно какъ и многіе другіе на примеръ Яргіосъ. Рымника, Тарговище и прочіе, совершенно оставы безъ жителей...

<TRADUCERE :>

MESAGERUL EUROPEI". Alcătuit de Mihail Kacenovski Moscova. Tipografia Universităţii

t. CXVII, nr. 6, martie 1821

„Cele mai recente ştiri”

p. 146

„În locul decedatului domn al Țării Românești Alexandru Suțu, a fost numit prințul Scarlat Callimachi, pînă la sosirea căruia țara va avea o conducere provizorie compusă din doi greci, așteptați să sosească cu împuterniciri de la prințul Callimachi. Acestei crimuiiri temporare, i s-a dat însărcinarea din partea Porții ca să potolească neîntîrziat răscoalele izbucnite în Țara Românească, unde răsculații din zi în zi se întăresc, așa încît în luna Martie numărul lor a crescut deja la 5000 de oameni, care sub conducerea unui oarecare Teodor Slugerul amenință chiar Bucureștiul.

p. 147

În Moldova, un corp de arnăuți, avînd în frunte pe un prinț grec, a nimicit o mulțime de turci. În ambele Principate sînt răsbindite proclamații cu conținut defavorabil Porții.

Nr. 7 și 8, aprilie 1821

„Evenimente politice și alte întîmplări petrecute”

p. 299 „MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ”

Conducătorul insurgenților în Moldova este prințul Ipsilanti, fiul fostului domn al Moldovei. El a sosit, la 6 martie din Basarabia la Iași, însoțit de o mulțime de Arnăuți și a declarat că se consideră ales pentru eliberarea grecilor de sub jugul turcesc. În aceeași seară a sosirii sale, toți turcii, care se găseau în Iași, au fost dezarmați și li s-au luat viețile. La două zile după sosirea prințului Ipsilanti, s-a petrecut o singeroasă rebeliune la Galați, în urma căreia toți turcii, care nu reușiseră să scape cu fuga, au fost uciși și aproape tot orașul transformat în cenușă.

A doua zi, prințul Ipsilanti a emis cîteva proclamații, nu numai către locuitorii ambelor principate, dar și către întreaga națiune grecească, trăind în diferite provincii ale Imperiului otoman. În aceste proclamații, elaborate cu real entuziasm, el susține că a chemat pe mii dintre compatrioții săi să lupte pentru eliberarea lor; de asemenea această ridicare a semînției grecești a fost pregătită în urmă cu cîteva ani de societăți patriotice secrete și a ajuns acum la maturitatea ei.

p. 300

Într-o scrisoare particulară din Iași, din 12 martie, sînt cuprinse următoarele: „Grecii s-au hotărît să transpună în faptă planul general de a se smulge de sub jugul turcesc. Acest plan, după cum se spune, a fost conceput în frății secrete, în Tessalia, Macedonia, Serbia, Albania, Moreea, Bulgaria, Rumelia și pe insulele Arhipelagului; totul era pregătit pentru îndeplinire. Era chemată orice persoană capabilă să poarte o armă și s-au strîns de asemenea mari sume de bani. În Iași, la 11 martie, după săvîrșirea slujbei religioase, au fost sfințite trei steaguri. Unul din aceste steaguri, care este tricolor, are pe o parte o cruce cu inscripția: *Vom învinge! Trăiască libertatea!*, iar pe cealaltă se vedea un fenix care zboară din peplum-ul său. Cocarda era de asemenea tricoloră: neagră, albă și roșie, iar șefii purtau șepci cu un cap de mort reprezentat pe ele. Funcționarii care conduc în Țara Românească, iau de asemenea parte la această întreprindere.

Ei s-au adunat din multe părți ca să meargă direct și fără întîrziere asupra Constantinopolului. Ali, pașa de Ianina, după cum se spune, a adoptat credința creștină și se numește Alexandru (după alte știri Constantin) și li s-a declarat aliat”.

t. CXVIII, nr. 9, mai 1821.

„Evenimente politice și alte întîmplări petrecute”

„TURCIA”

p. 78 „Din toate se vede că *Slugerul* acționează fără nici un plan adevărat. Mai în tîl

p. 79 el a plecat către Craiova spre granița cu Bulgaria, iar apoi s-a întors din nou în munții Roșnicovski. Mulțimea aderenților săi se ridică, după cum se spune între 8 și 10.000 de oameni. La toate aceste evenimente boierii nu numai că nu iau parte în nici un fel, dar mulți dintre ei pleacă din Valahia. Se spune chiar că fiul gloriosului Caragheorghe se găsește în oștile lui Ipsilanti; armata acestuia s-a mărit deja pînă la 30 000 de oameni, ia cu sila mari contribuții, furnituri și ridică de la boieri și caii. Ipsilanti intenționează să treacă Dunărea și să se apropie de Serbia, unde speră să găsească un puternic sprijin; însă cu Teodor Slugerul el nu se înțelege.

Prințul Mihail Suțu a plecat grăbit din Iași și este hotărît să fugă în Elveția. El și cneazul Ipsilanti au fost blestemați de Patriarhul din Constantinopol t. CXVIII, nr. 10, mai 1821

„TURCIA”

p. 151 „Avangarda armatei lui Ipsilanti sub conducerea lui Duca a intrat în principalul oraș al Valahiei * la 10 aprilie ** de dimineată, și se spune că însuși Ipsilanti a

* București

** 23 martie după stil vechi, dar informația e greșită cu patru zile; e vorba în fapt de 25 martie.

intrat și el, cu 25 000 de oameni, în aceeași zi, pe la prînz și grecii rezidenți de acolo l-au primit exprimînd cea mai mare bucurie.

- p. 152 După cele mai recente știri se pare că 10 000 de bulgari și sirbi l-au ajutat pe conducătorul răsculaților să treacă peste Dunăre la Șistov și s-au unit cu ei; că întreaga Bulgaria s-a răsculat, că armata din Epir a pătruns în Tessalia; că acel corp de 30 000 de oameni trimis de sultan a fost zdrobit și nimicir de greci, că Epirul se găsește în mîinile insurgenților, și în fine, că Moreea s-a declarat independentă față de Poartă. La Smirna și pe întreg litoralul Asiei Mici sînt vizibile semne ale unor tulburări apropiate.

Nr. 11, iunie 1821

„TURCIA”

- p. 239 „...Armata grecească aflată în Moldova s-a împărțit în trei corpuri, cu care Ipsilanti (el încă nu a trecut Dunărea) intenționează să meargă spre Silistra, pentru a stăpîni malul Mării Negre. Teodor Slugerul (sau Vladimirescu care se pare că a avut o legătură secretă cu Ipsilanti) se pregătește să treacă peste Dunăre să asedieze Nicopolul și apoi să înainteze mai departe spre Sofia.

La Smirna domnește groaza. Întreg orașul este în flăcări.

1821 nr. 12, iunie 1821

„TURCIA”

- p. 330 „Galații, care a fost în mîinile grecilor, acum este numai ruine și cenușe. Seraschierul Iusuf, pașa de Brăila, a cucerit acest oraș. S-au luptat 600 de greci împotriva a 9000 de turci. Lupta s-a prelungit aproape toată ziua. Numărul luptătorilor din ambele părți s-a redus la jumătate; însă marea superioritate de forțe a turcilor le-a adus acestora victoria. Grupul de greci rămas a fost nevoit să se retragă. Toți aceștia erau acoperiți de rîni. Turcii nemaîtemîndu-se de nimic, au tăiat fără cruțare pe toate femeile creștine și copiii găsiți de ei în oraș. După care seraschierul și-a îndreptat detașamentele sale spre interiorul Moldovei. În aceste împrejurări se poate presupune că lașii au fost ocupați acum de trupele turcești. În Valahia, la fel a intrat un corp otoman sub conducerea lui Hadji-Ahmet Pașa, care, probabil e hotărît mai întîi să se unească cu Iusuf, iar apoi să pornească împotriva răsculaților.

- p. 331 Seraschierul poate aștepta ajutor din Vidin și Silistra. Între acestea Ipsilanti se ocupă la Tirgoviște cu pregătiri de apărare. Neînțelegerea dintre el și Vladimirescu a ajuns într-un asemenea stadiu încît numai teama generală de apropierea trupelor turcești i-a oprit de la acțiuni dușmănoase între ei. Se scrie chiar, că probabil ultimul ar fi fost ridicat, ferecat în lanțuri și sub o pază puternică trimis lui Ipsilanti la Tirgoviște.

t. XXIX, nr. 13. Iulie 1821

„Evenimente politice și alte întîmplări petrecute”

„TURCIA”

- p. 76 „Cunoscutul Tudor Vladimirescu, a fost capturat la Pitești, după cum se știe, din ordinul lui Ipsilanti și apoi trimis la Tirgoviște unde la 7 ale lunii iunie a fost condamnat, prin judecată, la moarte, și executat.

Armata lui Ipsilanti, care ocupa o poziție foarte puternică, a crescut pînă la 25.000 oameni înarmați, echipați și instruiți după model european. Pe lîngă ei se găsește și o artilerie suficientă. Se susține că unitățile de avangardă ale lui Ipsilanti, sub conducerea lui Iordache și Farmake, au trecut Dunărea pe la Șistov și au pătruns în Bulgaria.

- p. 77 Un corp turc compus din 10 000 oameni, la apropierea lor de Galaț a fost ocolit de greci, care l-au atacat din spate și i-au înfrînt; în urma căruia 3 000 turci au fost uciși, un Pașă a căzut prizonier și 16 tunuri au revenit. captură învingătorilor. Se afirmă că Galațiul a fost ocupat din nou de greci și acum servește ca loc de depozitare a armelor; că turcii au încercat, din Brăila să efectueze un nou atac asupra Galațiului, dar au fost respinși.

t. CXIX. nr. 14, iulie 1821

„TURCIA”

p. 156

„Despre acțiunile, victorioase sau neizbutite ale prințului Ipsilanti, zvonurile se contrazic pe de-a-ntregul unul pe altul. După „Observatorul austriac” armata sa a fost zdrobită, corpul său armat în întregime nimicuit sau distrus; după „Observatorul din Riga” el și unitățile aliate cu el fie că au obținut victorii fie că dețin poziții avantajoase. Se pare că acțiunile militare continuă în diferite puncte și pe diferite direcții, poate fără nici un plan din partea altor grecilor celt și a turcilor și că înverșunarea crește de ambele părți. Primii au arătat deja răzburarea cea mai feroce și mai teribilă.

An. 1821 nr. 15, august

„Evenimente politice și alte întâmplări petrecute”

„TURCIA”

p. 243

„Turcii au trecut toată Muntenia prin foc și sabie; au omorât mii de locuitori sau i-au luat robi.

Așa numitul *Corp sacru*, compus cam din o mie de oameni, a fost nimicuit aproape cu totul. El se compunea din tinerimea greacă cea mai aleasă, care studiasse în universitățile străine. Acești oameni tineri au pierit de o moarte dulce pentru patrie pe însuși malul Prutului, la Sculeni.

p. 244

Prințul Alexandru Ipsilanti, cu armata ce i-a rămas, dezarmată, a trecut în Transilvania, și acolo se află în carantină. Fratele său mai tânăr a ajuns la Triest, iar de acolo a plecat cu o corabie grecească în Moreea.

„JURNALUL ISTORIC, STATISTIC ȘI GEOGRAFIC”

Tipografia Universității din Moscova

t. II, p. a II-a, mai 1821

Cap. X

„MOLDOVA”

p. 147

Curînd după moartea domnului Alexandru Suțu a izbucnit o răscoală în Valahia. Principala căpetenie a fost unul din locuitorii de băștină de acolo, pe nume Teodor care s-a aflat cîndva voluntar, în serviciul Rusiei, unde l-au și făcut ofițer și apoi i-au dat numele de Vladimirescu. Această răscoală la care au participat numai pandurii și arnăuții, era îndreptată, după propria lămurire a conducătorului nu împotriva Porții, ci împotriva boierilor și funcționarilor publici din Țara Românească. Din toate se vede că ea a avut succese atât de rapide în perioada interregnelui (Căimăcămici), că pomenitul Teodor a trecut fără nicio împotrivire deosebită peste o parte a Micii Valahii * (și anume regiunea Craiovei) și că acțiunile sale următoare au stîrnit o teamă generală.

Așteptata sosire a prințului Callimachi, noul domn al Valahiei li determina pe toți să speră că toate aceste tulburări vor fi curînd potolite cînd deodată în Moldova s-au petrecut evenimente cu mult mai însemnate.

Generalul-maior prințul Ipsilanti, aflat în serviciul Rusiei, fiul fostului domn al Moldovei și de aproape un an aflîndu-se în concediu, a sosit la 6 martie în Iași, venind din Basarabia, însoțit de o mulțime de arnăuți. El a declarat că se consideră ales pentru eliberarea grecilor de sub jugul turcesc. Chiar în seara venirii sale, toți turcii care se găseau în Iași au fost dezarmați și probabil li s-au luat viețile. Este cunoscut că, cu două zile înainte de sosirea cneazului Ipsilanti s-a petrecut o singeroasă tulburare la Galați în urma căreia toți turcii, care n-au reușit să se salveze prin fugă au fost uciși și aproape tot orașul transformat în cenușă.

A doua zi, prințul Ipsilanti a emis cîteva proclamații nu numai către locuitorii ambelor principate dar și către întreaga națiune grecească, trăitoare în diferite regiuni ale Imperiului otoman. În aceste proclamații compuse cu mare entuziasm, el susținea că este chemat de mii de compatrioți pentru a-i elibera; de asemenea că această ridicare a semînției grecești a fost pregătită de cîteva ani de societăți patriotice secrete și că și acum a atins maturitatea. În exprimări

p. 149

* Oltenia (n.n.).

suficient de convingătoare el mai susținea că în acțiunile sale se bazează pe concursul unei mari puteri vecine...

- p. 160 „Într-o scrisoare particulară din Iași în Moldova, din 12 martie, se menționează printre altele următoarele: „Grecii, supuși ai Turciei, s-au hotărât să transpună în fapt planul general de a răsturna jugul turcesc. Acest plan după cum se spune, a fost elaborat în societăți secrete și în *Tessaia*, *Macedonia*, *Serbia*, *Albania*, *Morea*, *Bulgaria*, *Rumelia* și pe insulele Arhipelagului totul a fost pregătit pentru îndeplinirea acestuia. În Iași la 11 martie au fost sfințite trei steaguri. Unul din aceste steaguri, toate fiind tricolore (culorile negru, alb și roșu), are pe o parte crucea cu inscripția: *Vom învinge! Trăiască libertatea!*, iar pe cealaltă se vede un fenix care zboară din peplum-ul său. Funcționarii, care conduc în Valahia iau de asemenea parte la această întreprindere. Ei (grecii -n.n.) se adună din mai multe părți ca să meargă direct și fără întârziere către Constantinopol. După știri din Iași, la 19 martie prințul Ipsilanti cu un corp de oaste compus cum se spune
- p. 161 din 20 000 arnăuți, moldoveni și greci a plecat în ofensivă. Linistea în Iași s-a instaurat pe deplin și numărul turcilor care au murit de pe urma furiei populare de la începutul răscoalei se presupune a fi de 40 de oameni. Turcii, care se găseau în Botoșani s-au salvat fugind în Rusia.

De la granița cu Moldova, la 17 martie ni se scriu următoarele: „Apelul prințului Ipsilanti în Moldova a avut, se pare, un puternic ecou; pentru că din toate părțile vin de bună voie luptători chiar și de la evrei, se trimit foarte bogate contribuții. Prințul Ipsilanti după cum se spune, a intrat deja în Valahia cu 4 000 de oameni în speranța să se poată uni cu Șlugerul*. Dintre turcii care se găseau în Moldova mulți s-au salvat de moldovenii infuriați prin fugă în stăpînirile rusești sau austriece. Turcii, după cum se spune, drept răzbunare pentru aceste ucideri, au omorât pe toți creștinii care se găseau în Brăila”.

1821 Luna Iunie

IX. „DIVERSE ȘTIRI”

- p. 232 Între acestea, după o veste din *București* din 11 aprilie se vede că în ziua de 10
- p. 233 avangarda trupelor eneazului *Ipsilanti*, sub comanda lui Duca, șef al insurgenților, a intrat în acel oraș; prințul Ipsilanti însuși a intrat în el cu 25 000 de oameni în aceeași zi, și locuitorii greci l-au primit cu manifestări de cea mai mare bucurie. Se spune că el este hotărât să treacă peste Dunăre și să intre în Bulgaria și că sîrbii sînt gata să-l ajute. După diverse zvonuri corpul de armată al lui Ipsilanti în unire cu corpul lui Tudor Șlugerul se cifrează la 30 000 de oameni, ei vor să meargă în Serbia și să acționeze împotriva turcilor împreună cu sîrbii.
- p. 234 Actualul guvern în Moldova se compune din 12 boieri și Mitropolitul, care este șeful acestora. Aceștia, la instalarea lor în funcție au trimis la sultan o jalbă, în care îl roagă să uite tot ceea ce s-a întimplat împotriva voinței poporului în Moldova, și-i solicită să trimită pe noul domn în locul lui Suțu, care a fugit. Curînd în Moldova s-a instaurat din nou cea mai desăvîrșită liniște.
- Insurgenții români, sub conducerea lui *Teodor Șlugeru* sînt cu mult mai numeroși decît cei ai lui Ipsilanti. Se consideră că sînt pînă la vreo 20 000 de oameni. Între ei se află români, albanezi, bulgari și sîrbi, toți poartă costumul național. Răsculații poate ar fi reușit în acțiunea lor dacă între șefii acestora ar exista o bună înțelegere. Ipsilanti vrea să făurească statul grecesc și să alunge pe turci din Europa; dimpotrivă Tudor dorește doar să stîrpească nedreptățile din conducere și să aducă Valahia la vechea sa constituție**, rămînînd totuși sub stăpînirea Porții. Ambii conducători se urăsc unul pe altul.

1821. nr. 13, iulie 1821

XI

Insurecția izbucnită în Moldova, Valahia și Bulgaria

- p. 65 Pînă la ce nivel au ajuns tulburările, izbucnite în Moldova și Țara Românească, aflate în legătură cu alte planuri ale partidului secret acum încă nu se poate

* Tudor Vladimirescu.

** Aici în sensul de statut politic (M.S.).

ști cu precizie. Este însă o îngrozitoare furtună care amenință din locuri diferite stăpânirea turcilor în Europa; căci tulburările izbucnite în Țara Românească conțineau un larg plan de a izbăvi pe toți grecii de greul jug al turcilor.

- p. 66   Principalul șef în această acțiune, prințul Alexandru Ipsilanti, fiul fostului domn al Moldovei, care a fost cândva general maior al împăratului rus, acum în afara serviciului activ, și-a pierdut mina în 1812 în lupta de la Kulm (?). Totul era pregătit și socotit în așa fel, încât insurecția trebuia să izbucnească în același timp (și anume în prima zi a postului mare), atât în Turcia europeană, cât și în

Arhipelag, în Asia Mică și odată cu acestea și în Constantinopole. Oricât de mult doreau grecii ca această acțiune să se înfăptuiască cu succes, cu toate acestea realizarea ei este foarte dificilă mai ales că puterile vecine Porții, Rusia și Austria, au declarat hotărât Porții că ele nu intenționează să se amestece cu nimic în aceste neînțelegeri.

Totodată, împăratul Alexandru, la cea dintii veste a acestor tulburări l-a declarat pe cneazul Ipsilanti scos din toate funcțiile și titlurile sale în serviciul rusesc.

- p. 67   La 30 ianuarie, când vestea despre moartea prințului Suțu domnului Țării Românești, în locul căruia Poarta a numit ulterior pe Scarlat Callimachi, încă nu se răspindise pretutindeni, un oarecare Tudor Slugerul, de neam slrb, și tovarășul său Dimitrie Macedonski, cu un detașament de 40 de oameni, au cucerit mănăstirea Tismana și au dat acolo o proclamație către popor, în care îi promiteau acestuia deplină libertate. Guvernul a întrebuințat toate mijloacele, pentru a împiedica orice comunicare cu acești răzvrătiți; însă neținând seama de toate acestea, Slugerul, în scurtă vreme, a adunat o mulțime de vreo 1 500 de oameni, cu ajutorul cărora a cucerit Cerneți și mănăstirea Strehaia. Această insurecție la început a cuprins numai panduri și arnăuți, și după declarațiile însuși ale conducătorului său, era îndreptată nu împotriva Porții ci numai împotriva boierilor și funcționarilor publici ai principatului. Însă curând, numărul insurgenților a crescut într-atât încât Tudor, supranumit *Vladimirescu* a ocupat cu parizanzii săi o însemnată parte a așa numitei Micii Valabii * (ținutul din jurul Craiovei).

Guvernul se consideră suficient de puternic pentru a pune capăt acestor tulburări când deodată a izbucnit insurecția în Moldova care s-a răspândit mult mai departe.

- p. 68   La 6 martie, prințul Ipsilanti, însoțit de o mulțime de arnăuți (...) a sosit din Basarabia la Iași și s-a proclamat eliberatorul grecilor de sub dominația turcească. Turcii care se găseau acolo, în număr de vreo treizeci de persoane, în aceeași zi au fost măcelăriți. Cu trei zile înainte, la Galați a izbucnit într-un chip asemănător, o răscoală singeroasă în cursul căreia toți turcii, care n-au izbutit să se salveze cu fuga, au fost omorâți, după care aproape întreg orașul transformat în cenușă. În ziua de 7 ** Prințul Ipsilanti a adresat locuitorilor Moldovei și Țării Românești, ca și grecilor, aflători în provinciile Imperiului turcesc, câteva proclamații, în care îi încunoștiința de misiunea sa eliberatoare, iar ridicarea întregii națiuni grecești o descrie drept o revoluție de mult hotărâtă, pregătită de câțiva ani de societăți patriotice secrete și care acum a ajuns la maturitate, și în care acțiune el se sprijină pe protecția unei puternice țări vecine. Totodată el s-a adresat împăratului Alexandru cu rugămintea și l-a implorat pe monarh să nu-l lase fără ajutorul său. Însă înălțimea Sa a declarat că o asemenea acțiune este rezultatul spiritului neliniștit al epocii noastre, ca și al lipsei de experiență și a nechibzuinței în gândirea acestui om tânăr.

- p. 69   Cu toate acestea, însă, tulburările se răspindesc de la o oră la alta mai departe; chiar și în Bulgaria ar fi izbucnit o răscoală. Turcii și-au căutat refugiu în munți, de-a lungul graniței; mulți dintre ei au fost ajunși din urmă și uciși de arnăuți. Șefii insurecției caută să-și mărească forțele și au dat celor înrolați între care, așa cum se aude, se află și străini, mari recompense. Toți care sînt în stare să poarte o armă, au fost chemați să intre în serviciul lor, în care scop au fost strinse mari sume.

- p. 70   Într-o asemenea stare de lucruri, desigur că porun a Sultanului dată Guvernului provizoriu de a trimite împotriva răsculaților 1 000 de oameni nu a în-

* Oltenia.

** E vorba de 7 martie (se utilizează aici stilul nou).

semnal nimic, mai ales că o mare parte a acestora a trecut la insurgenți. Teodor Slugerul ocolind Craiova a plecat în munții Roșnicovski. La 11 martie au sosit din Constantinopol la București trei căimacami ai noului domn al Valahiei cu știrea că, pentru înăbușirea insurgenților se apropie un însemnat corp turcesc; ei au luat pentru acesta de la boieri 250 000 de plăști și au strânit în locuitorii Valahiei o teamă groznică. Boierii nu au participat cîluși de puțin la insurecție și au fost hotărîți, ca și prințul stăpînitor Suțu și Mitropolitul să plece din țară... Turcii, în număr de 14 000 de oameni, stau lângă Brăila. Fiul renumitului Caragheorghe se găsește pe lângă armata prințului Ipsilanti; cit este[ea]de numeroasă nu se poate stabili cu precizie. Planul prințului, după cum se vede, constă în aceea că să se unească cu Teodor Slugerul.

- p. 71 În corpul său de armată se află o mulțime de voluntari. Pe toți fiii lor, care nu se află în țară, grecii i-au chemat să se grăbească să se întoarcă în patrie și să se aștepte sub drapel, pentru eliberarea patriei de sub jugul turcesc. Cine nu era în stare să servească pe cîmp[ul de luptă], acela trebuia să contribuie cu bani. Așa a fost cazul unui grec bogat, care se ocupa cu comerțul la Odesa care a subscris un milion, altul 300 000 de ruble în assignate, și mulți alții greci s-au arătat gata să se îndrepte la Iași. Tineretul grec care studiază la universitățile germane sau se ocupă cu treburi negustorești, s-a grăbit spre patria sa. În chip asemănător ofițeri francezi care trăiau fără vreo ocupație în Regatul Neapolului s-au grăbit de asemenea acolo propunîndu-i lui Ipsilanti serviciile lor militare. Timpul va arăta dacă acest curajos conducător va reuși să redă libertatea nației sale care se chinuia sub apăsarea celui mai crud despotism.

Chiar la Constantinopol după cum se spune, au avut loc între grecii care locuiesc acolo mișcări de tulburare pentru care prințul Callimachi, deoarece nu a informat Poarta din timp despre răscoală a căzut victimă împreună cu mulți alții furiei turcilor. Drept succesor al său a fost ales prințul Moruzi. Casele ambasadorilor sînt pline de greci, care se ascund de mînia populară. Asupra corăbiilor turcești din Marea Neagră a fost instituit un embargo și chiar s-a dispus ca corăbiile care vin și pleacă să fie controlate, împotriva cărui fapt s-a exprimat protest și drept urmare multe familii de greci s-au salvat pe ele (corăbiile). În Moreea, de asemenea, toți locuitorii s-au înarmat, pentru a răsturna, cu forțe unite jugul turcesc. Porunca Porții de a se înarma o flotă a rămas nelădeplinită deoarece era lipsă de marinari. Împăratul austriac a poruncit să se trimită la granițele Țării Românești un corp de observație compus din 40 000 oameni.

Diverse știri

- p. 74 ...
Din Bucovina, la 25 mai se scrie astfel: „Luna * amenințătoare cu pustiirea deja răspîndește asupra luncilor Moldovei lumina sa singeroasă. La data de 19 mai avangărzile turcești erau deja la 6 mile de Iași. Din toate se pare că principalul corp al trupelor turcești deja a intrat în amintitul oraș. În fața săbiilor în formă de seceră ale hoardelor asiatice nimic nu va afla cruțare”.

- p. 75 ...
După știri asemănătoare din Valahia corpul Eteriștilor (membrii și partizanii societății secrete care avea ca scop eliberarea și reconstituirea Greciei) alcătuit din 2 000 de oameni și trimis de prințul Ipsilanti împotriva orașelor Focșani și Galați, a fost pe de-a-ntregul nimic și risipit de trupele lui Iusuf-pașa de Brăila.

- p. 76 ...
Din București se scrie că grecii au părăsit acest principal oraș al Țării Românești și că avangarda armatei turcești a intrat în el la 28 mai. Pașa de Brăila, după cum se spune, a ocupat deja Iașul; la fel și Craiova a fost ocupată de trupele pașei de Vidin; posturile sale înaintate au ajuns pînă aproape de Rimnic.

Între acestea Ipsilanti se ocupă la Tîrgoviște cu pregătiri de apărare. După încredințarea unui martor ocular, Tudor Vladimirescu, curînd după sosir a sa la Pitești, a fost prins de căpitanul Iordache, pus în lanțuri și sub puternică pază trimis la Tîrgoviște la prințul Ipsilanti.

* În sens de turci.

1821, luna August, nr. 15

I. Diverse știri

- p. 98   *Teodor Slugerul*, conform Buletinului de știri din Varșovia a dat primul semn al insurecției; el, la 30 ianuarie a părăsit Bucureștiul cu 40 de oameni, a ocupat mănăstirea Tismana și de acolo a emis primele sale proclamații. În curînd, forțele sale s-au mărit pînă la 1 500 de oameni, cu care a ocupat Cernetești* și mănăstirea Strehaia, și atunci deja a urmat declarația din partea lui Ipsilanti și tulburările de la Iași. În ce fel a fost pregătit planul de acțiune, rezultă din mulțimea chemărilor pe care le-au primit toți grecii care se găseau în afara patriei, // fie pentru studii la universități, fie pentru a se îndeletnici cu comerțul. În fața pericolului de a-și pierde drepturile cetățenești, ei au fost chemați să se înroleze sub steagurile libertății grecilor antici, și mulți s-au supus necondiționat acestei invitații. Scopul general al răsculaților lor este lăurirea statului grec.
- p. 141   Ipsilanti, pe stema căruia este înfățișată un fenix în flăcări, cu cuvintele *Alexandru Ipsilanti, eliberator al ototputernic al Greciei* și Teodor Slugerul nu au conțenit să dea proclamații. Primul tot încredințează pe locuitorii Bucureștiului de ajutorul din partea Rusiei, susținînd mincinos că generalul — conte *Wittgenstein* deja se apropie chipurile // cu trupe ajutătoare. În prima zi de Paști, din corpul
- p. 142   lui Ipsilanti încă un detașament a intrat în București, unde Ipsilanti și Teodor Slugerul își au sediul. *Alexandru Ipsilanti* care a pornit din București la Tirgoviște și-a luat rolul de comandant suprem, iar pe cunoscutul Ali-pșa din Ianina l-a numit, după cum se spune *al doilea* conducător, după el. Ali, care a adoptat, după unele știri, încă neconfirmate, creștinarea, și se numește fie Alexandru, fie Constantin, a mărit forțele militare ale lui Ipsilanti, asupra numărului cărora există serioase divergențe de păreri. După unele știri ele se ridică pînă la 80.000 de oameni, cu un parc de artilerie de 52 de tunuri, ceea ce însă este prea exagerat. Bucureștiul și regiunea din jurul acestui oraș vor trebui să fie primul teatru de*desfășurare a unei singeroase lupte. Însă turcii nu au vrut încă să înceapă aceasta, fortificîndu-se în cetățile lor de la Dunăre și așteptînd sosirea unor trupe în număr mai mare.
- p. 143   În București totul este pregătit pentru aceasta (războiul pentru libertate și religie), mai puțin încredere în cauza grecilor se constată la Iași, principalul oraș al Moldovei. Pașa de *Ianina*, după cum se aude, are sub comanda sa deja vreo 25.000 de oameni. Poarta, pentru reprimarea răsculaților, a destinat 40.000 de oameni și pașa de Brăila a fost numit Seraskier și conducător al lor.
- p. 156   După scrisori din Austria datînd din 25 iunie, înainte de a fi pus turcii stăpînire pe Galați, între avîngărzile grecești și turcești a avut loc o luptă înverșunată. Grecii s-au luptat asemenea eroilor antici de la Termopile; fiecare din cei uciși, înainte de a cădea pe cîmpul de luptă, a jertfit răzbunării sale cîțiva dușmani.
- p. 157   În cele din urmă, cînd numărul turcilor s-a mărit, iar numărul grecilor s-a micșorat; atunci acest curajos detașament a fost nevoit să se retragă, stringîndu-și rîndurile.
- p. 157   Pe cîmpul acestei crude lupte au căzut aproape 300 de viteji greci. Turcii, stăpînind Galațiul, s-au risipit prin Moldova între riurile Prut și Siret și au săvîrșit o groaznică vărsare de sînge. Se susține că Galațiul a fost din nou ocupat de greci. Corpul turec compus din 10 000 de oameni, la apropierea de Galați, a fost ocolit de greci, care i-au atacat din spate și i-au zdrobit, în urma căreia au căzut 3000 de turci, un pașă a căzut prizonier și 16 tunuri au fost capturate de învingători.
- p. 157   Din Viena se scrie, că la 26 iunie 12 000 de turci sub conducerea Pașei de Brăila au intrat în Iași. În același timp 1 200 de oameni au fost trimiși la Botoșani, iar alte detașamente în alte puncte pe graniță. În aceleași știri se susține că nenorocirea lui Ipsilanti la Drăgășani s-a datorat trădării arnăuților și pandurilor.
- p. 157   Cunoscutul *Tudor Vladimirescu*, arestat din ordinul lui Ipsilanti la Pitești și trimis apoi la Tirgoviște, la 7 ale lunii iunie a fost condamnat prin judecată la moarte și executat pentru că s-a retras fără luptă din Muntenia și nu s-a împotrivit turcilor, cu care el a fost în relații tainice.

* În text Cernici.

BULETINUL DE ȘTIRI DIN PETERSBURG PE ANUL 1821

Se editează de Academia Imperială de Științe

No- 18 Vineri —, 4 martie 1821

- p. 1 „În locul decedatului domn din Țara Românească *Alec*u *Sufu* a fost numit domn fostul prinț de acolo *Callimachi*”.

„Știri din țările străine”

No. 31 Marți, 19 aprilie 1821

UNGARIA, din 26 martie (stilul nou)

- p. 373 Într-o scrisoare particulară din Iași, în Moldova, din 12 martie, se conțin următoarele știri cu totul neobișnuite: „Grecii, supuși Turciei s-au hotărât să treacă în fapt un plan general de a răsturna jugul turcesc. Acest plan, cum se spune, a fost elaborat în frății secrete, și în Tessalia, Macedonia, Serbia, Albania, Morea, Bulgaria, Rumelia și pe insulele Arhipelagului; totul a fost pregătit pentru îndeplinirea acestuia (a planului — n.n.M.S.). Fiecare, capabil să poarte arme, a fost chemat pentru aceasta și s-au adunat deja mari sume de bani. În Iași, la 11 martie, după săvârșirea divinei slujbe, au fost sfințite trei steaguri. Unul din aceste steaguri, care este tricolor, are pe o parte o cruce cu inscripția: *Vom învinge! Trăiască libertatea!*, iar pe cealaltă se vedea un fenix care zboară din peplum-ul său. Cocarda este de asemenea tricoloră: neagră, albă și roșie, iar șefii poartă șepci cu cap de mort. Dregătorii care conduc în Țara Românească sînt, de asemenea, părtași la această întreprindere.

Ei se adună din multe părți, ca să se îndrepte drept și neîntârziat către Constantinopol!

Ali, pașa din Ianina, după cum se spune a adoptat credința ceștină, și se cheamă *Alexandru* (după alte știri *Constantin*) și a făcut alianță cu aceștia...

IAȘI din 19 martie (N.S. stilul nou) 1821.

- p. 374 Prințul *Ipsilanti* cu corpul său de oaste compus după cum se spune din 20 000 arnăuți, moldoveni și cu 5 tunuri // a plecat în marș. Liniștea la Iași s-a instaurat pe deplin și numărul turcilor uciși de mînia norodului de la începutul răscoalei se presupune a fi de circa patruzeci de oameni, cea mai mare parte aparținînd păturii celei mai sărace. Turcii care se găseau în Botoșani s-au salvat cu fuga în Rusia...

Nr. 35, Marți, 3 mai 1821

ȘTIRI

- p. 422 BUCUREȘTI, din 13 martie (N.S. — stilul nou).

Tudor (Teodor Slugerul) ocolind Craiova s-a îndreptat în munți. Cu două zile înainte au sosit aici trei caimacami veniți din Constantinopole de la noul domn al Țării Românești care au adus cu ei încredințarea că un mare corp turcesc va sosi pentru reprimarea răsculaților. Despre groaznica tulburare sîngeroasă petrecută la Galați, noi putem acum comunica următoarea explicație a împrejurărilor: „Un oarecare căpitan de arnăuți s-a certat cu un turc; acesta l-a lovit pe căpitan în obraz, la care acesta a scos pistolul și în același minut l-a omorît pe turc. Înfricoșat de răzbunarea acestora, el i-a adunat pe toți arănuții, grecii și albanezii și noaptea s-au năpustit asupra turcilor care locuiau în oraș și care, în număr de vreo 200 au fost cu toții măcelăriți. În timpul acestei groaznice întîmplări în oraș, în vreo zece locuri s-au produs incendii și care, întrucît în aceste împrejurări nimeni nu s-a gîndit să le stingă, au transformat întreg orașul în cenușă.

Căpitani au luat nu numai armele turcilor uciși, dar și tunurile și rezervele de praf de pușcă aflate pe corăbii și au plecat spre Moldova pe drumul Iașului. Pe drum, acestora li s-au alăturat locuitorii de la sate și în acest fel s-a mărit numărul partizanilor lor. Locuitorii din zonele apropiate ale Țării Românești sînt cuprinși de groază. Toți se pregătesc de fugă, deoarece se tem de revenirea în principat a turcilor.

Se pare că Tudor acționează fără nici un fel de plan. La început el s-a îndreptat spre Craiova, la graniță cu Bulgaria, iar acum merge din nou în munții Roșnikovski(?).

Numărul aderenților săi, după cum se spune, se ridică între 8 și 10.000 de oameni, acest număr este exagerat. În toate aceste evenimente boierii nu numai că nu participă, dar mulți dintre ei sînt gata să plece din țară. Fiul gloriosului Caragheorghe se află în trupele lui *Ipsilanti*; armata acestuia ia cu sila mari contribuții și provizii, și mai ales confiscă de la boieri caii.

Aici au ajuns zvonuri, precum că o parte din sirbi s-au răsculat și că turcii care se află în Serbia au fost nevoiți să se refugieze în locurile lor întărite.

No. 39, Marți 17 mai 1821

- p. 474.. Din București ni se comunică că forțele grecilor s-au unit cu armata lui Tudor Slugerul.

Nr. 53 Marți 5 iulie, 1821

V(iena) — din 23 Iunie (s.n.)

- p. 648.. Potrivit unor știri din Țara Românească, care se confirmă unele pe altele, corpul ceteriștilor compus din 2000 de oameni și trimis de prințul Ipsilanti împotriva orașelor Focșani și Galați a fost în întregime distrus și risipit în apropiere de Buzău * de trupele lui Iusuf, pașa de Brăila, Prințul Cantacuzino, fostul conducător al acestora, s-a salvat cu fuga în Moldova.

Resturile acestui corp, circa 200 de oameni, răniți, s-au întors în împrejurimile Tîrgoviștei, unde după spusele unor oameni demni de crezare de acolo, răspîndesc o groază și o disperare generală.

Între altele, unul din partizanii lui Ipsilanti, căpitanul Iordache, ieșind din Pitești cu 590 de arnăuți a atacat la Slatina circa 70 de turci, o parte din ei i-a măcelărit o altă parte i-a risipit, transformînd în cenușă acest oraș suficient de important și s-a întors la Pitești, pe poziția sa anterioară. Acest ultim oraș, la fel ca și multe altele, de pildă <Curtea de> Argeș, Rimnic, Tîrgoviște ș.a. au fost părăsite de locuitori....

* În text Bufeo.

INSTRUMENTE DE LUCRU

Bibliografia operei lui B. P. Hasdeu. II

A. SACERDOȚEANU

278. Centenarul lui Eliade. Cuvîntarea aniversară de B. P. Hasdeu AnAR-Desb. s. II, t. XXIV (1901–1902), p. 82–88.

3. Dări de seamă

279. Cronică. FoILit I (martie 1860) p. 27–32 [Istoria predată de N. Ionescu, 27–28. Apariția rev. „Instrucțiunea Publică din Moldova” 28. Comisia redijerii hărții vechii Daciei, 28–29. Trad. lui Fotino de G. Siom, 29. Calendarul pentru români pe anul 1860 al Albinei, 29–30. Instrucțiunea publică din Valahia, 30, P. Barbera, *Kalendarium romano-julianum pro anno 1860*, 30–31, Dacia literară și D. A. Hajdău, 31–33. „Foița” continuă „Foia” din care au apărut 8 coale, 32] – 1, 2 (aprilie) p. 61–64 [Milescu la Peking, 61–62. Organizarea și completarea bibliotecilor, 64]. I, 3 (mai) p. 92–96. [Cuparencu, *Învățătura practică a medicinei*, 92. C. Dacciadi, *Proces giudecătorec*, 92–93. N. Vitlimescu *Cultura mătăsei*, 93. N. Istrati, Papa și Congresul, Amicul copiilor, Babilonia românească, 93–94 F. B. Montenegro, Reorganizația articolului 46 din Convenție, R. Rosetti, Alegătorilor săi, 94. G. Asachi Pius IX, Adaos literar etc. 94–95. Lascar Bogdan, Memoriu în proces, 95 Anecdote din Boufflers, 95–96. Un poet către Hajdău, 96].

280. Bibliografia. FoILit I, 4 (iunie 1860), p. 124–126. [Montagri, Anul nou după închipuirea israeliană, 124–125, N. Istrati *Chestia monastirilor închinată din Moldova și hrisovul Doamnei Safta*, 4 martie 1687/7195, 125–126]. I (1860) p. 160–166]: [Arh. Melchisedec, *Introducerea în sfintele cărți*, 160–166 (va urma), V. Place, *Quelques mots sur la doctrine agraire*, 166].

281. Bibliografia. Lumina II, 10 (1863) p. 71–72.]: *De l'enseignement public et des réformes sociales en Roumanie* par un ami des Roumains = Henri Mathieu, dar este „Galli Mathiae” răspuns la articolul „Desțerarea lui Petru Rareș”.

282. Appendice [La San-nguang-ki, ladeș, comedie originală într-un act de d. Pantazi Ghica] Satyrul I, 1 (6 febr. 1866) p. 2.

283. Gamenul de Paris, comedie în 2 acte de d-nii Bayard și Van-der-Burch, tradusă din franțuzește. Satyrul I, 2 (13 febr. 1866) p. 1–2 (Soc. dramatică, Teatrul Bossel). [Semnat : Puang-hon-ki].

284. Favorita sau o noapte din februarie descrisă de D. Bolintineanu. Satyrul I, 3 (20 febr. 1866) p. 2 [Semnat conform cu originalul Puang-hon-ki].

285. Societatea actorilor români. Satyrul I, 6 (12 martie 1866). [Laudă *Pasagiu* de Iorgu Caragiale]. [Semnat : Puang-hon-ki].

286. Marți în 15 martie, Puritanii în Londra, Dramă în 5 acte, tradusă din franțuzește. Satyrul I, 7 (20 martie 1866). (So. actorilor români). [Semnat : Puang-hon-ki].

287. Bibliografia. Satyrul I, 7 (20 martie 1866). [Poemele lui Romulus Scriban. foia volantă a lui Th. Paschides tipărită de C. Dimadis și „Aureola zilei de 11/23 februarie 1866”. I, 8 (24 martie 1866) [Iorgu Carageale, N. Blarenberg „cu prea multă economie de spirit”]. [Semnat : Puang-hon-ki].

288. Bibliografia : Influența moralei, comedie în versuri într-un act de G. Sion. Traian I, 1 (1869) p. 4. „Convorbiri literare” 1869 nr. 5 Traian I, 11 (16 mai 1869) p. 44 [V. Alecsandri, Bodnărescu, C. Negruzzi] Convorbiri literare, 1869, no. 6–7. Traian I, 19 (8 iunie 1869) p. 76. [C. Negruzzi cu Dicționarul botanic, Xenopol cu Ist. Civilizațiunii], Traian I, 24 (20 iunie 1869) p. 96 [Riureanu, Biblioteca de lectură pentru junimea de ambe sexe]. Albina Pindului de la

1—15 iunie. Traian I, 26 (27 iunie 1869) p. 104. Convorbiri literare, nr. 8 și 9. Traian I 34 (16 iulie 1869) p. 136. [V. Alecsandri. T. Maiorescu]. Foaia Societății pentru Literatură și cultura română în Bucovina nr. 1—5. Traian, 36 (20 iulie 1869) p. 144. [V. Bumbac, Descălcare-carea lui Dragoș în Moldova și o poezie de Petrino]. Clopotul, poemă de Schiller, trad. de dr. Adolf Stern. Traian I, 50 (26 august 1869) p. 200. Panteonul român de Iosif Vulcan. Traian I, 63, 65, 66, 67 (2 oct. 1869) p. 255, 264, 268, 271—272.

289. Bibliografia. Elementul monarhic în cele 101 „Fabule” de d. G. Sion. ColTra, I, 9 (30 martie 1870), Societatea pentru învățătura poporului român, Foaie mensuală, an I, nr. 5, 88 p. ColTra I, 15 (23 aprilie 1870) p. 4. Foaia Societății Românismul, an I nr. 1, aprilie 1870. ColTra I, 18 (6 mai 1870), p. 3—4. D-șoara Constanța Dunca, Martira inimii. ColTra I, 58 (30 noiembrie 1870), p. 3—4. Ioan P. Bancov, *Apa de dragoste, poezii*, ColTra, II, 42/104 (8 noiembrie 1871).

290. Diverse. ColTra, I, 27 (14 iunie 1870) p. 4 [Convorbiri literare și „Bărăganul”; I. Negruzzi, Miron și Florica], ColTra, I, 48 (22 sept. 1870) [Convorbiri literare, Bodnărescu și Negruzzi].

291. Revista politică. ColTra, I, 29 (23 iunie 1870) p. 1 [Ciru Economu, Ștefan cel Mare, poemă].

292. O nouă dramă: Monumentul de la Călugăreni de V. Maniu. ColTra II, 16/78 (19 aprilie 1871).

293. Poesicle d-rei M. D. Ghica, ColTra, IV, 10 (aug. 1873) p. 185.

294. Concertul d-rei Elena Iepureanu, ColTra IV, 4 (1873) p. 60 [„Arta este cea mai nobilă misiune a femeii”].

295. O glumă. ColTra, V, 1 (1874) p. 23—24. [Parodie la Șalul negru de Pușkin, trad. de Negruzzi bălindu-și joc de *Dicționarul-glosar* „ad-usum Societatea Abecedemicae Romanae”].

296. Diverse. ColTra VII (1876) p. 382—384 [Anunță lucrări apărute de H. Schuchardt, J. Schmidt, Max Müller și decesul lui Fr. Diez, D. Haug].

297. Cronică. ColTra IX (1882) p. 63—64. [Infernul trad. Maria Chițu Soc. de ist. și arh. la Turnu Severin, Portretul lui Ștefan cel Mare. Hasdeu membrul al Soc. de linguistique din Paris. M. Gaster, S. Fl. Marian]. p. 318—320. [P. Sircu despre manuscrisele slave din Moldova. Xenopol și portretul lui Ștefan cel Mare. Cronică lui Huru]. p. 527—528. [Rev. pentru ist. filolog. și arh. a lui Tocilescu. Albanismele lui M. Gaster]. p. 639—640. [Luigi Volpi Rinobapoli, *Saggi romani*. Nap. Caix. Picot-Bengescu, *Alexandre le Bon*].

298. Țigani în România de Patkanow. Rev. Noua II, 8 (15 aug. 1889) p. 320. (Notiță bibliografică).

299. *Exposition universelle de Paris en 1889*. Notice sur la Roumanie. Productions. Industries. Paris. Impr. Kugelmann. RevNoua II, 8 (15 aug. 1889) p. 320 [„Halal să fie”].

300. G. Coshuc, P. Vergilius Maro, *Opere complete*. Partea I. Aeneis. Traducere în formele originale, București, 1896. Raport de d-l B. P. Hasdeu, AnAR-Desb. s. II, t. XIX (1896—1897) p. 321—322.

V. FOLCLOR

1. Literatura populară

301. Craiul Marco în Țara Română. Cîntecul bulgar. Romania, I, 1 (2 ian. 1859) p. 7—8 (Poezia populară).

302. Cîntecul muntenei. Doină bănățeană. Romania, I, 3. (1859) p. 24 (Poezia populară).

303. Grecoacele, românele și bulgăroacele. Cîntecul bulgar. FoStoR. I, (1859) p. 31—32 (Poezia națională).

304. Zestrea fetei. Geloza. Norii și floarea. Gurița și cerceii. Doine orientale. RevLiSt. I (15 febr. 1876) p. 46—47.

305. Bradul și viișoara. Baladă poporană albaneză. ColTra VII (iunie 1876) p. 253—256. (Psihologia poporană; text trad. și notă).

306. Un descintec român și un descintec sanscrit din Veda. Notiță. ColTra VII (1876) p. 335—336. (Psihologia poporană).

2. Studii și note.

307. (Revista politică a... proverbului). Satyrul I, 6 (12 martie 1866). [Atacurile politice încadrate în proverbe]. [Semnat: Puang-hon-ki].

308. Proverburile române. Satyrul I, 15 (22 mai 1866). (va urma). [Semnat: Puang-hon-ki].
309. Proverbe române. Traian I, 63 (1869) p. 256. (Varietăți).
310. O notiță istorico-medicală. ColTra III, 33/143 (1 noiembrie 1872) p. 297 [Apropiere între medicina romană după Pliniu și cea populară română, cum o descrie Virnav, *Physiographia Moldaviae*, Budac, 1836, denotînd latinismul neamului românesc].
311. *Frunza verde*, o pagină pentru istoria literaturii române. ColTra IV, 13 (noiembrie 1873) p. 240—243.
312. „Cucul și turturica” la români și la persiani. Notiță de literatură comparativă ColTra. VII (Ianuarie 1876). p. 40—44 (Psihologie poporană).
313. Palpitațiunile copilei. Notiță de literatură comparativă. ColTra VII (1876) p. 371—376 (Psihologia poporană).
314. Poesia poporană serbă și bulgară. Lupta între frații Dan și Mircea cel Mare. ColTra VIII (1877) p. 249—266 (Psihologia poporană).
315. Balada poporană. „Cucul și turturica” în România, în Persia și în Franța. ColTra VIII (1877) p. 301—303. (Psihologia poporană).
316. Ethnologie des Villayets de l'Andrinople, de Monastir, de Salonique, Constantinople, 1878. [Citat de A. și L. Rally, *Bibliographie franco-roumaine*. sub nr. 1638 și 5491].
317. Doina. Originea poeziei poporane la români. ColTra IX (1882) p. 397—406. (Lingvistica). Transilvania XIV, 5—6 (1—15 martie 1883) p. 45—48.
318. Doina restoară pe Rösler. ColTra, IX (oct.—dec. 1882) p. 529—536 (Lingvistica).
319. „Nu e în toate zilele Paștile”. Originea creștinismului la români. ColTra IX (oct. dec. 1883) p. 633—638. (Lingvistica).
320. Răspuns la discursul de recepție la Academia Română a lui S. Fl. Marian, București, 1882. AnAR-Mem s. II, t. IV, p. 161—163.
321. Nota d-lui B. P. Hasdeu despre „Amărită turturica” RevNo ua II, 4 (15 aprilie 1889) p. 126—127. [din *Cuvinte din bătrîni* II, p. 728—730].
322. Cîntecul transformațiunilor la macedo-români. RevNoua VI 3—4 (aug.—sept. 1893) p. 157. [După un motiv comunicat de Papahagi-Vurduna]
323. Statu-Palmă-Barba-cot. RevNoua, VI, 8—9 (ian.—febr. 1894) p. 301—305.
324. Basmul. Cîlit de-naintea M. S. Regelui în ședința Academiei Române din 9 aprilie—1894. RevNoua VI, 10 (martie 1894) p. 369—390. Familia XXX, 22—29 (29 mai—10 iunie—17 29 iulie 1894) p. 253—255, 267—270, 279—280, 289—292, 304—303, 318—319, 330, 340—343. Etym. mag. Rom III, 1893, col. 2596—2658.
3. *Dări de seamă*
325. *Basme, orații, pîcîlitori și ghicitori, adunate de I. C. Funde scu*. Cu o Introducere despre literatura populară de B. P. Hasdeu, București, 1875, Ed. nouă în 2 vol. 1896—1897.
326. *Poesiile poporane bulgare*, ed. de A. Dozon. Recensiune. ColTra VII, (1876) p. 47—48. (Psihologia poporană).
327. Poesia poporană italiană și „frunza verde” Dr. H. Schuchardt. Recensiune. ColTra. VII, 3 (1876) p. 139—143. (Psihologia poporană).
328. Poesia poporană ruteană în legătură cu istoria română. Recensiune. ColTra, VII, (1876) p. 325—334. (Psihologia poporană). [După col. VI. Antonowicz și Dragomanov, Kiev, 1874].
329. Botanica poporană română. ColTra VII (1876) p. 355—361. [Rec. la Simeon Manguia. Însemnălatea botaniceii românești].
330. Raportul d-lor B. P. Hasdeu și G. Sion asupra colecțiunii de poezii poporale făcute de d-l G. Dem. Teodorescu AnAR-Desb. s. II, t. VII (1884—1885) p. 149—150.
331. *Poesii populare române*. Culegere de G. Dem. Teodorescu, București, 1885. Raport de d-l B. P. Hasdeu. AnAR-Desb. s. II, t. VIII (1885—1886) p. 213—214.
332. Nunta la români. Studiu etnografic comparativ. Raportul Comisiunii asupra manuscriselor prezentate la concurs. Raportor: B. P. Hasdeu, AnAR-Desb. s. II, t. X (1887—1888) p. 142—143. (Premiul Heliade Rădulescu pe 1888).

333. Der Rhapsode der Dimbovitza. RevNoua II, 5 (15 mai 1889) p. 200, *Sarcasm și ideal*, 1897, p. 146—148.

334. Съорникъ на наодни умот Ворения наука и книжина (Culegere de folclor, de știință și de literatură). Publicat de Ministerul Instrucțiunii Publice a principatului Bulgariei. Tom. I, Sofia, 1889, RevNoua II, 10 (15 oct. 1889), p. 398.

335. Din conferințele de filologia comparativă ținute sub direcțiunea d-lui B. P. Hasdeu în 1882—1883 la Universitatea din București. L. Săineanu [și C. Crețu] Cîteva specimene de etimologie poporană română, ColTra X, (1883) p. 242—248.

VI. FILOLOGIA

1. Studii și note

336. Studiul limbelor române. România I, 3 (16 ian. 1859) p. 23 (Înștiințările).

337. Cîteva deduceri din glosariul latinei mizlocie de Du Cange. FoILit, I, 1 (martie 1860) p. 7—8. [Bulendre, coif, cucur, mamaliga, carare].

338. Bulgarismele limbei române. FoILit, I, 3 (mai 1860), p. 66—67.

339. Cercări ortografice I. Ua. FoILit, I, 5 (iulie 1860) p. 134—137

340. Luca Stroici. Fragment din „Călătoriile în părțile Galiei AtenRom—Iasi, sept.—oct 1861, p. 157—178. [problema alfabetului latin].

341. Rugăciunea Domnului scrisă românește cu litere latine în 1593, de către vel-logofetul moldovean Luca Stroici, annotată și publicată la 1594 în Cracovia de către Stanislav Sarnicki Din Moldova, I, 4 (1862) p. 49—59.

Cuprinde : Sonet către Luca Stroici, I. Rugăciunea Domnului (pacierz woloski). II. Annotarea, I. Testul, 2. Traducerea, III, Comintarul : 1. Notiță bibliografică, 2. Vieția lui Luca Stroici, 3. Începuturile științei limbice. 4. Teoria lui Stroici despre originea limbei române. 5. Ortografia strociană. 6. Purismul lui Stroici [v. și nr. 386].

342. [Răspuns lui C. Negruzzi despre ortografie]. Din Moldova, II, (1863), p. 16.

343. [Răspuns lui A. Pretorian despre ortografie]. Din Moldova, II (1863), p. 18.

344. O preîntîmpinare. Din Moldova, II, 8 (1863) p. 17—18. [Sistem ortografic].

345. Rapsodii gramaticale. Lumina, III, 15 (1863), p. 33—37. [Mai ales chestia lui ũ].

346. Luca Stroici, părintele filologiei latino-române. Studii critice asupra istoriei române. Buciumul III, 192—196. (II și 13 febr. și 3 martie 1864) p. 775—776, 780, 791—792.

Luca Stroici, părintele filologiei latino-române de Bogdan Petriceicu Hîldeu, București, Impr. Cesar Boliac, 1864, 54 p. (Studii critice asupra istoriei române) [v. și nr. 381].

347. Limba română. Satyrul I, 4 (27 febr. 1866) [Împotriva lui Circa și Laurian]. [Semnat : Puang-hon-ki].

348. Răspuns la articolul d-lui Boleac. Sentinela română, V, 16 (30 sept. 1866) p. 63—64 [Boliac în Trompeta Carpaților (24 sept. 1866) discutasese „slavismul dacilor” al lui Hasdeu].

349. Studii gramaticale asupra limbei dacilor. Genitiv și dativ. ColTra V, 6 (1874), p. 150—154.

350. Sumariul cursului de filologie comparată la Facultatea de litere din București, ColTra, V, 8, 9 (1874) p. 205—207, 224—230 (După Românul).

351. Principie de filologie comparativă ario-europeană cuprinzînd grupurile indo-perso-tracic, greco-italo-celtic și leto-slavo-germanic, cu aplicațiuni la istoria limbei române. Curs ținut la Facultatea de litere și filosofie din București. Tom. I, Istoria filologiei comparative. București, Tip Thiel și Weiss, 1875, 108 p. [4 fasc. I. Importanța filologiei comparative, II, Filologia propriă și filologia comparativă. Periodul empiric : Indii, grecii și romanii, III. Periodul empiric : evul mediu. Școala ebraizantă, IV. Periodul empiric. Enric Etienne].

352. Fragmente pentru istoria limbei române [I] Ghiuj [: moldoveanul ghiuj, transilvanul vij, albanesul ghiuş, tracicul γύης sanscritul svaja]; [II]. Ghiob [: românul (neghiob), bulgarul hubav, serbul ubav, persianul khûb, sanscritul svabha, grecul νοφ σσφής σσδουφος latinul sibus, sibilus, irlandesul sab, germanul swäbe. ColTra. VII, 1 și 3 (1876), p. 1—17, 97—123.

353. Post-scriptum despre d. Cihac. ColTra VII, 1 (ianuarie 1876) p. 17—32.

354. Răspunsul meu d-lui Emile Picot. ColTra VII, 1 (ian. 1876) p. 33—37.

355. Apendice. Ghiuj și vij. ColTra VII, 3 (1876) p. 123—124.

356. Fragmente pentru istoria limbei române. Elemente dacice. I. Ghiuj. Cu post-scriptum despre d. Cihac și apendice despre d. Emile Picot II. Ghiob : bulgarul hubav, serbul ibav, persianul khüb, sanscritul svabha, grecul υαβος, υαβής, υιοποζ latinul sibus, subidus, irlandesul sab, germanul swäbe. Cu un apendice despre ghiuj și vij. București, Noua Tip. a Labor. rom. 1876, 75 p. [Două broșuri cuprind cele 4 articole precedente. nr. 392—395].

357. Comunicațiuni lingvistice. ColTra VII, 2 (1876) p. 93. [De la D. F. Caianu și At. Marienescu]. VII, 3 (1876) p. 143—144 [De la N. Ținc].

358. Iarăși d. Cihac! Citeva precepte pentru începători în lingvistică. ColTra. VII, 4 (1876) p. 179—186.

359. Fărtat. Notiță lingvistică. ColTra VII, 10 (1876) p. 466—468.

360. Cochii-vechi. Notiță lingvistică. ColTra VII, 11 (1876) p. 498—500.

361. Notițe. ColTra. VII, II (1876) p. 480. [Doctoratul lui Gr. G. Tocilescu la Praga, cursul de sanscrită la Fac. de litere din București al lui G. D. Georgian și M. Gaster, semitolog „noi totuși nu avem încă nici un turanist”].

362. Resumatul cursurilor de la Facultatea de litere. Filologia comparativă. ColTra, VII, 11 (1876), p. 525—528.

363. Baudouin de Courtenay și dialectul slavo-turanic din Italia. Cum s-au introdus elementele slavice în limba română? ColTra VII, 10 (1876) p. 448—463.

Baudouin de Courtenay și dialectul slavo-turanic din Italia. Cum s-au introdus slavismele în limba română? Notiță de B. P. Hasdeu, București, Noua Tip. a Labor. rom. 1876, 18 p. [Extrasul articolului precedent].

364. Alexandri — linguist. [I. Vergura]. ColTra. VIII (1877) p. 83—89. Post-scriptum. Albanezul vărăză „fecioară” p. 89—91.

365. Congresul orientaliștilor la Florența (sept. 1878) ColTra VIII (1877) p. 95—96. [Hasdeu va participa din partea României].

366. Zina Filma. Goșii și gepizii în Dacia. Studiu istorico-lingvistic. ColTra VII (apr. 1877), p. 153—182.

Zina Filma. Goșii și gepizii în Dacia. Studiu istorico-lingvistic de B. Petriceicu Hasdeu. București, Noua Tip. a Labor. rom. 1877, 32 p.

367. Versul Cotroașei de Petra Furdul. Specimen de graiul român din munții Abrudului în Transilvania. ColTra. VIII (1877) p. 184—187. (Dialectologia).

368. Fundațiunea Diez. ColTra, VIII (1877) p. 191—192.

369. Le type syntactique *hoyu-ille ille bonus* et sa parentèle par B. P. Hasdeu. Archivio glottol. ital III [1878] p. 420—441 [Cu două note de G. I. Ascoli].

370. Limba română vorbită între anii 1530—1600. Texturi inedite ColTra. VIII (1877) p. 193—234, 271—292, 303—310, 357—407, 435—484, 512—556, 559—568 [Cuvinte, I, p. 1—234].

Glosse române din secolul XVI. Adaos la : Limba română vorbită între 1560—1600. ColTra VIII (1877) p. 569—605, 621—660. [În tabla materiei de la revistă completează : Specimen de dicționar etimologic al limbei române]. [Cuvinte I, p. 235—312].

371. *Cuvențe den bătrâni*. Tomul I. Limba română vorbită între 1550—1600. Studiu paleografico-lingvistic de B. Petriceicu-Hasdeu cu observațiuni filologice de Hugo Schuchardt — Tomul II. Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă. Texturi române cu paraleluri străine. Originea lor și filiațiunile interne și externe. Însemnătatea lor istorică și lingvistică. Bogomilismul în Românie. Cucul și turturica. Povestea numerelor. Specimen de gramatică istorico-comparativă a limbei române. Studiu de filologie comparativă de ... Tomul III. Istoria limbei române de ... Partea I, Principie de lingvistica (tomul IV). Supplement la tomul I : Conspectul controverselor : Bariț, Gaster, Cihac etc. II. Schuchardt : Über B. P. Hasdeu's altrumänische Texte und Glossen. III. Bariț : „Cuvențe den bătrâni” de B. P. Hasdeu. IV. Gaster, Cihac's „Sur les études roumaines de Mr. Hasdeu”. V. Hasdeu, Addenda et corrigenda, 1. Schuchardt ; 2. La Bariț, 3. la Gaster, 4. alia (Cihac etc.) VI. Indicele bibliografic și indicele paleografico-istoric. București, Tip. Acad. Rom. și Noua Tip. rom. 1878—1881, ca. 1558 p. (Direcțiunea Arhivelor Statului. Publicațiuni istorico-filologice : Texturi și glosse române între 1550—1600).

372. *Cuvențe den bătrâni*. Cărțile poporane ale românilor din secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă. Studiu de filologie comparativă de B. P. Hasdeu. Post-crypta. I. Specimene paleografice. II. Varianturile slavice și italiene ale baladei „Cucu și turturica”, III. Variatul catalan al aceleiași balade. IV. Migrațiunile postume ale sufletului

după credința poporului român din Banat V. Descătecul santului Iosif. VI. Călătorile „Visului lui Tudor Vladimirescu”, VII. Încă un catehism românesc necunoscut. VIII. Cîntecul „Sărmană turturică” în Italia. Leipzig—București, 1880, p. 689—767 [Extras din Cuvinte vol. II].

373. Studie de știința limbei. Un nou punct de vedere asupra ramificațiunilor gramaticii comparative. ColTra IX (ian. 1882) p. 19—31. Laletica sau fisiologia sonurilor. Ibid. p. 65—73, 129—135, 193—210.

374. Manuscrisul românesc din 1574 aflat la London în British Museum. Descriere analitică. ColTra IX (1882) p. 48—60, 78—86, 171—177, 239—244, 358—367, 459—465, 624—629; X (1883) p. 310—322 (va urma).

375. De unde vine zglobiu? Notă etimologică. ColTra IX, 4—5 (1882) p. 245—249.

376. Ghioc (dioc) și sglăvoc (sglăvog, sclăvoc). Un dublet greco-latin, ColTra IX (iunie 1882) p. 372—379.

377. Voinicame și mișelame. Istoria unui sufix romanic dispărut din limba română. ColTra IX (1882) p. 480—486.

378. Încă „Zglobiu”. ColTra IX (1882) p. 487—490.

379. Crescăt și urzică. Etimologia poporană în epoca formațiunii limbei române. ColTra IX (1882), p. 544—553.

380. Domname și turcanie. Sufixul romanic *-ame* la macedoromâni. ColTra IX (oct.—dec. 1882) p. 570—573.

381. Ghioagă. O pagină din istoria armaturei române. ColTra. IX (oct.—dec. 1882) p. 593—598.

382. Appendice la notița d-lui Bianu [Alexandru Dascălu]. ColTra IX (1882) p. 603.

383. Cuvîntul samă este el latin sau maghiar? Istoria unui trunchi crescut din trei rădăcine. ColTra X (ian.—febr. 1883) p. 22—30.

384. Scornesc și stîrnesc. Un specimen de necesitatea vechilor texturi pentru orice cercetare lingvistică. ColTra X (ian.—febr. 1883) p. 48—63.

385. Biea. Cum ziceau românii înainte de a fi luat de la slavi pe dragă? ColTra X (martie—iunie 1883) p. 97—104. [Rezumat în *Alegătorul*, Craiova; ridiculizat în *România liberă* din 22 martie].

386. Posteritatea latinului *lax* în limba română. Un quadruplet lingvistic. ColTra X (martie—iunie 1883) p. 112—121.

387. Bourel, melc și culbec. Dacii și latinii într-o scoică. ColTra X, 3—6 (martie—iunie 1883) p. 193—212.

388. Fost-ai ce ai fost... Un principiu estetic al sintaxei române în comparațiune cu latina și limbile romanice. ColTra X (1883) p. 329—339, 369—384 (Finea va urma).

389. Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română ColTra X (1883) p. 457—464 [Numai pînă la poziția 56]. AnAR-Desb. s. II t. VII (1884—1885) p. 21—34.

Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română de B. P. Hasdeu, Edițiunea Academiei Române. București, Tip. Acad. Rom. 1884, 16p. (Dotațiunea Carol I).

390. [Programa detaliată pentru Etymologicum Magnum] AnAR, Desb.s. II, t. VI (1884) p. 105—106.

391. Din istoria limbei române. I. „Ghioc” și sglăvoc”. Un dublet greco-latin în limba română. II. „Doina”. Originea poeziei poporane la români. III. „Doina” restoară pe Roesler. IV. „Zglobiu” cu un răspuns lui Miklosich. V. „Voinicame” și „mișelame”. Istoria unui sufix romanic dispărut din limba română. VI. „Doaname” și „turcanie”, Sufixul romanic — *ame* la macedoromâni. VII. „Crescet” și „urzică”. Etimologie poporană din epoca formațiunii limbei române. VIII. „Sugubețu” și „sugubină”. Un rest din influența juridică a slavilor asupra limbei române. IX. „Gioagă”. O pagină din istoria armaturei române. X. „Nu e în toate zilele Paștile”. Originea creștinismului la români, București, Tip. Acad. Rom. 1883, VIII + 96 p.

392. Alun, alună și derivatele. Specimen de „Magnum etymologicum Romaniae” RevIAF IV (1885) p. 532—542.

393. Ariciul. Familia, XXI, 10 (10/22 martie 1885) p. 109—111.

394. Arvinte. Din Magnum Etymologicum Romaniae. RevLit. VI, 13 (1885).

395. Așa. Specimen din Magnum Etymologicum Romaniae. ConvLit. XIX (1885) p. 302—317.

396. Sur les éléments turcs dans la langue roumaine. Notice lue au VII-e Congrès des orientalistes tenu à Vienne le 2 octobre 1886 par le professeur B. P. Hasdeu... Bucarest, 1886, 21 p.

397. Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor, sub auspiciile Academiei Române. Tomul I A. Amuțesc [Introd.: Programe pentru adunarea materialului. Ce este etimologia? Cum se amestecă limbile? În ce constă fisionomia unei limbi]. II. Amuș-Au [Introd.: Dicționare și dicționare]. III. B. Bărbat. [Introd.: Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice] IV. Introducerea [Negru Vodă. Un secol și jumătate din începuturile Statului Țerei Românești, 1230—1380], București, Socec, 4 vol. I; 1886, [IX] LX p. + 1116 + IV col. + 1 pl; II [1887], XVIII p. + col. 1117—2224 + V + XVI p. + 1 f.; III, 1893, XXXVII p. + v. pl. + col. 2225—3524 + XVII—XL; IV, 1898, 4 f. + CCLXXXVI/CCLXXXVII/p. + 4 pl.

Primele trei tomuri au apărut mai întâi în cîte 4 fascioare:].

Tom. I; I. A. Acaț. 1885, LIX [LX] p. + 128 col.; II. Acăț-Aflu, col. 129—448; III: Aflu-Alcan, 1886, col. 449—768; IV; [Alcan-Amuțesc] 1887, col. 769—1116 + IV col. + 1 pl.

Tom. II: I; Amuș-Apuc, f.a., XVII p. + col. 1117—1400; II Apuc-Ariciu, f.a., col. 1401—1656; III. Ariciu-Așteamăt, 1890 col. 1657—2008; IV, Așteamăt-Au, 1892, col. 2009—2224 + V—XVI + 1 f.

Tom. III: I, B.-Ban, 1893, XXXVI—[XXXVII] p. + col. 2225—2448 + V pl. 1894, Ban-Bazaconie, col. 2449—2766; III, 1896 Bazaconie-Băltățel, col. 2767—3086; IV. 1896, Băltățel-Bărbat, col. 3087—3254 + XL p.

398. Dicționare și dicționare. Dare de seamă despre Etymologicum Magnum Romaniae. AnAR-Desb. IX (1886—1887) p. 369—408.

399. Introducere la tomul II. Citită de'naintea Academiei Române în ședința de la 13 martie 1887. Etym. Magn. Rom. II p. IX—XVIII.

400. Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor... Cu o alocuțiune prefată de B. P. Hasdeu, București, 1887, p. III—IV. [Data: București, 3 mai 1887].

401. Etymologicum Magnum Romaniae. Dare de seamă citită în ședința de la 15 aprilie 1888, de d-l B. P. Hasdeu. AnAR-Desb. s. II, t. X (1887—1888) p. 156—175.

402. Bucea și căpățînă, RevNoua, I, 2 (15 mai 1888) p. 41—45. Și extras.

403. Morfolesc. Citit la banchetul societății „Revista Nouă” 29 aprilie/11 mai 1890. RevNoua III, 2 (15 mai 1890) p. 47—51.

404. Cei patru aș în limba română. RevNoua, III, 9—10 (1890—1891) p. 331—339.

405. Sturlubatec și zănatec. RevNoua, III, 9—10 (dec.—ian. 1890—1891) p. 389—390.

406. G. I. Ionescu-Gion, *Cum vorbim*, Conferință rostită la jubileu Atheneului și însoțită de scrisorile d-lor: I. Odobescu, B. P. Hasdeu, L. Șăineanu, A. D. Xenopol, Th. D. Speranția, A. I. Ciurcu (25 novembre 1890), București, Tip Romanul, 1891, p. 9—12.

407. Fakir și fakîn. RevNoua, V, 3—4 (iunie—iulie 1892) p. 156—157.

408. Un element femeesc în limba română. RevNoua, V, 8—9 (nov.—dec. 1892) p. 287—293.

409. Acad. Română, „Etymologicum magnum Romaniae” Tomul III, fascioara 1. Dare de seamă citită în ședința de la 19 martie 1893. RevNoua, V, 11—12 (febr.—martie 1893) p. 413—424. Familia XXIX, 21 (23 mai—4 iunie 1893) p. 241—244.

410. Viața la macedoromâni. RevNoua, VI, 1 (15 april. 1893) p. 13—15.

411. Philippidotisme. RevNoua VI, 3—4 (aug.—sept. 1893) p. 160. *Sarcasm și ideal*, 1897, p. 212.

412. Din Etymologicum Magnum Romaniae, fundat de M. S. Regele Carol I. Bucăți alese și adaptate pentru clasele secundare superioare București, Ed. Libr. E. Graeve, 1894, 351 p. [6 ediții].

Cuprinde: Dicționare și dicționare. Genealogia popoarelor balcanice. Ajung. Albine. Alej. Amnar. Antina. Apuc. Ariciu. atecăesc. Trecerea lui bi în ghi. Ba. Baba Novac. Bacău. Balș. Ban. Basarabă.

413. Românii bănățeni din punctul de vedere al conservatismului dialectal și teritorial, de B. P. Hasdeu, București, C. Göbl. 1896, 69 p. [Extras din AnAR-MSL, s. II, t. XVII, p. 1—69]

2. *Dări de seamă*

414. Bibliografia. Convorbiri literare, 15 aprilie 1869. Traian I, 3 (1869) p. 12. Limba română și dialectele italiene, Schiță filologică de G. L. Frollo, 1869. Traian I, 80 (11 noiembrie 1869) p. 324. G. L. Frollo, Vocabulario italiano-romanesco. ColTra, I, 5 (15 martie 1870) p. 4.

415. Cestiunea acadiană [Studiile acadiene de Schrader și Lenormand. Recensiune]. ColTra, VII (febr. 1876) p. 94–96.

416. Despre cîteva cuvinte din Rabelais de A. Cihac în ConvLit. aprilie 1876. Recensiune. ColTra, VII (1876) p. 235.

417. [Alfred Ludwig, Studii vedice. Recensiune]. ColTra, VII (1876) p. 236–237.

418. [Limbile moderne ale Indiei de John Baemes. Recensiune] ColTra, VII (1876), p. 237–240.

419. Bibliografia. Reviste linguistice din 1877. ColTra, VIII (1877) p. 307–308, 356, 671–674.

420. Sufixul grec τᾱτο și formele ἔβροτο și ἔγχοο de G. I. Ascoli. Recensiune. ColTra, VII (1876) p. 470–472.

421. Notițe. ColTra VIII (1877), p. 492. [Noul program de activitate al Soc. Acad. Rom. lucrări premiate, ed. de cărți vechi, specimen de dicționar al limbii române, noua ortografie].

422. Cronica ColTra, X (1883) p. 95–96. [RevIAf. Împotriva lui Gaster].

VII. *ISTORIA*1. *Studii și note :*

423. Despre ru în titlul domnilor români Moldo-Valahiei și ai Bulgariei. Cercetare filologică și diplomatică. România, I, 1–4 (18 noem.—dec. 1858) p. 6–8, 12–16, 20–22, 31–32. [V. și nr. 482].

424. Vechile așezări române în Lodomiria, România, I, 1–4 (1859) p. 5–7, 9–11, 21–23, 29–30. (Etnografia).

425. Urcelele române aflătoare la Sfetigora. Romania, I, 2–4, (1899), p. 11–31, 17–21, 29 (Arheografia).

426. Țările moldovenesti de la Cetatea Albă, România, I, 4 (26 ian. 1858), p. 25–28

427. Diplomatica, FoStoR, I, 1859, p. 9–14.

428. Banul lui Istrat Vodă Dabija. FoStoR, I (1859), p. 14–16, 31 (Numismatica).

429. Istoria. FoILit, I, 1 (martie 1860), col. 1–3.

430. Perit-au dacii? FoILit, I, 2–5, (aprilie–iulie 1860), p. 46–52, 70–73, 95–105, 138–152. (va urma).

431. Mozaice de la Zarmizegetuza. FoILit, I, 3 (mai 1860) p. 74–76 (cu o planșe).

432. Incunabulele Movileștilor. FoILit, I, 4 (iunie 1860) p. 117–123.

433. Andreas Wolf, AtenRom—Iasi, I, 22 (24 martie 1861), p. 190–191.

434. Spiridon Palauzov. AtenRom—Iasi, mai–iunie 1861, p. 9–13.

435. Cîteva cuvinte în cheștiunea monastirilor închinete. Trecutul—Iasi, nr. 37, 10 iunie 1861 [p. 2].

436. Destierarea lui Petru Vodă Raresiu, 1538–1541. Din Moldova I, 1–5 (1862), p. 13–16, 29–32, 46–48, 61–64, 79–80; Lumina II, 10 (1863), p. 63–66, 85–88 (Istoria). [Va urma].

437. Conceptul studiilor arheologice în legătură cu istoria universală a românilor. Din cursul meu de istorie la Colegiul Superior din Iasi, DinMoldova, I, 3 (1862), p. 33–40, II, 9 (1862), p. 33–37. (Arheologia). [Va urma].

438. Apendice la articolul d-lui Papadopol-Calimah despre rigatul Moldovei. DinMoldova, I, 3 (1862), p. 42 (Bibliologia).

439. Fac-simile lui Iacob Eraclide Despota și marelui logofet Luca Stroici. DinMoldova I 4 (1862), p. 59–60 (Isografia).

440. Mappa esplecătoare scrierei lui Despota Vodă despre resbelul franco-german de-ntre 1553–1555. DinMoldova, II, 8 (1863) p. 18–20 (Odoporia).

441. Facsimile mitropolitului Varlaam. Din Moldova II, 9 (1863) p. 37—38 (Isografica).
442. Post-scriptum la dialogul lui Despot Vodă despre resboulul franco-german de-ntre 1553—1555. Lumina, III, 16 (1863), p. 49—50 (Bibliologia).
443. Comentariul asupra titlului domnilor români : iow, gospodarŭ și voevodŭ. Buciumul I, nr. 111 și 119 (24 sept. și 3 oct. 1863) p. 441—442, 474—475 [V. și nr. 462].
444. Studii critice asupra istoriei române. Cîteva schițe bibliografice. I. Ștefan Raicevich. Buciumul, nr. 203 (7/19 martie 1864) p. 822—823; AtenRom.Buc., nr. 24 (15 aprilie 1864), p. 201—203. II. Spiridone Palauzov. Buciumul, nr. 204 (10/22 martie 1864), p. 827—828 [Variantă la versiunea din 1861, v. nr. 473]. III. Andrea Wolf. Buciumul nr. 205 (12/24 martie 1864), p. 830—831 [prescurtarea versiunii nr. 1861 v. nr. 472]. IV. Martin Crusius, Buciumul, nr. 206, 207, 209 (14/26 martie — 2 aprilie 1864), p. 831—832, 840, 847. V. Eutropius, Buciumul nr. 210 (5 aprilie 1864), p. 851. VI. Petru Gorczyn. Buciumul, nr. 211 (9 aprilie 1964) p. 855—856.
— Cîteva analize literare externe. Raicevich, Wolf, Palauzov, Crusius, Eutropius, Gorczyn, de Bogdan Petriceicu-Hăjdeu. București, Impr. C. Bolliac, 1864, VI + 118 p. (Studii critice asupra istoriei române).
445. Studii critice asupra istoriei române. Doui secolî din viața ostășească a Moldovei (1450—1650), I. Nicolae Bălcescu; II. Poesia ostășească a moldovenilor. Buciumul, nr. 214 (4/16 aprilie 1864), p. 855—856 (Va urma).
446. Introducerea. ArhIst. I, 1, nr. 1 (8 aug. 1864), p. 1—3; Buciumul, II, nr. 265 (4/16 aug. 1864), p. 1057—1058.
447. Documente inedite în limbe străine. ArhIst. I, 1 (1864) p. 3—8, 17—22, 27—31, 37—40, 42—47, 49—55, 66—70, 73—78, 84—86, 101—104, 110—112, 113—118, 121—128.
448. Documente inedite române. ArhIst. I, 1 (1864), p. 8, 13—16, 22—24, 31—32, 35—37, 47—48, 56, 60—64, 70—72, 78—80, 86—88, 92—96, 105—110, 119—120, 128, 135—136, 139—140.
449. Fragmente documentali. ArhIst. I, 1 (1864), p. 8, 16, 40, 48, 64, 88, 96, 120—130, 137—139, 145, 188; I. 2 (1865), p. 1—170.
450. Documente publicate în limbe străine. ArhIst. I, 1 (1864) p. 9—13, 24, 25—26, 33—35, 41—42, 55—56, 59—60, 65—66, 81—84, 92, 97—100, 130—132.
451. Documente publicate române. ArhIst. I, 1 (1864), p. 16, 56, 57—59, 89, 100—101, 118—119.
452. Dare de seamă din partea redactorului pentru primul semestru al publicățiunii „Arhiva istorică a României”, ArhIst. I, 1 (1865), p. III—VIII [Datată 29 ian. 1865].
453. Prefața. ArhIst. II (1865) p. 3 [datată : 20 aug. 1865].
454. Ionu Vodă cellu Cumplit : aventurile, domnia, resbellele, moartea lui ; rolul seu în istoria universală și în viața poporului român (1572—1574). Cu un portret, trei planuri de bătălie, o cartă militară, un desen de atac, duo genealogie, o gravură de costum și duo fac-simile, de B. Petriceicu Hîjdeu, București, Impr. Minist. de Resbel, 1865, XXI + 264 p. + 10 pl. (Oamenii mari ai României). Fragm. repr. Familia, 1865, p. 75, 86.
— Ed. nouă București, Ed. C. Müller, 1894, XVII — 20—256 p.
455. O rectificare a d-lui Hasdeu la articolele lui Aricescu. Trompeta Carpaților, 7 oct. 1866.
456. Portretul lui Ion Vodă. AtenRom — Buc. I, 6—7 (nov.—dec. 1866), p. 203—204.
457. Pe unde sint și pe unde au fost românii. Calendar pentru toți, ed. N. Wartha, București, 1867, p. 1—8.
458. Scoalele polone în privința românilor. Uă schiță. Buletinul Instrucțiunei publice. Sept.—Noembrie 1867, p. 15—19.
— Unde învățau românii vechi? (Scoalele polone în privința românilor. Uă schiță) Anuarul general al Instrucțiunii publice pe anul școlar 1864—65 II, București, 1868. p. XVI—XIX.
459. Prefacia. ArhIst. III (1867) p. 3. [Datată : 20 aprilie 1867] Transilvania I, 24 (1 dec. 1868), p. 600.
460. Românii și serbii. Perseverența nr. 14—17 (23 aprilie — 4 mai 1867), Tradus strbește în ЗУМАЗЕНА nr. 8—10.
461. Archivul inedit al familiei române Murguleț emigrate de duoi secolî în Polonia. ArhIst. III (1867), p. 197—283.

462. Registrul analitico-cronologic al tuturor documentelor cuprinse în tomurile I și II ale „Arhivei istorice a României” ArhIst. XLIV p. (1867). [Ed. separată].
463. Istoria toleranței religioase în România. Românul 28 ian. — 28 febr. 1868, p. 86, 101—102, 104—105; 117—118, 121—122, 130—131, 137—138, 145—146, 153—154, 165, 170, 173—174, 181—182.
— De Bogdan Petriceicu-Hajdeu. Ed. II revăzută și adăosă. București, Tip. Lucrăt. asoc. 1868, 93 p.
464. Histoire de la tolérance religieuse en Roumanie, traduite avec l'autorisation de l'auteur, par Frédéric Damé et Boniface Florescu, Bucarest, Socec, 1876, 121—[125] p. [Adamescu mai citează o ed. a trad. din 1901].
465. Armarea generală. Românul, 3 și 6 martie 1868, p. 197, 207—208.
466. Bătrînul Baba Novac. Românul. 29 martie — 19 aprilie 1868. p. 279, 287—288, 292—293, 301—305, 336—337. Sentinella română V, 137—143 (30 martie — 28 aprilie 1868), p. 547, 551—552, 554—555, 559—560, 564, 568, 571.
467. Cine au fost dacii? Familia, nr. 41—44 (1868) p. 479, 491, 503, 515.
468. Anglia în Ardeal. Românul, 1—29 sept. 1868, p. 804, 815—816, 822, 840. Sentinella română, V, 157—160 (28 sept. — 3 oct. 1868), p. 627—628, 631—632, 639 [Gh. Boner, Transylvania].
469. Politica. Traian I, 12 (18 mai 1869), p. 45 [Stema țării și stemele vechi].
470. Varietăți. Traian, 32 (11 iulie 1869) p. 128 [Expoziția artistică de la Muzeu].
471. Bibliografia. Principiul unității în istorie, discurs de A. Vizenti, Traian, 40 (30 iulie 1869), p. 160.
472. Limba slavică la români pînă la anul 1600. Fragmente din: Istoria culturii în Dacia. Traian, I, 42—90 (3 aug.—dec. 1869), p. 168, 171, 175, 179—180, 183, 188, 191—192, 195, 199, 203—204, 207—208, 211, 219—220, 224, 232, 237, 247, 252, 255, 259—260, 268, 280, 284, 287—288, 300, 303, 312, 315—316, 321—322, 347—348, 363—364; II, 2 (1870) p. 8.
473. Femeile române. Domnița Elena. Traian I, nr. 75, 78, 79, 80, 81 (30 oct. — 15 noiembrie 1869), p. 301, 302, 313—314, 317—318, 321—322, 325—326; FoSocRom. II, 2—5 (mai—aug. 1871), p. 155—173.
474. Documente inedite. Traian I, 1 (1869) p. 4 [Constantin Șerban și seimenii]; I, 3 (1869), p. 14—15 [Petițiunea israeliților către Kiselef].
475. Domnul C. Blaremburg deputat. Traian, II, 16 (14 febr. 1870) p. 16 [Hasdeu și falsificarea documentelor din ArhIst.].
476. Arhivul istoric. Deceniul 1570—1580. Fontăne inedite, rare, puțin cunoscute sau împrăștiate, culese, traduse și adnotate de B. P. Hasdeu, Seria I, Acte. ColTra, I, nr. 1—62 [2 martie—dec. 1870].
477. Seizezeci și șapte documente, în cea mai mare parte inedite, relative la istoria română politică, socială, economică, giuridică etc. ColTra, I, nr. 1—62 (1870).
478. (O aducere aminte despre Despot Vodă). ColTra, I, 2, (5 martie 1870) p. 1—2.
479. (Gaspar Grätzer ca domn german în România), ColTra, I, 4 (11 martie 1870), p. 1. — Gaspar Grațiani (1718—1721). RevNoua, I, 9 (15 aug. 1888) p. 321—322.
480. Armenii în România. ColTra, I, 30, 33 (27 iunie, 8 iulie 1870), p. 3, 3—4. RevNoua, III, 4—5 (iul.—aug. 1890), p. 128—135.
481. Domnița Maria. O fiia necunoscută a lui Ștefan cel Mare. Analiza critică. ColTra, I, 45 (18 sept. 1870).
482. „Împăratul Calafat” și „Trompeta Carpaților”. ColTra, I, 56 (16 noiembrie 1870), p. 16.
483. San-Giorgio și Calafato. ColTra, I, 57 (26 noiembrie 1870) (Istoria orașelor române), p. 3.
484. Cetatea Neamțului. FoSocRom. I, 7 (oct. 1870), p. 327—331. ColTra, I, 59 (7 dec. 1870) [Repr. începutul studiului].
485. Stroe Buzescu — Biografie. Căndarul României, 1871, p. 90—96.
486. Istoria. Codice diplomatică. Deceniul 1570—1580. Fontăne inedite rare, puțin cunoscute sau împrăștiate; culese, traduse și adnotate de B. P. Hasdeu. ColTra, II, (1871), nr. 1, p. 3—4 nr. 2, p. 8, nr. 3, p. 12, nr. 5, p. 20, nr. 6, p. 24, nr. 7, p. 28, nr. 8, p. 32, nr. 10, p. 40. nr. 11, p. 39 bis, nr. 12, p. 43, nr. 15, p. 56, nr. 16, p. 60, nr. 18, p. 67—68.

nr. 19, p. 73, nr. 20. p. 78, nr. 21, p. 81, nr. 22, p. 84—85, nr. 23, p. 89—90, nr. 24, p. 93—94, nr. 25, p. 97—98, nr. 26, p. 101, nr. 27, p. 105—106, nr. 28, p. 110, nr. 29, p. 114, nr. 30, p. 118, nr. 31, p. 122, nr. 32, p. 125—126, nr. 33, p. 128—130, nr. 34, p. 134, nr. 35, p. 138.

487. Vladislavŭ Bassarabŭ. Viueața politică, militară, religioasă, giuridică, economică și litterară a Românilor din Muntenia între anii 1350—1380. Introducere. — § 1. Importanța lui Vladislavŭ Bassarabŭ — § 2. Analisa scriitorilor moderni. — § 3. Fontine istorice. § 4. Planul și metodelul. ColTra II, 34 (13 sept. 1871), p. 131—132, nr. 35 (20 sept.), p. 138—139, nr. 36 (27 sept.), p. 139—141, nr. 37 (4 oct. p. 144, nr. 38 (11 oct.), p. 148—150: Cartea I. *Pămîntul și poporul*. nr. 39 (18 oct.), p. 151—152, nr. 43 (24 oct.) p. 155—156, nr. 41 (1 nov.) p. 159—161, nr. 42 (8 nov.), p. 164—165, nr. 43 (15 nov.) p. 169—170, nr. 44 (22 nov.), p. 171—173, nr. 45, (29 nov.), p. 176—177, nr. 46 (8 dec.) p. 180—181, nr. 47 (15 dec.), p. 183—184.

488. *Istoria critică a românilor din Muntenia în secolul XIV.* (Urmare). Cartea I. Pămîntul și poporul. Capul I. Teritoriul. § 2. Nomenclatura (Urmare). ColTra. II, 48 (22 dec. 1871), p. 187—189.

În continuare dăm subtitlurile după tabla dată de Hasdeu în ColTra IV, 3, p. 48: *Studie critice asupra istoriei române*. 1. Ce însemnează „Vlachia Mare” în fontane din evulul mediu. ColTra. III, 1, (2 ian. 1872), p. 1—3. 2. Bassarabia, ca una din numirile mediane ale Munteniei. 2. (10 ian. 1872), p. 12—13. — 3. (13 ian. 1872), p. 17—18 3. Bassarabii în anulul 1259, 4 (14 ian. 1872), p. 27—29. 4. Consecințele neșcirii anticei nomenclature a Munteniei, 5 (31 ian. 1872), p. 35—36. — 5. Teoria lui Cantemirŭ despre cuvîntul „Bassarabia” 6 (7 febr.), p. 41—42, 7 (14 febr.), p. 50—52, 8 (21 febr.), p. 58—59. 6. Dinastia Bassarabilorŭ în Moldova 9 (28 febr.), p. 66—67, 10 (7 mart.), p. 74—75. 11 (13 febr.) p. 82—83. — 7. Bassarabii și Arabia 12 (20 mart.) p. 89—90, 13 (27 mart.) p. 99—100. — 14 (3 april.), p. 106. — 8. Arabia ca numele Munteniei în Cîntulŭ Nibelungilorŭ 15 (10 april.) p. 114—116. 9. Numele poeticŭ allŭ Munteniei în evulul mediu. 16 (17 april.), p. 121—123. 10. Kara-Iflak, Kara-Bogdan și Maurovlachia 17 (24 april.), p. 130—132. 11. Legenda lui Negru Vodă 18 (1 mai) p. 137—139 19 (6 mai), p. 142—143. 20 (15 mai), p. 153—154. 21. Radu Vodă Negrulŭ, tatălŭ lui Mircea celŭ Mare 21 (22 mai), p. 161—162, 22. (5 iunie), p. 168—170, 23 (12 iunie), p. 177—178 și 24 (19 iunie), p. 185—187.

3. Stîntulŭ Nicodemŭ de la Tisména 25 (3 iulie), p. 193—195. 26 (10 iulie), p. 201—203. — 14. Sintesea lui Radu Negru: mitŭ și realitate 27 (17 iulie), p. 209—211. 15. Geografia epică a Munteniei în evulul mediu 28 (1 aug.), p. 220—224. — 1. Climatologia Munteniei, 29 (15 aug.) p. 236—240. — 30 (1 sept.), p. 249—253. — 31 (15 sept.) p. 265—269. — 32 (15 oct.), p. 286—291. — 17. Acțiunea climatei asupra omului: 33 (1 nov.), p. 301—306. — 18. Muntenia în Erodotŭ 31 (15 sept.) p. 265—269. — 32 (15 oct.), p. 286—291, — 33. (1 nov.), p. 301—306. — 19. Muntenia în Ovidiu 34 (1 decembrie) p. 316—320.

Natura fizică a Munteniei după Ovidiu. Între bălți. — Miracolul nascerii naționalității române. Piticii la Dunăre. Proviđenția. Locuințele lacustre. Locuințele suterane. — Gropile alimentare. ColTra. IV, 1 (1 ian. 1873), p. 1—10. Livzéua teritoriului. Separațiunea climatologică între Daci și Geți. Legea istorică a acțiunii teritoriale postume. Duplulŭ nume allŭ Dunării. Duplulŭ nume allŭ Oltului 2 (16 ian.), p. 20—25. Cella doue numi alle Argeșului. Riturile slavice alle Munteniei: Ialomița și Dîmbovița. De unde pînă unde au locuit slavii în Dacia 4 (15 febr.), p. 56 — 60. Apele oltene: Cerna, Giu, Gialesu, Gilortu etc. — Cum s-a slavisatu nomenclatura în Romania. Resturile dacice în limba romana 5 (15 mart.), p. 80—86 și 103. Carpații sub numele de „Caucasu” în Apolloniu Rodiu, Ovidiu, Strabone, o inscripțiune traianica. Ammianu Marceinu Nestoru etc. 6 (1 april) p. 9, 98—103. Albanesii și Goții. Teoria d-lui Rossler despre limba română. 7 (1 mai), p. 108—119. [Postfață la vol. I], 8 (1 iunie), p. 149—151. [Prefața], I—III. [Dedicație] lui, Herbert Spencer, p. V.

Studiul IV. Reacțiunea omului contra naturii: Proviđenția în istoriă, p. 1—10. § 2. Wallace și Darwin, p. 10—13. § 3. Giințele alse și liberulŭ arbitriŭ p. 13—20. § 4. Cultura prin acili-matare, p. 20—21 § 5. Un alfabet mongoloidu în Dacia, p. 21—23. § 6. Alfabetulŭ dacicu allŭ lui Dekeneti, p. 23—38. § 7. Diferința între originea unei națiuni și originea culturale naționale, p. 38—39. § 8. Tzundra și zeghea p. 39—42. § 9. Epoca de bronzŭ și Fenicianii p. 42—43. § 10. Genealogia filologică a suliței de gronzŭ, p. 43—48. § 11. Cocioaba-argeasămcea, p. 48—52. § 12. Genealogia sabiei la Daci, p. 52—54. § 13. Selecțiunea naturală în originea urbilorŭ, p. 54. § 14. Statistica ruinelorŭ în Muntenia, p. 54—57. § 15. Dacia sub Ptolemeu, p. 57—61. § 16. Ce înseamnă „dava” la Traci?, p. 61—64. § 17. Viueța de codru, p. 64—70. § 18. Poesia „Frunzei verji”, p. 70—77. § 19. Originile agriculturii la români p. 78—88. § 20. Originile viniculturii la români, p. 88—100. Originile pastoriei la români § 21. Caracteristica limbei tracie și a dialectului dacicu, p. 101—104. § 22. Ciobanu,

p. 104–107. § 23. Baci, p. 107–109, § 24. Stăna, p. 109. § 25. Urda, p. 109–110. § 26. Brâna, p. 110–112.

489. *Istoria critică a romanilor din ambele Dacie în secolulul XIV*. Tomu I, Volumu I, Pământul Terrei Romanesci în secolulul XIV. Întinderea teritorială. Nomenclatura. Acțiunea naturii. Reacțiunea omului. Urbile danubiene. Urbile carpatine. Urbile câmpene. Sintesa. Primul capu din Istoria analitică a formațiunii staturilor române. Făsciora I (– IV). Bucuresci, Tip. Curții (Lucrătorii asociați), 1873. 2 f. + 3 + 340 p.

490. *Istoria critică a romanilor*. Pământul Terrei Romanesci, Volumu II. Reacțiunea omului contra naturii. Originile urbane. Sintesa. Bucuresci. Tip. Antoniu Manescu, str. Lipscani, no. 3, 1875, 1 f. + III + 112 p. [Pe copertă: Volumul II. Făsciora I, Bucuresci, 1874 : p. 1–76. Neterminat. Pag. 77–112 nu s-au difuzat. Prin data 1875 pusă pe foaia de titlu, Hasdeu anticipa apariția întregului volum.]

Pe p. IV a copertei fasc. I, p. 1–96, se spune : Această primă fascioară rezolva următoarele cestiuni : Întinderea Munteniei pînă la gurile Dunării. Luptele între moldoveni și munteni pentru Chilia. Epoca annessării Făgărașului către Muntenia. Muntenii sub numele de bulgari în unele fontne maghiare. Unde se afla ducatul amlașeni. Epoca annessării Amlașului către Muntenia. — Ce însemnează Nova Plantatio în actul lui Vladislav Bassarab din 1372? Vechile possessiuni muntene lngă Săbiu și în Hațeg. Urmele unei mape italiene a Munteniei de pe la 1350. De ce Muntenia se numesce Těrră — Românească? Originea cuvintului Vlach. De unde vine și de cînd datează Ungro-Vlachia? — Explicațiunea passagiului din Cinnam, relativ la cucerirea Făgărașului de către Munteni. Vechimea numelui : Těrră — Muntenéască. Numele maghiar al Munteniei : Havas-Alföld. Numele polon al Munteniei : Multany. Cine erau Vrâncenii din evul mediu? Numele Munteniei : Vlachia-Mare. Numele Munteniei : Bassarabia. Bassarabeni dintr-o cronică polonă din 1259. — Legătura între Bassarabia de la Olit și Bassarabia de la Prut. Cine a fost Vlad, voevodul Bassarabiei din 1396. Cine a fost banul Barbu Bassarab? Confusiunea între cuvintul Bassarab și numele Serbiei. Originea muntenească a vechii dinastii princiare din Moldova. Două Domni Iuga.

Fasc. II, p. 97–176 : Opiniunile publicismului romanu despre I-a făscioră. (Românul. A. Laurian, T. Maiorescu, Cesar Bolliac, V. Babeș, U. de Marsillac, Gr. G. Tocilescu, G. Bariț, G. Vegezi Ruscalla).

Fasc. III, p. 177–252 : Acastă făscioră coprinde : Filosofia teritorială a Terrei Romanesci sub Erododu, Muntenia sub Ovidiu etc., etc., etc.

Fasc. IV, p. 253–340. Nu cunosc exemplar cu coperta a 2-a.

[Pe copertele vol. I, fasc. I–IV, stă scris :] Istoria critică a romanilor de B. P. Hasdeu, Făsciora I[–II]. Patru făscioare, fiecare de cite zece cölle cellu puțin apărind din patru lune în patru lune, voru forma : *Istoria teritorială a Terrei Românești pînă la annulu 1400*. Prețul făscioarei I : 5 lei noui. Pentru districte se adaugă portul : 1 leu nou. După făsciora IV, va appare totu în făscioare : *Istoria etnografică a Terrei Românești pînă la annulu 1400* ; apoi successivamente : *Istoria domnilor* ; *Istoria boerilor* ; *Istoria militară* ! *Istoria religioasă* ; *Istoria giuridică* § — *Istoria economică* ! *Istoria litterară* și artistică. După Těrra-Românească voru urma după același plan : *România Trans-Carpatină*, *România Trans-Danubiană* și *Moldova*.

[Pe fasc. III :] ... voru forma primul volum : *Istoria ... pînă la annulu 1400 : Întinderea. Nomenclatura—Acțiunea naturii*. Următoarele patru făscioare, adecă volumul II, completîndu tomul I, vor cuprinde : Reacțiunea omului. Urbile danubiane. Urbile carpatine. Urbile câmpene. Sintesa. Prețul ... După făscioara VIII, va appare totu în făscioare : *Istoria etnografică* ...

[pe fasc. IV :] ... voru forma volumul II, prin care se va închiia : *Istoria ... pînă la annulu 1400*. Prețul ... După volumul II va appare totu în făscioare : *Istoria etnografică* ...

[La vol. II fasc. I :] *Istoria* ... B. P. Hasdeu. Patru făscioare ... lune, formăz unu volum. Pentru prenumărî prețul unui volum din 4 fascioare 20 lei noui ; pentru districte 24 lei noui. Volumul II, fascioara I. Coprinde : § 1. Provedința în istorie. — § 2. Wallace și Darwin. — § 3. Gîntile alese și liberul arbitriu. § 4. Cultura prin acimatare. — § 5. Un alfabetu mongoloid în Dacia. § 6. Alfabetul dacic al lui Dekeneș. § 7. Diferința între originea unei națiuni și originea culturi naționale. — § 8. Tzundra și zeghea. — § 9. Epoca de bronz și Fenicianii. — § 10. Genealogia filologică a sulței de bronz. — § 11. Cocioba, argea, sâmea. — § 12. — Genealogia sabiei la Daci. § 13. Selecțiunea naturală în originea urbilor. — § 14. Statistica ruinelor în Muntenia. — § 15. Dacia sub Ptolomeu. — § 16. Ce însemna „dava” la Traci. — § 17. Viueța de codru. — § 18. Poesia frunzei verzi. — Mai multe chărți și stampe.

491. *Materia, spiritul și divinitatea*. Positivism istoric. ColTra. IV, 8 (1 iunie 1873), p. 144–149.

492. Originea civilizațiunii. ColTra IV, 9 (iulie 1873), p. 168—172.
493. Alfabetul dăci: cum scrieau românii pînă la anulul 1500? ColTra IV, 10 (aug. 1873), p. 186—184.
494. Paleontologia vestimentului, armei și locuinței în România. ColTra IV, 11 (sept 1873), p. 217—223.
495. Sămcea, notiță filologică. ColTra IV, 12 (oct. 1873) p. 239—240.
496. Muntenia sub Ptolemeu din punctul de vedere al selecțiunii naturale. ColTra. IV, 12 (oct. 1873), p. 240—245.
497. Viața de codru în Dacia, studiu filologic. ColTra. IV, 13 (nov. 1873), p. 244—245.
498. Originile agriculturii la români. ColTra V, 3 (1874), p. 49—53.
499. Originile viniculturii la români. ColTra. V, 4 (1874), p. 89—95.
500. Originile păstoririi la români. Elemente dacice : I. cioban, baci, stîna, urdă, brînză. Studiu de filologie comparată. ColTra, V, 5 (1874), p. 101—107, adaos p. 124. — Traista nr. 6 p. 156 — Dulău și mosoc — Turca nr. 7, p. 173—177. Elemente latine; nr. 9, p. 234—235: [berbec, arete, caș, chiaz, staul, turmă, unt, zăr, păcurar, păstor, capră, mînză].
- [Studiile de sub nr. 351 și 530—537 pînă la p. 106 din ColTra IV, 8 fac parte din *Istoria critică* vol. II].
501. Conspcctul Istoriei critice a Românilor, Tomu I, edițiunea II. ColTra, V, 2 (1874), p. 31—35.

[În sumariul revistei este atribuit lui Hasdeu. Reproduce prefața ed. II și cuprinsul, anunțind totodată : „Aflăm în acest moment că Parlamentul a votat din nou d-lui Hasdeu în ședința din 21 februarie, un premiu de 4 000 franci „pentru continuarea Istoriei critice a Românilor”].

502. Istoria critică a românilor. Pământul Terrei-Romanesci. Volumul I. Întinderea teritorială — Nomenclatura — Acțiunea naturii Bucuresti. Impr. Statului, 1875. XII + 311 [316]. [Pe copertă : „Edițiunea II, revedută și forte adausă... Typ. Thiel Weiss, 1874”].

[Cuprinsul („Însemnăm prin cruce + paragrafii ce au lipsit cu totul în prima edițiune și prin steluță paragrafii învulșiți cu noue numeroase adausuri în test sêu în note”, lămurește *Conspcctul*... ColTra V, p. 31].

Studiul I. Întinderea teritorială. § 1. Hotarul muntenesc pînă la Marea neagră. — § 2. Epoca lăririi Munteniei pînă la Marea neagră. — § 3 — Epoca scăderii hotarului orientălu allu Munteniei — § 4. Ducatul Făgărașului. * — § 5. Epoca cōprinderii Făgărașului de către Munteni. — * § 6. Modalitatea cōprinderii Făgărașului de către Bassarabi. — § 7. Făgărașul între Munteni și Unguri. — § 8. Ducatul Amlășului. — * § 9. Ducatul de Amlăș din punctul de vedere cronologic. — § 10. Ducatul de Amlăș din punctul de vedere geografic. — § 11. Posesiunile Bassarabilor în Temeșiana. — * § 12. Dobrochia — Vidin. Hațeg. — § 13. O mappă a Munteniei din secolul XIV. — § 14. *Resumatul.*

Studiul II. Nomenclatura. § 1. Terra-Romănescă. — * § 2. Originea termenului Vlach. — * § 3. Ungro-Vlachia. — § 3 bis. Transalpina. § 4. Terra Muntenescă. — § 5. Havas-alföld. — § 6 — Multany. — * § 7. Vrancea. — § 8. Vlachia-mare. — § 9. Causa analogiilor nominale între Muntenia și România trans-danubiană. — § 10. Bassarabia de la Oltu în fontănele polone și moldovene. — § 11. Bassarabia în fontănele serbe și maghiare. — § 12. Bassarabia în fontănele italiene. — § 13. Recapitularea despre Bassarabia. — § 14. Bassarabienii într-o cronică polonă din 1259. — § 15. Bassarabu-banu într-o cronică persiană din 1240. — § 16. Trecerea numelui Bassarabia către România de peste Prutu. — § 17. Etimologia termenului „Bassarabia” de la Bessi. § 18. Vlad voevodul Bassarabiei din 1396. — § 19. Etimologia termenului „Bassarabia” de la Bastarni. — § 20. Ipoteza despre venirea Bassarabilor de peste Prutu. — § 21. Banul Barbu Bassarab. — § 22. Consecințele asonanței între Bassarabia și Serbia. — § 23. Etimologia poporană. — § 24. Muntanismul dinastiei Mușat în Moldova. § 25. Bogdanesii și Mușatescii. — § 26. Numele propriu Mușatu. — § 27. Domnia lui Iuga Koriatovicu în Moldova. — § 28. *Resumatul despre Mușatescii.* — § 29. Sulzer și Heliade despre arabismul Bassarabilor. — § 30. Natura rebusului craldici. — § 31. Rebusul craldic al Bassarabilor. — § 32. Flavii și Bassarabii. — § 33. Arabizarea Românilor în poezia poporană sud-slavică. — § 34. Arabizarea Românilor în Nibelungenlied. — § 35. Transitul comercial prin România. — § 36. Confusiunea între Arabia danubiană și Arabia asiatică. — § 37. Arabia ca numele epic al României. — § 38. Numele Kara-ıflak, Kara-bogdan și Mauro-Vlachia. — § 39. Morlacii din Dalmația. — § 40. Cuvîntul „blak” în limbile nord-germane. — § 41. Numele Kara-vlach la Slavi. — § 42. Numele mongolic Kara-ulag. — § 41. Două Negri-Voevoji. — § 44. Personificarea originilor naționale în istoria universală. — § 45. Personificarea originilor naționale la Români. — § 46. Originea fabulei despre venirea lui Negru din Făgăraș. — 47. Originea fabulei despre închinarea Bassarabilor lui Negru. — § 48. Tradițiunea și cronica. — § 49. *Resumatul despre mitul lui Negru-vodă.* — § 50. Cine a fost Negru-

vodă cellū adevărată? — § 51. Essemble de errori paleografice. — § 52. Radu-Negru și Radu-Grecenu. — * § 53. Originea monastirii Tismăna. — § 54. Originea monastirii Cozia. — * § 55. Originea monastirii Cotmăna. — § 56. Originea monastirii de la Câmpu-lungu. — § 57. *Resumată despre Radu-Grecenu*. — § 58. *Legenda ardelenă despre sântul Nicodemu*. — § 59. *Legenda muntănă despre sântul Nicodemu*. — § 60. Unu evangheliar slavo-român din 1404. — * § 61. *Legenda serbo-bulgară despre sântul Nicodemu*. — § 62. *Resumată despre sântul Nicodemu*. — § 63. *Resumatulă despre adevăratul Radu-Negru*. — § 64. Terra Negrilor în sagele scandinave. — § 65. Négra Bulgăriă, Négra-Ungariă și marea Négră. — § 66. Charta epică a Arabiei de la Dunăre. — * § 67. *Conclusiunea despre Arabia de la Dunăre*. — § 68. O coincidență la Românii trans-danubiani. — § 69. Importanța unei nomenclature teritoriale. — § 70. *Recapitularea despre nomenclatura Terrei-Romănesci*. —

Studiul III. Acțiunea naturii asupra omului. — § 1. Natura Munteniei. — § 2. Teoria acțiunii cliimei asupra omului. — § 3. Gintea mărgăniundu acțiunea naturii. — § 4. Instituțiunile mărgăniundu acțiunea naturii. — § 5. Omenii mari mărgăniundu acțiunea naturii. — § 6. Accidentele locale mărgăniundu acțiunea naturii. — § 7. *Conclusiunea despre acțiunea naturii*. *

I. Erodolū. § 8. Testulū lui Erodolū despre Dacia. — § 9. Ecuivocitatea espressiunii δία μέσση. — * § 10. Semnificațiunea termenilor Prutū și Siretū în limba scitică. — § 11. Oltulū de giosū sub numele de Maris. — § 12. Agatirsii. — § 13. Aurulū oltēnū în cimitirulū pre-istoricū de la Hallstadt. — * § 14. Ce însemna cuvēntulū Maris la Sciți? — § 15. Siginii. — § 16. Caracterulū comercialū allū Siginilorū. — * § 17. Anticitățile apiculturii române. — * § 18. Vespile în Temeșiana. — § 19. Mappa geografică a Agatirsici. — § 20. Migrațiunile Neurilorū prin Moldova. — § 21. Regiunea Sciților plugari. — * § 22. Carpații în Erodolū. — * § 23. Griffonii păzitori de aurū. — § 24. Originea mitulū griffonilorū. — § 25. Pēnē unde Dunărea aparține Sciților? — § 26. Podulū lui Dariū. — § 27. Gurele Dunării în Erodolū. — § 28. Scitia-vechiă și Scitia nouă.

II. Ovidiū. § 29. Importanța lui Ovidiū pentru istoria Daciei. — § 30. Imaginile danubiane alle lui Ovidiū. — § 31. Frigulū de la Dunăre. — § 32. Ovidiū murindū de friguri. — § 33. Mortalitatea țerelorū palustre. — * § 34. Piticii de la gurile Dunării. — § 35. Motivele lui Traianū de a descăleca în Oltenia. — § 36. Colonice române în Dobrogiă. — § 37. Invasibilitatea țerelorū băltōsc. — § 38. Caracterulū strategicū allū Olteniei. — § 39. Diferința între popōre bellicōse și popōre forți. — § 40. Cestiunea lăcuințelorū lacustre în Dacia. — § 41. Istoria bordeiului în Dacia. — § 42. Legătura bordeiilorū cu invasiunile. — § 43. Originea cuvintulū bordeiū. — § 44. Grănarele și mormintele suterrane în Dacia. — § 45. Regiunea sirului în România. — § 46. Livreaua teritoriului. — § 47. Callăreții geți pe Columna Traiană. — § 48. Legea influinței teritoriale postume. — § 49. Duplicitatea numelui Dunării. — § 50. Binomitatea Oltului. — * § 51. Oltulū „riu de aurū”, în limba agatirsică. — * § 52. Originea numelui Giū. — § 53. Cuvintulū daciū „sil” în limba română. — § 54. Unde a fostū districtulū de Jaleșu în secolulū XIV? — * § 55. Originea cuvēntulū Jaleșū. — * § 56. Rlulū Gilorțū. — * § 57. Riulețulū Giomartilū. — + § 58. Numele Giului în Ptolemeū. — § 59. *Conclusiunea despre fluviile binominale din Muntenia*. — § 60. De unde și pēnē unde au locuit Slavii în Muntenia? — * § 61. Limba daciă, limba slavică și limba română. — § 62. Originea slavismelorū în topografia română. — § 63. *Conclusiunea despre idrografia Munteniei sub Ovidiū*. — * § 64. Colchida la Dunăre în Ovidiū. — § 65. Caucasū lângă Dunăre pe o inscripțiune și în Florū. — § 66. Etnografia Munteniei în Apolloniū de Rodosū. — § 67. Carpații sub numele de Caucasū în Apoloniū de Rodosū. — § 68. Carpații sub numele de Caucasū în Iomande, Ammianū Marcelinū, Ptolemeu și Nestorū. — § 69. Urmele topografice alle numelui Caucasū la Dunăre. — § 70. Unde lăcuiau Siginii și Agatirsii în epoca lui Ovidiū? — § 71. *Resumată despre Carpații sub numele de Caucasū*. — § 72. *Conclusiunea despre Muntenia sub Ovidiū*.

III. Limba română. § 73. Importanța filologiei în istoriă. — § 74. D. Rösler scie romănesce? — § 75. Latinismulū relativū allū limbelorū albanesă și română. — § 76. Tracismulū relativū allū limbelorū. — * § 77. Originea numelui „Dunăre”. — § 78. *Conclusiunea despre înrudirea Romănilorū cu Albanesii*. — * § 79. Originea cuvēntulū „hoții” § 80. Teoria lui Ionū Maiorescu despre romănisme la Goți. — § 81. Originea cuvintelorū „adorū” și „patū”. — § 82. Ce urmează din lipsa gotismelorū în limba română? — § 83. Puntulū teritorialū în istoria Goților pînē la Attila. — * § 84. — Originea numilorū „Moldova” și „Prahova”. — § 85. Epoca disparițiunii Goților din Dacia. — § 86. Istoria Gepizilorū la Dunăre. — § 87. *Conclusiunea despre Goți și Gepizi*. — § 88. *Rezultatele filologice asupra formațiunii naționalității române*. — * § 89. Modernitatea slavismelorū și germanismelorū în limba română. — § 90. Lipsa de dialecte la Românii din Dacia. — § 91. Forța de expansiune a Oltenilorū. — § 92. *Conclusiunea despre acțiunea naturii*.

Addenda. + Cuvintulū celticū „frut”. — + Strechia la Erodolū.

503. Varietăți. Nihil sine Urechii. ColTra II, 30/101 (18 oct. 1871). [Prof. Urechii să-și publice lecțiile de la Universitate].
504. Cestiuni istorice. Polemică științifică cu d. A. Papiu. ColTra. II, 3/113 (13 ian. 1872), p. 21—23.
505. O cucoană democrată la începutul secolului XVII. ColTra II, 32/132 (15 sept. 1872), p. 281—282.
506. Un act istoric despre Crețulești și Catargiești. ColTra. IV. 5 (15 martie 1873), p. 80.
507. Ștefan cel Mare și Italia. ColTra. IV, 12 (oct. 1873), p. 225—227 [La documentele publicate de Esarcu].
508. Noue cercetări documentale asupra ducatului de Amlasu și banatului de Severin. ColTra V, 1 (1874), p. 12—18.
509. Știința și d. I. C. Massim, critica, ColTra V, (1874), p. 95—96.
510. O corespondință inedită a doamnei Elena a lui Matei Basarab cu principele transilvan Georgiu Rakotzi. ColTra. V, 7 (1874), p. 169—171.
511. Doue documente inedite relative la istoria militară a românilor. ColTra. V. 8 (1874), p. 215—216. [De la Mihai Viteazul și Matei Basarab].
512. Zimbrul în Dacia. ColTra. VI, 2 (1875), p. 97—104.
513. Castelul Törzburg în posesiunea Basarabilor. Notă istorică ColTra. VI, 3 (1875), p. 152—157.
514. Baba Novac. (Episod din istoria lui Mihai Viteazul.) ColTra. VII, 4 (aprilie 1876), p. 145—165.
515. Notițe. ColTra. VII (1876), p. 191—192. [Despre citeva lucrări].
516. Citeva acte române inedite din Biblioteca Battthianină din Alba Iulia, 1631 — 1633. ColTra, VII (1876), p. 230—235.
517. Miloș-vodă din 1574. Appendice la notița d-lui N. Măldărescu, ColTra. VII (iunie 1876), p. 272—275.
518. *Originile Craiovei, 1230—1400*: Literatura cestiunii — Biserica Sf. Dumitru din Craiova — Craiu-Iova — Tradițiunea — Cronicarul Alberic — Alberic în Ungaria — „Comanii” de la Olt și „Comanii” de la Dunăre — „Vadurile Comanilor” — Alianța lui Crai Ion cu Francii — Neamul lui Nariot de Toucy — Craiul Ion în Joinville. ColTra. VII (1876), p. 289—298, 337—347, 433—441. — Naționalitatea cumanilor — Frăția de cruce — Învmormintarea la cumani — Oltenia între 1230—1240 — Nedeia — Craiova în mîinile serbilor — Mircea cel Mare lîngă Craiova. ColTra, VIII (1877), p. 1—11, 340—353, 661—670.
- Originile Craiovei, 1230—1400*. Biserica Sf. Dumitru — O tradițiune olteană și o tradițiune bănățeană. „Rex Jonas comanorum” în cronicarul Alberic și-n Joinville. — Vadurile cumanilor la Olt și la Dunăre. Naționalitatea și obiceiurile cumanilor. — Frăția de cruce și mobile. — Oltenia între 1230—1240. — „Nedeia-Cetate” Luptele de lîngă Craiova între țzarul Ștefan Dușan și Alexandru Basarab, între sultanul Balazid și Mircea cel Mare. — Serbul Marco-Crăișoru l și românul Ratco. București, Tip. Laborat. români. 1878. VIII + 63 p.
519. Documente inedite din Biblioteca Doria-Panfiliană din Roma, relative la istoria catolicismului în România, 1601—1606. ColTra. VII (1876) p. 299—324. [15 documente].
520. Notiță la relațiunea contimporană despre Ștefan cel Mare descoperită de d. C. Esarcu, ColTra. VII (1876), p. 381—382 [Baltazar de Piscia].
521. Notă. ColTra. VII (1876), p. 470 [La documentul lui Vlad Țepeș comunicat de C. Colibășanu; în realitate e de la Vlad Călugărul].
522. Românul stă bine infipt în ambele Dacii ! Albumul macedo-român, 1880, p. 51.
523. Portretul lui Ștefan cel Mare. Scrisoare către fie-mea Julia B. P. Hasdeu. ColTra, IX (1882), p. 115—123, 183—192.
524. Arhivul din Genova. Documente relative la istoria română. ColTra. IX (1882), p. 477—479.
525. Supărările artistice ale lui Neagoe Basarab. O scrisoare inedită din Arhivul național săsesc de la Sibiu. ColTra. IX (1882) p. 525—527.
526. Din revașele Banilor Craiovei. Un act românesc de la marel Ban Giurgiu Raț din 1 februarie 1600. ColTra. X, (1883), p. 235—239 [Cu facsimile].
527. Petru Vodă Schiopul și fiul său Ștefan Vodă. Un portret domnesc necunoscut. ColTra X (1883), p. 364—365.

528. Nota redactorului. ColTra. X (1883), p. 366 [La art. lui Boleslas Petriceicu-Hasdeu, Un român apărător al Vienei la 1683].

529. Oltenescele de B. Petriceicu-Hasdeu. Patru discursuri. Originele Craiovei. Hrist și Tudor Vladimirescu. Craiova, Samitca, 1884, 155 p.

Cuprinde: I. Patru discursuri pronunțate la societatea „Românismul” (1869–1871): — a) Națiunea și Umanitatea. Discurs cu ocaziunea primirii președinției, în ședința din 15 noembrie 1869. — b) Cosmopolitismul și Naționalismul. Discursul președințial de redeschiderea ședințelor, ținut în 26 septembrie 1870. — c) Causele și rezultatele cosmopolitismului. Discurs președințial la inaugurarea anului III rostit în ședința publică din 24 ianuarie 1871. — d) *Discurs de deschidere la serbarea pe cimpia Cotroceni în memoria lui Tudor Vladimirescu*. II. Originele Craiovei, 1230–1400. — III. Hrist și Tudor Vladimirescu.

530. O introducere în istoria universală. RevNoua II, 10 (15 nov. 1889), p. 367–383 [Reproducere din *Istoria critică*, vol. II, cu interpretări spiritiste].

531. Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice, de B. P. Hasdeu. Ședința solemnă din 27 martie 1892. AnAR-MSL, s. II, t. XIV (1891–1892), p. 225–261. RevNoua V, 1–2 (april–mai 1892), p. 5–27.

— Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice. Introducere la tomul III din Etymologicum Magnum Romaniae, de B. P. Hasdeu, București, Socec, 1892. XXXVI, p. + 5 pl. — Etym. Magn. Rom. II, p. V — XXXVII. [Rev. V. Oblak: ConvLit. XXVIII (1894), p. 93–94].

532. Basarabii. Cine? De unde? De cînd? RevNoua. VI, 3–4 (aug.–sept. 1893), p. 85–105. Etym. Magn. Rom. III, 1893, col. 2540–2592. Din Etym. Magn. Rom. 1894, p. 285–350.

— Basarabii. Cine? — De unde? — De cînd? de B. Petriceicu-Hasdeu, București, Socec, 1894, 23 p.

533. Cheile Bicului. O zidărie celtică în România. RevNoua VII 6 (martie 1895). p. 208–217.

534. Notiță despre boierii Bălăceni. RevNoua, VII, 10–11 (iulie–aug. 1895), p. 415–419.

535. Mileniul chinezatului românesc, de B. P. Hasdeu. AnAt-I Desb. s. II. t. XVIII (1895–1896), p. 402–404.

536. Negru-Vodă. Un secol și jumătate din începuturile Statului Țerei Românești (1230–1380). Ca introducere la tomul IV din Etymologicum Magnum Romaniae, de B. P. Hasdeu, București, CCLXXXVI p. [Precuvintarea datată: Cîmpina, 1 ianuarie 1898].

537. Prietini cu voie sau fără voie. Conferință ținută la Ateneul Român la 7 decembrie 1900, în folosul Ligei Culturale. Apărarea Naț. I, nr. 321 (10 dec. 1900), LitARom V (1901), p. 69–77 [Prietenia româno-bulgară].

538. Cine sînt Albanezii? Conferință ținută în ședința Academiei Române de la 25 mai 1901. LitARom. V (iunie–august 1901) p. 655–661.

[Altă ed.] București, C. Göbl. 1901, 11 p. (Extras din AnAR-MSL, s. II, t. XXIII, p. 103–113).

2. Dări de seamă

539. Îndrumări bibliografice pentru istoria României. România, I, 3 (2 dec. 1858). p. 22–23 [Collectanea lui Senkovski].

540. Chronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea nume, de Melchisedec Traian. I, nr. 4, 5, 7 și 9 (1869) p. 15–16, 20, 28 și 36 (Bibliografia).

541. Cronicile României de Cogălniceanu. ColTra. III, 31/141 (15 sept. 1872), p. 273–275.

542. [Numismatica română, de D. A. Sturdza, Recensiune] ColTra, VII, (1876), p. 45–46.

543. [Istoria arheologiei de A. I. Odobescu]. ColTra, VIII, (1877), p. 68–81, (Recensiune).

544. Despre Dacia înainte de romani după d. Gr. G. Tocilescu. Notiță critică. București, Tip. Acad. Rom. 1881, 16 p.

În Binele Public, nr. 16–31 (aprilie 1881) [Neterminat].

545. A. D. Xenopol, Teoria lui Rösler, Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană, Iași, 1884, în – 8° – Raportor B. P. Hasdeu, AnAR-Desb. s. II, t. VII, 1885, p. 182–184.

546. Miron Costin, Opere complete etc. edițiune îngrijită de V. A. Urechia. Tomul II. Recensie. RevNoua, I, 5 (15 april 1888) p. 199. (Notițe bibliografice).

547. Louis Leger și slavii. RevNoua, III (1890), p. 119–120 (Notițe bibliografice).

3. Documente

[Clasate după data lor] *

548. Uric din 1134 [Diploma birlădeană]. FoILit, I, 3 (mai 1860), p. 67—68. Instrucțiunea publică din Moldova. 1860 (text trad. comentar).

549. Resturile unei cărți de donațiune de pe la anul 1348 emanată de la împăratul serbesc Dušan și relativă la starea socială a românilor de peste Dunăre. ArhIst. III (1867), p. 85—196. [Text sirb. trad. și comentar.] (V. și nr. 700).

Cuprinde: Textul p. 85—121. Comentariul; 1. Importanța generală a documentului, p. 122—127; 2. Greutățile traducției p. 127—130; 3. Noțiuni preliminare, p. 130—131; 4. Elementul administrativ al hrisovului lui Ștefan Dušan, p. 131—141. 5. Elementul juridic al documentului: I. Dreptul de rescumperare prin neam, p. 141—145; II. Juriul la români și la serbi, p. 145—157; III. Proprietatea, p. 157—178. 6. Elementul lingvistic al documentului, p. 178—191. 7. Țigani, p. 191—194, Concluziunea, p. 194—196].

550. Uric de la Iuga Vv. din 1374. FoILit. I, 2 (aprilie 1860) p. 41—42.

551. Uricul cel de mult căutat de la Roman Vodă din 1392. Testul, traducerea și comentariul. Lumina, III, 19 (1863), p. 11—16 (Va urma).

552. Doă documinte de la regele anglu Henric VI din 1427 și 1434, despre Radul ban de Craiova, acordându-i o pensiuine anuară de 40 marce de argint. DinMoldova, I, 1 (1862), p. 7—11.

[Cuprinde: I. Traducerea. II, Comăntarul: 1. Bibliografia documentului, 2. Enric IV și sfetnicii lui. 3. Cercetări asupra personajului banul Radul de Craiova, 4. Valoarea marcei angie din suta XV. 5. Despre bejenarii din familia Băsărab.]

553. Un uric de la Vladislav, regele polono-ungar, din 1444, in Urbea Mare, hărăzind ardeleanului Iancu Românul locul pustiu Tenowepole in Galiția, DinMoldova, I, 1 (1862), p. 2—6 (Diplomatologieae) [Text. lat. trad. comentar.].

[Cuprinde: 1. Bibliografia documentului; 2. Regele Vladislav III; 3. Neamul lui Iancu Romanul; 4. Samborien; 5. Stilul uricului; 6. Artă arcășească la români; 7. Subscriitorii actului].

554. Așezămintul comercial inedit al lui Ștefan cel Mare, Suceava, 3 iuliu 1460. ArhIst II (1865) p. 171—176 [Text slav și trad.].

555. Un uric din 1466. AtenRom.—Iași, 1861, p. 155—156.

556. Înnălțarea unui ambasador român la demnitatea de cavaler-aurat venețian, Veneția, 7 martie 1518. Arh. Ist. II (1865), p. 69—70 [Ambasadorul lui Neagoe Basarab; text. lat. și trad.].

557. O autorizațiune de urmărirea Țiganilor de la Petru Rareș din 1541. ArhIst. III (1867), p. 197 [Acta Murguleț].

558. Epistola lui Ferdinand, regelui austriac, către domnul moldovenesc Ștefan, Praga, 28 decembrie 1551. ArhIst. II, (1865), p. 43—44 [Text lat. și trad.].

559. Confirmațiunea metropolitană asupra cumpărăturii unui Țigan, 2 mai 1571. ArhIst. II (1865), p. 48 [Text slav și trad.].

560. Cercuarea polonă a lui Petru Vodă cel Schip despre oarecari trebi neguțitorești și despre izgonirea jidovilor, din 1579. DinMoldova, I, 2 (1862) p. 17—26 (Dreptul comerciale).

[Cuprinde: I. Traducerea II. Testul, III. Comăntarul: 1. Descrierea archeografică și analitică a uricului. 2. Caracteristica lui Petru cel Schiop, 3. Anticiteatea comerciale a botoșienilor. 4. Lenteștii și Sipinetiul. 5. Politica hotinenilor. 6. Notiția numismatică despre valoarea groșilor, telerilor, zloților și a banilor in a doa jumătate a sutei XVI. 7. Postavul de Lund. 8. Cestiunea jidovilor din România.]

561. Crissov de la Iancu Sassu din 1580, iscălit cu litere latine de către Logofătul Stroici. ArhIst. III (1867), p. 198 [Acta Murguleț].

562. Prima scrisoare a nuniului papal in Polonia despre propaganda catolicismului in Moldova, Varșovia 1587. ArhIst. II (1865), p. 21—22. [Monsignor Anibal di Capua; text polon și trad.].

563. Testamentul Mariei Șeptelici din 1592. ArhIst. III (1867) p. 199 [Acta Murguleț].

564. Privilegiu de cumpărătură de la Aron Vodă din 1592. ArhIst. III (1867), p. 200—201. [Acta Murguleț]

* Nu figurează decit documentele care au un titlu pus de editor.

565. Un uric din 1593. AtenRom—Iasi, mai—iunie 1861, p. 154—155.

566. Relațiunea ambasadurilor moscoviți în Austria despre începutul revoltei transilvanilor, muntenilor și moldovenilor contra Turciei, 1595. ArhIst. II (1865) p. 18—21 [Michail Vliaminov și Atanasie Vlasiev; text rus și trad.].

567. Năvăleala între craii Sigismund al 3-lea și domnul Ereimi Movilă din 1597. FoStoR. I (1859), p. 29—31 (Diplomatica).

568. Conferința ambasadurilor lui Michaiu cellu Viteazu cu ambasadorii țzarului moscovit. Pilsen (Boemia), 20 noemvrie 1599. ArhIst. II (1865) p. 47—48 [Text rus și trad.].

569. Privilegiu de cumpărătură de la Ieremia Movilă din 1599. ArhIst. III (1867), p. 202 [Acta Murguleț].

570. Citeva epistole extrase din Arhivele familiei principilor Sapicha și relative la istoria Moveșcilor și a lui Michaiu cellu Viteaz [1600—1620]. ArhIst. III (1867), p. 35—84. [text pol. și trad.].

[Cuprinde: 2 monografii: „Leon Sapicha” p. 51—60 și „Constantin Movilă”, p. 60—84].

571. Uric românesc din 1601. FoiLit. I, 1 (martie 1860) p. 5—7.

572. Un zăpis de măturie de la mai mulți orășeni din Suceava, boeri și burgesi, din 1610. ArhIst. III (1867), p. 205—206 [Acta Murguleț].

573. O confirmațiune princiere a actului precedente [Constantin Movilă lui Vasile Șepte-lici pentru satul Văscăuți, 1610]. ArhIst. III (1867), p. 207—208 [Acta Murguleț].

574. Un act de vinzare din 1610. ArhIst. III. (1867) p. 209—210 [Acta Murguleț].

575. O confirmațiune domnească din 1617. ArhIst. III (1867) p. 211 [Acta Murguleț].

576. O altă confirmațiune domnească din 1617. ArhIst. III (1867), p. 212—213. Acta Murguleț].

577. Un act de măturie din 1618. ArhIst. III (1867), p. 214 [Acta Murguleț].

578. Un act de măturie de la un capu districtual din 1621. ArhIst. III (1867), p. 215 [Acta Murguleț].

579. Un ordin domnesc către un funcționar polițienesc din 1621. ArhIst. III (1867), p. 216 [Acta Murguleț].

580. Ștefan Tomșa confirmă ipotecarea unor teritorie în 1622. ArhIst. III (1867), p. 217 [Acta Murguleț].

581. Un uric din 1623 august 11. AtenRom—Iasi mai—iunie 1861, p. 13—14.

582. O confirmațiune domnească din 1625. ArhIst. III (1867), p. 218 [Acta Murguleț].

583. O altă confirmațiune domnească din 1625. ArhIst. III (1867) p. 219 [Acta Murguleț].

584. Un uric din 1628 martie 28. AtenRom—Iasi, mai—iunie 1861, p. 155.

585. O confirmațiune domnească din 1637. ArhIst. III (1867) p. 221—222 [Acta Murguleț].

586. Un act de cesiune din 1638. ArhIst. III (1867), p. 223 [Acta Murguleț].

587. O obligațiune din 1644. ArhIst. III (1867), p. 225 [Acta Murguleț].

588. O carte de judecată de la mitropolitul Varlaam din 1646. România, I, 2, 3 (1859), p. 15—16, 24 (Diplomatica).

— Un act de împăcare din 1646 scris întreg cu mîna mitropolitului Varlaam, ArhIst. III (1867), p. 226. [Acta Murguleț].

589. O sentință de la capii districtuali din 1647. ArhIst. III (1867), p. 227 [Acta Murguleț].

590. Renduirea unei comisuni de anchetă din 1650. ArhIst. III (1867), p. 228 [Acta Murguleț].

591. Un testament scris în dialectul rutean din Bucovina din 1650. ArhIst. III (1867), p. 229 [Acta Murguleț].

592. O instrucțiune domnească către capii districtuali din 1655. ArhIst. III (1867), p. 231 [Acta Murguleț].

593. Istoricul unui proces din 1656. ArhIst. III (1867), p. 230 [Acta Murguleț].

594. O instrucțiune domnească către capii districtuali din 1656. ArhIst. III (1867), p. 232. [Acta Murguleț].

595. Verdictul juraților din 1656. ArhIst. III (1867), p. 233 [Acta Murguleț].
596. O mărturie municipală din 1656. ArhIst. III (1867), p. 234 [Acta Murguleț].
597. Un act de vânzare din 1656. ArhIst. III (1867), p. 235 [Acta Murguleț].
598. O confirmățiune domnească din 1657. ArhIst. III (1867) p. 236—237 [Acta Murguleț].
599. O mărturie de la divan din 1657. ArhIst. III (1867), p. 238—239. [Acta Murguleț].
600. O poruncă din 1658. FoILit. I, 3 (mai 1860), p. 68.
601. Domnul renduesce o comisiune de anchetă în 1659. ArhIst. III (1867), p. 241 [Acta Murguleț].
602. Un ordin domnesc din 1661. ArhIst. III (1867), p. 250 [Acta Murguleț].
603. O sentință domnească din 1662. ArhIst. III (1867), p. 243. [Acta Murguleț].
604. O hotărâre domnească într-o cestiune testamentară din 1662. ArhIst. III (1867), p. 244 [Acta Murguleț].
605. Un document relativ la invasiunea lui Constantin Șerban în Moldova contra lui Ștefan Lupul, Iași, 20 aprilie 1665. ArhIst. II (1867), p. 80—81.
606. O confirmățiune domnească din 1669. ArhIst. III (1867), p. 245 [Acta Murguleț].
607. O tocmală de împărțală din 1670. FoStor. I (1859), p. 9—10 (Diplomatica), [Toader Murguleț amintește pe Tudose Dubău].
- Un act de împărțală din 1670. ArhIst. III (1867), p. 248 [Acta Murguleț].
608. Uricariul. Romania I, 3 (2 dec. 1858), p. 23 [1670 dec. 8, zapisul Alexandrei fata cronicarului Gr. Ureche].
609. Scrisoarea domnului muntenesc Grigoraș Ghica către hatmanul polon Ion Sobieski, Zloczow, 21 sept. 1672. ArhIst. II (1865) p. 22—23, [Text pol. și trad.]
610. Răspunsul lui Ion Sobieski la scrisoarea lui Grigoraș Ghica, Uchan, 28 sept. 1672. ArhIst. II (1865) p. 23—24 [Text pol. și trad.]
611. Colonelul căzăcesc Dimitrie Raicia înștiințează pe boerul moscovit cneaz Trubetzkoi despre mișcările turco-polone la hotarele Moldovei, Baryszewka, 17 sept. 1673. ArhIst. II (1865) p. 76—80 [Text rus și trad.].
612. Un act de donațiune între soți din 1674. ArhIst. III (1867), p. 249 [Acta Murguleț].
613. O poruncă domnească din 1675. ArhIst. III (1867), p. 250 [Acta Murguleț].
614. Un act de donațiune din 1677. ArhIst. III (1867), p. 251, [Acta Murguleț].
615. Un act de danie din 1678. ArhIst. III (1867) p. 252, [Acta Murguleț].
616. Un ordin domnesc din 1679. ArhIst. III (1867), p. 253. [Acta Murguleț].
617. O sentință domnească din 1680. ArhIst. III (1867), p. 254. [Acta Murguleț].
618. O poruncă domnească din 1681. ArhIst. III (1867), p. 255 [Acta Murguleț].
619. O carte românească din 1682. FoStoR. I (1859), p. 10—11 (Diplomatica).
620. Inventarul oficial de documentele depuse în castelul din Cracovia și relative la români. ArhIst. II (1865), p. 49—65 [Text. lat. și trad. după ed. Rykaczewski, 1862].
621. Un ordin domnesc din 1682. ArhIst. III (1867), p. 256 [Acta Murguleț].
622. O garanție din 1682. ArhIst. III (1867), p. 258, [Acta Murguleț].
623. Un act de vânzare din 1683. ArhIst. III (1867) p. 257 [Acta Murguleț].
624. O adevăriniță din 1683. ArhIst. III (1867), p. 259, [Acta Murguleț].
625. O țidulă domnească din 1683. ArhIst. III (1867), p. 260 [Acta Murguleț].
626. Un tratat înedit de alianță între domnul Munteniei Grigoraș și G. Brîncoveanu din 1683. ColTra III 8/118 (21 febr. 1872) p. 62—63 (Documente).
627. Un ordin domnesc din 1691. ArhIst. III (1867), p. 261. [Acta Murguleț].
628. O epistolă de la regele Ioan Soviecki către doi boeri emigrați, din 1691. ArhIst. III (1867), p. 262—263 [Acta Murguleț].
629. O țidulă de la Ioan Sobieski. FoStoR. I (1859), p. 11—12. (Diplomatica). [Către Ilie Moțoc și Neculai Murguleț].
630. Un act de vânzare din 1698. ArhIst. III (1867), p. 264 [Acta Murguleț].
631. Un act de vânzare din 1699. ArhIst. III (1867), p. 265 [Acta Murguleț].

Manifestări ale Arhivelor Statului dedicate împlinirii a 140 de ani de la revoluția română de la 1848

Împlinirea a 140 de ani de la revoluția română de la 1848 a fost marcată și de către Direcția Generală a Arhivelor Statului printr-o suită de manifestări încadrate atmosferei de puternică efervescentă patriotică generată de ideile și tezele de mare valoare teoretică și practică cuprinse în magistrala Expunere de la ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 29 aprilie 1988 strălucit program de muncă și acțiune revoluționară pentru îndeplinirea mărețelor obiective stabilite de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului.

În spiritul luminoasei concepții a secretarului general al partidului tovarășul Nicolae Ceaușescu, potrivit căreia cunoașterea și înțelegerea trecutului glorios al patriei noastre, de cinstire a faptelor mărețe ale înaintașilor constituie o îndatorire patriotică, a fost organizat simpozionul Direcției Generale a Arhivelor Statului intitulat „Revoluția de la 1848 — moment de seamă în lupta seculară a poporului român pentru dreptate socială și libertate națională”.

Comunicările prezentate au evocat amplele semnificații ale revoluției române de la 1848, adâncile sale rădăcini istorice, caracterul său legitim, obiectiv. Opera istorică a ilustrului conducător al partidului și statului nostru, ctitorul României moderne, reprezintă un strălucit exemplu de abordare materialist-dialectică a relațiilor prezentului cu trecutul, a însemnătății valorificării tradițiilor înaintate în făurirea viitorului.

Conceptele, tezele și aprecierile formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în domeniul științei istorice se constituie într-o contribuție de cea mai înaltă valoare la îmbogățirea tezaurului gândirii social-politice înaintate, patriotice, revoluționare.

Comunicarea „Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România privind caracterul unitar al revoluției române de la 1848” prezentată de Tudor Mateescu, arhivist principal în Direcția Generală a Arhivelor Statului, sublinia faptul că: „Prin opera sa, tovarășul Nicolae Ceaușescu a redat, de fapt,

națiunii noastre istoria sa autentică, așa cum a fost făurită de înaintași, eliberată de balastul contrafacerilor și deformărilor propagate de pe poziții străine adevărului, spiritului științific și cerințelor obiective ale progresului societății românești”.

Prezentind comunicarea „Revoluția română de la 1848 în context european. Unele considerații privind complexitatea problemei naționale”, tovarășa Magda Totu, conferențiar la Facultatea de istorie — filozofie, a evidențiat aprecierile făcute de întemeietorul socialismului științific asupra problemei naționale în țările române în cadrul revoluției de la 1848. „... în 1848 românii din Transilvania erau considerați pe propriul lor pământ națiune tolerată, deși formau două treimi din populație”.

Comunicarea sublinia existența unui consens între revoluționarii români și unguri — la începutul procesului revoluționar, dar curând li s-a refuzat românilor recunoașterea drepturilor naționale, cu scopul declarat de a anexa Transilvania.

Problema unității naționale a fost prezentată în comunicarea susținută de Ștefan Suciu, locțiitor șef de filială la Filiala Arhivelor Statului Brașov, evidențind pe baza documentelor programatice, a presei, a corespondenței, că ideea unității naționale a fost prezentă în toate programele revoluționare de la 1848. Însă, condițiile internaționale nefavorabile, teama de cele trei imperii oprimate au făcut ca acest deziderat să nu poată fi categoric exprimat în programe.

Revoluția română de la 1848 a dezvăluit lumii uriașul potențial revoluționar al poporului român, profundul atașament față de idealurile nobile de libertate socială. Revoluția de la 1848 a avut un puternic sprijin în rindul maselor țărănești. „Participarea țărănimii la revoluția de la 1848” a constituit tema comunicării prezentată de Elena Ciucă, arhivist principal în D.G.A.S.

Ciștigată de la început de partea revoluției, arată comunicarea, masele populare i-au dat acesteia substanță. Au participat activ la toate actele ei, au justificat-o și au apărut-o cu dăruire și generozitate înscriind

În cartea istoriei noastre pagini de neamșmuită frumusețe a eroismului colectiv. În Transilvania — evidenția comunicarea — mai mult decît în celelalte țări surori revoluția a fost în exclusivitate a maselor, a poporului, a țăranilor care reprezentau imensa majoritate. Comunicarea „Mișcarea muncitorească — continuatoarea pe o treaptă superioară a idealurilor revoluționarilor de la 1848” prezentată de dr. Vasile Nicolae cercetător științific principal la Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lingă C.C. al P.C.R., a relevat raportul dintre mișcarea muncitorească și istoria anterioară a poporului român, proces definit de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca un fenomen de continuitate, nu numai sub raport cronologic ci și în ce privește continuitatea luptei pentru drepturile fundamentale ale poporului român. „Evenimentele de la 23 august 1944 — subliniază comunicarea — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă își au rădăcinile în întreg trecutul de luptă al clasei muncitoare, al partidului său comunist, în patriotismul și clarviziunea sa puse în slujba aspirațiilor fundamentale ale poporului român. În cele peste patru decenii care s-au scurs de cînd partidul comunist conduce destinele poporului român — se arată în comunicare — istoria a înscris etape de mărețe înfăptuiri, culminînd cu epoca deschisă de Congresul al IX-lea al partidului, cea mai glorioasă și bogată în realizări.

În încheierea lucrărilor simpozionului, tovarășul director general Vasile Moise a exprimat hotărîrea cadrelor din Direcția Generală a Arhivelor Statului de a-și consacra puterea de muncă și inițiativa creatoare vastului și mărețului program de făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, apărînd și dezvoltînd la noi cote Fondul Arhivistic Național.

Expoziția organizată de D.G.A.S. sub titlul „Revoluția de la 1848 în izvoare de arhivă” a fost structurată pe următoarele capitole: Precursori ai revoluției de la 1848; Revoluția de la 1848 în cele trei țări române și Perspective, a ilustrat prin prezența documentelor programatice, a fotografiilor de epocă, presei și analizelor efectuate de oameni ai timpului — adîncile rădăcini în solul românesc a aspirațiilor de libertate și dreptate socială și națională, reflectate de Supplex Libellus Valachorum, Proclamația lui Tudor Vladimirescu la Padeș, Act de unire și independență al Partidei Naționale din Țara Românească 1/13 noiembrie 1838; revoluția din martie în Moldova, Petiția proclamație în numele tuturor stărilor Moldovei; Blaj — întia și a doua adunare „Punturile națiunii române transilvane” votate în adunarea națională de la Blaj din 3—5 mai 1848;

Proclamația de la Izlaz și materiale apărute după înăbușirea revoluției române.

Filiile județene ale Arhivelor Statului au organizat simpozioane și expoziții foto-documentare la sediile proprii ale inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne, la combinate industriale, întreprinderi, instituții, școli din raza lor de activitate, care au evidențiat pe baza problematicei generale aspectele noii rezultate din documentele deținute privind desfășurarea locală a evenimentelor din anii 1848—1849, participarea locuitorilor județului la revoluție. Menționăm între aceste contribuții următoarele: „Desfășurarea revoluției de la 1848—1849 pe teritoriul județului Alba”. Informații documentare privind revoluția de la 1848 în Bihor, Botoșani, participanți la revoluția de la 1848, Anul revoluționar 1848 pe teritoriul județului Brăila sau Oltenia în revoluția de la 1848; Apărarea munților Apuseni ca țară românească în revoluția de la 1848; Maramureșenii în revoluția de la 1848; Chioarul și Lăpușul în revoluția de la 1848—1849, Contribuții documentare; Revoluționarii mehedinteni de la 1848; 140 de ani ai afirmării și izbînzii luptei poporului român pentru independență și unitate; Participarea activă a maselor populare din județul Olt la pregătirea și desfășurarea revoluției de la 1848.

Manifestările organizate, încheiate cu montaje literare dedicate evenimentului, au subliniat, potrivit concepției secretafului general, prin puterea documentului de epocă, caracterul unitar al revoluției române de la 1848, faptul că prin obiectivul înlocuirii vechii orînduiri cu alta nouă, revoluția de la 1848 era socială, prin urmărirea cuceririi puterii era politică iar cerința unității și independenței tuturor românilor o consacra drept revoluție de eliberare națională.

Acțiunile organizate au evidențiat faptul că revoluția română de la 1848 a continuat să se desfășoare sub diferite forme, găsindu-și expresie în transformările și mișcările revoluționare ce au urmat — înfăptuirea în 1859 a statului național român modern, proclamarea independenței de stat, consfințită prin singele vărsat de ostașii armatei române în războiul din 1877—1878, înfăptuirea, în anul 1918 a statului național unitar român.

Din această istorie glorioasă s-a intrupat P.C.R., continuator al celor mai înaintate tradiții revoluționare ale poporului, ce a ridicat pe un plan superior lupta sa pentru înălțarea neîncetată a patriei, pentru întărirea unității și independenței naționale.

Din rîndurile partidului, s-a subliniat în comunicările și expunerile prezentate, în anii de lupte eroice, în numele idealurilor și năzuințelor supreme ale națiunii române,

pentru împlinirea lor, s-a ridicat marele tribun al poporului, strălucit continuator al marilor noștri înaintași pe care istoria l-a desemnat să conducă partidul și țara în epoca de lumină și demnitate deschisă de Congresul al IX-lea — secretarul general al Partidului

Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

SILVIA POPOVICI

Simpozionul „40 de ani de la naționalizarea principalelor mijloace de producție”.

Filiala Arhivelor Statului Municipiul București a organizat în ziua de 11 iunie 1988 o nouă manifestare științifică, simpozionul „40 de ani de la naționalizarea principalelor mijloace de producție”.

Lucrările reuniunii au fost deschise de tovarășa Maria Pirvulescu, director al Centrului de perfecționare a cadrelor din sistemul Arhivelor Statului care, subliniind că, prin înlăptuirea naționalizării poporul român a devenit pentru prima dată în multi-milenara sa istorie stăpînul bogățiilor naționale, al propriului său destin, a apreciat că acest important moment istoric constituie un act esențial al revoluției socialiste, pe care s-au fundamentat marile transformări ale societății românești.

În prima intervenție, directorul Filialei Arhivelor Statului Municipiul București, tovarășa Mitrescu Eleonora, a relevat, „Însemnătatea istorică a Congresului al IX-lea al partidului pentru dezvoltarea industrială a Bucureștiului”.

Pornind de la ideea potrivit căreia, industria bucareșteană adoptată din mers noilor cerințe ale progresului social, a suferit prefaceri adinci, care i-au schimbat fundamental vechile-i coordonate, s-a subliniat că în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, ca urmare a politicii de industrializare socialistă a întregii țări, industria capitalei a cunoscut un puternic proces de dezvoltare, modernizare și înnoire, caracteristica esențială constituind-o trecerea de la tipul de dezvoltare extensivă, la cel de dezvoltare intensivă.

Topalu Sonia, arhivist la Filiala Arhivelor Statului Municipiul București, în comunicarea „Naționalizarea principalelor mijloace de producție, condiție esențială a industrializării socialiste” a reliefat faptul că prin excepționala ei însemnătate economică, socială și politică, naționalizarea principalelor mijloace de producție, a stat la temelia întregii construcții socialiste în România, deschizînd calea trecerii la conducerea plani-

fică a economiei naționale, la folosirea conștientă a legităților economice în interesul sporirii avuției naționale, al dezvoltării armonioase a forțelor de producție.

În continuare, Tănase Tiberiu, arhivist la Filiala Arhivelor Statului Municipiul București, în comunicarea „Naționalizarea principalelor mijloace de producție și efectele sale în cîteva din vechile și importante unități industriale ale Municipiului București”, a subliniat că actul naționalizării s-a desfășurat după un plan minuțios întocmit de conducerea P.C.R., în care s-a prevăzut un complex de măsuri și acțiuni necesare traducerii în viață cu succes a acestui act revoluționar.

Bogată în date extrase din fondurile arhivistice create de Uzinele Steaua Roșie, fabricile Assan, Metaloglobus, Flamura Roșie, Standard Fabrica de Telefoane și Radio, Malaxa, comunicarea a reflectat împrejurările revoluționare în care a fost înlăptuită preluarea intactă a tuturor întreprinderilor bucareștene prevăzute a fi naționalizate, precum și drumul ascendent parcurs de aceste întreprinderi în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al P.C.R.

Date noi culese din fondurile Direcției Arhivelor Centrale cu privire la rolul P.C.R. în conducerea și coordonarea actului naționalizării principalelor mijloace de producție, precum și desfășurarea propriu-zisă a acțiunii de naționalizare în unele întreprinderi din țară, au constituit tema comunicării susținute de Ionel Secăreanu, arhivist în D.G.A.S.

Comunicarea susținută de directorul Filialei Arhivelor Statului județul Călărași, Constantin Tudor, a evidențiat principalele aspecte ale desfășurării actului naționalizării și aportul organizațiilor locale ale P.C.R. din cîteva localități ale actualului județ Călărași.

În comunicarea „P.C.R. — arhitect și strateg încercat al procesului revoluționar de transformare a structurilor economice ale țării”, tovarășul Marin Badea, cercetător

principal la Institutul de Studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R. releva că în lupta poporului român pentru libertate socială și națională, evenimentele istorice de la 23 August 1944 și 11 iunie 1948 au marcat începutul unor profunde transformări în viața societății românești, punctul de plecare spre mărețe împliniri în domeniile vieții economico-sociale. P.C.R. a organizat

și condus cu hotărâre eforturile oamenilor muncii pentru refacerea economiei naționale, clasa muncitoare demonstrându-și pe deplin capacitatea de a construi o industrie modernă care să pună în valoare bogățiile naționale, iscusința și spiritul creator al poporului român.

LUCIA TORNEA

Consfătuirea redacției cu cititorii din județul Mehedinți

În luna mai a.c. la Drobeta-Turnu Severin, colectivul redacției „Revistei Arhivelor” a participat la consfătuirea cu cititorii din județul Mehedinți, la invitația filialei locale a Societății de istorie.

Au fost prezenți profesorii de științe sociale din județ, arhiviști de la F.A.S. Mehedinți și responsabili cu munca de arhivă de la unități socialiste.

În cuvântul de deschidere, tovarășul profesor Palașcă Ion, președintele filialei Societății de istorie, a subliniat strădania celor care în cei peste 60 de ani de apariție a „Revistei Arhivelor” au contribuit, în paginile acesteia, la dezvoltarea științei istorice în țara noastră.

În continuare directorul F.A.S. Mehedinți, tovarășul Nicolae Chipurici, a remarcat eficiența dialogului cu cititorii, atât în ceea ce privește popularizarea revistei cât și în formularea unor propuneri de îmbogățire a tematicii și conținutului materialelor publicate.

Mulțumind Inspectoratului școlar și filialei de istorie pentru inițiativa organizării acestei întâlniri, tovarăsa Mioara Tudorică, redactor șef a revistei, a prezentat un scurt istoric al publicației. Astfel, a arătat că între 1924—1947 au apărut 15 numere iar după o scurtă întrerupere (1948—1957) activitatea redacției a fost reluată mai întâi cu două numere pe an (1958—1970), iar din 1971 cu patru numere anuale. Revista a marcat în paginile sale aniversarea principalelor evenimente din istoria României, editându-se și unele suplimente pentru momentele: 1848, 1877, 1918.

În ceea ce privește tematica abordată, încă de la primele numere s-au conturat două direcții principale: pe de o parte publicarea de studii de istorie și documente (în marea lor majoritate inedite) și de științe

speciale ale istoriei care se adresează atât specialistului dar și cititorului de istorie iar pe de altă parte editarea unor studii de teorie și practică arhivistică ce constituie instrumente de lucru pentru cei care își desfășoară activitatea în domeniul arhivelor.

Pentru anul 1988, planul tematic a inclus materiale dedicate răscoalei generale a țărânimii de la 1888, revoluției române de la 1848, împlinirii Marii Uniri (1918). De asemenea, se va marca aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui B. P. Hasdeu, fost director general, a 300 de ani de la urcarea pe tron a lui Constantin Brîncoveanu, a 600 de ani șul la prima atestare documentară a orașului Pitești.

Redactorul șef a transmis participanților la invitația contribuie cu sugestii și propuneri la îmbogățirea tematicii revistei, a structurii numerelor.

În continuare, participanții la discuții au salutat oportunitatea organizării acestei consfătuiri, subliniind nivelul științific ridicat al materialelor publicate, varietatea și calitatea informațiilor oferite cititorului, utilitatea revistei în activitatea profesorilor de istorie sau în munca de arhivă de la organizațiile socialiste.

Propunerile formulate s-au referit la extinderea rubricii „Documente” și a numărului de facsimile alb-negru și color realizate de pe documente, intensificarea publicării articolelor de științe speciale ale istoriei și a studiilor de istorie locală, republicarea actelor normative și a metodologiilor de lucru care reglementează munca de arhivă.

În încheierea consfătuirii, tovarăsa Mioara Tudorică a mulțumit celor prezenți pentru participare și pentru opiniile și sugestiile formulate.

FLORIN PINTILIE

A IV-a ediție a simpozionului „Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural-național și a Fondului Arhivistic Național”, (Miercurea Ciuc, 13 mai 1988)

În cadrul manifestărilor culturale științifice care s-au desfășurat în județul Harghita în perioada 8—14 mai 1988 sub genericul „Săptămîna Muzeală” și-a desfășurat lucrările cea de a IV-a ediție a simpozionului „Cercetarea și valorificarea Patrimoniului Cultural Național și a Fondului Arhivistic Național”. Simpozionul organizat prin tradiție de către Complexul Muzeal județean Harghita și Filiala Arhivelor Statului județul Harghita s-a desfășurat în ziua de 13 mai la Cabinetul județean pentru activitatea ideologică și politico-educativă din municipiul Miercurea Ciuc.

Lucrările s-au desfășurat în plen și în două secțiuni. Tovarăsa Ecaterina Brisc, secretar al Comitetului județean de partid a adresat un cuvînt de salut participanților la simpozion, relevînd importanța acestuia în viața științifică a județului, contribuția celor două instituții organizatoare, Complexul muzeal și Filiala Arhivelor Statului județul Harghita, la valorificarea Patrimoniului Cultural Național și a Fondului Arhivistic Național, la educarea patriotică-revoluționară a oamenilor muncii, în special a tinerei generații.

În continuare, în plen au fost prezentate următoarele comunicări: Viorica Șoiom, de la Complexul Muzeal județean Harghita „Stadiul cercetării arheologice privind preistoria județului Harghita”, Dr. Zoltán Székely, de la Muzeul județean Covasna — „Sud-estul Transilvaniei în epoca romană tirzie”, Liviu Boar de la Filiala Arhivelor Statului Harghita — „Arhivele în slujba cercetării istorice”, Mihail Gorgoi de la Complexul Memorial Golești, județul Argeș — „Relațiile Goleștilor cu Transilvania”, Dr. Amaliu Cheța de la Liceul Industrial nr. 3 Miercurea Ciuc „Lupta P.C.R. pentru apărarea integrității teritoriale, a suveranității și independenței naționale a României în perioada interbelică”, Botond Bartók de la Muzeul Județean Covasna — „Așezări ale culturii Ariușd din județul Covasna”, Grațiana Alicu de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei — „O importantă colecție de carte veche din Cluj-Napoca”, și Albert David de la Liceul Industrial „Dr. Petru Groza” — Odorheiu Secuiesc, Biografia paralele Gheorghe Șincai și Benkő József“.

La secțiunea de istorie veche — arheologie au fost prezentate comunicările: Nicolae Șoancă de la Muzeul județean Covasna „Stadiul cercetării paleoliticului din sud-estul Transilvaniei”, Dr. Gheorghe Lazarovici, Zoia Kalmár de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei și Viorica Șoiom de la Complexul Muzeal județean Harghita „Despre așezarea eneolitică de la Ciucsingergiu, județul Harghita”, Zolt Székely de la Muzeul județean Covasna „Unele aspecte ale culturii Wietenberg din județul Covasna”, Géza Ferenczi, Dr. István Ferenczi din Cluj-Napoca „Așezarea dacică de la Cușmed, județul Harghita”, Viorica Șoiom de la Complexul Muzeal județean Harghita „Noi așezări istorice descoperite pe teritoriul județului Harghita în cercetările de suprafață efectuate în anii 1986—1987”, Corneliu Beldiman de la Complexul Muzeal județean Harghita „Descoperiri arheologice la Sinsinion, județul Harghita” și „Noi piese ceramice de plastică din Dacia preromană”, Dr. Nicolae Gudea de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei „Limesul roman în Transilvania (Cîteva probleme de cercetare)”, Zoia Kalmár de la Muzeul de Istorie al Transilvaniei „Prelucrarea datelor arheologice cu ajutorul calculatorului”, iar la secțiunea a II-a Istorie, comunicările: Jolanta Miklos de la Muzeul județean Covasna „Ediții elzeviriene în patrimoniul de carte veche al județului Covasna”, Elisabeta Muckenhaupt de la Complexul Muzeal județean Harghita „O carte din biblioteca principelui Gabriel Bethlen în patrimoniul Muzeului Miercurea-Ciuc”, Éva Molnár de la Biblioteca Municipală Odorheiu Secuiesc „Istoria tiparului în localitatea Odorheiu Secuiesc și publicațiile locale”, János Sözes de la Biblioteca județeană Harghita „Contribuții la cunoașterea relațiilor sociale din Ciuc în sec. XVII—XIX”, Marin Radu Mocanu de la Direcția Generală a Arhivelor Statului București „Considerații privind colecția arhivistică” și Liviu Boar de la Filiala Arhivelor Statului județul Harghita „Din istoricul instituțiilor de învățămînt harghitene”.

În ziua de 14 mai, participanții la simpozion au efectuat o vizită de documentare în județ. Cu această ocazie au fost vizitate

cețăile dacice de la Jigodin și Racu, Complexul baroc de la Șumuleu-Ciuc, atelierul de ceramică de la Dănești, Muzeul orașenesc din Gheorgheni, castelul „Lazar” din Lazărea precum și expoziția de artă plastică organizată la castelul „Lazar” din Lazărea din lucrările artiștilor plastici-pictori, sculptori și graficieni — care au participat începând din anul 1974 la tabăra de creație „Prietenia” organizată prin tradiție în luna august a fiecărui an.

Participanții la simpozion au apreciat în mod deosebit buna organizare și înaltul

nivel științific al acestei ediții a simpozionului manifestându-și speranța unei reîntîlniri la cea de a V-a ediție în luna mai a anului 1989.

LIVIU BOAR

Vezi cronica edițiilor precedente în „Revista Arhivelor” numerele 1/1986 p. 95—96; 3/1986, p. 258—359; 3/1987, p. 355—356.

Valori bibliofile din patrimoniul cultural-național. Cercetare și valorificare, IX, Brăila, 27—28 mai 1988

În organizarea Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Brăila s-a desfășurat la Brăila cea de-a IX-a editie a consfătuirii „Valori bibliofile din patrimoniul cultural național — cercetare, valorificare” manifestare culturală și științifică de prestigiu național.

Ediția brăileană a consfătuirii a fost dedicată unor momente cu semnificație deosebită în istoria poporului nostru : 300 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a lui Constantin vodă Brâncoveanu și împlinirii a șapte decenii de la făurirea statului național român la 1 decembrie 1918.

La această prestigioasă manifestare au participat oameni de artă și cultură, specialiști și cercetători din institutele de profil din țară, reprezentanți ai Direcției Generale a Arhivelor Statului și filialelor județene, ai complexelor muzeale și muzeelor județene, ai oficiilor județene pentru patrimoniul cultural-național, din partea Bibliotecii Academiei R. S. România și filialelor sale, a bibliotecilor centrale universitare, a Bibliotecii Centrale de Stat, precum și a bibliotecilor județene.

Lucrările consfătuirii au fost deschise de tovarășul Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R., în sala Teatrului „Maria Filotti”.

Tovarășa Tamara Dobrin, vicepreședintă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, în cuvîntul său a insistat pe importanța cărții și a cărturarilor de-a lungul timpului în formarea poporului, limbii și națiunii române, a misiunii actuale a cărții în formarea omului nou cu o înaltă conștiință

patriotică. Au susținut comunicări în plen : Gabriel Strempele, directorul Bibliotecii Academiei R. S. România („Mărturiile ale culturii și artei brâncovenești”) și dr. Constantin Popișteanu, redactor șef la revista „Magazin Istoric” („Marea Unire reflectată în istoriografia contemporană”).

În continuare, lucrările sesiunii s-au desfășurat la Casa colecțiilor de artă pe cinci secțiuni : Carte românească ; Documente — corespondență ; Carte rară ; Bibliofile și Artă în cadrul cărora s-au susținut aproape 100 de comunicări.

Direcția Generală a Arhivelor Statului a fost prezentă în sesiune cu șase comunicări : Ioan Mircea (filiala Arhivelor Statului Alba) : „Cărți românești vechi relevante în documente din perioada anilor 1867—1868”. Tînărul arhivist cercetător a depistat în fondul de documente al filialei Alba surse informative ce scot în valoare aspecte ale circulației cărții românești vechi în secolul al XIX-lea pe teritoriul Transilvaniei ; Elisabeta Marin (filiala Arhivelor Statului Brașov) „Regulament pentru librării din Transilvania în perioada iluminismului”. Participanții la sesiunea de comunicări „Valori bibliofile” au audiat și la alte ediții comunicările arhivistei Marin Elisabeta care aduce importante informații privind cultura națională semnalate în documente germane existente în cadrul Filialei Brașov ; Din bogatul fond arhivistice al filialei Iași, Dan Jumară (filiala Arhivelor Statului Iași) : „Manuscrise grecești în arhivele ieșene”. Dan Jumară s-a oprit asupra colecției de documente grecești sursă de informații în domeniul istoric, politic, economic și cultural. Cercetarea în continuare a manuscriselor

grecești va scoate la lumină noi izvoare de cunoaștere a istoriei. Filiala gazdă a Arhivelor Statului Brăila a participat cu trei comunicări: Gheorghe Iavorschi „Informații privind țărilor române într-o hartă editată la Amsterdam în 1619”. Deși semnalată și în alte lucrări de specialitate este interesant modul de depistare al acestora și anume în coperta unui document. Harta este descrisă cu minuțiozitate și spirit științific, comunicarea fiind considerată ca originală din toate punctele de vedere; Stanca Bounegru „Cartea românească veche la filiala Arhivelor Statului din Brăila. Comunicarea a demonstrat că, deși s-a publicat un Catalog al cărții românești vechi din bibliotecile documentare ale Arhivelor Statului, filialele mai au rezerve de semnalat în această direcție, continuând să vină cu completări: Vidis Gabriela-Alinta „Valori bibliofile din opera lui Bogdan Petriceicu Hasdeu în Biblioteca Arhivelor Statului filiala Brăila”. Arhivista Vidis Gabriela-Alinta a prezentat în fața auditorilor, în anul în care marele savant, istoric, filolog, lingvist și scriitor român a fost sărbătorit pe plan național, cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la naștere, informații inedite și noi puncte de vedere cu privire la viața și opera celui care a condus cu profundă competență profesională Arhivele Statului timp de un sfert de secol.

La secția Carte românească, Elena Dima, arhivist principal la D.G.A.S. a prezentat comunicarea „Însemnări cu valoare de document pe cărți românești din patrimoniul Rimnicului”. Depistate dintr-un mare număr

de exemplare de carte românească veche apărută în diverse centre tipografice și păstrată în Rimnic, însemnările completează sursele documentare cu informații ce privesc aspectele istorice, economice și culturale ale românilor în secolele XVII—XIX.

Direcția Generală a Arhivelor Statului a fost prezentă la consfătuire și în organizarea expozițiilor: „Moment de seamă al dezvoltării culturii românești — perioada Constantin Brâncoveanu” și „Marea Unire — mărturii istorice”. În timpul desfășurării lucrărilor a apărut „Laudă cărții” foaie volantă editată de ziarul „Înainte” Brăila în colaborare cu Comitetul județean de Cultură și Educație Socialistă, conținând cronica asupra manifestărilor, cu puncte de vedere ale participanților.

În încheierea lucrărilor, s-au prezentat concluziile pe secții și cuvîntul tovarășei directoare a Bibliotecii Centrale de Stat Angela Popescu Brădiceni care a reliefat importanța informațiilor comunicate în cadrul celei de a IX-a sesiuni „Valori bibliofile din patrimoniul cultural național, cercetare—valorificare”, arătînd în același timp multiplele sarcini care revin specialiștilor pe linia depistării, semnalării, conservării, păstrării, restaurării și folosirii bunurilor cu valoare de patrimoniu existente în biblioteci, muzee sau în colecții particulare.

Sesiunea s-a înscris printre manifestările științifice de prestigiu ale anului 1988 cu profunde rezonanțe în lumea intelectualității românești.

ELENA DIMA

Al X-lea simpozion național de istorie și retrologie agrară a României, Baia Mare, 15—18 iunie 1988

Inițial, cu aproape două decenii în urmă de către cercetători din diferite domenii de specialitate, pentru cunoașterea reciprocă a preocupărilor comune legate de evoluția și dezvoltarea agriculturii pe teritoriul României, al X-lea simpozion național de istorie și retrologie agrară a României a oferit posibilitatea unui util schimb de informații privind rezultatele cercetărilor efectuate pînă în prezent în țara noastră.

Simpozionul din acest an, desfășurat la Baia Mare prin grija și preocuparea gazdelor reuniunii: Consiliul Popular al județului Maramureș, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, Muzeul județean de istorie Baia Mare, Muzeul Maramureșan Sighetu

Marmației, Direcția generală pentru Agricultură Maramureș, Stațiunea de Cercetare și Producție pentru creșterea bovinelor Sighetu Marmației, Inspectoratul silvic Maramureș împreună cu organizatorii principali ai simpozionului — Academia de Științe Agricole și Silvice, Academia de Științe Sociale și Politice, Direcția Generală a Arhivelor Statului, a avut ca temă principală: Tradiții și progres în pomicultură și creșterea animalelor.

Intervențiile prezentate în ședința de deschidere de către Vasile Bărbuleț — prim secretar al Comitetului județean Maramureș al P.C.R., prof. univ. dr. doc. ing. Tiberiu Mureșan, prof. univ. dr. doc. Mihnea Gheor-

ghiu și Vasile Moise directorul general al Direcției Generale a Arhivelor Statului au evidențiat funcțiile agriculturii ca ramură cu rol fundamental în făurirea programului economic național unitar și cu aport substanțial în realizarea atât a venitului național, cât și în asigurarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, ampla dezvoltare a acestei ramuri în ultimii 23 de ani de când la conducerea țării și partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Marele strateg și cititor al României socialiste tovarășul Nicolae Ceaușescu, a menționat primul secretar al Comitetului județean Maramureș al P.C.R., Vasile Bărbuleț, militând pentru așezarea pe baze științifice, moderne și revoluționare a întregii agriculturi și punind în evidență imensele resurse, căile și mijloacele de obținere a unor recolte mari și globale, a elaborat și fundamentat conceptul de nouă revoluție agrară-obiectivul principal al actualei etape de dezvoltare a societății noastre socialiste.

Prezentînd rolul determinant al științei în întreaga dezvoltare a societății, secretarul general al partidului — în expunerile prezentate la ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 29 aprilie și la forumul democrației muncitorești-revoluționare, efectuînd o analiză în perspectiva perfecționării conducerii și planificării economice-sociale, a propus o serie de îmbunătățiri menite să asigure implicarea și mai activă a științei, a cercetării în întregul proces de edificare a societății noastre socialiste multilateral dezvoltate, inclusiv în elaborarea și realizarea planurilor, a politicii generale de dezvoltare a patriei.

În acest amplu proces înnoitor — arăta directorul general al Direcției Generale a Arhivelor Statului, tovarășul Vasile Moise — Arhivele Statului ca instituție păstrătoare a tezaurului documentar-istoric al patriei, îndeplinește importante funcții legate de sprijinirea cercetării istorice, de valorificarea informațiilor arhivistice în folosul activității de cercetare științifică și practică.

În acest scop, în ultimii ani, s-a acordat o atenție mai mare perfecționării evidenței fondurilor, inclusiv a celor economice, care cuprind o mare diversitate de genuri de documente și o gamă tematică largă, în cadrul căreia un loc însemnat, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, îl ocupă informațiile referitoare la istoria agrară a României.

Simpozionul și-a desfășurat lucrările pe următoarele secțiuni: Agricultură generală, Cultura pomilor și arbuștilor fructiferi, Cultura plantelor, Economie forestieră, Creșterea animalelor, Apicultură, Relații, Instituții și ideologii agrare, Viață rurală.

Arhiviștii au susținut comunicări bazate pe informațiile aflate în fondurile de arhivă: *Approbatăe Constitutiones Regna Transilvaniae* despre agricultura din Transilvania în secolul XVII (I. Ranca — Filiala Arhivelor Statului județul Mureș); Noi date privind agricultura județelor Prahova și Saac în prima jumătate a secolului XIX (M. Rachieru — Filiala Arhivelor Statului județul Prahova); Produse agricole pe piața baimăreană în prima jumătate a secolului al XVIII-lea (I. Sabău — Filiala Arhivelor Statului județul Maramureș); Sigiliile — sursă de informare pentru istoria agriculturii de pe meleagurile maramureșene și sătmărene din secolele XVII—XIX (C. Ososcki — Filiala Arhivelor Statului județul Maramureș); Contribuția învățămîntului maramureșan la dezvoltarea pomiculturii în a doua jumătate a secolului XIX (V. Căpîlnean — Filiala Arhivelor Statului județul Maramureș); Preocupări legate de înființarea primei stațiuni de cercetare pomicolă la Baia Mare (A. Balogh — Filiala Arhivelor Statului județul Maramureș); Cultura viței de vie în județul Sălaj (I. Penea — Filiala Arhivelor Statului județul Sălaj); Învățămîntul silvic în anii 1860—1900 (V. Aioanei — Direcția Generală a Arhivelor Statului). Conscriptiile dicale din secolul al XVIII-lea sursă de informare pentru creșterea animalelor în Maramureș (V. Schrek — Filiala Arhivelor Statului județul Maramureș); Creșterea animalelor în județul Bihor în secolul al XVIII-lea (Gh. Mudura — Filiala Arhivelor Statului județul Bihor); Creșterea animalelor în fermele model ale statului 1896—1927 (I. Suciuc — Direcția Generală a Arhivelor Statului); Predarea zootehniei în școlile normale în anul 1936/1937 (A. Mihai — Filiala Arhivelor Statului Municipiul București); Documente inedite privind piscicultura din județul Vlașca în primii ani după Tratatul de la Adrianopol (A. Damian — Filiala Arhivelor Statului județul Giurgiu); Pătrunderea ideilor socialiste în satele din Bihor (I. Popovici — Filiala Arhivelor Statului județul Bihor).

Comunicările prezentate la toate secțiunile simpozionului au contribuit la un important schimb de opinii, pe baza informațiilor aflate în documente sau a experienței și cercetărilor practice din cadrul tematicii simpozionului deoarece așa cum arăta directorul general al Arhivelor Statului: „nu există parte a istoriei agrare a României (cultura pămîntului, a pomiculturii, a plantelor, a economiei forestiere, a creșterii animalelor, a agriculturii și pisciculturii) care să nu se reflecte în documentele de arhivă”

SILVIA POPOVICI

ÉTUDES ET COMMUNICATIONS

- P. PANAIT — Constantin Vodă Brâncoveanu dans le contexte de sa contemporanéité roumaine 241
- V. CĂRĂBIȘ — 150 ans de l'apparition de la Gazette de Transylvanie 253

THÉORIE ET PRATIQUE ARCHIVISTIQUE

- M. DOGARU — L'instruction de responsables avec le travail dans les archives dans les branches : enseignement et constructions industrielles 262

PRÉSENTATIONS DES FONDS ET DES COLLECTIONS

- I. OPRÎȘ — La Commission des monuments publics 267

DOCUMENTS

- T. MAVRODIN, V. SIMA, D. PINTILIE, L. PRI-BEAGU, M. GILCĂ — Documents concernant d'histoire de la ville de Pitești 277

- M. STROIA — Nouveaux témoignages concernant l'année révolutionnaire 1821 en Transylvanie . . . 311

INSTRUMENTS DE TRAVAIL

- A. SACERDOTEANU — La Bibliographie de l'œuvre de B. P. HASDEU. II 332

CHRONIQUE DE LA VIE SCIENTIFIQUE

- S. POPOVICI — Manifestations des Archives de l'État consacrées à l'accomplissement des 140 années de la révolution roumaine de 1848 351

- L. TORNEA — Le symposium „40 années de la nationalisation de principaux moyens de production” 353

- F. PINTILIE — La consultation de la rédaction avec les lecteurs du département de Mehedinți 354

- L. BOAR — La quatrième édition du symposium „La Recherche et la valorisation du patrimoine culturel et national et du Fond Archivistique National . . . 355

STUDIES AND PAPERS

- P. PANAIT — Constantin Vodă Brâncoveanu in the context of his Romanian contemporary life 241
- V. CĂRĂBIȘ — 150 years for the first appearance of the „Transilvanian Newspaper” 253

ARCHIVAL THEORY AND PRACTICE

- M. DOGARU — The briefing of the heads of the archival work in the branches of education and industrial constructions 262

PRESENTATIONS OF FONDS AND COLLECTIONS

- I. OPRÎȘ — The Commission of public monuments 267

DOCUMENTS

- T. MAVRODIN, V. SIMA, D. PINTILIE, L. PRI-BEAGU, M. GILCĂ — Documents regarding the history of the town Pitești 277

- M. STROIA — New external documents regarding the revolutionary year 1821 in the Romanian Countries 311

FINDING AIDS

- A. SACERDOTEANU — The bibliography of the work of B. P. HASDEU. II 332

CHRONICLE OF SCIENTIFIC LIFE

- S. POPOVICI — Manifestations of the State Archive dedicated to the 140-th anniversary of the Romanian revolution in 1848 351

- L. TORNEA — The symposium „40 years since the Nationalizing of the Main Means of Production” . . 353

- F. PINTILIE — The dialogue of the editorial board with the readers in the Mehedinți county 354

- L. BOAR — The 4-th edition of the symposium „The research and utilization of the national cultural patrimony and of the National Archival Fund . . . 355

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

- P. PANAIT — Constantin Vodă Brăncoveanu im Kontext der rumänischen zeitgenössischen Kultur 241
V. CĂRĂBIȘ — 150 Jahre von Erscheinen der „Siebenbürgischen Zeitung“ 253

ARCHIV THEORIE UND — PRAXIS

- M. DOGARU — Die Vorbereitung des Verantwortlichen mit der Archivtätigkeit aus den Zweigen des Unterrichts — und industriellen Bauwesens . . . 262

BESTANDS UND SAMMLUNGSVORFÜHRUNGEN

- I. OPRÎȘ — Die Kommission des öffentlichen Denkmäler 267

DOKUMENTE

- T. MAVRODIN, V. SIMA, D. PINTILIE, L. PRI-BEAGU, M. GILCĂ — Dokumente zur Geschichte der Stadt Pitești 277

- M. STROIA — Neue ausländische Dokumente über das revolutionäre Jahr 1821 in den rumänischen Ländern 311

ARBEITSINSTRUMENTE

- A. SACERDOTEANU — Die Bibliographie des Werkes von B. P. Hasdeu. II 332

CHRONIK DES WISSEN — SCHAFTLICHEN LEBENS

- S. POPOVICI — Veranstaltungen des Staatsarchivs gewidmet der 140-Jahrfeier seit der rumänischen Revolution in 1848 351

- L. TORNEA — Das Symposium „40 Jahre seit der Nationalisierung des wichtigsten Produktionsmittel“ 353

- F. PINTILIE — Das Gespräch der Redaktion mit den Lesern aus dem Kreis Mehedinți 355

- L. BOAR — Die IV. Auflage des Symposium „Die Erforschung und Auswertung des nationalen Kulturpatrimoniums und des Nationalen Archivbestands“ 357

ИССЛЕДОВАНИЯ И СООБЩЕНИЯ

- П. ПАНАИТ — Господарь Константин Брынковяну в контексте своей румынской современности 241
В. КЭРЭБИȘ — 150 лет с момента возникновения Газеты Трансильвании 253

АРХИВИСТСКАЯ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

- М. ДОГАРУ — Подготовка работников, отвечающих за архивы, в отраслях образования и промышленного строительства . . . 262

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ФОНДОВ И КОЛЛЕКЦИЙ

- И. ОПРИȘ — Комиссия по общественным памятникам 267

ДОКУМЕНТЫ

- Т. МАВРОДИН, В. СИМА, Д. ПИНТИЛИЕ, Л. ПРИБЯГУ, М. ГЫЛКЭ — Документы об истории города Питешты 277

- М. СТРОИЯ — Новые зарубежные доказательства, касающиеся революционного 1821 года в румынских княжествах . . . 311

ДРУГИЕ ИНСТРУМЕНТЫ

- А. САЧЕРДОЯНУ — Библиография произведений Б. П. Хашдеу — II 332

ХРОНИКА НАУЧНОЙ ЖИЗНИ

- С. ПОПОВИЧ — Мероприятия Государственных Архивов, посвященные 140-ой годовщине румынской революции 1848 года 351

- Л. ТОРНЕА — Симпозиум „40 лет национализации основных средств производства“ . 353

- Ф. ПИНТИЛИЕ — Совещание редакции с читателями уезда Мехединць 355

- Л. БОАР — IV симпозиум „Исследование и использование национально-культурной сокровищницы и Национального Архивного фонда“ 357

Abonați-vă la

REVISTA ARHIVELOR

Abonamentele se fac la oficiile și agențiile P.T.T.R. din toată țara și la filialele județene ale Arhivelor Statului.

Prețul abonamentului este 25 lei pe număr și 100 lei pe un an.

Revista poate fi cumpărată de la sediile Direcției Generale și ale filialelor județene ale Arhivelor Statului, precum și de la librării.

Revista Arhivelor publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, izvoare, instituții și alte științe speciale ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe documente noi de arhivă, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sînt rugați să trimită materialele în două exemplare dactilografiate la două rînduri, cu trimiterile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat. Documentele trimise spre publicare trebuie să fie însoțite de reproduceri (fotocopii, xerox etc.)

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor. Articolele nepublicate nu se restituie.

ABONNEMENTS

ROMPRESFILATELIA

Sectorul export-import presă,
P.O.Box. 12-201, telex 10376,
presfir București, Calea Griviței
nr. 64-66, telefon 17.60.10

R.M.ISSN 0034-7043

Articles appearing in this journal are-abstracted
and indexed in HISTORICAL ABSTRACT
and AMERICA HISTORY AND LIFE

C. 2482-I.P. „INFORMAȚIA”
str. Brezolanu nr. 23-25, București,
Republica Socialistă România

DIN CUPRINS

LEI 25

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU –
300 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON

150 DE ANI DE LA APARIȚIA
GAZETEI TRANSILVANIEI

PITEȘTI – 600 DE ANI DE ATESTARE
DOCUMENTARĂ

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

INSTRUMENTE DE LUCRU

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

REVISTA

ARHIVELOR